

శ్రీ
 • శ్రీనివాసపరబ్రహ్మణ్యము •
 స మా జ సా మా జ్యము
 తే క
 ఆ ద ర్శ ప్ర భు త్వము
 వ ద్య కా వ్యము.

గ్రంథకర్త:
 ఉ భ య భా షా వ్ర వీణ
 పంచాంగం వెంకటాచార్యులు
 తెలుగు పండితులు
 మునిసిపల్ హైస్కూలు
 హుస్సేట
 జిల్లా రిజిస్ట్రార్.
 1950

వి

నా యోగుగడకు

శ్రీ వేంకటాచలపతికి

శ్రీనివాస భగవానునకు

అంకితము

ప్రవేశిక

హాసపేట హైస్కూలుపండితులు కీమాన్ పంచాంగం
 కేంకటాచార్యులుగారు రచించిన ఈ మాంధాతృచరిత్ర ఆంధ్రలోకమున
 నీకతాబ్దిన జననమొందిన గ్రంథములలో నుత్తమతరగతికి చెందినది.

‘విశ్వశ్రేయః కావ్యం’ అను కావ్యరచనోద్దేశమును పూర్వ
 ఋషులవలె గ్రహించి అట్టి ఆదర్శకావ్యమును నేటి లోకమునకు చూప
 నంచి కృతార్థుడైనవా డీకవి.

అతిశయోక్త్యలంకారములతోను, కచకుచ వగ్గనలతోను,
 అప్రస్తుతగాథాప్రసంగములతోను పామరజనము నాకర్షించి సులభ
 జనరంజకత పడయుప్రయత్న మీ యుత్తమ కావ్యమున కనుబడదు.

మాంధాతృకథ చిత్రమునకు భిత్తివలె ఈతని భావపరంపరకు
 అవలంబనమాలి సాహాయ్యమే. వాస్తవమునకు ఈతని మాంధాత
 పాఠకుల సమకాలీనుడేగాని కృతయుగవ్యక్తి కాడు.

గ్రంథకర్త తన అనుభవములను, ఆదర్శములను, నేటి దేశస్థితి
 మీది జాలిన, అందువలన తనకుకలిగిన మనోవేదనను, మాతృదేశము
 నుద్ధరించి సంస్కరింప తానుహించిన కార్యక్రమమును ద్రవ్యముగా
 చేసికొని ఈ కథనూ కథానాయకునీ సృష్టించినాడు.

ఇట్టి భావశుద్ధిచే రచింపబడినది గావున ఈ గ్రంథశైలి నిర్దుష్ట
 ముగాను, మనోహరముగానూ వెలసినది. సవినభావములు కవి
 నీనాటివాడని గుర్తింపజేయుచున్నవి గాని పద్యరచనాఢక్రియు,
 సరళశైలియు, ద్రాక్షపాకమును బట్టి ఇతడు ప్రాచీనకాలపు మహాకవి
 యన్నను కాదనువా రుండరు.

కృతయుగమునాటి సాంప్రదాయములకును ఆచారములకును
 భిన్నముగా ఈ మాంధాతృచరిత్ర సడచినదగుటను దోషముగా కాక
 సది యొకగుణముగా పాఠకులు గ్రహించి ఈ ఉత్తమకావ్య
 రసాస్వాదనచేయ పార్థికులు.

అసంతృప్తము.

ప పూర్తి రామాచార్యుడు

శ్రీనివాస పరబ్రహ్మణేనమః

శ్రియైనమః

స మా జ సా మా జ్య ము

లే క

ఆ ద ర్శ ప్ర భు త్వ ము

ప్ర థ మ ఖం డ ము

ఇష్టదేవతాస్తుతి

శ్రీ కాంతాలలితావలోకనలస శ త్స్మేరాంకురత్విట్సుభా
నేకోత్సుల్లవిరాట్స్వరూపుఁడు నిజాం శ శీభూతభూమిశ్వరా
నీకుం డూర్జితధర్మరక్షణసము శ స్థిలస్మనోజ్ఞుండు మా
కేకాలంబును “శ్రీనివాసుఁడు” ప్రసా శ దించుక వరిష్ఠారముల్ .1

ఉ॥ ఏమహితేచ్ఛచే జగము శ లెల్లఁ బ్రతిక్షణసవ్యరూపమై
గోమునఁ బొల్చు చున్నయవి శ తోరకపుష్పఫలప్రవూర్ణమా
భూమిరుహంబుపోల్కి నవ శ మోహన పావనమైన యట్టి శ్రీ
ధాముని బంధురేచ్ఛ కవి శ తారససిద్ధుని నక బొనర్చెడిక. 2

లక్ష్మీస్తుతి

ఉ॥ క్షీరసముద్రకన్య హరి శ చిత్తముకాంచినధన్య కల్కులక
గోరికతీరభక్తులకుం శ గూర్మి నొసంగెడిభాగ్యజాత సం
సారుల సావరాధులను శ నైఁచి కృపామతిఁబ్రోవ వెన్నునిక
దీరుచు లోకమాత మము శ ధీ బలదీ ప్తిశుభాళి బ్రోవుతక. 3

తే॥ అలితశృంగారకళల చిర లాసభూమి,
తల్లి పద్మావతీదేవి శ్రవణమహోదయ
భావనాశక్తి, సుమధుర శ్రీ భావరసవి
లాసలలితోక్తివై చితి. శ్రీ అలిసౌసంగి.

4

విష్వక్సేనస్తుతి

ఉ॥ ఏనుగుమోముదేవరము శ్రీ నందతోయింకను వేపవేలుగాఁ
బూనిక నేమహామహిము. శ్రీ మోదముఁగొల్పఁగఁ గొల్తు రట్టి శ్రీ
నాని, మహాంతరాయముల శ్రీ నందచేడువేలుపు మేటివిఘ్నముల
మానిసి మాదుకావ్యమును శ్రీమత్పైతు నోలిఁ బ్రపూర్ణ మూర్తిగా

గడుస్తుతి

తే॥ ప్రధితహరీతగోత్ర సం శ్రీ భవుని నిరతి
సుమహితాష్టాక్షరీమంత్ర శ్రీ శ్రీభి తాత్కు
ననఘ తిరువెంగళాచార్య శ్రీ తమజ మంత్ర
గురుని వేంకటరమణార్య శ్రీ పరుని చలఁతు.

6

తే॥ సంస్కృతాంధ్ర పౌరాణిక శ్రీ చంద్రవర్తి
సరససంగీతకవితావి శ్రీ శాలకీర్తి
మత్పితృవృక్ష జగన్నాథు శ్రీ మధురవచన
నభినుతించెద కావ్యవే శ్రీ దాంతగురుని.

7

కవిస్తుతి

తే॥ మూర్ధదర్శిని వాల్మీకి శ్రీ మానివరుని
విమలచరితుని వ్యాసాఖ్య శ్రీ యవినరేణ్య
దండి భవభూతి మాఘుని శ్రీ నిడుమదిని
కాళిదాసుని, బాణుని శ్రీ గౌరవింతు.

8

తే॥ ఎంతు సన్నయఁ దిక్కన శ్రీ నెఱ్ఱనార్యుఁ
జోతన కవిండు శ్రీ నాథుఁ శ్రీ బొగడి నేటి
కవులఁ బరదేశరచనాప్ర శ్రీ కార పరులఁ
బలుకరించెద నవనవ శ్రీ భావకవుల.

9

గ్రంథకర్తృ వంశవర్ణనము

తే॥ సరసిజాననమతుండ క శ క్యభూతు తత్పు
తుండ మరీచి తదాత్మజా శ తుండ మహాత్ముఁ
డంగిరువుండ త త్తనూజుండ శ హరితు. డతని
కులము - 'హరీత'గోత్ర సం శ కలితమయ్యె
మొనసె వైదికమతముల శ మూట నదియె.

10

మ॥ ధరణి బ్రహ్మముతోడి విశ్వమును స శ త్వమ్మంచు సన్మూర్తి తా
నరయన్ చిజ్జడయుత్తుడంచును విశి శ వ్వాద్వైతమున్ జాటి శీ
హరియొక్కండె యుపాశ్వుడైవమని యా శ ఖ్యంగన్న రామానుజుం
డరుణస్ఫూర్తి జనించుటన్ మొఱసె మా శ హరీతగోత్రస్మిలన్. 11

ఉ॥ సూరివ రేణ్యు లా యుడయ శ నూర్యమరీచులు పోల్కింగ్రమ్మ "నా
సూరి" సమాహ్వయంబగుచు శ శోభిత భూతపురిన్ మదీయ మా
సూరికులమ్ము తిర్కలను శ జోప్పడియుండెజరమ్ము దాన నా
పేరును జంటగా వెలసె శ బిమ్మట బూర్వనివాస చిహ్నమై. 12

చ॥ తిరుమలపేర్పుచెంత వినుతింగను శిష్యులు గారవింపగాఁ
జరంగెడు మాప్రపూర్వులను భ క్తిమయిం దగ "నూజవీటి" పెం
దొర కొనిపోయి తానొనంగె శ దుష్టిగ "కొండురు" పేరయూరు నా
గురుతుగ నయ్యభిఖ్యయుచు శ నూడెను మూడవ యింటిపేరుగా. 13

వ॥ పిమ్మట కతివయకాలంబు గతింప క్రమ్మర కడలికూడలికి దిగువ
యోజనత్రయావస్థితయగు కృష్ణానగ్రవంతికి గోశవరిమితపూర్వ
తీరమున కన్యాహృదంబు పొంత నూజవీటిభూజానివితరణ కుడా
హరణమ్ముగా,

మ॥ వరశ్రీరంగపురాగ్రహరమును సం శ సాదించి యుదొప్ప శీ
హరి రంగేశున కన్వహమ్ముగ గృత వం శచాంగమ్ము విన్పించుచున్

భూకర్తరి = శీ) పెరుంబుదూరు. (ఇది మద్రాసు సమీపమందున్నది.)

మద్రాసు రాష్ట్రములో కృష్ణామండలమునందు "నూజవీడు" జమీందారుల యునికి
పట్టు, వారు ఇచ్చిన గ్రామము "కొండురు"

బరంగ్ బూర్వులు; మాదుమంతుమునకు బాటిల్లె 'పంచాంగ' సం
జ్ఞరుచి నాలవయింటి పేరగుడు ప్రాత జ్ఞత్వము రూపించుచు
వ॥ ఇప్పుడిది నస్మదీయ హారితోత్రంబు శ్రీమత్పదమ్మనూచానమై
వెంటనంట "శ్రీమదానూరి తిరుమల కొండురు పంచాంగా"భిధా
నమై పరగె నందు.

చ॥ కలిమిపడంతిచెల్లు సహా శ కారమునం బ్రథమించి రోలి మా
కులమున నెందరో గురులు శ కోమలకీలురు పుణ్యపూరుషుల
నిలిపిరి మాకుగా తమదు శ నిర్మలవృత్తము వారలెల్లరు
సలిపి మహాపదేశములు శ సంస్కృతమూర్తులజేసి శిష్యులగా. 17

ఉ॥ ధైర్యమునుండు మాదు ప్రపి శ తామహుఁ డూరికెబెద్ద వెంకటా
చార్యుఁడు రంగధామునకు శ పౌఖ్యముఁగూర్చిడి ధర్మకర్త య
య్యాయ్యనకు నృసింహగురుఁడత్యజుఁ డామహితుండు మువ్వర
గార్ల పటిష్ఠులగా సుతులఁ శ గాంచె నొగి నరసింహ కృష్ణమా
చార్య జగద్వరాఖ్యుల వి శ కారదులఁ జనలేన్వ శీలురగా. 18

వ॥ అందు జ్యేష్ఠుండు నృసింహాచార్యుండు

క॥ నరసింహుడు మంగళగిరి శ నరసింహుడె యంచు బుధులు నా

డము నేయగా

వరకర్మాచరణంబున శ ధర నాప స్తంబుఁ డనగఁ డనరగా నిష్ఠగా.

ఉ॥ తామరతంపరై పయిరు శ తండము లేవునఁ బెంపు నొందుచు
కామలమూర్తులై కణిశ శ సంపదనూగుచు లెస్స పండగా
గోమున బట్టె లావులును శ కుంభము నిండగ పాలుపిండ, నా
సామిగ కృష్ణ దేశికుడు శ సన్నుతుడయ్యె గృహి ప్రధానుడై. 21

వ॥ మఱియు నమ్మహాశయుండు,

22

క॥ ఇచ్చినది యామధమ్ముగఁ

బుచ్చికొనగా వ్యాధు లెడలి శ పోవఁగ జనులు

నచ్చిన యారోగ్యమ్మున

మెచ్చఁగ నితఁ డమృతమాస్త్ర శ మిత్తుం డనుచుగా.

23

ఉ॥ పట్టినవారిరోగములు శ పాటంగ పెజ్జలమేటియొజ్జయై
ముట్టినదెల్ల బంగడగ శ మోమున నవ్వువెలుంగు లూరఁగాఁ
బుట్టిన పుత్రై పుత్రికలఁ శ బూచిన తంగెడుపోల్కి మించగాఁ
గట్టినయింటఁ గోరిన ను శ ఖంబులనొప్పెను గేస్తు మిన్నయై. 24

తే॥ సరససంగీత సాహితీ శ జ్యోతిషముల
సుభయ వేదాంత పాండితి శ కొడయఁ డగుచు
పద్యగేయ ప్రబంధ సం శ పన్న రచన
బ్రధితుఁ డల్ల జగన్నాథ శ పండితుఁడు. 25

ప॥ మఱియు నీయూచార్యవరేఽన్యుండు. 26

తే॥ రంగనాథునికోవెల శ రాచరికము
తీర్పుచును మంత్ర భాష్యప శ దేశములను
తేనె యొలికెడు పల్కులఁ శ దెలియ జనులు
వించుచుఁ బురాణముల బలిఁ శ బేర్పిడనరె. 27

నీ॥ అల కృష్ణమాచార్యుఁ శ డెలప్రాయముననుండి
యధాంగి యగు సర శ సాంబయండు
పంచమూర్తులుగొన్న శ పరమాత్ముచందాన
పంచాశ్మజాకృతిఁ శ బరిణమించె
సం దగ్గజులు నృసిం శ హాచార్య లక్ష్మణ
వెంకటరంగార్య శ విభులునాకు
వేంకటవరదాఖ్య శ విజ్ఞుండు తమ్ముంగు
వేంకటాచార్యాఖ్య శ విలసితుండ

తే॥ నన్నదగ్గజుఁ డల నృసిం శ హార్లవరుఁడు
వైదికాచార విష్ణుప్ర శ భావశాలి
గృహ్యవిధిసూత్రధారియా శ గేస్తుమిన్న
ప్రధిత రంగేశ్వరాలయ శ పాలకుండు. 28

తే॥ అట్టియగ్గజు నమ్మత మా శ స్తానుపాల
నమ్ము, వెలుగిచ్చు పినతండ్రి శ నవ్యబోధ

నారసింహ కళాశాల క నవ్యశిక్ష
పైకి గొనివచ్చె నన్నుఁ నీ క పాటికాఁగ.

29

కృతిప్రశంస

తే॥ వేంకటేశుని మహితేచ్ఛ క వెలుగుచూపఁ
గావ్యరచనకుఁ బూనితిఁ క గౌతుకమున
మంచియెల్ల ను నావేల్పు క మహిమ యిందు
చెడుగు సకలమ్ము నాచేప్తు క విడుఁడు దాని.

30

తే॥ అమలమాంధాత్మజీవిత క మమృతరూప
మఖిలవేద్యములనుదెల్పు క నాగమమ్ము
పావనస్మృతి యాచార క పంక్తిదెలుప
ఘనపురాణమ్ము విశ్వప్ర క కార మరయ.

31

మ॥ మురళీమంజులగీతికాలహరి తీ క పున్నింపు మాతృస్ఫుట
స్వరసంపూరము జీవజీవమునకుఁ క జైత్రస్య మెక్కించు సి
ద్ధరసం బుజ్జ్వల ధర్మసంపుటమూ మాం క ధాత్మక్షమాపాల న
చ్చరితం బస్వహమెల్ల వారలకు వి క జ్ఞానప్రదం బిమ్మహి.

32

తే॥ పూజ్యమాంధాత్మచరితంబు క మొదలనేను
పలికినాడను గద్యప్ర క బంధకలన
పద్యకావ్య మొనరెచ్చడఁ క బరఁగదాని
హరువుగ “సమాజసామ్రాజ్య” క మనెడుపేర.

33

తే॥ గ్రంథములలోనఁ గొల్పెల్లు క కాసరాఁగ
వచనకావ్యంబు కథలోన క వన్నె నెట్ట
నలఁతిమార్పులు కొన్నింటి క నచటనచట
దీనఁ గావించినాడను క తీయమెనఁగ.

34

కృతిపతినిర్ణయము

సీ॥ మాస్య “సమాజసా క సామ్రాజ్య” మత్కృతి
యెవరి కిచ్చిన నిది క యెనకమెనఁగ

ఘనీలీలమ్మునంద “చిట్టిగూడూరు”లో “నారసింహ సంస్కృతకళాశాల” యొన్నది

ననుచుఁ జింతింపంగ న వర్ధచింత యొకింత
తలదూరి కడ న కది తలఁగిపోవ
తాల్యంబునన్నన్ను న వరఁగఁ జెంచిన యన్న
కిచ్చుట మేలని న యెంచుచుండ
ననయంబు నినుఁబోచు న నాశీనివాసున
కొనగ సర్వవిధాల న నొదవుకేయ

తే॥ మనుచు నాయంతరంగము న నందు బోధ
కలిగె కవియును కావ్యము న కవిత యతఁడె
కాన నొనగుదు నాయేడు న గడకు దీని
సరసి నీరును సరసిని న జల్లి నట్లు.

35

ఉ॥ నాయకుఁ డెచ్చువాడయిన న నవ్యత కబ్బుము కన్నె కుం గథా
నాయకుఁ డొప్పువాడయిన న నాణెము హెచ్చును కావ్య మూర్తికి
నాయకు లిర్వురుఁ జగము న నాయకులొట మదీయ కావ్యమ
త్యాయత తత్రభావమున న నాయతి మంజుల వృత్త మయ్యెడిక. 36

నీ॥ దేదీప్యమానమా న దివ్యకిరీటమ్ము
భానుకాంతి శిరమ్ము న వైన మెలయ
కమనీయ సుస్నిగ్ధ న విమలాననమ్మున
కస్తూరి తిలకంబు న సిస్తు తనర
పుండరీకంబులఁ న బురుణించు కందోయిఁ
గరుణారసన్నూర్తి న కడలుకొనఁగ
కొస్తు భ శీవత్స న కలిత వక్షఃపీఠి
గరుణాస్వరూపిణి న కమల వెలయ

తే॥ మొదలిచేదోయి నరి డర న ములు రహింప
తక్కుఁగేల్దోయి నభయ ము న ద్రోలు చెలంగ
తలఁపుఁ డన్నెడి నడుగు పొం న డమ్ములలర
శేషగిరి శృంగమున మించు న శీనివాస.

37

ప|| భవదంకితమ్ముగా నెనఁగు “సమాజసామ్రాజ్య” సంజ్ఞకై తన్మహా
కావ్యమ్మునందు. 38

చ|| పలుకులు భావముల్ మధుర క భంగిమఁ జొప్పడ సత్యవస్తుతా
స్థలిత కథాస్వరూపము ప్రకృత శక్తరసధ్వనిచార్వలంకృతుల్
లలితగుణంబులు మెఱయ కలఁగఁ లక్షిత వృత్త రమ్యమై
చెలుపునమించి మద్రచన క చెల్లఁగ నల్పనె సర్వకారణ! 39

ప|| శ్రీనెంకటాచలవలీ! మున్ను వైశంపాయనుండు జనమేజయునకు
నెఱింగించిన తెఱంగు విన్నవించెద నవధరింపుము. 40

కథాపారంభము

ఉ|| ఉత్తర కోసలంబున న క యోధ్య యనం దనరారు పట్టణం
బుత్తమమై ప్రసిద్ధి గనె క నుర్విఁ బవిత్ర మహాస్థలంబులన్
సా త్త దినూర్యవంశ్యులకు క సొంపులయిక్కుగ విశ్వకర్మ మున్
గొత్తలఁ దీర్చి వేల్పులకుఁ క గోరికపుట్ట రవించె నవ్వరిక. 41

చ|| ఒకమత మొక్కబాస కుల క మొక్కటియై విలసిల్లు లోకులం
దొకలిగి నొక్కకట్టలుల క నొప్పుగవిల్పు నభేద్యరూపమై
ప్రకటము తత్పురీవరణ క బంధము వైరుల క ట్లయోధ్యమై
యొకటిగఁ జట్టియుండుట నకయోధ్య యనంబడె దత్పురం బిలన్.

క|| సరయూనది యాప్రోలికి

వరణము నలుగడలఁ జుట్టి క పరిఘాకృతిగా

నిరవయి పరిశుభ్రజిల్

త్కరమునఁ దనరారుఁ గమల క కమనీయంబై.

43

మ|| సరయూసార జలప్రసేకముల సం క సారంబు పెంపొందఁగా
నరటుల్ పోకలు నారికేళములు నా క మ్రాసేకముల్ ద్రాక్షవం
దిరులున్ దాడిమసంతతుల్ పనసలున్ క నిండన్ ఛలశ్రేణి నా
పురికిం దోటలు చుట్టుకైత్యమును సొంపు క న్నింపు నేకాలమున్.

మ|| జలయంత్రీమ్ములు నీటితుంపురులు వి క స్తారమ్ముగాఁ జమ్ముఁ ప్ర
క్కలఁ బూడిదీయ లల్లి బిల్లిగొని శృం క గారంబు జూపింపఁ గ

వల రమ్యంబగు వింతమొక్కగమి ను నవ్వొర్చిరు వర్ణాకృతిక
జెలువొందక శశికాంతవేదికలు ను నన్నిగంబులై భాసిలక ॥ 45

చం॥ నగరచతుష్పథంబులకు నల్లడలక విరిదోట లొప్పుఁ బ
ల్వగ చిలుకల్ మయూరములు న పావురముల్ కనుదోయికామెతక
దగ ఘటియింపఁ దెమ్మెరలు నతావులఁ దార్చి నుఖంబుగూర్చ వి
తగఁ జెనవై చి ప్రోచిన ల నతామయ జంతలఁ జిత్రచిత్రమై ॥ 46

కం॥ పురవీధులు చిటుసందులు
పురజనహృదయంబు లట్లు న పారి నిర్మలముల్
విరహిత కుటిలత్వంబులు
విరిజోలుల రమ్యకేశ న వీధులు వోలెక ॥ 47

ఉ॥ ఆపురిసాధరాజ, భవ న నావళి బారులుతీరి మింటికి
దావయి సర్వతోముఖ న సుధారచనాధవళప్రదీప్తు లక,
లోపములేక కోకగణ నలుప్తముగాక చెలంగు చంద్రికా
లేపము సర్వకాల మవ న లీల ఘటించును చుట్టుపట్లక ॥ 48

కా॥ ఆ సాధంబులమధ్య కెంపుజగి ర న మ్యాకారమై ముఖ్యరా
ట్నాసాదంబు సితాంబుజాళి నడుమక నరకాబ్జ మట్లాపైడిక
భాసిల్లన్ శిఖరాళి వర్ణములుగా, న బంగారపుక దుద్దుగా
భాసింపక వరచంద్రికాల, సిరులక న బద్మాలయావాసమై ॥ 49

తే॥ ఇల్లుచూచిన నిల్లాలి న యింపు తెలియుఁ
బురము కనుగొన్నఁ బారుల నభంగభాగ్య
గరిమ లాశోగ్యనాగర న కతలుఁ దెలియుఁ
బ్రజలఁ గాంచిన పాలక న ప్రాధి తెలియు ॥ 50

చం॥ నెలసరిమూడువాసలుగ న నిండఁ దటాకము లేళ్ళుపార ని
ట్టలముగ నీటిపంటలు, కొ న టారులుపట్టని మెట్టపంటలుక
దలములు చాలకుండెడి వి న ధంబున పండఁ గుబేరులై ప్రజల్
పిలపిల లాడ సంతతియుఁ న బేర్పిచెలంగుచు నుండి రాపురిక ॥ 51

చం॥ పరంగును రాచకర్ణముల కి పట్ల సమప్తిపట్టుంబ రూపమై
వరలును సాంఘికంబులను కి వావిరి వృద్ధకనిష్ఠరూపమై
తిరుగు మతప్రమేయముగు కి తెన్నున దేశికశిష్యరూపమై
కరుంగుఁ గులంబుమేలిమికిఁ కి గాంచనమై జనమప్పురంబునన్ ॥ 52

కం॥ వారలు పరోపకృతులన్
శూరులు నిజధర్మములను కి సూరులు తీర్పన్
వీరులు లోకములేలఁగ
ధీరులు భువనైకహితము కి తీర్చఁగఁబేర్చిన్ ॥ 53

మ॥ ఇటులాదర్శగుణప్రపూర్ణ జనతా కి ఋద్ధం బయోధ్యాఖ్య త
త్కటకం బిట్టులె కోసలంబును సమీ కి కయోమముల్ వ్యాధినం
కటము ల్లేమిని పాడిపంటలును వి కి జ్ఞానంబు వర్ధిల్లముం
దటికాలంబున భాగ్యలక్ష్మికిని స కి ద్మంబై చెలంగెన్ మహిన్ ॥ 54

యవనాశ్వుడు కోసల దేశమును
ప్రజామరణముగ పరిపాలించుచుండుట.

ఉ॥ ఉత్తమమైన తొల్లింటి స కి మున్నతి చెందగ నేలుచుండె భూ
భృత్తులలోన మేటి ధన కి వృద్ధుఁడు భానుకులోద్గహుండు రూ
పెత్తినరాచపాడి పొడ కి వెత్తినచాగము కార్యశూరుఁ డు
స్కృత్తులవేరుపుర్వు యువ కి నాశ్వుఁడు సన్మతిఁ గోసలావనిన్ ॥ 55

తే॥ ఆడికొందురు తత్త్వజ కి లాస్యపాలుఁ
బరులదాక్షిణ్యలబ్ధికై కి ప్రాశులాడఁ
డిచ్చవచ్చిన మేల్కర్ణ మెంతయేని
చెడుపుకలిగిన విడువక కి చేయు ననుచు ॥ 56

తే॥ తప్పలెట్టివో యొప్పుల కి తత్వ మేదో ;
తీర్చి చెప్ప నశక్యంబు కి దేశజనుల
కళల విజ్ఞాననాగర కి కతలఁ బట్టి
యొప్పు తప్పను వినిమయ కి మొందుచుండు ॥ 57

తే॥ ఏది యెటు లున్న నచ్చట శ నెంచి చూడఁ
బ్రజలు రాజునకై రాజు శ ప్రజలకొఱకు
గ్రహణదోషంబు పవలును శ గలుగనట్టి
సోమనక్షత్రముల మాడ్కి శ సొక్కుచుందు ॥

58

తే॥ భార్యచేసినపాపంబు శ భర్త జేరు
ప్రజలొనర్చిన పాపంబు శ ప్రభువు జేరు
నతనిపాపంబు తత్పురో శ హితుని జేరు
శిష్యుడు పొనర్చుపాపంబు శ చేరు గురుని ॥

59

తే॥ ప్రజలు నృపతియు నిటు తమ శ పాడి నెఱిగి
నడుచుకొనుచుందు గాన నాశ నాడునందు
కలుగ వొకరికి నొకరిపై శ నలుకలెపుడు
నందరికి నంద రయ్యెదర వసరముల ॥

60

కం॥ మంతనములేనిపాలన,
చింతనములులేని చదువు శ చిత్తములందు
పొంతనములేని పొత్తును,
రంతులమూలం బటంచు శ రాజేందుడు తా ॥

61

వ॥ సుమంత్ర సుషేణ సునీతి సమతి సమాఖ్య సచివచతుష్టయ మం
త్రంబు సాయంబుగాఁ జేకొని కోసలదేశంబు సుప్రకస్తంబుగాఁ
బాలించుచు జీవితజ్యోతి యగు నిందిరా దేవితో సుఖంబుండె. అయ్యెడ
నొక్కనా డయోధ్యాపురంబున -

యువనాశ్వమహిపాలుడు రాజకుమార

విద్యాలయ వార్షికోత్సవ సమితి కథ్యక్షుడుగా నేగుట

ఉ॥ బాలహితైషిణీసమితి శ పాలనభూషితరాక్షసుమార వి
ద్యాలయ వార్షికోత్సవ స శ భాధిపతిత్వము చేకొనంగ వే
డ్కోలును దెల్పె పెద్దయట శ గోమల రూపనిలాసశీలురా
బాలుర ముద్దు ముచ్చటల శ బాలొక్కన నీకొనె నీన్యపాలుడు ॥

ఉ॥ ఆనమయంబు తీర్చ యువ శ నాశ్వుడు పుష్పరథాధిరూఢుడై
యా సభ కేగి పీటఁగొనె శ హాయిగఁ బుత్తులహాసోచిరు

ద్భాసిత వక్త్రలక్ రుచిర శ్రవత్ర పరిష్కృత రమ్యగాత్రులక్
శ్రీసుతమూర్తలక్ బలుక శ్ర రించెడి బంధులమధ్య నొప్పుగాక్ || 64

ప|| ఆ తరుణంబున నా సంపన్నగృహస్థులు,

తే|| పుత్రీగాత్రీ పరిష్వంగ శ్ర ముదముతోడ
సుతుల శిరములు మూర్ఖును శ్ర సుఖముతోడ

కొమరుల విలాసభావణ శ్ర భ్రమలతోడ
నితరమెఱుంగకయుండ నీ శ్ర నృపతి యపుడు - ||

65

చం|| గుటకలుమింగుచుక్ గెలనఁ శ్ర గుడ్డములక్ గుణభోధనముగా
ఘటితములైన చిత్రీములఁ శ్ర గాంచుచుఁ దృప్తి విహీనుఁడై మదిక్
గటకటచెంది యేదొ తన శ్ర కల్మికిఁ దక్కువగా నశాంతుఁడై
నటుల మెలంగుచుండఁ గని శ్ర యం దొకబంధువు సానుభూతిగాక్ || 67

తే|| “చిన్నియువరాజు లుదయింప శ్ర వెన్నుకరుణఁ

బాతశాలకు మాకును శ్ర బంధుగులకు

ప్రజలకును హర్ష మయ్యెడిఁ శ్ర బ్రభుతవెలయుఁ

బొరసెడిని నవ్యతేజమ్ము శ్ర పూర్ణతయును ||

68

ప|| అనుటయు నంత,

69

తే|| పరిణతవయస్కుఁడు మఱొక్క శ్ర బంధువనియె

దప్పక జనించు తేజస్వి శ్ర తనయుఁ డింతఁ

గంటి శక్తునంబు నామాట శ్ర కలకాదు

వేగిరముచేయఁ బొద్దును శ్ర వేగవడునా! ||

70

తే|| అనుడు నరపతి “ఉస్స”ని శ్ర యాస్యమెత్తి

ప్రాద్దువాటాలినను వేడి శ్ర పోదదేమొ!

యుడక పెట్టుచున్నది శ్ర యుగ్రముగను

తడవదేలకొ ముందటి శ్ర తంతు నడవ! ||

71

తే|| అనుచు నటునిటుఁ దిలకించు శ్ర నంతలోనఁ

గార్భదర్శియు నరుడెంచి శ్ర “యార్యులార,

యగ్రవీరముఁ గైకొన శ్ర నస్మదీయ

నృపవరులఁ గోరుచున్నాడ శ్ర నెలమినిందు”

72

తే॥ అనంగ సభ్యులు నానంద శ మినుమడింపఁ
జప్పటలుగొట్టి తమయిష్ట శ మప్పగించి
రన్నరేంద్రుఁడు జేరె న శ గ్రాసంబు
పొనరెఁ దత్కంతసీమను శ పూలమాల ॥

73

అధ్యక్ష, పదస్థుఁడై యుననాశ్వుఁ డుపన్యసించుట.

చం॥ అనియె నృపాలుఁ డంత విన శ యంబుగ మాలనుదీసి పీఠిపై
మనిచి, నులోచనమ్ములకు శ నొయ్యనఁ దీసి చెమర్చుకన్గవఁ
తనమ్మదులాంగుళిత్రయి ని శ దానముగాఁ బొదలించి చెన్నుగా,
నునుకయివల్వ నద్దములు శ నూత్నరుచిం జెలువొందఁజేయుచు॥74

చం॥ మనుకులముఖ్యులార! యిటు శ మన్ననఁ జేసిన మీ యుదారతా
ఘనత ప్రశంసనీయుమిటఁ శ గార్యగురుత్వముచూపి యెల్ల రీ
దినలలితోత్సవమ్మునకు శ దీప్తినొసంగుట శ్రేయ మెంతయుఁ
మనకులభాగ్యమీ శిశున శ మాజ సమున్నతి గాదె చూడఁగ॥75

తే॥ మనదు కులభాగ్యమే కాక శ మనుజకోటి
భోగ భాగ్యమ్ములున్నతి శ పుణ్యతపము
తెల్ల సాభాగ్యములు పేర్చి శ నెనగుఁ తెల్ల
నీ కుమారసమాజాభి శ వృద్ధి గాదె ।

76

తే॥ బాలుర భవిష్యమే దేశ శ భాగ్యమగుట
నా భవిష్యపు సాధంపు శ ట్తభార
మచలగతి కట్ట నవసర శ మదియు నేడు
పరుల నేరిమి యుప్పుట శ నురికెచోడు ॥

77

చం॥ కులమతజాతివైరములు శ గూడులుకట్టి సమాజవృక్షముఁ
మలినము జేసివై చెను కు శ మార్గము పట్టెను కూటధర్మముల
తెలుపుట నన్యదేశ్యజన శ ధీకృత విద్యలు; నాని నేలకుఁ
బులిమి యథార్థసంస్కృతిని శ ముందుకుఁ దెచ్చుట ముఖ్య మి త్తటికా,
మ॥ పరఖండస్థితధర్మసీనజనతా శ భద్రాంకరపౌకియా
కరమా విద్యుల పద్ధతుల్ విమల సం శ స్కారమ్ము తూలించుచుకా

దురితాకారపు దాస్యవర్తనము పాశ్రమవాహతక నేర్పడిక
నిరిపాలించెడి పాటి మేటిపడతల్ శ్రీ పాయంగ దూరంబుగాక ॥ 79

చం॥ బుడుతల మేలివర్తనకు శ్రీ ముచ్చటఁ గూర్చెడి తేటపల్కులక
నుడివెను పాతముల్ గజపు శ్రీ నూత్నవిధానము గూర్చఁగావలెక
నడచెను నర్థకామపు ట శ్రీ నర్థగతుల్ విషమప్రచారముల్
తుడిచి పవిత్రధర్మమయ శ్రీ దుగ్ధురములు త్రిప్పడి భువిక ॥ 80

చం॥ పరహిత వర్తనమ్ము పర శ్రీ బాధలడంచు నుదారశీలముక
పరిజన పత్నలత్వమును శ్రీ పాలన పాండితి బాహువీర్యముక
చిరుతతనంబు నంద విర శ్రీ చించెడివిద్వేలు నేర్పనొప్పడిక
చిరుతతనాన లేనియెడ శ్రీ చెట్టది వంగక మౌను వంగున !! 81

తే॥ నేటిచదువులు కొమరుల శ్రీ తేటఁదూల్చు
జిత్తమునకును, భారముల్ శ్రీ చేతులకును;
బాల హితకారిణీసభ, శ్రీ పాటుఁ గాంచి
ముఖ్య విద్యా విధానమ్ముక శ్రీ బూన్పుగాక ॥ 82

వ॥ తదీయాభినవవిద్యావిధానం బగ్గిమమానవసమాజాభ్యుదయంపు
మేలిప్రాద్దునకు నుషకప్రభాపూరమై పరిధవిల్లుఁగాక ॥ 83

తే॥ కొమరుల వినోదములు గాంచఁ శ్రీ గుతుకపడెడి
మీదు మధురక్షణమ్ములు శ్రీ మింగనింక
నవృతఘటికల విధమున శ్రీ నాస్యమందు
ఘటిక లియ్యెడ వికలల శ్రీ కరణి కరుగు ॥ 84

వ॥ అని వచించి నిజానంబున సుపవిత్రుండయ్యె. తదవసరమ్మునఁ దదా
శయానుసారమ్ముగ హాస్యవీరరసోదంచనంబులైన యాటపాట లతి
చమత్కారంబుగా నడుచుటయు నందు ప్రతిభాశాలులగు బాలుర
కుఁ బోత్సాహకరమ్ముగాఁ బారితోషికమ్ముల నిగ్గితమ్ముల సక్ర
మమ్ముగా నొసంగి యయ్యధ్యక్షమహాశయుండు తుదిపల్కులు
వినిపించి సమితికి స్వప్తిచెప్పి తానును సకారవముగా వెడలి యట
జరిగిన బంధుప్రసంగంబు సంస్కరించుచు నడవంబునకు భనుదెంచి

చెలియలు సుపుష్టాదేవి సంతానమ్ముతోడఁ బ్రతిష్ఠానపురంబునుండి
వచ్చిన వార్తవిని యాపెఁ జూడ నంతిపురంబున కరిగె నక్కడ ॥ 85

యువనాశ్వుఁడు, చూడ చనుదెంచిన చెలియలి సంతానపు
ముద్దు ముచ్చటలతో సుఖముండుట.

మ॥ పసివానిం దగ చంక నెత్తికొని సా శ్రీభాత్యంబు నేత్రంబులఁ
బ్రసిరింపఁ “జిటితండి! చూడుమరుగో శ్రీమామయ్య లేతెంచి” రం
చు సుతుఁ లాలనచేయుచుఁ ముదముతోఁ శ్రీజొత్తెంచి నట్టింటి కం
త సుపుష్టాసతి యగ్రిజ్ఞుడరిసె నా శ్రీధాతీధవుం డర్పిలిక ॥ 86

మత్త॥ చిన్నియల్లురు వచ్చినారలొ శ్రీ జిల్లువెన్నెల తేటలై
చిన్నినవ్వులు జిల్లువాతెఱఁ శ్రీ జిందులాడఁగఁ గుల్కుచుఁ
జెన్నుమీరగ లక్కచిట్టియ శ్రీ చెల్వముప్పెడి నోటితోఁ
గ న్నైతమ్ములఁబోలు కన్దవఁ శ్రీ గన్నెకూరుము లూరగా ॥ 87

తే॥ అనుచుఁ జిటిబుగ్గమీటఁగ శ్రీ హస్తములను
వ్రోలు నల్లుని గైకొని శ్రీ వలపు లూర
ముద్దులాడుచు నాసన శ్రీ భూషణముగఁ
గూరుచుండిన నిందిరా శ్రీ కువలయాక్షి ॥ 88

శా॥ చెంతంజేరిన, నల్లుఁ జేతులకు ని శ్రీ చెచ్చి గూర్చిదీపింపఁగా;
నంతఁ శ్రీణసరోజకోరకమనో శ్రీ జ్ఞానందమూర్తుల్ నిజ
స్వాంతమ్ముల్ విరియంగఁ దల్లికడకుఁ శ్రీ స్వస్థీయు లేతేర న
త్యంతప్రేమఁదదర్శకాళిఁ గొని ము శ్రీ ద్వాడఁనృపుం డింపుగా ॥
వ॥ అంతం జెంగట నోరగా నిలిచియున్న చెలియలింగాంచి తల్లి! 90

తే॥ మఱుదులకు మీకు సౌఖ్యమె శ్రీ మాన్యుతై న
బందుగులకును సేమంబె శ్రీ భద్రమె కద
చిటుతలకు శ్రీ నెల్ల వారికి శ్రీ సేమ మగునొ శ్రీ
యెక్కువలు లేవె శ్రీ యిచటికి శ్రీ నెపుడు రాక శ్రీ ॥ 91

చం॥ అనుడు నిసర్గజంబగు భ శ్రీయంబున నెల్లు వడంక కంతముఁ
దనరగఁజేసి యావనిత శ్రీ దైవకృపఁ సకలంబు భద్రమై

సానరుచునున్నదీ నినము శ్రీ ప్రాద్దుననే యిలువడి యింతకున్
మును పిటఁ జేరినారము ప్రశ్న మోదమె మీకు ననామయంబుగాన్?

చం॥ అసియెనునంత వృక్షముల శ్రీ నంటిన బంగరు వన్నెమాయమై
చనుటయు గృహ్యబద్ధాతతి, శ్రీ సంస్తుత చారుకపోతజాలమున్
గునగున వచ్చిచేరఁ దమ శ్రీ గూండ్ల గనుంగొని “కుజ్జలార! వేఁ
జని పానరించి వచ్చెదరు శ్రీ సాంధ్యవిధి వసియింపుఁ డియ్యెడన్”

తే॥ అనుచు నరపతి నిజసాధ శ్రీ మునకు వెనుక
నువవనంబున నొఱపుగా శ్రీ నున్నయట్టి
స్వచ్ఛతమ వాకిప్రపూర్ణ కా శ్రీ సారమునకు
నరిగె బుడుతలఁ జెలియల శ్రీ కప్పగించి ॥

94

తే॥ అంతఁ గొన్నాళ్ళు కలకల శ్రీ లాడె నగరు
పై నఁ బ్రక్కలఁ గుడుపుల శ్రీ బంతులందు
మామ కత్తకు బుడుతలు శ్రీ మక్కువగను
మెలఁగుచుండిరి వారును శ్రీ మెలఁగి రెలమి ॥

95

ప॥ ఆశమయంబున—

96

క॥ యుద్ధులగనుతొ నిసువుల
నుద్దులతో నాటపాట శ్రీ సాంపులతోడన్
విద్దెలచెలువముతోడను
పొద్దులు తెలియకయ చనియె శ్రీ భూరమణునకున్ ॥

97

తే॥ ఇట్లు లొక నెల కడచనె శ్రీ నెలమితోడ
నెఱపు సొమ్ము లవేరికిఁ శ్రీ దిరములగును!
చెల్లెలిని వంపుఁ డని వార్త శ్రీ చేసె మఱిది,
యనిచెఁ జెల్లెలఁ జిటుతల శ్రీ నవనివతియు ॥

98

యువనాశ్వుడు చెలిమలను పిల్లలను బంపివైచి
చిన్న పోయిన పాశ్రాదమును జీవికమును రలిచి చింతిలట

తే॥ వారి నటువంపి నృపతియు శ్రీ వచ్చిచూడ
హర్ష్య మంతయు బావురు శ్రీ మనుచు నుండె

ముంగిళులు మూకనోమను & బూనియుండె
సంతిపురముండె నిర్జన & మైనయట్లు.

99

తే॥ ఏదో చీకాకు తలలోన & నేదో పుద్దు
తొలచు చున్నట్లు లయినిటు & మెలగు నృపతి,
యూరకయ పోయి యొకమూల & నొదిగి నిలచు
వికలుడై యుండు నవయవ & వికలునట్లు.

100

తే॥ వెలయు నుపహార భోజన & వేళలందు
బోసి బోసిగఁ గనిపింపఁ & బొగులుచుండుఁ
బూవుఁదోటను శుక కేకి & పూర్ణమైనఁ
గాంచు నిర్జీవమట్టులు & కాంక్షమాని.

101

తే॥ ఏదిచూచిన జీవవి & హీనమట్లు
కానిపింపఁగ, మున్నిటు & కానరాదె!
అకట! చెలియలు సిరియెల్ల నవహరించె
సనుచు లోలోనఁ జింతించుఁ & దనువు లేక.

102

వ॥ నాటంగోలె నాకోసల వహీశుం డపత్యహీనత తనకు తనమహత్తర
సంపదకును మేటిలోటుగాఁ గాన్పింప నాలోపలు లోపించు తెఱ
గుఁగానక యంతరంగమ్మున గాటమ్ముగ మఱుగఁజొచ్చె.

103

వసంతముకు వర్షనము

ఉ॥ అంత వసంతమొప్పెను ల & తాంత నితాంతవస్వరూపమై
కంఠసఖుండు శోకిలలు & కమ్రసాలకిసాలయంబుల
బంతమెలర్ప నూచుచును & పారణసేయఁచుఁ బ్రేక్షకావళి
సంతసమొండఁజేయఁగ, ర & సాతలమంతటఁ దానెరాజుగాఁ.

104

నీ॥ మృదుహాసరాశినాఁ బొదలు వెన్నెలపోవు
బుడుతలనాడంగఁ & బోత్రహింపఁ
దలవాకిళులయందుఁ & జలువపానుఁదెఱి
విరిమల్లియలతావి & వేడ్కఁగొలువ

కలవారిముంగిళ్ళు కల ధౌతపాత్రలు

కలమాన్నదధిపూర కలనమెజయ

రచ్చపట్టులు వాడ క రచ్చబండలు తిన్నె

లిప్తుకథాగోష్ఠి క నింపుమీర

తే॥ మధురశుభకర మాధవ ! మానమంతు

శుక పక్షపు మునిమాపు క సొంపు, మిగులఁ

బగటివేళల యుడుకుల క వెగటుమాన్చి

ప్రాణికోటి సమాదర క పాత్రమయ్యె.

105

ప॥ ఆయెడ నొక్కనాడు.

106

యువనాశ్వుఁడు రాత్రివేళ మారువేషమునఁ బొరవృత్తమరయుట.

ఉ॥ రాతిరివేళ భూపతి పు క రంబునఁ బేర్కొను నాత్మచృత్త మే

రీతివొగాన నొంటిగఢ క రించిన యుజ్జ్వలవేషమూడ్చి పా

రేతరవేషమూని చనె క నిమ్మల నిల్చుచు సంకుగొందులక.

జాతికథావసంగములఁ క జర్చల వించును విప్రవిధికి.

107

ఉ॥ అందు వినోదమంటపము క నందున విహారులు గుంపుగుంపుగాఁ

గ్గిందను చొకముల్ పరిచి కేసుచుఁగూర్చొని పవ్వళించియున్

బొందుగ వండువెన్నెల పొ మోదముకూర్చగ నిచ్చవచ్చు ప

ల్చందములై న సంగతులు క చర్చలుచేయుచు నుండి ర త్తటిక.

108

చం॥ ఒకఁ డనె పెండ్లికిఁ డగు పొ క యోజనమెయ్యది? కామత్పత్తియో!

పొకట తనూజ సంపదయె! క భార్గవదీక్షిత! పల్కుమింత నా

ద్రుకమకలేక యాబుధుఁడు క తెల్పెను పెండ్లికి పుత్రసత్పులం

బొకటియ యీహితంబచట క నుండకు రెండవుకోర్కి యంచనక.

ప॥ నావుడు నావృచ్చకుండు వెండిము

110

తే॥ “ఒప్పు వేదమ్మలకు నగ్ని క హోత్రఫలము

త్యాగ భోగ ఫలంబగు క ద్రవ్య మిలను

వరఁగు రతి సుతఫలమయి క పరిణయంబు—

శీల సద్గుణ ఫలమయి చెలఁగు క శ్రుతము”.

111

చం॥ అనియెడి వృద్ధగాధ యుధ క యుండు ప్రయోజనమందుఁ దెల్పఁగా
వినిచెదు తద్విరుద్ధముగ; క వెల్లడిసేముము తత్ప్రమాణ మం
చన వినవే వివాహ సమ క యంబున మున్నుడి పుత్త్రసంపద
న్గనట కటంచుఁ జెప్పఁగ! మ క చంబునఁ దల్పుము తత్పువక్తులక.

వ॥ మఱియు వినఁదలఁచితేని వచించెద విరుము:—

నీ॥ ఆచార్యునకుఁ బ్రియ క మ్రొన యర్థమొసంగి
సంతాన తంతువు క సాకు మనుచు
సరవి విద్యాగణ క స్నాతకునకు విధి
యుపదేశ మొనరించు క చుంటఁ గనుము
సంతానమునఁ గాక క చదువుల ధనమునఁ
ఫరుషుడు పూర్ణత క పొందఁ డవని
ప్రజతోడనే గేస్తు క పరిపూర్ణుడగునని
సాబల్క పత్యమ్మ క ప్రథమ మనద!

తే॥ తగముణత్రయ శుద్ధుడై క తనరువాడు
ముక్తిఁ బొందెను నటు గాక క ముక్తి కొఱకు
జతనమొనరించు వాఁ డధః క పతితుఁ డవును
నినువు దాటించు తండ్రిని క నిరయగతిని.

114

మ॥ వరశాస్త్రీయ కుగీన సంతతికి గాక బ్రాహ్మ ప్రపంచమ్ము త
త్పరిపూర్ణ త్వము కల్గ జన్మమునకుఁ క వ్యారాధ పాణిగ్రహ
స్థిర సత్కర్మ సుసంస్కృతిక నిలిపి రా క తీయోరు సత్సంప్రదా
య రిరక్షామతి నన్యచూర్ణముల నిం క దృత్వమ్ము రూపించుచుక.

తే॥ శ్రోత్రమంబై న సంతతి క బాతి పెంపు
ఘన సమాజంపు సాగరి క కత్తచిహ్న.
చెలఁగు వరశాఖ్యవిటపికి క జీవపదము
నొనరు పైత్రికములకు నా క యుష్మ మరయ.

116

తే॥ పుత్తుఁడొనరించు పుణ్యముల్ క పూర్వులకును
తీర్థ్యలోకమ్ముఁ గూర్చెడి క బావరువతని

పేర వశమ్ము. కర్తవ్యం బెరుగు పుణ్య
జగతి సుఖములు భువినవి క జరగు దనక.

117

తే॥ ప్రభులక్ష్యంబు తాదృశా క వశ్య మిలను
కాంక్ష జేసి నాగరి క ప్రపంచ
మా యవత్యమ్ము పడయగ క నాత్మనెలయ
జప తపో హోమ దానముల క సలువంగనవె.

118

మ॥ అనవశ్యం డగు కేస్తుమానిసి! నా క హ్యవంబు వగాననం
బును దూరంబులు కేస్తుమానున; పు క పుష్కరాయ లాశలోపనం
దనుపా వృక్షముఁ జీవకోటివలె పు క శ్రీవాత సువన్ననిక
జనులె వేళల నాశ్రయించుటయు నా క చారులు నూ మిత్రమా!

కా॥ జాతీయాశయ సాంప్రదాయ విహితా క చార స్వరూపమ్ము త
వైతన్యమ్ము నొగిన్ స్వగతతికి శి క తూరూఢి వెల్లింపగా
బాతివృత్తనిరూఢమాత్మతయు సం క భావ్యస్థితిక నిల్వగా
నాతికానిగృహీతి ధర్మమున సం క దానించి రాయుల సఖా.

న॥ అదియునుంగాక.

121

తే॥ చంపకలతాంత సౌగంధ్య క చారిమంబు
పారిజాత ప్రసూన స క త్పరిమళమ్ము
నమృత సౌరభ మాధుని క నతిశయించు
కొమలముద్దుల మధురిమఁ క గోరఁడెవడు ?

122

న॥ అట్టియెడ -

తే॥ సావల ముద్దుముచ్చటలు క పండువులై హృదయేంద్రి యావళి
తీననముంచి వేసిని క తీర్చుగృహమ్ము మహాశ్శుభాకృతిక
కాపురమూర్ధ్వాతాబయి బ్ర క కాశిలసచ్చ సమాజశాఖిక
గోవుఁడెలంగఁ గెంజివురు క కొందఱుమల వెలయించు నింపుగాక.

న॥ కావున గృహిణీ గృహస్థ జాతీయ జీవనజీవాతువు. విశ్వంధకుని
నినోదపరికరమ్మునగుటఁ దాదృశ సంతానమ్ము ఫలకబాధితే

యమ్ము. తొల్లికర్దనూది తపోధనులుగూడ సంతానఫలబుగోరి
గేస్తులగుటయుఁ దత్పూజలబ్ధియగుదు నిలువనిచనుటయు విదిత
చరంబని వెండియు నిట్లు వక్కానించె 125

తే॥ తండ్రి నిరయంబు దాటించి తాతఁ బుణ్య
జగత్కెక్కించి యక్షయ త స్థానమునకు
నెట్లు మత్తాతఁ బుత్తుడు త విక్రమంబు
దానఁ జెండ్లికి ఫలము సు త తతి యొకండె. 126

తే॥ ఇచ్చవచ్చినయట్టులు త ముచ్చటించు
చాటుపవ్వమ్ములంగొన త సత్సమేషలు
శుభ్రతి నిరూపిత ధర్మంబు త సురిగిపోవు
జనులు పెడతొవ దొక్కెడ త రనియె నతఁడు. 127

శా॥ అంతం బల్లియ భూసురుండొడు స త ద్వస్వక్తలొన మే
నంతం గవ్వచు వచ్చిపూర్వొని యుప త న్యాసం బిడే మంచు న
త్యంతాసక్తి బృచ్చసేయగ, వివా త హ చత్తులంబెద్ది నా
సంతానమ్మని చెప్పచుంటిననియె త శాంతాత్ముడై యాతఁడు.

శా॥ కానీ మిత్రమ ! మొన్న మీన్నపతి వెత న్నకాబురేతేర ను
ద్యానాంతగృహిణి కేగె నాతనికి సంత తానంబు కద్దో! “ఉహూ”
యేను న్నిపు జనాభియే కొమరు తా త నే! కాప మాధార్మిక
త్వారాధుండును రిక్తుడయ్యెనుగదా! త సామాన్యమర్హస్థితి.

శా॥ పౌరస్థానుగుణంబుగా జగతిఁ బు త్రప్రాప్తిలేకుండగా
ఘోరంజాప్రతిబంధక ప్రకర మా త కోశిమజేయుక గృహిణ
ధీనుం డాప్రతిబంధకప్రతితి భేత దింపన్రతేప్యాదులక.
మూరంబైన యపత్యముం దరిని సంత తోవంబుగా బొందెడిక. 130

తే॥ అనుచు భాషించుచుండంగ త నంతలోన
పాంసు పటలంబు పైఁబడఁ త బరిచినట్టి
చౌకములనెత్తి దులుపుచు త సత్వరముగఁ
జనిరి వారలు తమతమ త సదనములకు, 131

ఉ॥ తస్మత్తి నోరగానిలిచి యాద్విజభావల నాలకించుచు
 మేమరపాంసుచాలము న సమీకరింపఁబరితమై పయింబడ
 మోదముడక్కి చిత్తమును ముంపగ చింతయు గాలిదెబ్బయు
 బోదిగనానృపాలకుడు పోయె గృహమ్మనకుఁ ద్రుతమ్ముగాఁ.
 యువనాశ్వుండు సంతాపహీనతకు చింతించుట

ఉ॥ వేసముమార్చి సెజ్జపము న వెలికిలా బడలిచి యాత్మగో
 భూసురవాక్యముల్ శ్రుతి వి భూషణముల్ చవిగన్న వియెడ
 ధీనచివుల్ విమగ్ధతను తెన్ను నెఱుంగకయుండు నాకిట,
 మోసములేదు వీసమును మోహము వీడి చరింతు ముందట. 133

మ॥ అహహా! సంతతిహీనజీవనము గా న ధాంధపియంభావుకం
 విహలోకంబైన పూరుషావళి నూ న హింపఁ బహిర్జీవ మే
 మహితంబైన యవత్స! మయ్యదియు నం న ప్రిప్త బు గాకున్న పా
 ని హితంబెయ్యది! జీవవత్తుడయి యా నర్జీవుడే వాడిల. 134

తే॥ మోముఁ గన్గొనఁ గన్గన, న ముద్దునెట్లఁ
 బెడవులు, కవుగిలింపంగ నెవము, నెత్తు
 క్కొనఁ గరద్వయి, యూరువు నల్లార్చివంగ
 సారిది నుబలాటపడ, నాత్మ ననుతునఁ గోరు. 135

శా॥ ఆ నాఁ డాసభలో సపుత్రుల మ న ధన్య శూన్యదృష్టి న్ననో
 హీనత్వస్థితి సాంపరక మెలంగ న న య్యెంగాదె! యీయస్మదీ
 యానూనోజ్జ్వల భాగ్యమానోదువ మా! యజ్ఞేననే చూడగ
 స్థూనుల్లేని గృహం బెడారి నరుడ న చోమూర్ఛితుం డౌ దగ.

తే॥ వలయు వలెనంచు మదిలోన న వాంఛలూర
 మురుగు జనులకు సంతతి న నొరయకుండు
 వలదు వలదోయటంచును న వాయినిడిచి
 మిడుకువారికి బై పయి న బొడముచుండు. 137

తే॥ వైదికునియింట జనియిండు న పరమశుభ
 సామరునియింట బుద్ధును న పండితుండు

వికటకవియా విధాతృని క విగమచెయిద
ములను దలచిన గిరిగిర క తలయుఁ దిరుగు.

138

కా॥ చింతింపఁ దల యగ్నిపుత్రయగు గాఁగి సిం చెందెడిఁ డెందముక
చింతన్నాని మహీసురోక్త విధినా క కీస్తిధిక్తై యిప్పుడే
శాంతంబౌ భృగుమాని యాశ్రమమునక క నల్పంగ బోదుం దపం
బెంతే గాతుకమయ్యెడిఁ దపమ సా క ధించుక మవిష్టార్థముక.

చం॥ తపమునకుం దురాపమగు క దై వములేదు జగ త్త్రియంబునక
నృపులకు వార్ధకంబున ని క వృత్తి పథానజరించు వారికిఁ
దపమటఁ జొప్ప దారియగు క దాన నిహంబు వరంబు కల్గెడిక
నిపుణమతులే పథాను లిట క నేర్పునఁజూతురు రాజ్యభారముక.

తె॥ ఇటులఁ జింతించి కొఱకేయి క యెటులాపుచ్చి
తెల్ల వారంగ కార్యంబు క తెల్లఁ దీర్చి
మంత్రినామంతులక దన క మనసుఁదెల్పి
చనియె లొనికి భోజన క సమయమగుట.

141

వ॥ మధ్యాహ్న వసరంబున నంకురీజాని, సహధర్మచారిణి యిందిరా
రమణి సన్నిధికిఁ జనుడేర నల్లన నానతీమణి కిట్లనెయె.

142

మ॥ అతివా! ప్రియగు మిత్ర మోముపయి వం క ధ్యాత్వంబు
విస్మయమై
మతిఁ దూలించెడి నీరసంబయిన నం క సారంబు రో తయ్యెడిక
గుతుకం బయ్యె తపంబొనర్చుటకు మా క కుం బు త్త్రసంప్రీతికై
సతమేకాయము! తేజపోవలయు వాం క ఛకదెల్పుమి యి త్తటిక.

ఉ॥ నా విని యిందిరారమణి క నాథ! భవద్వచనామృతా పుత్రక
జీవములేచివచ్చె నవ క జీవన లబ్ధికిఁ ద త్తరించెడిక
భావము; పోద మట్టులె వ క భారమునక మరుమాటమాని యీ
కేవలశుష్కజీవన మ క క్షుచవ మేరికి రుచ్యమా నిలక.

144

తే॥ అంత భావతి వత్సీసః మంచితోక్తు
లకురు మనమునఁ బ్రగుణితోఁ గల్గెన మడర
జతనమొనరింపు పయనంబుఁ గ సాగవలయు
మంతుఁ లరుదెంచినా రటఁ గ మగుడివత్తు. 145

చం॥ అనిచని మంతనంపుగృహ మందు సమాత్యులకెల్ల కర్జముల్
వినిచి “ప్రభాతమాయన విఠ వి క్షముగా భృగుమాని యాశ్రమం
బునకు చనం గలారము ప్రభ బుద్ధులు మీకువచింపఁబోము మా
దినకరమత మీమనుమఁ గిం దగ నేలునా! నేలఁబుంకునా! 146

చం॥ తెలియగరాదు కాలగతిఁ దృశ్యము సర్వము కాలనిఘ్నమై
పొలియు నెట్లెల్ల లెప్పటికిఁ గ బోలునా! యయ్యదిమట్లు లవృత్త
గలియగఁజేయుఁకలమ యెఁ గాయెకి నిట్టుల నేము రాజ్యమున్
సులువుగ మిచ్చువీడి వనిఁ గ జొచ్చెదమాయఁ దలంచినార మే.” 147

ప॥ అనుచు నమ్మహీకాంతుండు కనుఁగొలకులఁ దుడిచికొని యథో
వదచులై యంశరంగమ్మునఁ గుములుచున్న యమాత్యుల నెచ్చ
రించి యయ్యెడ నట కరుదెంచిన మేటిదళ నాయఁ గూర్చుండఁ బనిచి
యవశిష్టంబుల నప్పగించి యుక్కుం డపరాధిక్షేర వారల వీడ్కొ
లిపి, సాయంసమయ సమయంబుల నెరవేర్చునరిగె.

యవనాశ్వుండు భృగుమనీంద్రుఁ గాశ్రమంబునకు నేఁగుట

ఉ॥ వేకువలేచి కల్యములఁ గ వేగమ తీరిచి రాజదంపతుల్
శ్రీకమనుక్మనంబున స్థిఁ గ రించుచు నంబరరత్నభూషణా
నీకము భూసురావళికిఁ గ నిర్మలభ క్తిసాసంగి వీరకమై
ప్రాకృత కేషులై చనిరిఁ గ భవ్యభృగుశత్రుము నాశ్రమార్కిక. 149

ప॥ రథసంతరంబ తడియవృత్తాంతంబెట్టిదో వివరింపవే యని ప్రార్థించిన
జనమేజయనృపాలునకు వెడయు నవ్వైశంపాయనండ్రిల్లనియె 150

ము॥ మన యీ భారతభూమికిఁ బోలుచు నీఁ గ మారేఖయై యుత్తరం
బున మిన్నుట్టెడి కూట పంక్తులనుఁ గ నమ్మోదంబు కల్పించుచున్
గన దబ్బామలమూర్తి. మంచుమల పంఁ గ కంబై సుదూరంబు కాం
చన రత్నోషధి కేంద్రమై యచల రాఁ గ జత్వంబు చూపించుచున్.

చం॥ నిరంతరము పూజపఠ్యములు 20 1 నీతలఁజేసెడి దివ్యవాహినీ
వరఁ హరితర తొలుత 1 వాలిన పావనము పార్వతీ
చరణసోమహంచల ప్రి 1 సాధితమైచెలువారు పారణి
హయపుగ రంజిత బడి మ 1 హత్తరు ముద్వి ధరాధరములగా.

ఉ॥ ఆ వలికట్టులయల మ 1 హరభసంబునఁ బాటుతెంచు గం
గావిమలప్రవాహ వరి 1 ఘట్టిత తర పవిత్ర భూములగా
భూవర, రమ్యవిచుమ వి 1 భూపితముల్ మునివల్లె లొప్పు సం
భావిత ధర్మకర్మములు 1 భవ్యశుభ్రస్మృతిశాస్త్ర వర్మముల్. 153

ఉ॥ పున్నె పుల బోవు లార్యజన 1 భూరికటుంబ నిరంతరంబులుగా
బిన్ననివేల్చికొంబాగలఁ 1 బ్రాకినతావుల వాసితంబులుగా
సున్న విరోధిధావములు 1 నొప్పులెటుంగని సాఖ్యచాత్రముల్
కన్నుల పంచపుల్, మనసు 1 కాఠిమమా న్నడి శాంతిధామముల్

ఉ॥ ఆ మునివల్లెల భృగు మ 1 హర్షికులార్యణి ధర్మమూర్తి ని
హ్మ మ తపోవిభూతి నజీ 1 కాలఁ గనుక మొలపించుకొన్న ని
స్సముమ, బ్రహ్మవిష్ణుశివ 1 శీల పరీక్ష నొనర్చి వారిలోఁ
దామరసాక్షుఁ డెక్కుఁడని 1 తత్వము చాటినమేటి యెల్లడగా. 154

చం॥ చ వనమహర్షి తత్పుత్రుఁడు 1 సారతపోమహిమాన్వితం డతఁ
భువచరుఁ డాతఁ డొక్కట మ 1 భుబున డనుల సామపీఠులగా
దవలియొనర్చి దాకి శ 1 తక్రతు వల్కుచు వజ్రమంపినగా
గవిసెడిదాని హుంకరని 1 గ్రక్కనఁగూలిచి యొర్చి నిండ్రునిగా

కం॥ ఏతాద్వైత మహనీయో

చేతాశ్రమమునకుఁ గోస 1 లేకుండుద్య

ప్రీతికి ద్వితియతో సా

కేతంబును విడిచివచ్చె 1 గృతకృత్యుఁడు గాఁ.

157

యవనాశ్రమంబు నానందాశ్రమమున మునికృత్తి వర్తించుట

ఉ॥ వచ్చి తదాశ్రమస్థుని 1 పాటులవాడ కొకింత దవ్వుగా
సచ్చరితంబు నూర్చుముగ 1 సల్పిన వర్ణకటర మాతృకగా

మచ్చికకాగ సంయమి స క మంచిత నూత్న కఠోరపద్ధతుల్
నిచ్చలు నొక్కటొక్కటిగ క నేర్చుచునుండెను వీడుచుకరుచుల్.

చం॥ ప్రతిదిన మాస్థపోర్త ముందు క బ్రాహ్మముహూర్తమునందులేచి స
న్మతి సిరిచెల్వనింబొగడి క నానిజలంబుల శుభవస్త్రించై
కృతతిలకంబుగా ముఖము క కేశపు భాస్కర బింబమధ్యసం
స్థితుఁ దొలివల్కులక విరుతి క నేమును భక్తి వివస్త్రించైతగక.

చం॥ పిదప యమాదు లల్పడగఁ క బేర్చిన యింద్రియశాలముక బహిః
పదమలనుండి త్రిప్పి పటు క బంధముతో బిగియించి దేహముక
గుమరు పడంగఁ జిత్తమును క గూరిచి యూర్పులునిల్చి కీర్ధముక
గదలక లోనిచూపునను క గాంచుచు జోకును దివ్యమూర్తిక.

చం॥ అపులసమాధిబంధముల క నన్నిటినొయ్యనమాడ్చి సుస్థితిక
బ్రవిమలవేదిపై వెలయు క పావకు నర్చనఁ దన్ను వేళకుక
బవలివనుల్ ముగించికొని క పండితగోష్ఠిఁ గథాప్రచురముల్
శ్రోవణసుఖంబుగా వినుచు క సత్తువగూర్చును చిత్తభూమిక. 161

చం॥ పురి నముదగ్రభాగ్యకృత క భోగవిలాస వినోదపుష్టిచే
నురువయ యొడక న్నెఱుగ క కంఠఁగ నేల్పడి గండుమీటి యీ
యిరవునఁ బాటు తప్పితొలి క యే పుడుగంగ విరక్తిమార్గసం
చరణఁగ శిశుమామదిః క సత్తువగూర్చుట యుక్తమేగదా! 162

చం॥ ఈవిధి నాన్మపాలమణి క యింతియుఁ దోడుగ నీడచాట్పునక
సేవితమానివృత్తియయి క సేమముగా జరియించె గొన్నినా
శ్శావల దారుణజ్వర మ క హర్షిశముక దహియింపసాగె నా
హ్మవిభుఁ దత్కళితమును క సన్ననిమేనులు తూలిపోవకా. 163

చం॥ దగ మితిమీఱె నాలుక ని క తాంత మనార్ద్రముగాగ వేడివేడి
దగు నుపచారముల్ సలప క దగ్గర నేరును లేమి నొంటమై
బుగులు బుగుల్మనంగఁ గుటి క మూసినకన్నులు విప్ప నీని మై
సెగ శయనంబు చుట్టుమనఁ క జెచ్చరఁ బర్విడె నూర్పులశ్రీతిక.

చం॥ తొలిమలినాడు నాకరణిఁ క దోగుట జూర్తికృశానుకీలక
విలవిల లాడ నంగములు క వెన్నువికీర్ణముగాఁ బిపాసకుక

నలిచిలియకాచు మూడవ ది క నంబున సాయమువేళఁ దత్తుట
జలములు నిండుకొంటయు ర క సావిభుఁ డయ్యెడ దేవి కిట్లనుగ.

చం॥ పెనువడి నాలు కాతెసిని క వేడి కనుండులు గోచరించడిగ
బనువంగ నీరు తేర ముని క బాలురు బాలిక లేరు నీదెసగ
గనఁబడు జాడ కాన మింక క గర్జునుద్బేది తెల్పువేగమే
యనవుడు“పోద మొండొరుల క యాచరతోభ్యుమహానిపాలికి”.

రాజదంపతులు జ్వరపీడితులై భ్యుమహానిపాలి కేగుట

చం॥ మన రుజలెల్ల మంత్రముల క మండుల మూకులఁ జేతఁ దీసివై
చినక్రియఁ బాపు నయ్యమృత క సిద్ధుఁ డటంచును లేచి తన్వికాం
తునకుఁ గరం బొసంగె నది క తోడుగఁ గైకొని తేడలేచె నొ
య్యన కుటివీడి వారు చని క రాత్మలుతుల నతిశ్రమంబునగ. 167

సీ॥ పెనుతాలపైనుండి క ఘనవేగమునజారు
చదలేటి తెలిసీటి క చలువలొలయు
నొకవంకఁ బూబొడ క లొకవంక ఫలకాళి
గుంతతు లిమ్ముగా క సౌభింప
మన్యచతుర్భుద క మంజు లాకృతితోడ
నుటజంబు పంచల క నొప్పుచుండ
గోమయాలేపన క శ్యామ లాజరభూమి
రంగవల్లి చిత్ర క రాజ మెజయు

తే॥ నగ్నిహోత్రగృహంబును క నతిథిగృహము
చదువులిట్లును సభతీర్పు క సర్వహంబు
నెదురుబదురుగ నజ్జల క నింపుఁగొలువ
నశ్రమంబొప్పు భ్యుమమునీం క దాశ్రయంబు.

168

తే॥ పరిణతిసుఖాస్పదములైన క పవళులపును
పనసగున్నల వలిచాయ క లెనసి నట్టి
ముంగిట నలంతి బీరెడ క ప్రోద్ధనందు
గోష్ఠిసల్పుచు భ్యుమహాని క కూరుచుండు.

169

కా! అంతేవానులు కొండ తొక్కయెడల బూర్యార్థస్థ సూక్ష్మబులక్
జుంతింపక మజ్జింద తింకొకట శా! స్త్రీ యుశముల్ నేర్వక ద
త్పాతయ్యందు పతింప నొక్కగమి వే! దాంతయు; నింకొక్కటక
సంతోషమున నల్పుచుండిరి మురుల్! శౌ!తకీ) యూనాదముల్.

తే! ఇటులనయ్యాశ) మధులి! నెల్లవారు
సొంతకర్దంబులక దిట్టి! చొనిపియుండ
“ధప్ప” మను నల్లు వీనుల! దాకె వారి
దృఢు లాదెన సంగతి! దెలియ నరిగె.

117

తే! తక్షణము వార లాశ) మ! ద్వారసీమ
నొడలెఱుంగక పుడమిపై! నొప్పలేక
కుప్పకూలిన చ దాన! గూలియున్న
దంపతుల! జూచి యాగి రా! త)మున చటమ.

172

చ! ఏమిది రాజదంపతుల! యీగళచెందిరి; శిష్యులార! లెం
డిమెము! జూతురేల! మన! యింటికివేగమ చేయక డివ్వరక
సేమముగా చికిత్సలయ! శేయుద మంచు భృగుండు పల్కన
కొమ్మలగాతుల! గునుమ! గుచ్చములల్లగ! జేర్చి రింటికో.

తే! నడయ నున్నగ్ద హృదయుల! సర్పిణాన
మబ్బుటయచారు పిన్నుట! నిబ్బరంబ
తృప్తియ! డై నట్టి తెలువరి! తృప్తిపాండ
జలువవగదిరి చేరుట! జాగురాదె!

174

యువనాశ్రయశ్రేయ)నిచే పుక్త)కాశిష్టి
చేయంప ముచులు మంతకముచేయుట

చ! భోజనముల్ గుగింది మురి! ముఖ్యులు రాత్రి) తవాశ్రమపితుర
నాజముగా నొక్కక్కరు! జావకిజేరి మునీంద్రులొడ “నా
దోజలు మీర లీనృపతి! యుద్యుత సూక్ష్మదీపాల! వేదవి
భా)జతమైన యిష్టి పలు! పంగ వది పంగరాదె తేనిక! 175

మ! కో! పుష్పభోగము విర లియ్యెడ! (బ్రాహ్మసా)ధ్యుగ నిష్ఠమై
కట్టుకొలులనెల్ల గొని! కాంక్షలెఱుఁగు మేలిమి

జెట్టపట్టంగ దక్కులానుకె! చెరుకేశన వీరికి

జెట్టి విచ్చెడి నేర్పించెల్లుల! పాడియా మన కిత్తెకి. 176

చం! అని తగనెచ్చరించుటయు! నమ్ముచిచ్చుమును వాంతోడ నే
నునుచుడిన చివాడను! నుండియు, యుగవత్సవ, తిగా
మనకింను నోకుట భువన! మ కళసూచర కానవచ్చెడికి
జెనులచే వికర్షములు! చేప్పడి యున్నది యున్ననక్కము. 177

చం! తలతల పెత్తనములను! తప్పకకూర్చి వివర్ణభర్తయు
మెలకననిర్చి, లోకులు! మేలన నేత సౌఖ్యసంపద
నిలువంగజాలు సత్ప్రభువు! నిర్మలచిత్తుడు దుదామురికా
వలయును నర్వమేది! గాహుబలాఘ్నము నికమిత్తెకి. 178

ఉ! తాదృశపూర్వమై త్తములు! దక్కును కల్లంగ లోకరక్షణ
పాదర బద్ధకంకమలు! పతకకానులు మెచ్చవేలియె
సాధనపూర్వమై కలము! కలుటమేలను నన్న వారల
వాదములేలదా! త! విభలము! జతసేయటాప్పగు. 179

తే! అనుచు బల్కిరిభ్యునునాని! యతఁ బలికె

“భేష సనుమోచితం బిది! పి! కుములెన్న

నల్వరముఁగూడి యేనవ! నాటికెల్ల

తలఁపమై చాల్చుఁబూనువ! మలఁతెయక.

180

తే! వరికరంగులు వండిరి! పాక లమర

మఱుచులేకండ నవన సు! భారములను

గూర్చునియమింప! డింతలో! గోరనాడికి

క్షత దంపతులుందురు! సౌఖ్యముగను.”

181

తే! అనిన విని వార లాపహ్న! లాదరమున

“నటముఁగూడ యెల్లర! మనసరమున

పొయువనులెల్ల! దీర్చును! వంచనముగ

తుఱము! క్షుణ్ణ సల్పిన! నుభముజయము”

182

తే! అనుచు నేమేమో భాషించి! యరిగి రవుడు

నిదురపొడని తమతమ! నెలవులకును

భృగుమహర్షి యుఁ గూర్కఁగ నెవఁలె నంతఁ
బల్లెయంతయు జడతా ని న బద్ధనుయ్యె.

183

సీ॥ తూపురాజే న న కొరయుప్పరి గోన
దేజిల్లు మఱివొ న దీప మనఁగ
యామవతీదేవి న యలరుఁ గొన్వెదమీఁద
విరిసిన పెనుగులై న విరి యనంగ
వరికి నివాళింపఁ న బ్రత్యుషఃకామిని
పూనిన కపురంపు న ముద్ద యనఁగ
దినమణి, నామ బు న తీర్చుంగ నరచేత
నూనిన తిరుమణి న యుండఁచునఁగ

తే॥ వెలయు నీరీతిఁ గ్రమిగతి న వేసుఁ జక్క
తూర్పు దెను దోచె మునివలై న తొఱఁగి జడిమ
మరలఁ జైతన్యవంతమై న తిరుగఁ దొడఁగ
వసుధనలైక వెల్లులు న వాళిలఁజొచ్చె.

184

భృగుహరి యువనాశ్వఃకు పుత్రైకామేష్టి కలుత్రమని చెప్పుట

చ॥ కులఁపతి యాభృగుద్యుమారుఁడు న కొరికఁదీరిచి కల్యక్పత్యముల్
పాలువకు నింటిరోగహ వి న ము క్త మృగాకునిమాడ్కిఁ బత్నితో
నలుపుననున్న యర్కకుల న నాథుని గ నఁగవచ్చి యిట్లను
“దొలఁగెను వేడి మీఁకి పుడు న దోసపుఁజ న్నలు లేపుమోమునగా”.

చ॥ అని పరికించి యంగముల న హాయిగనుండెను నింక తేవట
జనువున నిమ్మిగాఁగ నువ న చారములం గొనుఁ దేచితన
మనువొనకూడె మీఁకియిల న మాకును, మం దిదె గైకొనుం దిఁక
మనముననున్న నెవ్వగయు న మాన్వఁగ నెంచిరి మానులెల్లరు.

ప॥ అనుచుఁ జెంతనున్న యకనా స్తగణున నుపవిష్టుండె నిజవదంబు
లకు నెఱుఁగు నానతిపతుల దీవించి యుతికమ్మున నంతేవాసి వడు
పున నుపవిష్టుం దగు నుర్వీనాథున కిట్లనియె.

187

తే॥ జగతిసంతాపచాంఛ సా న జమ్ములుమ్మ
గేస్తులకు గేస్తురాండ్రకు న కేవలమ్మ

పుత్తుతోడన పురుషుండు | పూర్ణుడనుచు
శుక్తియు వచియిండు లోకంబు | చొప్పునట్లు.

188

చం॥ వినుము భవాద్యశుక్త సుతుని | వేడుట మిక్కిలి శాస్త్రసమ్మతం
బనువఁయైన వేటిదొర | యాసరగైకొని లోకు తెల్లరు
మనియెద రాలుబిడ్డల స | మంచిత సత్కడమూప్రిబుద్ధులక,
మనిచెడివారు లేనియెడ | మృగిదును లోకము దుష్ప్రవర్తనక. 189

తే॥ అస్కదీయ తపోయోగ | హవనములును
సరిగనడచుట యొడయని | సాయముఃసన
కాన మీ కొద మాకొద | యానుగాదె
దానిదీర్చుట మాకును | ధర్మ మిపుడు.

190

కం॥ ఇడుముల నెఱుంగని మీ యిటు
బడుగులగతి నిడుమపాటు | పాలయి యెంతే,
బడలుచు నుండగ నడలగుఁ
గడుకొనవచ్చియుండు నొక్క | కర్ణంబు తగక.

191

చం॥ వినుము మహర్షి సత్తములు | విస్తృత సంస్మృతిమార్గచారు లా
జనులహితంబు గోరి మును | శౌతవిధిగ నవనవ్రతాచార
కనుగొని రండు వైష్ణవ మ | ఖిలు పశుశస్త్రము పుష్కలబిడ్డి
జనవర యావరకృతువు | గల్పతలంచిరి మానులిత్తతక. 192

తే॥ బహుజనద్రవ్యసాధన | పటిమ తోడఁ
బూర్తి యగు నిష్ఠి జరుపంగఁ | బుడమితేడ్ల
దక్షు లియ్యెడ నొసరింపఁ | దన్యఖంబు
ధారుణీనాథ! పూనుము | తలఁపుటను.

యవన శ్వేతు పుత్త) కామేష్టిచెయుట కిహ్యకొనుట

చం॥ అంత నన్నరపాలుండు హర్షోత్ఫుల్లలోచనంబు | యిట్లునియె, 194

తే॥ తాపసవరేణ్య! యమృతంబు | త్రావినట్లు
మా కులంబును మమ్మును | మహితగతిని
బరగఁజేసెడి మీ దివ్య | వాణి వివగ
ప్రాణములు లేచివచ్చెను | బలముఁ గలిగె.

195

తే॥ మాదువేడో, లులేకయి | మానుగల్గి
మమ్ముఁ గరుణించుటండేసి | మా తపము
సిద్ధిపొందెను భగవంతుఁ | తెందె జన్మ
సాధు సుగర్హ సకలార్థ | సాధక బు.

196

కం॥ సి - మోకా లడ్డుచు
మారళించు : మాఁ ధనుఁ డున్నె | పూద డబ లో
గురువర భవ దాదేశము
శిరమునఁబరియి చి నడతు | శ్రీహరిమచ్చుక.

197

డ॥ నావిని మానవర్యుఁడని | నాలవనాడు శుభగ్రహవ్యతం
బైవినిసిల్లు మనఁయని | యవృత్తి కీను భృహద్రామం
తేమమునమ్మి నమరా | నిష్ఠి మా కొమరుండు నిష్ఠమై
పోవలెనాహి కస్థితికిఁ | బుచ్చెడి శిషు లని కుఁ దోడ్బడిక.

198

తే॥ భృగువరం డిట్లు వాక్రచ్చి | పేర్కొనోడఁ
జనియెదనంబునకు మిఁ | జనవోన్మి
దైన మనుకూల ముననే | దాని కదియ
జరుగు త త్రంబు విఘ్నములే | దరికిరావు.

199

యువనాశ్వంతుఁడు పుత్రుఁడు మేష్టిచేసి : దంపటివ. బున నుక్కటపిపాసా
ర్థితు నై య సు ప్రాప్తిక : లోకంబుగోరి తస్యగ్రాహణున గర్భంబుధరించుట.

వ॥ తదనంతరంబున —

తే॥ సవనతంత్ర బుల్లెను | సక్రిమముగ
నడచె గడచటిరోజున | నడికిలేయి
వక్రతియెల్లను వశ్చిమ | వాయునహతి
వత్తయెయండ మెయితుల | వాలినాలి.

201

తే॥ ఇష్టికార్షంబులెల్ల స | వష్టితోడఁ
దీర్చి శుద్ధాత్ములె పనుల | తీరె ననుచు
నా సతి నుచ్చి ముగిరి | మానలెల్ల
సెగపొగలఁకిక్కి యలసటఁ | జెంది యుంట.

202

ఉ॥ గాడుపుచైదముల్ తనవుఁ శ్రీ గాఢీయనెట్టఁగఁ దుగ్గి తూలుచుక
మూడెడి కాటుచీకటిని శ్రీ ముట్టి యెదుర్చుచు నిల్వపాటునక
బీడఘటించు భూతముల శ్రీ పీచ మడంచెడి పెద్దజోత్తపై
నాడెడు సుర్వు తెట్టఁ బరి శ్రీ హాసముచేయుచు యజ్ఞశాలలోక—.

తే॥ మూలకంబంబుపై దీప్తి శ్రీ మొనసియుండి

జాగరము చేయుచుండెను శ్రీ జడతలేక

దాని చేరువఁ బవలించె శ్రీ ధరణిపతియు

నాపసోపాలు గుడుచుచు శ్రీ నజినశయ్యు.

204

తే॥ మొదల నుకవాసి జూర్తిచే శ్రీ పానుగుపడియె

నేకవారాశనగ్గాని శ్రీ యింతచేరె

గొట్టువడ గాడ్పు పీలిచి శ్రీ వట్టుచేసె

నృపుని దుర్దశ నేమని శ్రీ చెవుడు నపుడు!

205

తే॥ గొంతు తడియారె మాటాడఁ శ్రీ గూడిరాక

నాలుకయు గుడ్డపేలికఁ శ్రీ బోలియుండె

నొడలు తేల్తేలిపోయెడి శ్రీ నొడయుఁ డంత

కాలుసేతులు కడలింపఁ శ్రీ జాలకుండె.

206

వ॥ నరపాలుం డాతరుణంబున తన దిక్కులేని దురవస్థ తెలిసికొని
యొయ్యన ప్రాకులాడుచుంబోయి పరిసరపాత్రంబులఁ బరికింప
నయ్యచి మోటిబొచ్చె లట్లు జలగంధంబు నెటుంగని చందంబున
గోచరించుబయి నెదుర జన్నంపు జగతిపై వెలయు వారుణకల
శంబు మాత్ర జలపూర్ణంబుగా గాన్పింప నప్పు డాత్మగతంబున
నిట్లు చింతించె.

207

చ॥ నిలువపు ప్రాణముల్ తుణము శ్రీ నీరము గోలకయున్న, వేదిపై

నిలిపిన పూర్ణకుంభమున శ్రీ నీరముగోలుట యుక్తమి త్తటిక

గలిగెడి హాని ప్రాణముల శ్రీ కాఢీయ తీతినవెన్నచూచికో

నలువగు, నన్యమార్గము గ శ్రీ నక మును త్రొవెడ నీజలమ్ములక.

తే॥ అనుచు నాలుక లోనికి శ్రీ నంతకంత.

కీడ్చుకొనుచుండ చటుకున శ్రీ నెత్తి కలక

మమృత సురభిళ జలమెల్ల శ నానె నొక్క

గుక్కిలోనన వడివడి శ గుటకలడర.

209

శం॥ నిలువగలేక యోడిగిలె శ నిండినతేని శరీర భస్మైయ్యు
కలశముజారె రిత్తయ్యి శ కైగవి రిత్తగ, లోని చేతనక
దెలుపుచుసాగె నూర్పులు ను శ దీ రములై నిరుపద్రోవసితిక
నలుపుగ భూతధాత్రి కరు శ ణమృతః జక్కయ్యు దోచె

తూర్పునక. 210

ప॥ అంత యథాకాలంబున ఋత్విగధ్వర్యప్రభృతులు మేల్కొంచి
శయనంబువీడి వార్చి సవనవేదిపై రిక్త వారుణకలశం బొకవంకను
తడారోపిత నారికేళంబు పేరొకవంకను వడియిండఁ బరికించి విత్రస్త
విస్త్రస్తచిత్తులై నలుపు గడవిడలతోఁ గనులుదెఱచి యయ్యజ
మానుఁ డుపాధ్యాయునికడ కృతావరాధుండగు బాలశుభంగి వివర్ణ
వడనుండై లేచి పెదవులు తడుపుచు వారలనెల్ల నుద్దేశించి యల్లన
నిల్లనియె.

211

చం॥ గురువరులార! యేమనెడ శ తూరుకురాక ప్రజాగరంబుగా
దొరలుచు శయ్యపై, వడకుఁ శ దూలి శరీరము విశ్ల ధంబుగా
పొరుగుగ నాల్కయెండుటయు శ శుష్కగళాన నెలుంగు డిందగా
జరువగలేక కాలమును శ శయ్యన తజ్జల మేన త్రావితిక. 212

తే॥ స్రాణములు పోవునక భీతి శ పట్టలేక
తప్పుఁజేసితి సైఁపుఁడి శ తత్వమరసి
యనిన భృగుసుతుఁ డాలించి యనియె నార!
తా నొకటి తలఁప దై వంబు శ తలఁచు నొకటి.

213

చం॥ అమృతమయాషధీనిచిత శ మాత్మతపోబల సంభృతంబునై
గమవిధి సంచిత మ్మఖిల శ కాశ్యపినేలెడి లక్షణాన్నిత్యు
గోమరునొసంగు నీజలముఁ శ గ్రోలితి వప్రతికారదోషము
స్లమనములేక; యాఫలము శ గాంచెదు నీవ విరుద్ధశీలతక. 214

తే॥ మంగళస్నాన శుద్ధయా శ మాననీయ
కిందిరాదేవికిం ద్రావ శ నీజలంబు

నీయనుంటిమి తేవట శ్ నింతలోన
నిటులజరిగెను దైవ సం శ్ ఘటన యార !

215

తే॥ అనిన నిర్విణ్ణుడై నృపుం శ్ డవనతాన్యుఁ
డగుచు లోలోనఁ గుములుడు శ్ సంతలోన
నరుగుదెంచిన భృగుమాని శ్ యంఘ్రియుగళి
వ్రాలె సమ్మానివాత్సల్య శ్ వశతఁ బలికె

216

చం॥ జనవర! చేయిమించిన వి శ్ చారము దీనికిఁ జింతచేయుఁగా
జన దిది దైవసంఘటన శ్ సర్వముగంటి నువక్రమంబునఁ
దనయుఁడు గల్లు నీజలము శ్ త్రావినవారి కటంచు పేరువా
కొనమి కృతంబు భోజ్యమగు శ్ కొండలమందకు మేలుకూరెడిక. 217

ఉ॥ కన్నులవిందుగా నుతుని శ్ గాంచెడు చంద్రుని సంద్రమట్టులఁ
మన్నియమానుసారివయి శ్ మాజత వర్తిలుచుండు మిందు వి
శ్వోన్నతిఁగోరి పాలకయి శ్ యోషిక తాతని మోయుమాడ్కి నే
బన్నము వచ్చిన న్నిలచి శ్ వక్షమునిచ్చుట రాచపాడియా. 218

తే॥ ఎవ్వనికి నేని జీవిత శ్ మేగగతిని
నడచుటకడింది మార్పులు శ్ తొడరు నెన్నొ
కాల్పములుతీర్చఁ బోవలెఁ గదలు మింక
ననుచుఁ గేల్వట్టి గొనిపోయె శ్ నవనివతిని. 219

వ॥ అంత దుఃఖతాత్ముం డగు ధరణీశుం డయ్యాచార్యవర్యుని శాం
తోక్తులకును తదీయ సుదుర్లభకర్తగవాణాదరణంబునకు నొకింత
తేరిన చిత్తంబుతో నమ్ముసింద్రు ననుసరించె. ఇట ఋత్విక్ప్రము
ఖులును కాల్పకృత్యములు నెరవేర్ప నేగి రనిన విని జనమేజయుండు
ముసింద్రా! వింత యయ్యెడి నవ్వలి వృత్తాంతంబు వినిపింపవే యని
వేడుటయు నా నైశంపాయనుండు వెండియు నిట్లు చెప్పఁదొడంగె
నరేంద్రా! తదుపరి కతివయదినంబులకు— 220

మ॥ కనదుద్యద్భృగునందనా రచిత సం శ్ కల్పంబు రూపెత్తి త
న్మనుజేంద్రోదరసీమ వింతగను నా శ్ నాటక బ్రకాశంబుగా

మొనసె న్నారీకెడంపు మొల్కకరణిక్ శ మోచాంకుర ప్రక్రియక్
గొనబొ వంశపు మోసుపోల్కి మునివా శ్మల్ సత్యముకదప్పునే

చం॥ పలుకలఁ బట్టి యర్థములు శ్ వండెడి నాసమయాన; పల్కులే
నలువగవచ్చు కర్ణముల శ్ జాడల వచ్చెడి నిప్పుడ త్తటిక్
శిలును మోకలెత్తును వ శ్ చించినయంత మునుల్; విరుద్ధసం
కలన మనంగ లేదు తెఱ శ్ గంటుల తేడును నుల్కువారికిక్. 222

వ॥ తదుపరి తదీయ గర్భంబు పరిపూర్ణం బగుట నుపలక్షించి యొక్క
నాడు భృగుమునీంద్రుఁ డాత్మగతంబున 223

చం॥ జరిగెను మాసము శ్ సరిగ శ్ సౌఖ్యముగా ప్రసవంబునై సచోఁ
బరగుదు రాత్మజాప్తనల శ్ పావనమూర్తులు రాజదంపతుల్
మురిసెడి నీ ప్రజాతతియు శ్ ముందుకు వచ్చును మా విభానముల్
సరపతి డాయఁబోవదగు శ్ నాకవిభుం డరుదెంచు సంతలో. 224

వ॥ ఇట్లు తలపోసి తోడిజడదారుల డాయంజని తదర్చితండ్లై కూర్చుండి
మనోగతంబు తెలియంబలికి 225

కం॥ సమయము శుభకర మిప్పుడు
సమయము సరిపడియె మాదు శ్ సంకల్పముతో
యమివరులు! లెందు పొదమని
కమలజనముడైన భృగువు శ్ కదలె న్నొదలక్. 226

వ॥ జడదారులు నప్పలుకులు చేకొని యమ్మునివరువెంట నడచిరంత.

కం॥ నారాయణ గాయత్రీ
పారాయణ పూతమాని శ్ వదనశ్రుతి సం
వారారవ మేలిక కా
చారంబును జరుప నగ్ర శ్ చారంబయ్యెక్. 228

చ॥ గాములపిందు సూర్యకుల శ్ కాంతుని గానగవచ్చెనా రుచి
స్తోమము త్రోవచూపగను శ్ జోచ్చె గుటీరపు చత్వరస్థలిక్
సాములపిందు; భూపతి ని శ్ శాంతమునక్ మను దిన్నయట్లుగా
గో మెడలంగ గర్భభర శ్ కుంతి తుండై యొకవెంట నుండఁగాక్,

తే॥ ముట్టిన పెట్టిల్లు మనునట్లు ॥ మొనసియుండు
నుదరభారంబుతో నేల ॥ నూది లేచి
యతివరుల కెల్లఁ బ్రణమిలై ॥ నవనివతియు
నవుడు భృగుమాని యర్చిలి ॥ నాదరించి.

230

యువనాశ్వు నుదరంబున మాంధాత యుదయించుట

ఉ॥ పూతజలంబులక బసిడి ॥ పూతమెఱుంగుల నుల్లసిల్లు త
ద్యూతలనాథు కుక్షివయి ॥ బ్రోక్షణచేసె; నృపుండు మెల్లగా
నాతతభూర్జవత్రి రచి ॥ తాననసీమను గూరుచుండఁ బో
నాతటిఁ గుక్షి వ్రీలుటయు ॥ నర్భకుఁ డయ్యెడఁ దోచె దీప్తితో॥ 231

తే॥ కృతయుగం బది యద్దాన ॥ కృతము కృతమ
కృతమునకు మాద్పుచేసెడి ॥ వితములేదు
కానఁ గృతయుగమనఁగఁ ద ॥ తాఁల మొప్పె
కాల మహిమంబుతో నెల్లఁ ॥ బోలుచుండు.

232

ఉ॥ అంత నచేతనుండగు ని ॥ జాధిపుఁ గాంచి తదీయవత్ని పె
న్వంత హృదంతరాళమునఁ ॥ బ్రబ్ధిన వేదన మూర్ఛజెందెఁ గు
క్ష్యంతరసీమ దోగుచును ? నాత్రము చూపుచునుండఁ గూన; యి
ట్లింత సహాయ శూన్య లయి ॥ యిమ్ము తొఱంగినవారిఁ జూచుచుక
ఉ॥ మంతరసాని కర్జమును ॥ మాన్యభృగూత్తముఁ డంతఁ బూని, కు
క్ష్యంతరవర్తి నర్భకుని ॥ హస్తములక బయికెత్తి యయ్యెడక
జెంతనుజూచు నింతులకుఁ ॥ జెప్పెడిదేమి గృహింపరాదొకో!
వంత యదెంతసేపు నృపు ॥ పత్నిని పాపనిఁ జూచిన్ డిక్క. 234

తే॥ అనుచు బిడ్డని వారల ॥ కప్పగించి
చెలఁగు సంధాన కరణితోఁ ॥ జీలిపట్టి
తేనియుదరంబు సంధించి ॥ మేనిమీద
పరగు సంజీవ కరణిని ॥ బారఁ జేసె.

235

వ॥ అప్పు డాభూపాలుండు—

236

ఉ॥ మూతలువడ్డ కన్ను లర ॥ మోడ్పులుగా మెయినోపు తీరగాఁ
జేతులఁ బ్రాముచున్నటులఁ ॥ జిక్కగబట్టిన కీలుపట్టులుక

మూతులు, విచ్చుచున్నటులు, శ మున్నుగ మెల్ల న నూర్చుపుచ్చిలోఁ
గొతుక మూరుచున్నటులఁ శ గాంచి తమిగ నుమూసె వెండియుఁ.

తే॥ తోయజాతులు కొంద యు శ పాయ యుక్తి
నిందిరాదేవి కిమ్ముగా శ నెఱుక కలుగ
వలయు నుపచారములు సల్పి శ రెలమితోడ
దేవియును నల్లఁ గన్నులు శ తెఱువసాగె.

238

తే॥ అచట నయ్యింటిలోపల శ నమ్మ లక్క
లొండొరులు పల్కికొన్నటు శ లొప్పుగాగ
సతులు కొందఱు శిశువును శ జతురమతులు
జలకమాడించి చేర్చిరి శ శయ్యమీఁద.

239

ఇందుఁ దరువెంచి అమృతమిచ్చి శిశువునకు
“మాంధాత” యని పేరుపెట్టుట

నీ॥ వెలిమిబ్బు తెరల సం శ దులలోనఁ దులకించు
రిక్కలచెలికాని శ రేకమాడ్కి
వెలిపొత్తికల నత్త శ మిలి బిట్టు పసి యేఁప
నను జూడ రాచేల శ నెనరులేదే!
యనియెడి జూడగా శ హస్తద్వయంబైత్తి
యాడించుచును శావు శ మనుచు పోరు
పెట్టుచుండిన కందు శ నట్టెచూచి భృగుండు
“కింధాస్యతి” యటంచు శ గెలన మునుల

తే॥ నడుగుచుండగ నవ్వేళ శ కమరనేత
వచ్చి “మాంధాస్యతి” యటంచు శ వారివృత్తి
కుత్తరంబిచ్చి యమృతంపు శ టూట లూరు
తర్జనిని జొన్న శిశుముఖ శ ద్వారమందు.

240

కం॥ జననము జగద్విరుద్ధము
చనువున జన్నియవచ్చు శ జననియుఁ గలదే!
పెనుపరి మనుపరి లానే
కను కను హరిపనిచె హరిని శ నమృతంబీయఁ,

241

ఆ. వె॥ దిక్కులేసియెడల ॥ దేవుడే దిక్కుండు)

నారుపోయువాడె ॥ నీర మిడడె!

కడుపు కూటికొఱకు ॥ కష్టాలుపడుటయు

జడియువారి చేత ॥ జగతియందు.

242

ఉ॥ అంగుళి నిర్గతామృతము ॥ నానుచు పాపండు నేకధాటిగా

పొంగుచు నాటుమాసముల ॥ పూపవిత్రమ్మున నప్పు డేవున

సంగత నూత్నకాంతి నలు ॥ చక్కియలక వెలిగించె చోద్యమే

రంగని యానుకూల్యము వి ॥ రాజుల నన్ని విరాజిలుంగదా! 243

మ॥ యువనాశ్వక్ష్మితివుండు కన్దెఱచి సం ॥ యుక్తాత్ముడై లేచి వా

నవు దివ్యద్యుతి వెల్లువాని నటపా ॥ ర్భవ్వంబుండు శయ్యాగతుం

డవు కందుక సుమనోహరాంగు ముని ప ॥ క్యాఘంబు వీక్షించి ని

క్కువమో! స్వప్న మొ! ఏమొ! యంచు వెడగై ॥ కూర్చుండె

నాపట్టునక. 244

మ॥ భృగుమానీంద్రుండు పల్లె; రాజవర గుం ॥ ప్రీతిక రమాకాంతుడం

పగ నేతెంచె మహేంద్రు ॥ డియ్యెడ సుధా ॥ ప్రాశంబు గావింపగా

దగ నీసూనునకుం దదర్శకుండు ను ॥ తానహంబుతోడ్రావి యొ

ప్పగఁ గేరింతలు కొట్టుచుండెనట న ॥ మోదదు బగుం జూడుమీ.

శా॥ ఆయుష్మంతుడు చక్రవర్తివర చి ॥ హ్న ప్రోజ్వలుం డిమ్ములక

భాయుం బన్నము లీ ధరారమణికి ॥ బాసె భవత్కేశముల

పోయె దుర్గతి మీపితృవ్రతతికి ॥ మోదంబుగా నస్మదా

మ్నాయంబుక జెలఁగెక యశం బమర వి ॥ జ్ఞానంబు వర్ధిల్లడిక.

చ॥ అనవుడు నా ధరారమణుఁ ॥ డంతనలేచి మహాత్ములార! మీ

కనయము నేగృతజ్ఞుడ సు ॥ రాధిప! యుష్మదలభ్యదర్శనం

బున సఫలంబు మాపుటుక; పొందె సమున్నతి మాకులంబు, నీ

తనయుని బోవుఁ డేగొదలు ॥ తార్కొనకుండగ నెల్లవేళలక.

తే॥ అనుచుఁ గేల్మోడ్చి పల్కిన ॥ నమరపతియు

నరవర! కుమారు డీతఁడు ॥ నలిననేత్రు

నంశమునఁ బూని జన్మించి శ నందువలన
కొద ల వేవియుఁ గల్గవు శ పొదలు సిరులు.

248

తే॥ ముందు మమ్ము ధరించును శ ముదముతోడ
దాన “మాంధాత” యను పేరఁ శ దనరు నితఁడు
సుధనుగ్రోలుట నాఁకలి శ సోఁక దితని
దప్పియును కల్గ దన్నము శ తాకువఱకు.

చం॥ అనుదినవర్ధమానగతి శ నందఱకన్నను నీతివిద్యలక
గొనముల నున్నతుండయి య శ కుంతితివిక్రముఁడై ధరాస్థలిక
జనులను బ్రీతి నీనుతుండు శ సర్వ నరేందులు సాగి మౌక్తికగా
మనుచును నాల్గుపాదముల శ మాన్యత వర్తిల ధర్మవెల్లెడక. 250

తే॥ నిఖిల విద్యాగర్విష్టుఁడై శ నెగడుదాక
నాత్మజునితోడ నుండుఁ డీ శ యాశ్రమమున
పోయివత్తుము మేమని శ పాసఁగఁ బలికి
మునుల వీడ్కోలుఁ గొని శ తాను మనికికరిగె.

251

వ॥ అంత నమ్మునిమండలియు నమ్మహీశునకు దిటముగలుగ సమయో
చిత భాషణంబులు పలికి నిజనివాసంబుల కరిగి రప్పుడు విప్రకాంత
లును రాజపత్ని సమాహితచిత్తయగుడు నభినందించి నిజసదనం
బులఁజనిరి. అత్తఱి నాప్రదేశంబు నిర్మాక్షికంబగుటయు.

చం॥ ఉడుటునఁబోయి సూనుగొని శ యూర్పులువీడక ముద్దుపెట్టుచుక
నదమలచిత్తయా సతియు శ చయ్యన చెంతకురాఁగ జేతులక
బదిలముగా నొసంగె జన శ భర్త సతీమణియుం గుమారునిక
ముదమాననెత్తి మస్తకము శ మూర్ఖొని యక్కునఁజేర్చె మక్కువక

కం॥ ఇరువురుఁ బర్యాయంబునఁ
గరములఁగొని చిఱుతవానిఁ శ గాంక్షలు మిగులక
మురువగు చిబుకము పుణుకుచు
మురిసిరి విజయంబుతోడ శ ముఖములు మెరయక.

254

మ॥ ముఖినీరేజ వినిన్యతామృతపుటా శ మోదమ్ము పై వాటుగా
సుఖముం గూర్చుకఁ ఘోరితర్పణముగా శ సొంపారు నెమ్మోము శ్రీ

సఖముల్ కర్ణము లిందిరా రమణిః । సద్గుంబులౌ నేత్రముల్
శిఖరాంచద్భుజరమ్యచక్షు మకణః । స్నిగ్ధాంగుళౌ పాదముల్.

చం॥ విడుమరలేక తమ్ము మఱి! వీరపు నరంబులతోడ నాడ్చితో
గడుజతురత్వమొప్పు నతి! గాఢముగాఁ బెనవై చిలాగెనా
బుడుతనిఁ జాట్టివైచిరి వ! పుర్రతలఁ దనుపార దంపన్
పుడమి! పసిండి! రత్నములొ! ! పత్తునిపై మరులేలొ యింతగా!

చం॥ విలయములేని భావముల! వెల్లువ లాత్మల ముంచివేయఁగా
గలిగిన సచ్చదం బది ము! ఖంబులఁ గన్నుల నింపివేయఁగా
నలిచిరియాచు వా రపుడు! నందనుఁ జేతుల నల్పివేయుచు
దెలియరు తమ్ము నొర! సుతు! నెయ్యఁపుఁదీపు మహత్వ మెట్టిదో

వ॥ ఇట్లు లాదంపతులు తమ యానందమ్మున కేకమాత్ర కేంద్రమైన
నందను వధనకమల దర్శన సుఖానుభవ పారవశ్యంబునఁ దమవడిన
బన్నంబులు మఱచియుండుటటి మునిపత్ను లాయర్భకు నరయు
వేడ్క నటకేతెందుటయు యవనాశ్వంకు వైతొలంగె. అంత
నిందిరారమణి కొమరునెత్తి కరంబుల కందిచ్చె. అయ్యువిదలుఁ
జేఁ జేతుల నందమోసుచు సంతకుమున్న జనించిన పాపఁ డాటుమాస
ముల పూవపగిది పరిథవిల్లుట కెంతయు నబ్బురంపడుచు, చిబ్బ
కంబు పుణికి చెక్కిలిగిల్లి ముద్దాడుచుఁ దత్తాదృశహావరేఖలకు
నిసువునల్పు “ఊ”కారంబు ననుకరించు కైతవంబున మెచ్చికోలు
వెలిఁబుచ్చుచుఁ “దల్లి! ధనులకె తిరి కప్తములు గడచినవి సుఖ
ముండుడ”ని సరళంబుగ నాశిశురత్నంబును “చిరంజీవ” యని
దీవించి రాజ్యకొనంగిరి. అందొక పురంధ్రీమణి మోముపై వెన్నల
విరియ “నిందిరా మాయీ! భవన్న దనునకు శక్కుండ నామంబిడ
నని నామకరణ మహోత్సవ బునకు చక్కంబు చుట్టెదరే! భవదీయ
గృహ గోపుర ద్వారంబులకుఁ బచ్చని తోరణంబులు ప్రకాశించు
శుభసమయం బిప్పటికిఁ జనుదెంచె. భూరిసంతర్పణల భూసుర శ్రేణిఁ
దన్నవవలచే? మామేనులుఁ గొనులు నిండఁ జాళువా జలుగు వల్ల

లోనంగవలయుఁజాడి" యనుడు నాదేవియు నానందాతిరేకంబున నిట్లు వచించె—

తే॥ చీకటింటికి వెలుతురు కిచ్చి నట్లు
సమయు దీపంబునకుఁ దైల కి మమరినట్లు
భవ దనుగ్రహవశమునఁ కి బ్రాహ్మమయ్యె
దనుజలాభంబు నేటికిఁ కి దల్లి! మాకు.

కం॥ మాతపములు ఫలియించెను
మాతనువులు సార్థకములు మానక యేము
మీతనువులు మీమనములు
మాతరొ! వెలయింతు మెల్ల మన్ననతోడక.

260

వ॥ అంత నాయువనాశ్వుం డోరగానిచ్చి యవ్వారల నుద్దేశించి యిట్లు నియె.

261

ఉ॥ మీరలు మాకుఁ దల్లులును కి మీహితముల్ కొమరుల్ స్వయమ్ముగా
కొరక మున్న నెమ్మి సను కి కూర్చుట ధర్మపు, మాధనంబులు
మీరలొసంగినట్టి వవి కి మీక యొసంగుట మాకు నెమ్మిదే!
తారసిల్లె శుభంబు తఱి కి తప్పకచేయుదు మెల్ల వేడుకల్.

చం॥ అనవుడు తండ్రి! యట్లు యగు కి నంటిమియూరక పల్కువేడ్కకున్
దనువుట మీప్రజావితతి కి ధర్మవెరింగిన మీకు నేము తె
ల్పను బనిలేదు, మేము పరి కి పాలితు ట్టాటను మీకుఁ దోడుగాఁ
బనులను జేయుటెల్ల పరి కి పాటియ యా నిది మాకుగానిదే!

తే॥ పోయివత్తుము గృహకృత్య కి ములకు వేళ
యనియె నాతన్ని యప్పుడ కి య్యతివ వారి
ననిచెఁ గుంకుమ తాంబూల కి మందనిచ్చి
చనిరి మునివత్తు లెల్లరు కి సంతకమున,

264

చం॥ మునిజను లంకపాళుల న కి మున్నత పావన బాహుడోలల్ల
జెనువఁగ నాడునాటికిని కి బేముడిఁ గొన్నెలపోల్కి గోమునక
దనరుచునుండె పావఁడు ని కి తాంతసముజ్జ్వలచారుమూర్తియై
మనుజవిధండు పత్నియు న కి మంచిత చిత్తత నుండిరయ్యెడక.

ఉ॥ నిద్రపుఁ జెక్కులుం బసిఁడి శ నిగులు తేరెడి మోము నొప్పుగా
దిద్దిన యుంగరా ల్కురులు, శ తీర్చిన కత్తురి నిట్టబొట్టుతో
సుద్దలనాడ నెక్కుసట శ సోయగముల్ విరజిమ్ముచుండు రా
ముద్దలపట్టి శైశవము శ మోహనమై విలసిల్లె నెంతయుకా. 266

వ॥ లయ్యెడ నాశిశు శేఖరుండు. 267

మాంధాత్మని బాల్యలీల

శే॥ మునివరేఁబ్బల తావళా శ ల్పొడవడంచి
దాడిపై దాడివెడలు ను శ ద్దండు శుచు
తాళగ్రంథాల దళములు శ తప్పఁ గూల్చు
బీకములతోడ నెక్కటి శ బెదురులేక. 268

సీ॥ జననియుఁ బనిలోన శ మునిగియుండెడి వేళ
కొంగుకొంగునుబట్టి శ కూడఁ దిరుగు
జనకుండు మటిపించి శ జలక మాడఁగనేగ
పకుచు లేచుచు నెన్న శ నడచిపోవు
పుండ్రముల్ ధరియించు శ తండ్రితోఁ దిరుమణి
మోమున మెయినిండఁ శ బులుముకొనును
వేలిను పచరించి శ వేడివేలుపు మొక్కు
గురునితోఁ జేతులు శ గూర్చి నిలుచు

తే॥ భక్త్యములుతెచ్చి బాలుర శ పంక్తిఁగూర్చి
విండుచేయును తల్లులు శ వింతపడగ,
నాటపాటల మాటల శ నోటుగదుర
నేడ్చుపావల నుడుకార్చి శ యెలమిఁ జేల్పు. 269

వ॥ ఇట్లు దినసిన ప్రవర్ధమానుండైన యాశిశుచందిరుం డొక్కనాడు.

సీ॥ పసిఁడి డిప్పలఁ బోలు శ మిసిమి బుగ్గలమీద
చిటునవ్వు పాల్తెఱక శ చిందులాడ,
పొడిచి గెల్చినయట్లు శ నిడు మొగ్గవచువున
నడరు నాసికకొర్య శ మాటలాడ

వెలిదమ్మి కేకుల క చలువంబు గెలిచెడి

కందోయి నిందిర క యందగింప

శమ్మలీ మంజుల క శ్రీవణవ్యయంబున

శ్రుతధరత్న స్ఫూర్తి క పాబగు మీర

తే॥ చేతఁ జక్కెర చిలుకను క బీరిఁ గనుచు

ముద్దు మూర్తిభవించెనా క మోహనముగ

టింగు టింగున నెగురుచు క సంగడిండ్రు

గూడఁ జోయెను చానలు క కూడి చూడ.

271

డి॥ అందొకబొట్టె రాకొమరు క హస్తమునం జెలువారు చిల్లకుక

జిందులు తొక్కుచుక జననిఁ క జీరుచు మూల్గుచు గ్రందుచేయగా

ముందుకువచ్చి తల్లి వెను క మోదిన బిట్టగ నేర్చుచుండనా

నందున నిల్చి రాబుడుత క చక్కెర చిల్లనొసంగి వానికొక

తే॥ ఏడువకు మింక మఱి తేచ్చి క యిత్తు నీకు

మీరుఁ జిల్కల నిప్పింతు క మీరుఁ గూడ

రండు పొద మని తమ కుటీ క రంబునకును

సఖులు వెన్నాడి రా వచ్చి క స్వరముగ.

273

తే॥ తల్లి యొడికంపు టొడిఁజేరి క యల్ల ననియె

“అక్కగా రబ్బి యేడ్చెడి క నమ్మ పాప”

“మొందులకు? కొట్టినాడవా! క యేమిచేసె?”

“నన్నుఁడే కొట్టితి న యమ్మ! క యేరినై న?”

డి॥ కొట్టితిగాదె మొన్న పులి క కూనచు నొవ్వగఁగాలు పాపమా

మట్టునఁ గుంటుచుక జనియె క మన్ననఁ జేసి తే? అనుకంధువో

పెట్టగ మీదచేయి గురు క వ్రేలుచుఁ గోరలు చూపఁ కొట్టితిక

బెట్టితిగాదె జింకలకుఁ క బేముడి నివ్వరిగింజ లొప్పుగాక

275

తే॥ సరియె కానిమ్ము నీకు నొ క సఁగిన చిలుక

నేమిచేసితి వన గెల్పు క టెలగు యడర

మోగిరిపోయిన దని తల్లి క మొగముఁజూచె

శర్కరాకీర మెగురునే క బాణ! చెప్పుమ!

276

తే॥ “అక్కగా రబ్బికిచ్చితి నమ్మ యిప్పుడు”
 “ఎంగిలిది యిచ్చినాడవా!” “ఏలయిత్తు!”
 “తినుట యొరంగుట వలదని నీ తెల్పినావు
 మొన్న!” “అప్పునోయి చిటితండి) నీ యన్నదాన”. 277

తే॥ అనుచుఁ జబుకంబు పుణికి ము నీ ద్వాడి యతివ
 శిశ్యమున నున్న చక్కెర నీ చిల్క లంది
 బాలకుల కందు తల కొండు నీ పంచి ప్రీతిఁ
 గొమరునకు నొక్క చిలుకను నీ గూర్చి నొసంగి. 278

తే॥ ‘ఏది’ యెగిరింపు మిద్దాని నీ నేను కందు,”
 ననిన ‘నెగిరింతునే దీసి నీ నాడకొనంగ
 వలదా!’ యనుచును ముఖపద్మ నీ మలర సఖులఁ
 గూడి చనె నాడు వేడ్కరా నీ కొమరుఁడంత. 279

ఉ॥ ఈవిధి నమ్మమార వరుఁ నీ డిమ్ముగ నెల్ల కుమారచాళిపై
 జీవముగా వయోధిక వి నీ శిష్టతనూత్కటనత్వసారసం
 భావుకశేమ పీఠాహిత నీ మంజులరూపలసద్గుణావళి
 స్థావిత సత్ప్రస ర్తన ను నీ భాషితముల్ విలసిల్ల వర్ధిలెక. 280

మాంధాత్యని విద్యాభ్యాసము

మ॥ సవినోదంబుగ నక్కరాలటపు నా నీ చారం బనూచానమై
 నవిధిఁ జెల్లగ క్రిందివిద్వేలను ప) నీ జ్ఞాశాలి యబ్బాలకుం
 డవలీల గ్రహించె సత్వరమ కా నీ మృగ్యక్రియ మానులు
 సవరింప ద్విజసంస్కృతిన్నిగమ కా నీ స్త్రంబుల్ పఠిం చక రుచి.

చం॥ అలరు మొగంబుతో గురుని నీ యాప్రియుగంబును సాగి మొక్కిభ
 క్తిలిలితరీతిఁ గూర్చొనగఁ నీ దీయని నీటికిఁ జేవలెకైన
 పైలమి వచోవిధేయతను నీ నిమ్ముగ విద్యలురెండు తొమ్ముదుల్
 వలచె గుమారు మార్పలుకు నీ వద్దతిలేకయ యేమిచోద్యమా!

స॥ ఒక్కనాడు వసుహోముం డను రాజుని సత్తముండు చనుదేర నాడ

రించి భృగుమూని యమ్ముహనీయుతోడఁ బ్రసంగవశమ్మున యువ
నాశ్వ తసయు నుద్దేశించి యిట్లు వచింపఁ దొడఁగె. 283

చం॥ మధుమధురమ్ము లాదతురు శ మంజులవాక్యము లాలకింపగా
బుధులకు వేషకజేయు లలిం శ బూటకుఁ బూటకుఁ గ్రొత్తగ్రొత్తలై
సుధఁ జిలుకుక రసార్థికల శ శ్రోతృహృదబ్జము బూచునేత) స
న్నిధి నిడు క్లిప్తవస్తువును శ నిద్దపు టద్దముబింబముం బలె. 284

మ॥ వసు హూముం డిటు లాభృగుండు విసిపిం శ వా గర్జ పేయంబుగా
వసుధేశాత్మజఁ జూచు నిష్టము వచిం శ వా మానివయ్యుండు సం
తసమారం బ్రీయశిష్యు రాబనిచె శ మాం శ ధాతృండు

మోదమ్మున

వెన నేతెంచి గుహా త్రమాంఘ్రిలకు సం శ వీతాత్ముడై

మృక్కిడ. 285

చం॥ యువవరుఁ డాశుమారునకు శ నాదృతినిట్లు 'నిమ్మహాత్ముడీ
హిమగిరి మంజువృక్షమున శ నిమ్మలరుండెడి రాజయోగి యి
వ్విమలగణుండు చంద్రకుల శ వృద్ధుండు తా వసుహామసంజ్ఞాడై
సమములు వెక్కిల్వి జన శ సమ్మతి నేలిన మేటి పుత్రికా! 286

తే॥ లనుడు దరహాసచంద్రిక శ లాననమున
రాజిలంగను మాంధాత శ రాజయోగి
వసున కభివాదనమొనర్చె శ సరగ నతఁడు
నుబ్బు టదతోడ ముందుకు శ నొనరవారిలి.

287

తే॥ మేను పులకింప బాలు నె శ మ్మేను పుణికి
చెంతఁ గూర్చుండజేసి వ శ చించెమునికి
ధన్యు డుర్వర యువనాశ్వ శ ధరణిధవుండు
మాదు జాతంబు మిహిసుని శ మాడ్కి మెఱయు.

288

వ॥ అనుచుండు నంత నడచువతోఁప నారాజనుతుండు— “జనకులు వేచి
యుందు రనుజ్ఞయే మగుశివచ్చెద” ననిన రాజర్షి మోవిస్తైఁ జిలు
నవ్వు చిందులాడ నేమును వెడలనుంటి మని భృగుమూని నవలోకించి
యిట్లనియె.

289

కా॥ ఆయుష్మంతు భవత్కృపామహిమ ది శ వ్యాత్రుప్రభావాన్నితం
జేయం బారివ మఖ్య హారతరళ శ్రీయ తే గా యుష్మదీ
యా యశ్యేణి పానర్ప, నెందు భవదీ శ యాకీః ప్రభావమ్మును
చ్చాయశ్రేయములక మహాకవచమై ర శ క్షింప వార్షం బగుక.

చం॥ విని భృగుమాని రాజవర! శ పేముడి యిట్లెఱపించుచుండు నా
మెనువరి లచ్చివెన్నిటి య శ భీష్టములెల్లను తానకూర్చెడిక
మనము నిమిత్తమాత్రులము శ మానవకోటి శుభంబుఁ గోరి యీ
యనువమ తేజః బంచె నన శ నచ్చరియం బదియేల? నమ్ముమీ.

మ॥ అనుచు నయ్యెడ నుత్తమాంగంబు నెత్తక యుదాత్తమధురంబుగా
నిలచియున్న యక్కుమారునకు వెడల ననుజ్ఞ యొసఁగె. పిమ్మట
వసుహోముండు నుత్థితండై పునర్దర్శనలాభంబు వేడుటయు
నమ్మునివరం డా రాజునిని సముచితంబుగా వీడ్కొలిపె. 292

భృగుమాని బాలర లక్ష్మ్యపరిజ్ఞాన మరయుట

కా॥ ఆ వాచయమినేత యొక్కవరి ల శ క్ష్యజ్ఞాన మీక్షింప నం
తేవాసిప్రకరమ్ముతో సురనదీ శ తీరమ్మైన నిల్చియా
కోవం గల్లు ననోకహాగ్రమున బ శ క్షిఁజూపి యొక్కొక్కనిక
భావంబు నిలఁబెట్టి చూడు మనుచుం శ బంచెక తదేకమ్మొగాక.

చం॥ పనిచిన నొక్కబాలకుండు శ బాగుగఁ జూచితి నంచుఁబల్కె నే
మును సఖులెల్లవారలును శ ముండటివన్నియుఁ గంట నుంటిమే?
యని గురుమూర్తి పల్కె నపు శ నంచ నె శిష్యుండు కొతుకమ్మునన్
“విను విట నీదుదృష్టి గురి శ వీడెను పొమ్మ” నె వాని మానియూక.

కం॥ ఒక్కొక్క బాలకుఁ డీగతి

తక్కక యే లెంచి గురికి శ తక్కువకాగక

గ్రక్కన పల్కి చనంగను

“పక్కిన కనుచుంటి నన్య శ వస్తువు కానక”

295

తే॥ అనుచు మాంధాత పలుకంగ శ నాననముల

శోభ విలుగంగ బాలకుల్ శ చూచికొనగ

నా కుమారుని వెచ్చున క నప్పించి
శిష్యులెల్లరు విన నిట్లు క చెప్పె మాని.

296

చం॥ గురి విడఁడేని మానవుఁ డ కుంతిత విక్రముఁడై యెరుంగఁడిఁ-
గరిమ సమాజమందునఁ బ్ర క కాశిలు కార్యములుం గ్రమంబునఁ
జరుగు నురల్ వరంబులు ప్రి క సన్నత నిత్తురు మేల్మించేకరుఁ
గురి విడనేని నేయదియుఁ క నూడదు కుంతితు డౌ నతండిలక. 297

కం॥ విలుకానికి లక్ష్యమునకు, నెలిగఁ జూపుండఁ జనదు క విద్యార్థికి నే
నిలుకడ లక్ష్యముపై నను, కలుగని యా చదువు గొంతు క
గానియకాదే. 298

చం॥ జతనముగల్గుగా వలయుఁ క జాలు నటంచును నొంటరెండిలక
జతికిలియు డఁగాఁ జనదు క సాధకు లవ్వని కిచ్చగింప రీ
హితము మనంబునం దిడి స క మీహితసిద్ధిగ నుండు నేటి కీ
జతనముమాని పోవుదము క సాగు డటంచును సాగ ముండటక.

కం॥ లజ్జనకును పాజ్జనకును
నజ్జనము సహత గురుఁడు క చొప్పడ నేర్పుక
తజ్జతఁ గలుగును భేద ము
పజ్జత మణితోడ గాజు క వచ్చునె నమమై.
భృగుమాని మాంధాత్యకు దివ్యాస్త్రంబు లొసంగట

300

ఉ॥ ఆవల నొక్కనాటి యుద క యంబున నా యువనాశ్వ పుత్తుతో
పావనజాహ్న వీసలిల క పార్శ్వమునందు భృగుండు “వత్స! నుం
నేచిత సర్వవిద్యుడవు క సిద్ధకగుండవు నెల్లవాత, మా
కోవకుఁ జేర్చి యస్త్రముల క గు ట్టెరిగింతు సమంత్రకంబుగా.

చం॥ అని శుచిమూర్తియై శుచిత క నంఘ్రిలముండట భక్తి నమ్రుఁడై
మనము తిర. బు జేసి నియ క మాబునఁ గూర్చొనియున్న శిష్యవ
ర్యునకుఁ బ్రియోగగం హరణ క రూపమునం గల యస్త్ర
మూర్తిములే.

పనుగొన సాంప్రదాయ పరి క పాటి మెయి వచియించె నెండియుక

తే॥ పలికె మూర్తి త్రయాస్రము కలలుపములకు
వాడకును వత్సయి మృంత కవంత్తి నిపుడ
శాంతవిశ్రాంతవై వున కశ్వరణ నలుపు
వస్త్రకాశులు పృథ్వి కమగు నటంచు.

303

చ॥ పలికిం దేశికోత్తముని కచాదమలా బడిలేచి నిష్ఠతో
నిలిచి యుడబ్బుఖాబుగ వి కిశ్వలాంజై కరియించె మంత్రీమూ
ర్తుల సవసీశనందనుడు కతోచి తదగ్రీభువి తదస్త్రముల్
వెలుగులుడర్ప నొక్కొకటి కవేగఁచింపు మధీప్సితం బనెన్. 304

తే॥ అనిన నాశ్వర్యచకితుడై కయస్త్ర విమధు
లార! భవదీయ దర్శన కలభిచేరి
ధన్యతముడను తలఁచిన కతక్షణంబ
నిలచి నిజశక్తి ప్రకటింపుఁ కడలమి కలుగ.

305

చ॥ అని ప్రణమిల్లి యిక్కకు ద కయామతి నేగుడనెన్ దదస్త్రముల్
చనువున “సట్లయా”నని వ కశం వగతన్ విశదలు చేయఁచున్
జనియె మన్మదుకాంచి యరు కసంబున; సంత గురుండు శిష్యుడున్
గనుగొని కొండొరున్ లలిముఖాబులఁ దృప్తి తురంగలింపఁగాన్.

వ॥ అంత నాగురువరుడు విసితం డగు నయ్యంతేవాసితో నిట్లనియె.

క॥ సమయము నారడిసేయక
సమయమహత్వంబు నెఱిగి కసల్పినచెయ్యుల్
సమయంబున ఫలియించును
సమయజ్ఞత లేనినాడు కశ్రీమయే మిగులున్.

308

క॥ తతినాటినబీజము భువి
శతగుణముగ వృద్ధి బొంది కసంపత్కరమా
తతినాటని విత్తన మని
యత ఫలమయి పెంపులేక కయాటడి బోవున్.

309

చ॥ విను మొకనీతి వత్స! మ.రి కపైబు గలప్రక చంకకెక్కుటే
యనువయిన్లు వేలుపుల కై నశుభావనరంబు నంద మే

ల్పనులకు మేకొనక నిజము కలభము చేకురు కాలపాకముక
గనుకను నేర్పు చేకొనుము క కాలము మూలముదెల్లనానిక.

తే॥ ఇప్పవలయునె మఱి వి క శేషించి నికు
ఛాయ నిరూప మయ్యెడి క సదనమునకు
పోవుద మటంచు తామును క పోవసాగె
ఛాత్రుఁ డేగెను వెనుకను క చాయ పగిది.

311

వ॥ తదనంతర మ్మొక్కనాడు.

312

మాంధాత గంగాతీరమునకేగి పాశ్చతదృశ్యములు విశోకించుచు

వసుహోమ సాశ్రమమునకేగి యట నా రాజన్వీపుంగవుచే

“అజగవం”బను చాపంబును అక్షయమైన శృంగివృత్త శరంబులును బడయుట.

జ॥ తీర్పుతలంపు లుల్లమునఁ క దీనియల్లట్టులు వానకాఱునక
మోపుగఁ బ్రాకి పాదతల క ముం గిలిగింతలు కొల్పె నా ధరి
తీర్పతిపుత్తుఁ డొంటిమెనుఁ క దెమ్మెరి పిల్లలు వేడ్కపెంపగా
జూపులు తీసి రూపు సి క సొంపును నింపఁగ మోముఁదమ్మిపై . 313

చ॥ కిచకచపెట్టుచుండ రవి క ఘృష్ణులు పశ్చిమదిక్కుభాంగికి
సచివగతిక సమీరము వ్ర క సన్నత వర్తిల వీడి మందిరం
బచిరమున న్మరున్నదికి క నంతి వసించెను పైకత్తసర్పి
బ్రచురతరంగకన్యకల క భద్రావీలాసములాలిఁ జూచుచుక . 314

వ॥ వదంపడి యుక్కుమారకేళురుంచు తర్పరముల్లందు . 315

చ॥ ఒకటిని మించి వేరొకటి క యుజ్వలరూపము చూపుచుండ నా
సికతలధారుణిన్వీడచి క చెచ్చెర నగిమ వృక్షవాటికా
ప్రకట మనోజ్ఞదృశ్యములు క భావముగోగొన నేగిఁ జూడఁగా
నికట మహీధ్రపాదములు క నేత్రావినోదము సల్పముండటక . 316

చ॥ చని యటఁగొంచె ముందు హిమ క శైల సమున్నతచారుకండరం
బును సరళదుగ్ధమావృతము క పొంత మనోజ్ఞఫలారు గోస్తనీ

శుభవృత్తిగల్గు నాశ్రమము క కన్నులపండువు సేయఁ జూడ న
య్యనకులభూషణుం డరిగె క నిమ్ముగ నవ్వనుహోముఁ డయ్యెడఁ.

ఉ॥ స్వాగత మంచు మాణవక క చంద్రము మ్రొక్కెడువాని మగ్గువఁ
గొంటిఁబ్రచ్చి “వత్సక” న కాలమునం జరుదెందినాడ నీ
యోగము దై వికం బివడ క యుల్లము నీవయిఁ బారె మా కిటఁ
బాగని కేసు పట్టికొని క వచ్చుచు లోపల నున్న పత్నితో 318

తే॥ తన్ని ! ఇటవచ్చె జీవర క త్నంబు గంటె!
రాజకులమండనంబు వి క రాజమాన
కొసలచుహీశఖిజంబు క గురుకులమున
కాణితంబిది కళలఁ బ్ర కంసితంబు. 319

చం॥ అనవుడు నవ్యధూటి దర క హాసరుచి ముదిమోము దీ ప్తమై
తనరంగ డాయుచుం దనవ క దంబులయ్యుటకు మాన్యశీలునిఁ
దనయునిమాడ్కిఁ గూర్చి గయి క తమ్ములఁ జేరిచి

మ స్తకంబు మా

కొని మునివేగులఁ జిబుక క పుట్టలముఁ నవరించి ముద్దిడఁ.

తే॥ తండ్రి! కూర్చుండు మంచు నా క దగతులును
పీటఁ గైకొని రంత నా క వృద్ధమహిళ
“గురులు మున్నుగ నెల్లరు. గుళలు లొక్కొ!
యనినఁ గుళలులె యవ్వకొ! క యనియె నరఁడు. 321

ప॥ అంత సుఖవత్సలుండగు వసుహోముడు పత్నితో నక్కుమారు
నుద్దేశించి యిట్లనియె. 322

చం॥ అమలమనీష శాస్త్రముల క నన్నిటిఁ దార్పెను కంఠసీమఁ బు
ష్పముల సరములట్లు సతి! క పౌరుషమూనిన పల్కుఁగొటి శీ
లమునకు దర్పణంబు శుభ క లక్షణం దార్యశుభైకతానుఁ డీ
కొమరుని చాహుకుంఁజెయితఁ క గుంభినియుం గరువంబు నొందెడిఁ.

ప॥ అంత నా కుమార వసుహోముల కిట్లు సంభాషణంబు జరిగె. 324

కా॥ “నీతిస్థిత భవన్మనోముగుర మ శ్చిష్టమ్ము బింబమ్ము ను
స్థితస్థాన్తిని జూపు నాయెవఁ బరీక్షింపఁ మహమ్బుల రే”
“గీతీయఁ వదియింప కేమనెను? మా కెంతే బ్రమోదంబుగా
నితం జూపితి వత్స; యీవినయమే కి నీయెవ్వఁ జూపించెడి?”.

చం॥ “బదులు వదింప పెద్దల సుభాషిత కి సంక్షిప్త గేలు మోడ్చెదఁ”
“సదమలకీల పూసపుల కి సుస్తవనీయగుణవిదే గా”!
“పరిలముగాఁగ నాయెరుట కి బుధిలేనై కనిపించు నమ్ములుక
బొడలు ధనుస్సు నేరివది; ముచ్చటఁ సూర్యైః దెల్పుడీ కృపఁ.

వ॥ నా విని వసుహూముందు.

327

చం॥ వినుము కుమార! మానెనుక కి వృద్ధ పితామహుఁ డీశు భక్తితో
దనువఁ బ్రసన్నుడై భవుఁడు శ్చదాత సిఫయ్యుక శరమ్ములక
గొనుమగియిచ్చె నంత భుజ కి వోటిపరించి యరకవిక్రమ
బున బహుకాల మేలె ధర కి భూమిగుణోన్నతుఁ డాస్మరాలుఁడుక.

ఉ॥ ఆ జవచాలుఁ డేగరివి శ్చకాశరచాపములక ధరింపగక
మాజననంబునందు జన కి నాథులు శూరులు కల్గగంకినక
బూజయొనర్చుచుండిరి ప కి బుద్ధుడనై కయిగొంటివాని నీ
యోజను బెట్టినాడను స కి మూర్ఖిత సత్త్వం కీమనెనుమక.

చం॥ స్ఫురణు డెచ్చినాడవు పరీక్షింపఁ మొనర్చిన వేల్పుమొక్కెడక
గురువఁడ శ్రుతుంతులు కి శూరియిజెప్పి కృతానుడయ్యె నీ
తగుణమునందు నీగిసరి కి ధన్యుడ నయ్యెద వీని నివ్వియుక
బరఁగుఁ గృతార్థతక సదృశ కి భర్త సమాదర వారుమూర్తులై.

తే॥ అజగవాన్ధి వినిర్మిత కి మగుడ వత్స!
“అజగవ” మన సిఫను కి వనని బరఁగ
శృంగసంభవ శరము లశ్చరింపమమ్ము
లివ్వి యక్షయములు నీకు కి నిచ్చు జయము.

331

తే॥ అనుచు నవ్యత్నాఁడు లేచి కి యచటి కరిగి
జాపసాయకముల వేల్పు కి సంస్కరించి

నాని గొనివచ్చి నిలుచున్న ! బాలకుడు
నున్న తాంసంబును గూర్చి నొకప్పుమీఱు.

332

ఉ॥ చాలును లెండు చేత నిడఁ ! బాలదే! యీవరి మీరు చేయఁగఁ
బోలునే! బాలునిట్లు పెద ! బోడిగా కీ పగఁజేయుఁ బడియే
మాలిమి నిట్లు నా దెసను ! నుంచెడి మీకృతి నామనంబునఁ
గ్రాలును గక యెల్లప్పుడు ! గల్గె నపూర్వఫలంబు నాకిటన్. 333

తే॥ అనఁగఁ గుఱ్ఱుఁడు రాజరి ! “ బాను చాలు
జలిపితిమికాదె యువకృతి ! సంస్కరింప ”
నతివ ! కనుకొంటు పొమరు స ! మగ్గిమూర్తి
ననుచుఁ గూర్చుండె బాలుఁడు ! నట్లానర్పె. 334

చం॥ అనవుడు సాస్త్రి బాలకుని ! మానవమందున హోమధన్యుఁడ
గ నబుగఁ జక్కగా నునిచి ! గుత్తులుకట్టిని తీపు దాకికృత్
దినుమని దోసిలి ప్పిలిపి ! పీయమునఁ గ ననోలి దేవత
మనుతుఁ గక కుఱ్ఱు నిను ! మానవసోటి సమధర్మివఁగన్. 335

తే॥ అనుడఁ గన్నమ్మ చంచాన ! నాదరించె
నభవునకుఁ దర్కధూటికి ! నంతరమున
రమణఁ గూర్చున్న జగుదగ్గి ! రాముచూడ్కి
దసరెఁ జెలుపున యువనాశ్వ ! తనయుఁ డవుడు. 336

ఉ॥ భానుమరీచు లశ్మతినీ ! బంగళవర్షియ రింపెఁజెల్లకన్
ధేనువు లాబ్బుటూపములఁ ! జెల్లనిపెయ్యలఁగూడ్కి నాశ్రమ
స్థానము చేరఁచుండె వటు ! స త్తముఁ డింటికిఁ జేరఁబోవఁగా
నానతి యింటుంచును ప ! దానతుడై ముఁజోడు వేక్కొన్. 337

తే॥ మంచిది కుమార కుడివైపు ! మంచితోవ
యందికొనినట్టులుండెడి ! నరిగిరమ్ము
నచ్చుమండుము సమయము ! వచ్చెనేని
మఱువకు ముటచు వృద్ధ ! దంపతులు ననిరి. 338

తే॥ అనుచు వెనువెంట నిర్దురు ॥ నాశ్రయము
దాటి చని కన్నుమలుగగు ॥ దనుకఁ జూచి
బాలు బలశీలమలఁగూర్చి ॥ పలికికొనుచు
మఱలినచ్చిరి ముఖకాంతి ॥ మండగింప. 839

తే॥ తలవని తలంపుగా నీశు ॥ ధనువు తనకు
హస్తతమాట నవలీల ॥ నాత్మతోనఁ
బొడలు తలఁపులు పురినెట్టె ॥ బొడలుకదల
నడుగు నాచొగఁబడనంత ॥ వెడలె వటుడు. 840

తే॥ దైవమున కిచ్చమగునేని ॥ తలఁపు తాన
పొడము తదనుగుణముగ ॥ నడచుకొనును
తెలియకయ జీవి తోడన ॥ కలుగు ఫలము
ననుభవించును శుభమైన ॥ నశుభమైన 841

తే॥ సఖుల విడువక చరియింపఁ ॥ జనని కుట్ట
కేకతమ్మునఁ జను తలఁ ॥ పేలఁగలె!
నెన్నఁజెలుగని యునుకుల ॥ కేలపోయె!
కాన నిదియెల్ల దైవన ॥ ఘటనకాదె! 842

చం॥ పశుచుడవంపుఁ బెంపడరు ॥ బాహుజవీరుల మూపుబండ యా
మృశుని శరాసన బుజన ॥ మేజయ! చారుహిమాది) దృశ్యముల్
దడదడ తాలపైవోరలు ॥ దైతర గిణి ముప్పుముచ్చటల్
బుతుతవజీరు నుద్దవసి ॥ పొంకమడుప వదేము! యత్రటిగ. 843

చ॥ కలివయదినంబులు గడిచినదిదప. 844

ప్రాశఃకాల వర్ణనము.

చం॥ పలపల తెల్లవార ముని ॥ పల్లియ బాపలు నేల్పుటేటిలో
బలుకుచు దేశకాలగులఁ ॥ బద్ధతివొప్పున మున్నవెల్లుచుగ
బిలపిల లాడుచుండ్రి) పృథి ॥ వీసురపన్నులు నొక్కరేవునగా
జలుపుచు నాత్మకృత్యముల ॥ సంపది నుండిరి నుద్దులాడుచుగ. 845

చం॥ అకలుషజాహ్నా వీరటము ॥ నందున విభ్రాలు కొండ అర్చిత
 సుకరము సోకకుండ శిఖ ॥ నూత్నరుచుల్ వెలుగొండ శ్రేష్ఠ ద
 స్నికట తలానఁ గొండ అవ ॥ సీనుకు లర్చుని శాచి హోమము
 స్సకలము నిర్వహించు జత ॥ సంబుల నుండిరి శివ్యముకులై. 346

వ॥ అంత నిట మునివల్లియ్యోన 347

సీ॥ ఒకతల్లి పంచలో ॥ నున్న యావునుపిండి
 యెడపాపనికి త్రావ ॥ నిచ్చుచుండ
 ఒకయింట బాలెంత ॥ యొప్పుగాఁ గూర్చుండి
 నిసువున కుగ్గు పా ॥ లొంగుచుండ
 ఒక వధూమణి జరా ॥ వికలాంగు లగు నత్త
 మామలసేవమై ॥ మసలుచుండ
 ఒకసతీమణి యంగ ॥ వికలుడౌ భర్తను
 తొలిగించెనులక్ష ॥ గలుపుచుండ

తే॥ తెవులుమువ్వల తీంద్రాన ॥ దిటపు తొలగఁ
 బడక వెట్టిన జనకుని ॥ పజ్జఁజేరి
 పుత్తొక్షఁడొకండు శుశూష ॥ పొసఁగజేయ
 శ్రద్ధమై పాలుపడుచుండ ॥ శాంతమతిని.

348

సీ॥ మరకతమణి కాంతి ॥ మంజులం బగు సాంద్ర
 శాద్వలస్థలముల ॥ సారభేయు
 లానందమార్పులై ॥ యందాలహోవులై
 యావురావురమంచు ॥ నాత్మమఱచి
 పులుమేయుచుండ ॥ నవ్వుశ్యాశ్రీ సుస్థలి
 చత్వరంబుల మృగ ॥ శోభకములు
 విప్రార్థకులువెట్ల ॥ వెన్నులు నమలుచు
 నాలలేగలఁగూడి ॥ యాడుచుండ

తే॥ ననిల శిశువులు నయ్యట ॥ లాడుచుండఁ
 దీవె పావలతోఁ గూడి ॥ తియ్యమెనుగ

కొయిల యొకండు లేమావి క కొమ్మరూడ
కొన్నడరఁ గూయుమండెను క కొసరి కొసరి.

349

ఉ॥ రాజకుమారవర్గ మును క రాజతదైవధునీ తటాన సం
యోజితధంగి వేషముల క నూడిచి నడ్డి బిరించి యిహ్మగా
నోజును మి చ మల్లగతి క నొడొసుఁ గూడి పెంచుచుండి రు
త్రేజశశిక్షణానర క ధీసచివ్రల్ వచియించు చొప్పునగా. 350

శా॥ నానాజాతిలతావితాన తరు సం క తాన ప్రమానాఘని
జ్ఞానసాప్రవకభూగిశోధనల నా క నందాబు చేకూర్చును
జ్ఞాన ప్రాజ్ఞవికేతనావలిది శ్ర క ద్ధాగక్తులొప్పు వణి
క్కునుక శోధన సల్పుచుండి తమక్త క కొన్నట్టి శాస్త్రోక్తిగా.

దన్యులు భాగనాశ్రమము భృంసము చేయుట

ఉ॥ ఇత్రజీ భార్గవాశ్రమపు క లెల్లఁబాఁడి గరానులుక్కునగా
గిత్తులసొల్కఁ గ్రొవ్వడరఁ క గేసుమఁ దిట్టుచు బావలన్మరగా
మొత్తముగా జరించుఁ ద క పోవనమునునఁ జొచ్చి యిచ్చమై
నెత్తున నెమ్మకండలను క నిచముగా విరజల్లి రంతటగా. 352

వ॥ మఱియు నంతఃబోక. 353

ఉ॥ స్త్రీ శకుబాలవృద్ధులను క జెచ్చరఁ జేరులఁ బట్టి మోది యా
కోశముచేయ నప్పుచును క కోయని యూర్పుచుఁ గూలఁ
దన్యుచుగా
బాశములగా బెనుచి వలు క బాముల పాలొనరించి యింక నా
వేళముమించ వంచలను క వేలిమిపాలలఁ గూల్చి రుద్ధతిగా. 354

మ॥ ఇటులుచ్చావడ భంగి నాశ్రమము నెం క తే గాసికి దెచ్చియు
దృఢులై యూర్పుచునుండి నల్లవ నా క ర్తవ్యానముల్,
పెలుగా
త్రుటితంబయ్యెఁ గటాక్షణంబునఁ దపో క ధూతాఖ్యాఘోషుమా
జటిలావాసము! జాల్మసంతతికిఁ బ్రా క జ్ఞప్తనముల్ ప్రేయనముల్.

ప॥ అనిన విని జనమేజయుండు మునీందా! యీ తెఱవాటుమూకల
దుండగంబులు పెక్కడల వినవచ్చెడిని. అమ్మాకల పూర్వ
వృత్తాంత మృద్యైదో వివరింపుఁ డని వేడుటయ నై శంపాయనుఁ
డిట్లు చెప్పఁదొడఁగె. 356

దమ్యజన వృత్తాంతము

చ॥ అరకొరలేని ప్రాయము న క హమ్మది, ప్రాభవ, మర్థసంపదల్
వరిగొన విజ్ఞప్తిగ నర క పాలక పుత్తులు తొల్లిదుష్టులై
కర మురుభాళల జనులఁ గాతీ మవెట్టుగ నోర్వలేక త
ద్గురువులు పాపివైచి రతి క దూరము వారల నిష్ఠకోకితో. 357

తే॥ యావనంబును ప్రాభవ క మర్థబలము
నజ్జతయు నొక్కడొక్కడె క యతుల హాని
గూర్చు నరునకు నివినాల్గు క గూడ నేని
కలుగుముప్పను వర్ణింప క నలవియగునె? 358

ఉ॥ ఈకరణి వివాసిత మ క హీశసుతావలి నాకు నాటిఁగ
భ్రాకెను పశ్చిమోత్తరపుఁ క బర్వతసీమల క్షణోటితో
మేకొని తన్నివాన జన క మిత్రత నవ్వల బంధుభావముఁ
జేకొని నూత్న వంశముల క గృప్తికి నారణ్యమైరి వారలు. 359

చ॥ ద్విజజనయోగ్య సంస్కృతి త క దీయ సుతాళి! దూరమాటఁ ద
త్ప్రజ కిలఁ బాటిగా వెలసె క వాత్సల్య, దానను భారతవ్రజా
వ్రజము నికృష్టతం గనుచు క వచ్చెను వారల సూర్యచంద్ర పం
శజలిటు భ్రష్టత మనెను క మంతువు నైతురె భారతవ్రజర. 360

తే॥ వైర మిది తరతరముల క వచ్చుచుండ
నాటవికజాతి కీలము క లనుగమింప
వ్రాత్వరాజన్య సంతతి క వానకాటు
పుర్వతెర ల్లు నల్లడ క బూరటిల్లి. 361

తే॥ పశ్చిమోత్తర సీమల క పర్వతముల
కందరములందు హిమగిరి క గహ్వరముల

వింశముల లోయలందును కేరదన్ని
కృమముతో దండకాలవి కౌపుతైరి.

362

తే॥ వృజలఁ గాఢించి ధనధాన్య క పశుగణంబు
నవహరించుచు నపుడప్పు క జాశ్రమముల
మొలవఱుచుచు నొంచుచు క మానిజనము
మొలగుచుండెను బలిమి నా క ఖలగణంబు.

363

తే॥ ఈవృశచేష్టలు గను ని క హీనత వర్తిలు హారపాలి నీ
మేదిని దహ్యులంచు మును క మేలి కొలంబులవారు పల్కి రీ
చేమగొనంపుఁ బుష్కలకు క చేష్టల విప్లవమే ఘటిల్లె నీ
పై దిక పుణ్యభూమికి ని క నారణ దక్షిణపాల హీనతక.

364

తే॥ కాలకరాశిమూర్తులగు క ఘాతుకులం గనినంత ప్రాణవా
తూలము తూల నప్పు డర క దోరిన విప్రకలంబు దీనతక
“జాలము చేయఁ గాదు మనఁ క జాలము చేయ్యనరంబు కావ రా
జ్జాలకులార! దన్యుగణ క పాణుల జిక్కితి”మంచుఁ గూయిడెక.

తే॥ ఆశ్రమావధి నల బల క మాలకించి
యెంతలో నున్న పనులకు క సంతలోన
స్వస్థి వచియించి క్రచ్చర క వచ్చుచుండె
కెలిగ నచటికి బనులలో క మొలగువారు.

366

న॥ అనమయంబున

మాంధాత దన్యుగణంబున తఱిమివేయుట.

తే॥ పడుకపట్టిన తండ్రికి క బార్హమందు
బాలచందుడు మాంధాత క లీల హరిణ
శిశువునకు వన్యబీజాలి క చేరతోడఁ
బండ్ల తేనియ రుచులొల్కఁ క బట్టుచుండె.

368

తే॥ ఆయెడ వీనులం బడిన క యార్తనినాదము లేరి కెందు నే
మాయె నటంచు మాసనము క నాదెన వీనులనంపి బాలకుం
డాయతమా శరాసనము క నంటుచు మార్గమునై పుజుచుచుక
సాయములేని తండ్రిదెన క జాలిగఁ జూచుచునుండె సంతటక.

369

మ॥ ధరణీపాలుఁడు శయ్యపై నొరగి నూతన రథాస్థానమాలించి చె
చ్చెర విల్లమ్ములు గొమ్ము పొమ్ము తనయాత్ర చేటిదా

వీక్షింపాహూ

జరిగెన్ ఘోరము దన్యులంట కను మేళ శయ్యాస్థలిం జిక్కి యెం
టరిగా బాలకుఁ బంపుచుంటి గద! కళింట్ట దైవమే ప్రోచెడిన్. 370

తే॥ అనుచుఁ దనదెనుఁ జూచెడితనయు భావ

మరసి వెండియు నిట్లను నాదరమున

తండి! యాపన్నరక్షయే నధర్మమెపుడు

రాజులకు నెందు నాత్మ నురక్షకాదు.

371

తే॥ వలదు మా కిపు డేదియు ననిలువ కరుగు

మార్త విప్రావనమ్ము నశుభావమామ్మ

టంచుఁ బదధూళిఁ గైకొను నవనుఁగుఁ గొమరు

“విజయవగు” మని ప్రీతి నదీవించి యనిచె.

372

చ॥ జనకుని దీవెనకబడసి నాచాపము నంసమునందుఁ గూర్చి సం

జనిత కుతూహలుం డయి న విషాద వినిర్మిత బాణతూణముల్

గొని మెయిపొంగ నాననముఁ కొంఁపఘటల్ విరజిమ్ము గ్రహ్మనక

జనియె కుమారసింహుడట న శౌర్యమయోన్నత చాచుమూర్తియై

వ॥ చనుచు నెమర వనతిదూరంబున చప్పరంబుల సదమదంబుచేయుచు

బర్హళాలలఁ బడదోముచు చార్జన్యనిలాసంబుతో తాండవ

మాడు దన్యునికరంబు గని మిగుల రోషావిష్టుండై.

పంచచామరము॥ శరంబుల గరంబునే న విషాదనిర్మితంబులన్

హరింతు పీరి పేరు టాము న నాహవమ్ముగోరు నీ

శరాసనంబు త్రువ్వరాల్తు నంతసంబుకూర్తు భూ

సురాళికి సత్థిర్ధ్యులై న శూరపాలికి దగన్. 373

ఉ॥ ఎక్కటిజోదురాకొమరుఁ న డిట్లుబలాటము మించ కాత్మకం

బెక్కిడి కండలాకృతిగ నేసిన యంపర బెట్టులాకినూ

ముక్కిడిమూక కర్కశవ న పుస్తతి డుస్తి ధరారలంబునన్

జిక్కికొనెన్. కలంబపు టు న సికబడి రుండినపాట వారలున్. 374

చం॥ తమిషున లేచి తీక్షణముగఁ గదాకెడి సంవరకోర్వలేక యా
కటిమలు బాలువై గవిసి క కామ్యకముగ వెన లాగివై వఁగాఁ
జటుగతిఁ జట్టుచుండ నరి క భంగి భ్రమించుచు యుక్తిశాలి యా
వటువు శిలీముఖవరతి క వారివములు గ్రుద్ది యుగ్రతఁ. 377

చం॥ పరిగొనమాని రోసమునఁ క బైల గుడుబుల తాల రువ్వఁ బో
గరముల యంగుళుల్ తునియఁ క గాటి మ వెట్టుచు సంగకంబులక
దొరగఁగ రక్తధారలు కు క తూహల మారగముంచె నమ్ములక
శరముల నేయుటల్ తొడుగు క చండములుం గనరాని యట్టులక.

తే॥ ఈనుమై వచ్చు కొండజం క టిగ లట్లు
విసురునన్వచ్చి గాడగ క విశిఖ వితలి
గాయములనుండి రుధిరముల్ క గారుచుండఁ
బుష్పిత పలాశతలిఁ బోలు క మ్రచ్చిచ్చుమాక. 379

తే॥ “ఒడలిపై నొక్కయేటును క పడగనీచు
వేయుఁ గన్నులఁ జూచును క వీడు చూడఁ
గుట్టకాదుర జోదుల క గురుప్రకాని
వీనివనపట్టుదము ముందు క వెడలి రండు. 380

తే॥ పరిగొని యిట్లు లాం డేమి క సలుపలేక
బండపై నెత్తిగొట్టిన క భండమట్లు
వికలమై పోయె నామాక క వింతయార!
ఆకుఁ గడలదు కీటక క మాడ నవట. 381

ఉ॥ ఈగతి దిక్కు కొక్కఁడుగ క నేగుచు నుండఁగ బాలవీరు డా
తాగలఁ గాంచి యిట్లుచు ది క తాన పలాయిశాలాట శౌర్యమే
యేగితి రింతె నిల్చినవి క యీతిగు మీయచువుల్ మగంటిమి
చేగయు నొడ్లనొంపనె! యి క నీ యివి యేటికి పాడువుట్టువుల్.

చం॥ అనుటయు ధూర్తుఁ డొక్కఁడు నృ క పార్శ్వకు వంక మహోగ్ర
గని వెనుబాటుగా నొడిగి క కామ్యక మిక్కుచు డించునట్టి రా
దృష్టులక

ట్ట నయునిమీద కూరముగఁ గ నాకగ జూచిని రవ్వి బల్కిమై,
జనియె రయాన చోరునకు క చొర్యమకాక మఱొక్కటబ్బునే.

ప॥ అంతలోన.

చ॥ సిగముడి పీకఁ జందెనులు క చేకులపై నిగజార కానులో
బిగువెడలంగ ధోవతియు క పి బలు బాగుటఁ గాళ్ళకడ్డమై
తగులఁ గదాలు తొట్టిలఁగ క దైంధునీతటవర్తి సానుకుల్
తెగడుచు ముచ్చిచ్చుచ్చెయ్యి, జను క దెంచిరి రాజకుమారు

ప్రమోలకుఁ. 384

తే॥ అశనిఖండ నిభంబై న క యశ్శకమ్ము
మగ్గుల సుకమార గాతుఁడౌ క మహితలాధి
నేత్రులు జీవపడమైన క నెమరు కణలఁ
దగిలె హా హా రవంబులు క దదడించె.

386

ఉ॥ అంత భృశ త్రముం డతిర క మాన శిలాప్రహరమ్మువేదన
సంతమనమ్ముగ్గిమ్ము ధరఁ క జాపశరమ్ముల తోవఁ గూలు నా
కంతునమాన బాలకుని క కైగవఁ బట్టి నిజాంకపీఠిపై
నెంతయు నొచ్చికొంచ మని క నిమ్ముగఁ జేర్చి గృతాననస్థుడై.

తే॥ ఆశ్రమంపు బహిర్దీప క సై న కుట్టు
వేడి నెత్తురు లత్తుగ్గి క విధిని బాట
మోము జేవురుముదగా క మూర్ఛనానిగె,
నచటఁ బశు పక్షి మృగములు క నవలె నపుడు.

388

చ॥ మునికులనాథుఁడ గొమరు క మోముగర్తి బొడగాంచి

బాష్పముల్

చినుకగఁ, జూచు చేడియలు క చెక్కులు నశ్రులు జాలువారగా
వనరిరి. కన్నవారు పెర క నారలయైనను నన్ని కర్షచే
నొనరు మమత్వ మట్టి దది క యోగిమనంబులనే గలంచెడిక. 389

390

ప॥ అంత.

ఉ॥ కూరశిలాహరిక దమదు క కోమల హృత్తునుమంబు గాసిల
మాచుచు దుర్విధి మిగుల క దుఃఖితులై గురువయ్యలెల్లరుగ

జే! సుఖోపచారములు ! చేయుచు “ సిద్ధగసానులేవనన్
బోయల సీతఁ డింక ముని కి పుంగవ! గానిలకుండఁ జేయవే 391

తే! బాల్మీకసహజూత సాధ్యున కి భావ మూర్ఖి
మమన సహజూతటగత కి ననిచి వెలిఁ
నమగకుణముల మున్నాడి కి యనికెదిగిన
బాలునకు మే లొనర్చుట కి పాడి మనకు”

భృగువూని మాంధాతృమేనుకు సిద్ధరసము పూయుట.

ఉ! నానిని మే లటంచు ముని కి నాయకుఁ డౌషధపుం గరాటమున్
నానినిఁ దేర శిష్యు కి పరివారము గైకొని దాన మున్న సుం
భావిత మైన మందుఁ గల కి వంబు నలఁజె కుమారుమేనునం
బావన లేపనంపు మహి కి మన్ మృదుశీలుఁడు బాలుఁ డంతటన్.

తే! కనులు నులుముచు నిగ్గి మే కి లాఁచినట్లు
లేచి కూర్చుండి యుత్సాహ కి లీలమెఱచు
కెలన బలసిన గురువిప్ర కి కులముఁగాంచి
వింత గన్పట్టు మైపూత కి నంతఁ జూచి 394

తే! వినయ భయ విస్మయాబులు కి పెనగొనంగ
హస్తములు మోర్చి యలన కి యూహ్యులార!
“శ్రీమము పెట్టితి మంతువు కి నైపుం” డనియె
మోము లలరంగ నిట్టులు కి మునులు ననిరి. 395

కం! “మా కెఱుక లేని తెఱగున
నేకాకిత నిట్లు నన్ను కి బృందము తఱుమన్
నీకొదవె నింత మంతువు
చేకొని నైచితిమి తెమ్ము కి క్షితివ కుమారా. 396

తే! ఈ హాసర్చిన యుపచార కి మెచ్చఁడేని
మాటపరాది దీన నీ కి మ తువేది!
“పానగ మీచేత నుపచార కి ములను గొనుట
తప్పిద మొనర్చినట్లులే కి తలచ నగును”. 397

తే॥ “ప్రాణములు కాచినట్టి డా ॥ వన్నుడైన
నాదుకొనుట మనుష్యున ॥ కగ్రిమనిధి”
“పైరు పెట్టిరి రిచ్చెను ॥ ఫలము నేడు
విహితకృత్యము లుపకార ॥ విధుల కగునె?”

398

తే॥ “విజ్ఞుడవు నీకుఁ జెప్పెడి ॥ విధులు కలవె?
రాజనఁ దన! నీమేను ॥ రసవిలిప్త
మగుట నొగిలించ వెట్టి ప) ॥ హారములును
పోరులం దింక శ్రమమెల్ల ॥ తీరినదియొ.”

399

వ॥ అనుటయు నాబాలకుండు.

400

తే॥ “తీర శ్రమఁబు సౌఖ్యముగ ॥ దేహము తొల్లిటి కన్నఁ జేపమై
తేరకొనె భవత్కృతి వి ॥ తీర్థ పరాకృతి భోగ్యమయ్యె” నా
వేరము పొమ్ము పెట్టికొని ॥ వృద్ధులు నీవయి పంచప్రాణముల
దాని చూచుచుండెద ర ॥ తండ్రత వారలబెంగ మాన్పుమి. 401

తే॥ అనుచు గురువరు లాసతి ॥ నవనిమిష
సాగిపడి మొక్కి యెల్లరు ॥ సంతసమున
దీవనతాసంగి పంప నా ॥ ధీరుఁ డెలమిఁ
జనియె మిత్రులు తనకు జై ॥ జయలుపలుక.

402

మ॥ ధనువంగంబున వేల నాయతకర ॥ ద్వంద్వంబు నూగించుచు
దనతోడ వడివచ్చు మిత్రతతి మి ॥ త్రోవ్యతి దీపించు రా
ట్రనయుఁ జూచుచునిచ్చి యించుక జటా ॥ ధారి ప్రకాండంబు తాఁ
జనియె దుర్గణశీల రూపములు వి ॥ జ్ఞానంబు రూపించుచు. 403

శశిబిందుడు మాంధాత్యవకుఁ గూతు నిచ్చెదనని

యవనాశ్వని వద్దకు బురోహితు సంపుట.

వ॥ ఇట్లు ప్రభమ విజయలక్ష్మీపీరాజమాన తదాశ్రీశీరుం డభ్యుదయ
కాలియొయండ నొక్క నాడు శశిబిందుచక్రివర్తి సాకేతపురిప్రభు
శేఖరునకు శుభోదగ్గంబుగ

404

క॥ “అనువృత్తు” భవత్తనూజఁ గని యా ॥ త్యాగీన విద్యాలయ
శ్రేయఃప్రాపక వార్షికోత్సవ మగో ॥ ప్రివేళ తచ్చిర్రము

మాయింటా వెలయింప నావృత్తి సంకభావించి రం దెల్లరు
ధ్యేయగాన మొసంగె 'బంధుమతి' పుత్రతీర్త మద్దానికా. 405

ఉ. పుత్రున దగ్గగణ్య! జనక పూజ్యుల వియ్యము మాకు దియ్యమా
గోత్ర పవిత్ర వృత్తి! మనక కుట నవమూర్తుల, బాంధవమ్ము న
నైతిముఁ గీర్చు, శిల్పిమనఁ క మాదు పురోధ మదీయ పుత్రికా
చిత్రము యువ్య దీక్షణ రు క చిస్సుట భావముఁ బూని ముందటా.

ప. అని యిట్లు మేలుగ మున్నాము చి సజపురోహితుని కైవస మొకర్చి
యూపె ననిన విని జన మెజయును మునందా! శశిబిందుఁ డెట్టి వరి
త్రంబుగలవాఁ డెయ్యది యారాజయ్య రాజధాని! తద్యుత్పాతం
బాకిత తేటపడఁ దెల్పవేయని వేద వైశంపాయనుండు వెండియు
సెట్లు వచించె.

శశిబిందుని కృపాంతము.

ఉ. భారతభూమి నంటికొని! పశ్చిమచారధిలోన నొప్పెడి
జేసనదీవి చందముగు క పృథ్వీ "గుశస్థలి" నా మహాపురం
బార రమానిలాసములు క నాకపురం బలకాపురంబుల
గేమచ భార తేందీరకుఁ క గేలఁజెలంగడు నబ్జమాయనక. 408

మ. ధర నానర్త నివృత్తిధానపురమా క తత్పట్టణంబేను
ద్ధుర సత్వాంచిత చక్రవర్తి శశిబిం కదుం జాతఁ డానక! న
ధ్వరముల్ పెక్కులానర్చి జక్షిణులు వి క స్తారంబుగా నిచ్చి భూ
సుర దేవావళి దన్ని పెర్లనిన ను క శ్లోకుండు భూపావళిక. 409

సీ. పాశ్చాత్యసీమల క బాహుబలంబున
సాధించి మించెనే క చక్రవర్తి
విశ్వమానవకోటి క విత్తేశుఁ డితఁ డనఁ
బాగడత కెక్క నే క పూజ్యతముండు
మేల్చి నొండొకటిని క మించు దక్షిణలతో
యజ్ఞముల్ పెక్కులే క యజ్ఞచేసె
దనరారుజాతి ర క త్నంబులు పదునాల్గు
కలఁ దని యే మేటి క గణతికెక్క

తే॥ రసికుఁ డాతఁడు శశిబిందు శ రాజవరుఁడు
మధుర నురభిళ మంజుల శ మహితమూర్తి
దనరు మాంధాతృ రాజ ర శ త్నంబుమీద
మనసువెట్టెను రతనాల శ మమతచనునె? 410

వ॥ అంత నాన రోహితుఁడు కతివయ పరమాణంబుల భార్గవాశ్రమంబు
నకుఁ జనుదెంచి భృగుమునీంద్రు సమ చిత్తంబుగ నందఱ్ఱించి తన
వచ్చిన యుదంతం బాహ్యంతంబు విశదపరిచి తదనుజ్ఞాతుండై జరా
రుజా క్రాంతిలై శయ్యాగతులై న యారాజదంపతుల సుముహూ
ర్తంబునఁ గాన్పించికొని తదీయాదర సత్కారంబులు వడసి కొని
వచ్చిన శుభశేఖ విహించి చేతనిడి నిజరాజపుత్రియగు బంధు
మతీదేవి నెలుపు చిత్తరువు తత్పురోభాగంబున నిలిపిన నయ్యవన
రంబున. 411

చం॥ కని యువనాశ్వ భూతి వి శ సమునం జెలువార చక్షువుల్
నినయముతోఁ బురోహితుఁడు శ పినుల విందుగఁ గన్నశీలమున్
గొనములు విదై బాధులను శ కోమలధంగి వచింప రక్తిగా
విని చవులూర గేహినికి శ వేడుకఁ జూపుచునుండఁ జిత్రమున్.

వ॥ అనిరీక్షితంబుగా నాతరుణంబునఁ దత్కుమారుండు. 412

తే॥ లచ్చికోమరుని రూపు వి శ లాస మడర
ద్రాక్షపండ్లను గై కొని శ దరికి రాఁగఁ
బాసగ నాబాలుశబ్దను శ నెనఁ బురోధ,
తమ నృపాత్మజునిపు చి శ త్తరువు నిలిపి. 414

మ॥ కనుఁ డిప్పటఁ గుమారుఁ గోడలిని నా శ ట్నాల్లక్ష్మి బాలాశృతిగా
గొనలై యున్నది మీ తనూజుడును వై శ క్తంతుండై యచ్చంబుగా
ననువై యున్నవి జాతకంబు లివి యా శ హామయఁచుఁ జూపించి త
నృనముల్ ముట్టంగ మువ్వరంగనియె శో శ మాంచంబు

దీపింపఁగా. 415

ఉ॥ శయ్యలపై స దిండులకుఁ జారుగనాని శ నిల్వోకనంబులక
నెయ్యముమించ, నాస్యమున శ నిర్మల హాసగువిప్రోహముల
తియ్యము పెంపఁ జూచికొని శ నృ పత నాంధోరు నా సతీవతుల
చయ్యన జూచి రాత్నజుఁ బ్ర శ నన్న ముఖాంబురుహంబు

నొక్కటక. 416

వ॥ అంత నక్కిళ్ళోరుండు.

417

తే॥ తల్లిదండ్రుల మధురసం శ దర్శనమున
నంతరంగాన గిలిగింత శ లడరినట్లు
తానుఁ దలుకునఁ గాంచి చి శ త్రువు వంక
విహసిత మొనర్చె రత్నాలు శ విరిసె సచట.

418

తే॥ మధురదృశ్యంబు నద్దావి శ మానవేశుఁ
డంత వీక్షించి యత్కుండై శ వాస్తయుగళి
నాత్మజుని దీసి యక్కున శ నకుఱుకొనుచు
శిరము మూర్కొని మేనిపైఁ శ జేత నిమిర.

419

మత్తకోకిల॥ భూసురేంద్రుడు వారిపొందిక శ ముద్దుగాఁ బొడగాంచుచుక
“కోసలేశ్వర! పిరియోగము శ కూర్మితో సురుసారభ
న్యాసమై మణికాంతులట్టుల శ నందనంబయి పొత్పెడిక
వాసరేశకులమ్ము మించు శు శ భమ్మగుక సెల విమ్మికక”.

ఉ॥ నావుడు హర్షనిర్భరవి శ నమ్రత నించుక లేచి యిట్లనుక
భూవరు, “ఁదొడ్డిఁజోత్తమ ప్ర శ మోదముకల్లె భవచ్చుభోక్తులక
భావుక కాంక్షి మద్గురుని శ పల్క శుభావహ మా మహాత్ముండే
వావిరి గర్జముం దెలుపు శ వాంఛిత సిద్ధిగ సత్వరమ్మునక”.

421

తే॥ అనుచుఁ గొమరుని సత్కార శ మాచరింపఁ
బనిచె సత్కృతిఁ జెలువారు శ బ్రాహ్మణుండు
నాశిషము లొప్పఁ బల్కి ఛ శ లాక్షతలను
కరముల నొసంగి చనియెను శ గౌతుకమున.

వ॥ వెంట నా భూసురు సాగనంపఁ జరంజీవి యరుగుటయు నయ్యవస
రంబున నాకోసలేశుండు కుటుంబినితో.

కా॥ ఈదుంజోడు సమానమై యడరె న శ య్యేనాక్షిరూపంబు తో
డోడ న్నందనరూపుఁ గన్ములకు విం శ మ్మ జేయు చుండెన్ సతీ
తోడెం బాక్షకు దార్ద్రముబ్బ నొనరిం శ తున్ బెడ్డి శీఘ్రిమ్ముగా
గూడెన్ మా చిటితండ్రి పెండ్లి గన నా శ ఘోషింతు

రాష్ట్రంబునన్ 424

మ॥ శశిబి-మగ్రభునంతవాడు మనకున్ శ సంబంధి కాగోరుచున్
వశవ ర్తిత్వము చూపె గాగల మహా శ భాగ్యంబు బన్నంబు నే
దశ తప్పింపగలా డెవడు? మఱి నా కి దైవంబు మేలెంచినన్
భృత సంతోషముతోడ భావిదశ వ శ ర్తించున్ శుభశ్రీకమై. 425

ప॥ అనునంత నాత్మజండు చరుడెందుఁ యుఁ దక్కుభావణంబు రూపం
తరంబునొందె నిటు లాద పశు లగ్నిమశ్చేయఃఫలంబుననఁ జే
జూపి యున్మన్ములై మీదుచూచుచుండ శుభము శుభమ్ము
ననువ ర్తించు ననుటకు నిదర్శనంబుగా.

కోసల మహిషజలు మహాయని పట్టాభిషిక్తుడేముం డని
యువనాశ్వసకు నిన్నవించుట.

చం॥ కువలయనాథ! మాకనుల శ కుం గరువయ్యెను రాజదర్శనం
బవిరళహాసనంబులుగ, శ నాత్మసమానుఁ గుమారచంద్రమున్
బ్రవిమలతేజనిన్ విలుధ శ రంజన సర్వకలాకలాపునిన్
బవినిధసాయకప్రకర శ పాటిత దన్యు తమకలాపునిన్. 427

చం॥ శుభవిభవోజ్వలస్థితులు శ చొప్పడఁ గోసల భూప్రజాళికిన్
ప్రభువుగఁ జేయు దుర్నిని శ నువర్వ జగద్యుతి మించ నేలు నీ
శుభతరుణంబునం దనుచు శ సూరులు శూరులు కోసలప్రజల్
ప్రభునకు విన్నవించిరి శు శ భంబని పార్థివుడొప్పె నంతకున్. 428

రాజదంపతులు కాలవందితులగుట.

ప॥ ఇంతలో “తానొకటితలంచిన దైవంబు వేరొకటి తలంచు నను నట్లు
తలంపులు తీరకమున్న దుర్దైవం బాదంపతుల ప్రాణనాశూలంబుల
బుట్టినింటికిం బాజుడోలె.”

ఉ॥ ఏరికినేఁ బ్రపంచమునఁ నెల్లదినంబులు నేకరీతిగాఁ
దీరవు, రాటపాకులగఁ గ్రతిఁ చనుదుము నుఖంబు ముఖముఁ
దోరవు సౌఖ్యముతో విడచి ! తొయ్యిలో నృపుఁ డాశ్రయావనిఁ
జేరి కుమారు కై వెతలఁ ! జెంది ఫలంబును గాంచె నట్టకే. 430

ఉ॥ పొరుగు మెచ్చ బంధుగు లు న పాయనముదుఁచు ముద్దుచేయగాఁ
బోరడు స్వస్థలాబుననఁ ! పుట్టిన నొప్పగు నెల్లవారికిఁ
గోరిక లట్లముండ, నర న కూడు భుజించెడి నాశ్రమంబులఁ
జేరిన రాచకూనలకుఁ నెల్లునె ముద్దులు! వేడ్కతీసునే. 431

ఉ॥ పుట్టిన పట్టికి విధవ న భూషిత పోషణలేమి జాలికిం
బట్టయి, కల్లుముందట శు న భంబని దంపతు లుండి రానమై
కట్టినయ్య మీయదనఁ గై కొననెత్తిన ముద్దు కోటికి
బెట్టికొనంగ నీ కకట! ! మృత్యు ముఖంబునఁ దోసె వారలఁ. 432

పత్నియుక్తుడై ప్రతిష్ఠాన పురాధిపతి మహాకౌముదు వచ్చి
మేనల్లు మాంధాత నాదరింపుట.

మ॥ విని యదారుణవార్త డె దము విని న ర్భిన్న స్థితి గుంగఁ జె
ల్పన నేతెంచెను పత్నితోడను ప్రతి న స్థాన ప్రభుం డాశ్రమా
వనికిం బాలకు నాదరింపఁగ “మహా న భౌమండు” తద్బాలకుఁ
గనినంతఁ బహిరుచ్చు సద్విపుల శోక న పొగ్గులై చాల్చిగల్.

మ॥ తన కందోయికి నుల్లఘంబొవహఁ జూ న దిప్రీతియుఁ కైత్యముఁ
జనవుం గూర్చెడి తల్లికండ్లకు లవు డి న చ్చగ నుష్వసం దోచినఁ
దన మేనత్తను మేనమామఁ గనినం న తఁ బాలుండు బావురం
చును దుఃఖించెను ముక్తకంఠముగ న న శ్రుల్ కాబ్యలై పారగఁ.

మ॥ సహ జోదార గుణాధ్య వత్సల సుపు న స్తాదేవి మేనల్లునిఁ
ముహు రుత్పూరశుగన్ని భీకర శిక్షా న ముక్తాధునిం జేతులఁ
బహిరుద్భూత నిజానులఁ మరల నా న బంధించు చ దామృతఁ
మహితోరథులఁ జేర్చి మై నిమిరుచుం న బాష్పములఁ

చం॥ విమలగుణుండు పెద్దగ్గల కి పెద్ద సుమంత్రుడు వారి జేరుచు
గొమరుని నాజవీతమునకు నున్నానని జేయంగ నూటి మంత్రో
శ్రీమ పాభూ దంపతుల సౌఖ్య శుభంబులు పొందువేళ నీ
సముచవి చూడకుండఁ జెరుచు చక్క విధి మ్రొంగ నటంచు బెంగిలె.

తే॥ అట్లుల నాపోవు వారల కి నాదరించి
శా. తుల నొనర్చి భృగుమాని కి సత్తముండు
మించ మా ధాతృచే పితృ కి మేధ విధిని
పూర్తి చేయించె లక్షణ కి పూర్ణమునను.

437

ఉ॥ ఏయదిగోరి పుత్తున కర పేక్ష వహితురొ గేస్తు లెల్లరు
సాయము కల్గిశోచి నవ కి శక్తుల నాత్మజు నెత్త నెత్తురో
తోయజనేత్ర లా చివరి కి తోగఘం గర్జము నుపశస్త్రత
జేయంగ నాకుమారునకుం కి జెన్నుగ దీవన లిచ్చి రందఱుక. 438

కం॥ ఆ వత్సర మటనుండంగ
నావల సాకీతమునకు కి నగుగ వచించెక
భూమర సుతునకు భృగుముని
వావిరి జని రెల్లవారు కి వసతుల కుతక.

439

చం॥ లలితరసాలసంపద ని కి లాతల మెల్ల వి నూత్న కాంతి మా
జల మయి పొల్చె భూజములు కి శుభంబులు నాల చల్లదం
బులనునుదళులక మెరసె కి మున్నటికింటెను మోహనంబులై
తలవంగఁ గొర్రె వితయని, కి భాగవతి జ్యోతిది రోత
యంచు నాక. 440

తే॥ జగము తనతోడఁ ద్రివృదు కి జగురు గాల
చక్ర మద్దానినేగంబు కి జను లెఱుంగరు
తిరిగి చూచెడి నంతలో కి జరిగినేడు
ప్రజలు తమకించి రభినవ కి ప్రభువు జూడ.

441

కోసలరాజనందనుని తోడ్కొనిపోవ మంత్ర) సామంతాదులు
ధృగుఁగునించాక్రమంబునకుఁ జనుచెందుట

కా॥ ఆ యున్నాఁగనిదేర మంతిరి, యయో క ధ్యాపార ముఖ్యప్రభుల్
తోయంప్రం బలగంబు వృద్ధజన స కందోహమ్ము సేనాపతుల్
సాయంబై చనుజేర భార్గవ తప క శ్యాంతావనీనీమక
శ్రే)మంబు దలపోసి వచ్చి విడియిం క చ్చే నారల వెల్పల్.

వ॥ ఆ కోసలమంత్రుల తముడు సుమంత్రుండు నాలహనాకు పరిసమా
పిత పితృవర్ణాంత్యక్తి)యాకలాంపుడై విన్నవోయినమోముతో
నొంటిమై కూర్చున్న రాజోమరుదరిఁజేరి సమాశ్వాసనపురస్కర
ముగ నిట్లు ప్రబోధించె తుండీ!

ఉ॥ ఆమమటుగు పిందెవలె క హాయిగ పొగిడ్చువుప్రీ గ్రుంతునో
ఏకమయి ద్విచారముచు క ఏడి సుఖాబుగ నుడుకోజ లి
ట్లాకమనీయ భాగ్యముచు క నందానీయక పెన్దజేసె ని
న్నాకమలాననుం డిటు క నారట మొందక ధై ర్య మూరుమీ. 444

ఉ॥ మాధవుఁ డిచ్చవిచ్చిన కు క మారుఁ గుమారసమోరు విక్రమున్
భూధవరాజ నేలఁ దగు క పోడిమినొప్పెకు నాని సత్కళా
యూధసూక్ష్మబున్ సుగుం క యుక్తిని మక్కవఁ జూచికొంచు ని
ర్బాధముగా సుఖంపఁ దగు క భాగ్యములేదుగదయ్య వారికే. 445

ఉ॥ చేయున దేరు? వారికయి క చింతయొరర్యకు తాపనా నికన్
బోయిన వారల న్మఱచి క ముండటికార్థము లాదరింపఁ గాఁ
బోయెడిరీతి బోకమునఁ క బొందయి యున్నది యేము నట్టులే
పోయిన వారివెంటఁ బడి క పోవరుగా జను లేముగంబునన్. 446

చం॥ జనుఁ— “సుఖంబుగల్గ మము క జక్కగ నేలును తండ్రియాడ్కిగా”
నని కుతుకంబుతోడ భవ క దాగమనంబు నిరీక్ష చేయుచున్
దిన లు పుచ్చుచుండి రరు క దేరు మయోధ్యకు పౌరమాఖ్యులున్
జనవిభు లాత్మబంధు లరు క సంబున నుండి దో)వకాయుమన్. 447

వ॥ అప్పు డా ప్రబోధంబు విని— 448

చం॥ ఎద నెఱియించు నెవ్వగపు క టింగలముగ దిగఁద్రోచి

యూర్పులగ

పొదల భవత్పుమంత్రత, పృ క బుద్ధువనై చరించు వెంబడిగ
పదఁడు భవన్మనోరథము క భావకము పృజ కిమ్ము గూర్చి సం
పద లొదవించు గాక గురు క వర్చుని యానతియు లభించెడిగ.

చం॥ నయమున నిట్లు పల్కి నృప క నందనుఁ డయ్యెడ లేచి నిల్చినగ
బ్రయత చరిత్రుఁ డానచివ క వర్చుఁ డుదంచిత కాతుకమున్నగ
మెయి పులకింప నాకొమరు క మె తని చేతులఁ గాఁగలిచుచుగ
బ్రయత శిరంబు మూర్కొనియె క వృద్ధలుచూడ నిసర్గ వత్సలుల్.

తే॥ జనకునందిట నొదిగిన క చంద మమరఁ
గొమరుఁ డుండెను వృద్ధుని క శ్రోడసీమఁ
గనులు తుడుచుచు నగ్రిమ క కార్యవరత
విడివడిరి యంత ముకుళంబు క విరిసినట్లు.

451

భృగుహని మాంధాతృనకు రాజభర్తము లుపదేశించుట

ప॥ నాటిరేయి యేకాంతమున నా భూష్టువునకు భువనహితంకరుఁ డగు
భృగుహని యి ట్లుపదేశించె.

452

చం॥ విదితము తెల్ల విద్యలును క వేద్యము లిత్రతీ రాజభర్తముల్
విదితము కాగ వాని విని క పించెద వగ్గ! గురూపదేశ ము
నృదులకు పాలుపాములకు క మాక్కి, భయంకర దోషమూలమాఁ
దుదివఱకు సదాత్ములకుఁ క దోషలు చూపుచుఁ దుష్టిఁ
గూర్చెడిగ. 453

ఆ॥ వె॥ వికట దర్శణమున క వికృతమై బింబమ్ము
కానిపించినట్లు క కలుషమతిఁ
తెలియఁ జెప్పినట్టి క తిన్ననితెన్నులు
కుటిల రూపములుగఁ క గోచరించు.

454

తే॥ అదుపులేనట్టి యావన క మట్టివాని
కబ్బియుండిన నజ్ఞత క కవధి కలదె!

యంధకారసమం బది శ్రీ యావనంబు

చపలతకు నిక్క గరువంపు శ్రీ చలువఁటెంకి.

455

చంపకమాలిక॥

పడుచుండనంపు దుందుడుకు శ్రీ పాటు లెఱుంగని చూర్జవంబుతో
నడరు భవాదృశుల్ ప్రవిమ శ్రీ లాత్ములె సుమ్ముపదేశపాత్రు లీ
యెడ విను పు త్త! తొల్ల ధర శ్రీ జీశుఁడు శాంతి డను క్షమాగుణా
ధ్యుడయి పిశుద్ధ వర్తన ప శ్రీ టత్వమునక జనదర్పణమ్ముగా
నడచుచు నెవ్వరేయది వి శ్రీ సమృత్త జెప్పిన వీను లిచ్చుట
తడవుగఁ జల్చు బోక గుణ శ్రీ తత్త్వములం బరికించి యుక్తముక
దొడగుటమేలు ధర్మముల శ్రీ తోవలు తప్పినతేఁడు, కొంచెయే
చెడుగుల నడ్డకుండ మఱి చేనును మేసిన నేమి చేయనా? 456

చం॥ తెలియుము వత్స! రాజ్యమది శ్రీ తెప్పవ్వగఁ జొప్పడనట్టి బంధనం
బలవున నట్టిబంధమున శ్రీ కగ్గముచేయగనుంటి మిస్త్రీతో
బలసి వయస్యులచ్చుకత శ్రీ భాషణ నల్పుచు నిచ్చవేటరా
నెలమిఁ జరిచుచుంటివి య శ్రీ ధేష్టుముగా నటుకూడ దింకటక.

సీ॥ అంగరక్షకులు వె శ్రీ న్నంటియుండి చరింప
తరవారిబటుల శ్రీ దారిచూప
కుశలచింతకులు సీ శ్రీ కుశలంబు గమనించి
విశదీకరించిన శ్రీ వితముతోడ
వర్తింపవలయు భూ శ్రీ వరున కవగ్రహం
బులు చంద్రునకుఁబోలె శ్రీ పొడము మిగుల
ఆవడలెన్నేని శ్రీ దాపరించినవాని
నోనరించి సుఖాల శ్రీ కానమాని

తే॥ దండ్యజనులను దండించి శ్రీ దయచెలంగ
సాధుజనులకు సంగక్ష శ్రీ నలుపవలయు
గొనినకప్పంబు ప్రజలక శ్రీ కూర్పుచుంట
పార్థివున కిల పరిపాటి శ్రీ బరగునీతి.

458

చం॥ కువలయరంజనుడై నను

ధ్రువముగ నెలపోల్కి నృపుడు క దోషాకరుడై

భువి పరిపాలించెడు నెడ

నవశత దోషములు పృబ్బు క నఖుజనకంబుల్.

459

తే॥ దోషములు కల్గునంచును క దొరతనంబు

వీడి పనికేగ నృపతికి క బాడికాదు

తనదు ధర్మంబు నడవక క తప్పఁగొనకు

నతఁడు నిజజాతికంతకు క హానికరుడు.

460

చం॥ ధరణి బ్రవర్తకుండగుట క ధర్మములన్నియు భాసునీకు నా

సరగొని వర్తిలుం దగ ప్రకటి నిజధర్మము తప్పకుండఁ దా

సరసిన ధర్మమూర్తియై యందును నిందును మేల్మీపించెడు

ధరణిపు డాత్మధర్మమును క దప్పిన లోకము దుర్విసేతమా.

461

చం॥ అవశతః గల్గు దోషముల క నధ్వర నిర్వహణ ప్రతస్తిచే

నవిరళ దానధర్మముల క నావలఁద్రోచి క్రియావిశుద్ధుడై

తవులక యింద్రియాధ్యక్షముల క దర్శనరూపమున స్వయం గు భూ

ధవుడు పటిష్ఠత న్నయము క తప్పక యేలిన ముక్తిగాంచెడి.

చల॥ ప్రజకు సుఖంబు గూర్చుటయ క పార్థివు నగ్రిమధర్మ మెందు నే

బ్రజలబలంబ వెన్నముక క ప్రాభవశాలికి భద్రశీలికి

నిజసుఖముల్ త్యజించియును క నీతి దలిర్పఁగ నేలుచు ధర్మ

బ్రజలకు సేవచేయు నర క పాలకు డించును చంద్రకీర్తియై.

462

మ॥ పదియున్నాలుగు రాజదోషముల నం క వర్కంబు పోనాడి నం

పదునాల్గు రాజదోషములు —

1. రాక్షికత్వము 2. అస్వతము 3. కోపము 4. ప్రమాదము 5. దీర్ఘమాత్రత

6. ప్రాజ్ఞులకు దర్శనమివ్వకుండుట 7. అలస్యము 8. ముఖస్తుతులకు లోకముల

9. పోషకుల నొంటికి జొంపిండుట 10. అరకాస్త్ర సుకలంబుగానివారితో మం

తములుండుట 11. శిక్షములైన కార్యములు సేరవేర్వ బూనకుండుట 12. మంత్ర

తాములు బహులపుచ్చుట 13. లోకమంగళములగు మత్సరాదులు సలుపకుండుట

14. ఎంతటివా రరుడెంచినను ప్రత్యుత్తానము చేయకుండుట.

వద మూలుగులు సప్తకర్మముల ని శర్వర్తించుచు బెంపుమై
బదనున్నీర కుశాయ సప్తకము నా శ చాదించు నీతిక, వశం
వదమై వర్తిల రాజకంబు పౌజలక శ బాలిపుమీ పేముడిక.

చం॥ తగవులు పెట్టి తీర్పుటయ శ తద్దయుఁ బెద్దరికంబు, వేష్కలక
దగులమ నూ మహా రసిక శ ధర్మము, తప్పలువట్టి చూపుటలే
తగు ప్రతిభావిశేష మన్య శ తంబులు వలెడినేర్పు పాండితీ
వ్రగతి, విసిడి, దుర్వ్యసన శ రక్తి మెలంగుట లీల, పెండియుక.

తే॥ వృద్ధవచన నిరాసంబు శ పెరల పలుకు
లాలకింపదు, యుచ్చుంఖ శ లాత్మవృత్తి
పరగ నిచ్చమెలంగుట, శ భంగ మోర్చి
యుంట తాలిమి యానట శ కంటె వత్స.

466

చం॥ గురుజనతా సమక్షమునఁ శ గొం కొకయింతయులేక దుష్ప్రియల్
జరుపుట ధైర్య, ముల్లగునఁ జావల ముత్తహానంబు, ముండుట
గర మమర క్తిఁ బుట్టునుడి శ కారము కీర్తి, భటారి నిమ్మతక
దిగుగుటయే సుసేవ్యత, మ శ తిం దలపోయుదు రిట్లు భాలిశుల్. 467

ఉ॥ వింతలు నిన్నకొల్పి మఱి శ విన్నద దేవగురు ద్విజాళిక
మంతువు మోపుచుంట మహి శ మంబట! సామ్యములేనివారితో
పొంతన సర్వసామ్యమట! శ పూరుష పూర్ణత కామవృత్తపుం
బుంతల సంచరించుట! శ మూర్ఖుల బుద్ధు లెటుంగు మెట్టివో! 468

తే॥ పెరల కుపకారములునల్పు శ వేసమూని
యాత్మకార్యంబు సాధించు శ నటమటో డ

అష్టకర్మములు —

1. కృషి 2. వాణిజ్యము 3. దుగ్ధ రచనము 4. సేతుబంధనము 5. గజ సంపాదనము
6. గనులనుండి రత్నాదులు వెలువరించుట 7. ఆకరములనుండి సువర్ణాది లోహ
- ములు తీయించుట 8. కప్పము గైకొనుట.

సప్తపాపములు —

1. సామము 2. దానము 3. భేదము 4. దండము 5. మంత్రప్రయోగము 6. బౌద్ధ
- ధము 7. ఇంద్రజాలము.

నేను లిగ్గతి నరసి చ రింపు వారి
శ్రీవరా చతువులకు దూర ర చదుల నల్పు.

469

కం॥ చిరముగ చదువులు నేర్చిన
నకుదుగ విజ్ఞాన మెంత ర యుజ్జించిన యే
గిరగిర త్రిప్పచు శిరమును
గురుతర లక్ష్మీచుకూలు ర గూరుకు తెచ్చు.

470

ఉ॥ మానగు దాని త్రిప్పలకు ర హ్రూగనువెట్టిక సర్వశాలివై
పూని యురూతి రాజ, రజ ర పూజ్య పురంజన దుందుమార న
మ్మానిత సాలనక్రమము; ర మన్యుము భూతల మేకనాథమై
యైన నమస్తనంబదల ర నిమ్ముగ నీవ్రజపోలిక పృజ్జ. 471

తే॥ శ్రీకరంబగు పట్టాభి ర మేక విధవ
మునకు శుభయుక్త మైనది ర ముందుదశమి
లమరె గురుదేవతాయ గృ ర హంబు నీకు
కూడెనన్నియు జరకుల ర కొఱత యొకఁడె.

472

ఉ॥ భీమి చేరనీయకుము ర వీరయు తేనవ మించె గర్జముల్
బ్రాతికొనర్చు వెంబడిన ర జానటగా చనువెయ మెల్లెక్క
నీతినెఱిగి వర్తిలుము ర నీకు శుభాలుకు వత్త, నాగ మాం
ధాత గురూచిచేకనున ర దద్ద సుధారస మానినట్లుల.

473

చం॥ పరిమళ లిప్తుడైనయుల ర బాతము గల్పినధంగి నాత్మకు
సురుచిర భూషణావళులు ర సాంపుగఁ జెల్లిన చందముప్ప నం
బరమున నున్నతంబులగు ర భావవరంపర లుల్ల సిల్లెగా
గురువరుతోడ నిట్టులనెం ర గూరిమి నేమి నించుపల్కుల.

474

ఉ॥ నూరునిమాడ్కి లోకులకు ర సూరిజనాగ్రిణి! బంధురూపుల
మీరలు సాయమై నశన ర మేదినినేలు టదెంతపాటి గం
భీర భవత్ప్రబోధ రుచి ర జెగిలి నా హృదయాంధారముల్
పేరెమువారె గార్చములు ర వెన్నెలవస్తువులన్ని తోచెడి.

475

నం॥ ధన దుపదేశబీజములు ర భావమునం బదిలించి వేళల
యవజన మానసస్థులుల ర నెవ్వగ నొక్కటి వేయిరూపులై

వివిధఫల ప్రసూతులుగ న విత్తైద కోడలి కత్త కిమ్ముగా
నవని బొనర్చు మీయదుగు న లాన యటంచు మునీంద్రు నంఘులన్
మ॥ లలితోత్సాహముతోడ ముట్టుటయు లీ న లాహస దీప్తిచ్చటా
కలితాస్యండయి మాని, శిష్యవరు వే న డ్కా గాఁగిటంగుచ్చి వ
త్సలతఁ మూర్ఖుని మ స్తముఁ బలికె వ న త్సా! మోదమయ్యెన్
మహి

వలయుం బున్నతిఁగాంచ వర్ధిలు శుభా న వాప్తిఁ ప్రజల్

మెచ్చగాఁ. 477

తే॥ అనుచు దీనించి శయనింప న సరుగుమయ్య
వలయు స్వస్థ్యయనంబులు న సలువవలయు
దినముఖమ్మున, కల్యముల్ న తీర్చి వేగ
రమ్మనియె నంతఁ జనియెను న రాజసుతుఁడు.

478

ప॥ మరునాటి ప్రాతఃకాలంబున.

479

క॥ నిలాటిరేవులోవల

చేలంబుల నుదికికొనుచు న చెలువలు నిరతిఁ

తాల నిల్లబడి యొండొరు

లీలీలఁ ముచ్చటించి న రిమ్ముగ గంగఁ.

480

ఉ॥ ఓసి నుసీల! వింటివె య న యోధ్యకు పట్టముగట్టి రాజుగా
జేసెదరంట రాకొమరుఁ న జెప్పిరి నూ పయనంబు నేడటే!
బోసిగనుండు పల్లె యింక న మున్నె తదీయగురుల్ గలించుటఁ
జేసి గలించె గొంతకళ న శేషము నేడది పూజ్యమయ్యెడిఁ.

481

మ॥ పదునేనెండు గడే ను! యిటకు నా న భవ్యాత్ము లేతెంచి! “ఫీ”
ఎది! మైత్రేయుడు కుక్కినుండునపుడే న యేతెంచి రాదంపతుల్
వదుమూఁడేడులు వాని కిప్పటికి నూ న వండొందు మాంధాతకుఁ
బొడలెఁ వారి శుభాగతిఁ మన తపో న భూమిఁ మహా

భాగ్యమూల్. 482

చ॥ దినమును నేనొ దానములు న తియ్యని యామెత లానుతించులుగ
తనియొగ దక్షిణల్ బహు వి న ధంబులు భూమలుజల్లు చేలలుగ

మనకు ముదంబుగా నొసగెన మానిన వాసర మేను గాన నీ
తనయుఁడు పుట్టుడు మఱియుఁ గదల్కరయుగ్మము లన్ని

శూన్యముల్, 488

చ॥ కొమరులు వల్లురేమిటికి గోత్రధరుం డొక్కడైన మెచ్చగు
దమకులవృత్తి కీవికిని గదక్కిణహస్తము మీదుకట్టె రా
కొమరుఁడు చిన్ననాడె, మన గ్రతుజ్జుల కూటువఁ గోలుకాసి చం
దమున మెలంగు ముచ్చటగు గదర్పమెఱుంగడుకాదె యింతయుఁ.

ఉ॥ అబ్బునె యట్టిపుత్రుఁ గన గనందఱుక! మఱినేడు చన్నచో
దబ్బున వచ్చునే యిటకు గదారకుఁ డక్కరొ? ఏలవచ్చునే?
యుబ్బుననుండు నంతిపురి గనొప్పులకుప్పగ లెన్న సేవకుఁ
గొబ్బున నెల్లకార్యములు గూర్చుగ రాచరికంబు నల్పుచుఁ.

మ॥ రుచికా చూడవె ప్రొద్దువంక! చను దే గరుం డమ్మలారా యిక్క
వచనానక్తిని వేళఁజూడవుగదే గవాసంతి! “బానానె” యం
చచిరం బాతరుణుల్ హరిద్ర నదికిం గదర్పించి తచ్చేషముఁ
రుచిరాస్యంబున మెత్తి తాళివయినా గదోపించి నున్నాతలై. 486

చ॥ వడివడి నాచమించి నవ గవాసరకాంతున కర్ణమిచ్చి మే
వడిని నమస్కరించి నుతి గవాక్కులు పల్కుచు శుద్ధమూర్తులై
పిడిచిన వస్త్రసంహతిని గబెట్టి శిరమ్మున, బిందె సందిటఁ
దొడిగి రఁచుంబునఁ జలము గదొల్కంగ నేగిరి టెంకి పల్లకుఁ.

వ॥ అవ్వేళకు.

హంధాత భృశముసీంద్రునకు గురుదక్షిణపెట్టి తదపజ్ఞాతుండై మరలివచ్చుట.

చ॥ ప్రచుర మణిపీనీప్తిగతి గదవ్యతనుద్యుతిపూర మంశు మ
దుచ్చులకు మార్మెలుంగ తను గదోమము లుల్లసిలంగ బాజనా
రచిత దుకూల పుష్ప ఫల గదర్మ్య పరీమళ గంధపీటికా
నిచయముతో నృపాత్మజుఁడు గదన్మిజనన్ గురువద్యు నింటికిఁ.

వ॥ అట్లు చని యెదుర.

సీ॥ శీఘ్రపతి వలగొన్న గదశేమాలయంబు నా

శిరమున ఘన జటా గదశిఖర ములర

శమము దమమునా ? నమశవత్తుమునం
 బద్ధాక్ష తులసికా ? మాల లమర
 సాత్వికప్రభలునా ? జతుశ్రీ విమలార్ద్ర
 పుండ్రముల్ పంచ్చాక్ష ? పానర మేనఁ
 బద్ధాక్షు బంధించు ? భక్తిసూత్రములు నా
 యజ్ఞమాత్ర వితాన ? మణుక మెఱుమ

తే॥ జ్ఞానకర్మము లవ నిరు ? చక్రియము
 కుండిక గు దండ మిమ్ముగఁ ? గూడిముండ
 బొమ్మ దేవరపాలిక ? ముందరీక
 విష్ణుగ్రుహ నుపశిష్టు ? భృగుమునీంద్రు

491

మ॥ కని దా మంజరి శీర్ష మాఘులగు తా ? కణ ముక్తి తక్కువృథా
 జనముగ దేశికు పావకర్మముల వ ? జ్ఞా బెట్టి హ స్తబులగా
 దరకా మోక్షి వచించె శిష్యముకి గా ? ద్దర్శనముతో " నారకా
 యనురాగాత్మక ! తల్లిదాడియును నా ? కాదైవముగ నర్పముగా.

ఉ॥ శైశవమాది యీ నలును ? సాక్షి రితఁగ వేమురూపులగా
 వేకల వత్సలశ్యగుణ ? వీర యుష్మగుహా భాసలులగా
 క్లేశ హితుగ రిత యును ? లీల మెలంగిది ; విద్య లెన్ని మో
 యాశాతీర నేర్పితిరె ? యక్కరమాది ! నాకె వింతయా. 493

సీ॥ ఈమణి త్రితయము ? నిగడించి జగము
 శ్రీమమున శమూల్య ? జీవితము
 భారవోసెడి మూ ? వారోపితాము
 లగు దావ్యముల నిచ్చి ? రాత్రిభక్తి
 కురుచచేయఁగ నొల్లఁ ? స్మార్తశేవర్తన
 భవదీయ సత్కృపా ? వత్సలదగుదు ?
 తల్లిదంపతులగుంచి ? మొల్లంచఁ బ్రేముడి
 గనులతెప్పలు మాడ్కి ? గాచినట్టి

తే॥ విమోక్షల నాగు గురుభక్తి ? మిగిలి వెలయు
 నే మహాకార్య మొనరివ ? హృదయమైన

దానిదెల్పిన శిరమున కి దాల్చి నిరతి
పరగ నొనరించి ధన్యత కి పరలువాడ"

494

ప! నా విని జనమేజయును వైశంపాయనున బ్లినియె

495

చం! తనువును చిత్త మర్పిలిచు కి దారతఁ గ్రోచిన తెల్లినం మలగ
దనకు గురూత్తిముగ్, మతిమ కి లామ! యచితి భక్తి యుక్తుడై
తనునక దేహపాత మకు కి దాక తవంబులు దానధర్మముల్
ఘనముగజేసిన న్నరుఁడు కి కానఁడు గా ఋషుని పితముగ.

ప! అనవుడు నానుధీయఁగి యన్నరపాలునకు పెండియు నిట్లనియె

497

కం! జీవీఁ దనువును హృదయము

చేవలు రగనాని వెలయు కి జేసిన నారిగ

సేవించి మెప్పుపొందిన

జీవుఁడు ధర శుద్ధుఁడగును కి శ్రేష్ఠుఁడఁ బరఁగుగ.

498

ప! మఱియు నొక్కవిశేషంబు.

499

కం! అనవద్యుఁడగు విద్యా

ఘనబలమున గురువు శిష్యుఁ కి గను నొప్పారగ

జనకుఁడు వీర్యబలమున

తనయునిగను గురువునులు కి తండ్రిఁమేలె.

500

కం! జనకుఁడు శరీరమిచ్చుటఁ

బనుచును భవ కష్టదశల కి పాలై మెలంగగ

గనఁ గురువు తెలివినిచ్చుట

మనుచును జీవితము కాంతి కి మయమై పొడలగ.

501

చం! జనకః పీఠక క్తియు ని కి కాకరు కై వడిఁ బేర్చి వింతగా

దినగతి చూపఱుగ, మిగులు కి దేహి విరూపత న్నగూత్తి నం

జనిత వివేక క్తి యది కి సారసమిత్రుని పొల్కి బర్కంగ

మరుచు భువిఁ దివంబున న కి మంచిత మూర్తి నొనఁగి జీవునిగ.

ప! నరేంద్రా! తాదృశ గురువరేన్దు ఋషాభారంబును శిష్య విశే
యతాభరం బొకండ నమంబగు ననుటయు నాజనమేజయుండు

మధ్యపవరే ఘోలకు ససంత ప్రణామంబులని ముసీందా! యవ్వలి
వృత్తాంత మానతీయవే యని వేడె తదనంతరంబ వైశంపాయనుండు
వెండియు నిట్లు వచింపఁ దొడంగె రాజేందా! కుశలమతియగు
నక్కుమారచంద్రుండు గోస్తనీలలితరసాస్వాదపేశలంబుగ మరల
నద్దేశికోత్తమున కిట్లు విన్నవించె. 503

ఉ॥ నాదుశరీర మర్థమును శ నాణెపు విజ్ఞత పాణి సత్వముల్
మోదముతో మదీయ ఘన శ పుణ్య సువృత్తములెల్ల మీకుఁగా
మీదుగఁ బెట్టిరాడ నని శ మిత్త కృపామయ! వీనినెపు నే
భేదములేక చేకొనుచుఁ శ బీతిని శిష్యు ననుగ్రహింపవే. 504

తే॥ అనుచుఁ బులకాంకురోల్లాస శ మడర మేన
భక్తిభర నముండై తగ శ బమ్మవెలుగు
లుట్టివడు నొజ్జయిడుగులు శ ముట్ట వాళె
భృగుముసీంద్రుండు నాశిష్యు శ వీఁపుఁ దట్టి. 505

చం॥ నగపు వెలుంగు లాననము శ నందు నటింప సెబాసు పుత్రకా!
నెగు లుడుగంగఁ బల్కితివి శ నిక్కమ సల్పెడు పల్కినట్లుగా
మగఁటిమి మించ నియ్యడఁ బ్ర శ మాణము నీ ఋజవర్తనంబు నీ
తెగువయుఁ గూరుచుండుమిటఁ శ దెల్పెద నాత్మగతము
సంతయుఁ. 506

ప॥ అని యంతికమ్మున నుపవిష్టుండై తనదెస మనోదృష్టులఁ గేంద్రీ
కరించిన శిష్యసత్తమునకు నయ్యాచార్యవర్యుం డిట్లనియె.

ఉ॥ మైకముగ్గిమ్ముఁ గన్గవకు శ మానసవర్తన మెట్లాయుండు నీ
లోకపుబాడ లాయగ; లిప్తమునై నవి సర్వధర్మముల్
మేళింపఁ జేన్పరచుదును న శ మీకృతి ధర్మమ లుల్లసిల్లఁగా
నేకముగఁ బ్రజా తతి! నేలగ ధర్మత శా తిన్కొనక. 508

చం॥ కలియుగ పాపముల్ తనువుఁ గైకొనినా జెలరేసి దమ్ము లీ
యిలఁ బల తావులు బ్రజః! నేఁగఁ సాగిరి, చారిఁ కూర్చు
బలియెడు లేడు నేడు నర శ పాలకులందునఁ కూడఁ జొంపారు
గలముక నున్న దీన మతి కల్గెడి సాయ మతత్పలాభిఁ. 509

తే॥ అదిమి కప్పమ్ములం గొంచు శ నవనివతులు
తద్ధనమ్మెల్ల తమదిగాఁ శ దలఁచి యాత్మ
సుఖములక వెచ్చ పెట్టుచుఁ శ జోవ్వఁ దప్పి
మెలఁగుచున్నారు ప్రజలకు శ మేలుఁగనక.

510

చం॥ నరనిచయంబు సోమరిత శ సంబు శిరంబునఁ దాండవింప శీర్తి
కరకులధర్మకర్మములు శ గైకొన కన్నిటి వీటిపుచ్చి యొం
డొరు జగదంబు లాడుచుఁ గు శ లోచిత సుస్థితి తూల నిచ్చులు
బరధన దార సంగ్రహణ శ పాండితి వర్తిలుచున్న ది త్తతీ. 511

చం॥ తలకొక బాసయు స్మృతము శ దైవము నేర్పడె భిన్న భావముల్
నెలకొన నైకమత్య మవ శ నిం గలసెగ గృషి జీవనంబుల
గలుపరుకేలు జూదమునఁ శ గల్పెద రాదడిపోయె సత్కళల్
పలువురు సంఘవంచకులు శ పాడరె లోకము సర్వభంగులక. 512

చం॥ కలియుగ దుర్మిలాసములు శ కాటియ పెట్టుచునుండ నేటికి
నిలకడలేనియట్లు ధర శ నీప్రజ నొతయుఁ దద్దురాకృతం
బులు నరపాలసంఘమునఁ శ బొత్తుగనుండి ప్రజాచయమ్మునక
మెలఁగుచునున్న వక్కతన శ మేదిని మేలిమితూలఁ బుత్తీకా 513

ఉ॥ న్యాయములెల్ల భూపతుల శ యాసర వర్తిలు నేయుగాననే
నా యుగరూపు లానృపతు శ లందునఁ దద్గతి లోకవృత్తమా
నేయుగవేళ ధర్మగతు శ లేయవి వర్తిలఁ బోలు వానితో
నాయుగముల్ భ్రమించుట య శ నాది విధానము రాజవర్తనక 514

తే॥ కృతయుగమునందు మొలకెత్తి శ కెరలుచున్న
ధర్మవిజ్ఞాన శౌర్యసంతతుల సిరుల
ధరణి విలసిల్లుఁ జక్కాంగ శ సరసిజముల
తరదుదంచిత ఘనసహా శ వరము కరణి

515

తే॥ గ్రీష్మకాసార మట్లు ధ శ రితి యెల్ల
నల్పరూపులు నల్పాయు శ రల్పబుద్ధు
లైన ప్రజతోడ సిరిఁబాసి శ యంభ్యయుగము
నందు జీవన్ముతస్థితి శ నడగియుండు.

51

తే॥ ధర్మసత్రింబు పోల్కి నీ క ధరణీతలము

సజ్జనశ్రేణి వసియింప క సమపశోభి

తమ్ములు తనర్చు దుర్జన క తతి వసింప

నవరిశుద్ధమ్ము శిథిలమ్ము క నగుచు నుండు.

517

వ॥ కుమార! విచిత్రవిభిన్నవృక్షఫ రాజకీయసంఘ సంఘర్షణ ప్రచండ వాతూలవిభూత మ్మొకవంకను, సర్వతోముఖ సంప్రవృత్త స్వార్థవరతా సముద్గతావిసీతిపాంసువలల దురాక్రమ మ్మొకవంకను. సాభాగ్రతసముచ్చాటన జాతిమతదై వతభాషావైవిధ్య వినిశ్చయవిద్యేష మహాపూర మ్మొకయెడను, నియమవిరహితా హారవిహారసంప్రాప్తసంఖ్యాకవిషమవ్యాధి ప్రచారసముద్గతా కస్మికజరావికారావసవ్యమరణవ్యథ లొకయెడను, భౌతిక విజ్ఞాన విమూలతాసమాలోపిత సముత్తాలమౌమసమాధ్మాత దరిద్రతా దవానల ప్రవీడన మొకనైపునను, ముట్టడించి మట్టువెట్టుచుండ మర్త్యభవనమ్ము, శిథిలశిథిలంబై చౌడరిన మహాసాధంబు చందంబున విసారమై, విచ్ఛాయమై, విరూపమై, యెల్లభంగులఁ బొనుగు పడియున్నయది. కేవల సమాజహితంకర పవిత్రధర్మనూత్రి సంధానితైకాదర్శప్రభుత్వ నియంత్రణ మొక్కండ యీదుఃఖితులనెల్లఁ బోకార్పజాలు నూత్రింబు. మానవభవనమ్ము సర్వమ్ముఁ దత్తాదృశాదర్శప్రభుత్వనియంత్రితమైనర్చుట యసమీచింబు. అదియ విశ్వమానవ కల్యాణంబు. లద్దానన మానవజగమ్ము ఖలమ్మును పవిత్రసాభాత్ర భాసురంబై, సార్వత్రికైకత్వాతిశయితస్వరూపమై, సర్వవిధ విజ్ఞానవికాస పేశలంబై, సర్వసంపదున్నిపితంబై, సుధాశన జగమ్మునకు సమమ్ముగా మనియెడిని. 518

ఉ॥ వేయు పచింపనేల! సర క విక ధరణీతల మేకచాలనా

ప్రాయితమై రహిత్ గృతయు క గాంచిత వైభవ పూర్ణతం గవళ

జేయుట కీప్ర పూనవరెఁ క జెప్పితి సంగ్రహయక్తి నెల్ల నా

రాయణుడుండు నీడవరె క నంటి జయ మ్మగు వత్స! రెమ్మిక్క.

చం॥ అనవుడు భిష్యశేఖరుడు శ హాసరుచుల్ చెలువార దేవతా
జనగణవంద్య! లోకహిత శ సాధన నీ జని సార్థకంబుగా
మొనయుదు మీ సమీహితము శ మున్నుగ మీ సదస్సుగ హంబునా
కనయ మమూల్యసాధన మ శ టం చరివాణములోని మాల్వముల్.

ఉ॥ కైకొని దేశికోత్తముని శ కంఠమునం జెలువారవైచి త
ల్లోకమలావహంఘ్నలకు శ లోలత సాగిలిమొక్కి “యాజ్ఞయే
నాక”ని, రుద్ధకంఠమున శ నా మునిచంద్రున కుత్తరంబు నీ
నాఁ కిడినట్లు కాపుటయు శ నా క్షణమేగెను నీరవంబుగాఁ. 521

చం॥ చటుకున సంబళించికొని శ సంయమించుదు శ కన్నులొత్తుచుగా
వటుమణితోడ “ శ్రేయమగు శ వత్స! ప్రయాణవువేళ యయ్యెడిగా
దిటతనమాని వర్తిలుము శ తేకువ వీడకు పోయి రమ్మ”నగా
బటుమతి ముందుకుం జనుచు శ బాలుఁ డొకించుక నిల్చి వెండియుగా

చం॥ వెనుకకుఁజూచి మానివర శ వెంటన మీరలు రావలెం జడి
పనుపుచు నున్నవార లొక శ పద్ధతి నన్నొక పెద్దజేసి నా
మనమిటనే చరించు నన శ మానియుఁ దత్పునుహూర్త వేళకుగా
గనియెడు మమ్ము నిసఖులఁ శ గాంచెద వొజ్జలఁ గూడ నం చనగా.

తే॥ మూడు నా ల్లంజలను వైచి శ ముందుపోక
సంశయించు పదంపడి శ సాగు వెన్న
కెదియొ లాగినగతి తాలు శ డింత తగ్గు.
ముందు కెద్దియొఁగొనిన శ పోల్కిఁ దూలు. 524

తే॥ అవుడు భృగుమాని ప్రియశిష్యు శ సంసరలము
నప్పళించి ప్రసన్నత శ నావటించి
కార్యభారము ప్రణయంబుఁ శ గడకు నెట్లు!
నడుపుము కుమార! పయనంబు శ నడవవలయు. 525

కం॥ సమయము సమీపమైనది
సమయము దాటింపఁ జనదు శ సమయజ్ఞులకుగా
సమయం బమూల్యమైనది
సమయంబున సంభవించు శ సకల శుభంబుల్. 526

చం॥ తనువునఁ బుల్క బుల్కసిల శ దారకుఁ డంబట నేగుచుండఁ బా
వనతమ తత్తపోవనము శ వాయుకుమారులు కమ్మతావులఁ
దనువుచు వెంటసాగిరి సు శ ధామధురప్రసవాళిఁ జల్లె త
ద్వన కుజముల్ పితార్భకులు శ పాడిరి పంచమ సుస్వరంబునఁ
జనువునఁ దీవె కన్నియలు శ సల్పిరి లీయమెలర్ప లాస్యముఁ
కను నిల భాగ్యశాలి ఘన శ కావనసీమలనేని భోగముల్.

కా॥ విద్యాస్నాతకు డక్కుమారుచు శ సమా వృత్తుండు, తత్కాల సఁ
పాద్య ప్రోజ్వల ధర్మముల్ సలిపి స శ మ్యగ్వర్జితాహూఁడై
ప్రోద్యస్యత్రి వృషాస్త్ర శోషిఁ గుతుకం శ బాహ్మర విచుండ సం
నేద్యంబుల్ పయనంపు వేళ తెలిపె శ భేరిధ్వనుల్ వైవముఁ.

హంధాత అయోధ్యకు వెడలుట

చం॥ పయనపు దుందుభిస్వనము శ పర్ణఁ దపోవన భూమిసల్లఙ్క
రయమున రచ్చమానుకడ శ రాజకుమారుని గాంచ మాని సం
చయము కుమారవర్ణమును శ చానలుఁ జేరిరి రాట్పుశుండు స్వ
స్త్వయనము సల్పి భూసురులు శ స్వస్తి వనిప సువేషధారియై.

చం॥ చెలువముమీర మంత్రిగణ శ సేవితుఁడై లలితాంగు లొయ్యనఁ
ఫలనుమభాజనాలఁ గొని శ పావనమూర్తులు వెంటఁ గూడిరా
వలువున నింటివేల్పులకు శ నమ్రిత జోతలువెట్టి సూర్యముల్
చెలఁగఁ గుటీరముఁ వెడలి శ చేరెను వైర్యముచెత నంతలో.

హంధాత్యవకు వివాహ మంగళము మున్ను గాఁ బట్టాభిషేకము జరుపఁ గోరుచు
భృగుహనిపాలికి శశివిందుడు సందేశమంపుట.

చం॥ టకటకమంచు శబ్దము హతాత్మగ వీరులసోఁక నదైసఁ
సకలజనంబు చూడఁగను శ జయ్యనవచ్చిన మేలిరాతు త
న్నికట మహీరుపాంబుకడ శ నిల్చి సవక్షహాయంబు నమ్ముడై
సుకృతపురాణి నాఁజను వి శ శుద్ధమహీసురపాలిఁజొచ్చి తా.

చం॥ విస్మయరబ్రహ్మ తేజమున శ వెలుభృగుత్తముమోల భక్తితో
గనిగనమస్కృతి త్రయము శ సల్పి శుభాకృతితోడఁ బైడి వా

యనమున విండు గమ్మ విన శ యంబున నీయఁ బరేంగితజ్ఞఁడం
త సచివముఖ్యుఁ డందికొని శ తాఁ జదివెన్ విన నెల్లవారలన్.

చంపకమాలిక!

“అమృత మయాత్మ! యుష్మ దమశలాంఘ్రి సరోదుహాయుగ్మసేవనా
విమలమనస్త నుండు “శశి శ బిందుడు” వందనపూర్వకంబుగా
సమయమునక భవచ్చరణ శ సన్నిధి కంపిన విన్నవంబు ము
న్నమలమనీష్ఠులైన యువ శ నాశ్వ నరేంద్రులతోడి వియ్యముక
నుమహిత బుద్ధి గోరుటయఁ శ జొప్పడ నారలు నియ్యకొంటయుక
దమ కపరోక్షవృత్త మిది శ దానఁ జిరాయువులుక గృహస్థ రూ
పమున నృపాలవట్టమున శ భాసల నిత్రటి నింపగుక భవ
త్సమధుర మంగళోక్తి మము శ శోభిలఁ జేయువడిక గృహవళిక.

తే॥ కమ్మముగియంగ నానంద శ కాంతు లొలయ
భృగుమునీండు సాకూత శ ముగను శిష్యు
దెసకు తిలకించె మాంధాత్మ శ తేటమోము
స్మేరదుచిమించెఁ గెంపారు శ చెక్కులలర.

534

ఉ॥ మేలు సెబా నటంచు గురు శ మిత్రులు మెచ్చ మునీండువత్నియుక
బాలకు బుగ్గఁ జక్కనిడి శ ప్రబ్బినవేడ్కను చిన్నిగడ్డముక
వేళులఁ బుక్కి ముద్దికుచుఁ శ “బెడ్లికుమారులొహా!”

యనం భృగుం

డౌల శిరంబు దువ్వు చనె శ నాశుభమొందు శుభమ్ముఁ గూడెడిక.

తే॥ మునివరుం డిట్లు పలుకంగ శ ముఖ్యమంత్రి
“మీ చలువకాదె యిది యెల్ల శ మేలు!” ననియె
వెండిశుభలేఖ సంపుడు శ వేగ మనిన
భృగుమాని యాజ్ఞచెల్లించె శ బ్రీతి నతఁడు.

536

సానంపవచ్చిన యాశ్రమవాసులను పక్షానుపూర్వకముగా
వీక్షించి రాకొమరుడు శృంగనారాధుడై సాకేతంబునకు జనుట.

ఉ॥ మంగళతూర్వరావములు శ మానిర ఘోషగమంత్రరాదములే
సంగత సైనికవ్రీకర శ సాధు జయధ్వను లశ్వహేమ లు

హ్నాంగు సముద్ర ఘోష గతి క్షముట్టంగ మిన్ను మునీంద్రు నాజ్ఞ సా
గం గమలాప్తగోత్రముణి క్రిక్కిరిసె జనబృంద మయ్యెడగ.

కం॥ సెలయేటిదనుక నరిగిరి

పింకిల యని యెల్లవారు క బీరితలిర్ప

సెలయేటి కాలచని యో

సల జనభాగ్యంబు మొక్కి క సర్వుల కెలమి.

538

తే॥ అమర సభిమృతితమ్మైన క యరదమెక్కె

దీవనలతోడ జల్లి రా క దేవమూర్తి

పైన పుష్పాక్షతల నెల్ల క వారు గూర్చి

గదలె నరదంబు కాంచన క కాంతు లడర.

539

ఉత్సాహ! భాలభాను డట్లు రాచ క పట్టి తేరు నెక్కగా

జాలు విరియ హేషనల్పి క నూటిసాగె నశ్వముల్

పాలపక్షి తీర్చెవెంట క బర్కె గమ్మతెమ్మెరల్

చేలలాచి మిత్రు నలర క జేసి రెల్ల నెచ్చెలుల్.

540

తే॥ తేరిలెక్కంబు కన్నుల క తెన్నుమీఱ

సాగనంపగవచ్చిన క జనులు నంత

నల్ల నల్ల న విమన క స్ఫులగుచు నొక్క

రొకరె నెడలిరి తమతమ క యునుకులను.

541

చం॥ పరగ రథంబు చక్కవాత క పాంసువు లాకగనీని దీక్షతో

నరుగుచునుండ జూపు మఱు క గైనను వెన్నెకు రాజదారకుం

డరయుచు “జూచితే జనవ క దాంచిత దృశ్యవితాన”మంచు దా

గరమున జూప మంత్రి తన క కన్నుల నాదెసఁ ద్రిప్పె న త్తటిక.

ప॥ అనిన వైశంపాయనుగని జనమేజయుండు తమవరి తత్కమారు

చరిత్రం బేచందంబున నొప్పె జెప్పం డని పార్థించె.

543

ఉ॥ భక్తిరసైకలభ్య! ఫల క వర్జితశాస్త్ర సముక్తధర్మసం

సక్త వినిర్మలాత్మ పురుష క ప్రవోజ్జ్వలజీవనప్రభా

వ్యక్తదయామనోజ్ఞ! పృష క భక్షితి భృష్మణి! మేకటప్రభా!

యుక్తరసాప్త వాఙ్మయ స క ముచ్చిత వస్తుశరీర! మాధవా! 544

పంచచాచామరము!

ప్రభాతలోకబాంధవ ప్రభా మనోహరాంశుక
ప్రభామనోజ్ఞవేష! భూరి భాగ్య భోగ్య భూష! ను
ప్రభామహిష్ట రత్న భాస్కర ప్రపదీ ప్రహారిభా
ప్రభాతశీర్ష! వేంకటేశ! భద్ర కృత్స్వదర్శనా.

545

ఉత్సాహ! శ్రీనివాస! వెంకటేశ! శ్రీ సకేంద్రనాయకా!
మానిహృత్సరోజభృంగ! మంగళప్రదాయకా!
పూని సీదు వద్యుగంబు పూజనీయువారికీ
దాసమిత్తు వాత్స నార! దాసపోష! శ్రీకరా!

546

వ! ఇది శ్రీ శ్రీనివాసకృపాసమాసాదిత కవితావిభూషితండును,
కృష్ణామండలస్థ కృష్ణానదీపవిత్రప్రాక్తిరవర్తి “శ్రీరంగపురా
గ్రహర” వాస్తవ్యుండును, బళ్ళారిమండలస్థ హాసపటపురీ
పురపాలకోన్నత పాఠశాలాప్రధానాంధ్రోపధ్యాయపదవీవిలసి
తుండును, శ్రీమత్పద సంస్తుత-‘ఆశూరి’ సముపజ్జిత - “తిరుమల”
పదాంచిత. “కొండూరు” సముపాహ్వాన, “పంచాంగ” స్వర్ణ
నామధేయ, హారీతగోత్ర పవిత్ర కృష్ణమాచార్య తనూభవుండును
ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ సమధిగత “ఉభయభాషాప్రణాళి” పట్ట
ప్రకాశితుండును నగు వేంకటాచార్యునిచే రచించబడిన కృతుల
లోఁ దృతీయంబగు “ఆదర్శప్రభుత్వా” పరనామక “సమాజ
సామ్రాజ్యం” బను మహాప్రబంధంబునఁ బ్రథమఖండము.

(శ్రీ)

సమాజ సామ్రాజ్యము

తేక

ఆదర్శ ప్రభుత్వము

ద్వితీయ ఖండము

శ్రీ మయవత్! బంధురర శ్రీ సీధవదుద్యద హైతుకానుకం
పామయహృత్కుశేళయ! వి శ్రీ భాసుర దృఢ్యయమంజులాననా
హేమమయాంబరోజ్వల త్ర శ్రీ యీమయ నిశ్శ్వసితా! జగన్మయో
ద్దామ తనూవీలాస! బిల శ్రీ ధామకులేణ్మయ రమ్యమందిరా!

వ! అవధరింపుము వైశంపాయనుండు వెండియు జనమేజయున ట్లు
వచించె.

2

చం॥ వలపుల సజ్జనాఁ బరఁగు శ్రీ వాసక సజ్జక యల్లయోధ్యయు
దెలతెలవారు నప్పటికిఁ శ్రీ దియ్యంగఁ దోరణ కాయమానసం
కలితమనోజ్ఞ వేషమున శ్రీ గమమలాదుచుఁ జెల్వఁ జూడఁగా
నిలువున నిల్వనగా గనుల శ్రీ నిల్పె గవాక్షపుఁ గైతవమ్మునగా. 3

మత్తకోకిల! రచ్చవట్లు చతుష్పథంబులు శ్రీ రాచబాటల పజ్జలు
గచ్చుతిన్నలు గోడమేడల శ్రీ గారకాలలు శృంగములే
పుచ్చపిత్తులపోల్కి సైకత శ్రీ పూరమట్లు జనులేరహి
నిచ్చలమ్ముగ నిండిరన్నిట శ్రీ నేలతేని గనుంగొనగా.

4

ఉ॥ బూజుతోలంగ, ధూళితుడ శముట్టంగ కిల్చు ఖలంబుగన్ నవో
త్రేజిత రాజమందిర త శ దీయసమంచిత వస్తులక్ష్మి యు
ద్రాభజ దుదారవేషమున శ భర్తృసమాగమ ధన్యమూర్తిగా
రాజులు పూరుషోత్తముని శ రాకకుఁ దెన్నులు కాచెనత్తటిన్. 5

చ॥ కుతుకముచింద నూడిగవుఁ శ గొమ్మలు పాడుచు నాట్యభంగిమన్
క్షితిధర హర్ష్యశాలలను శ చిత్రములన్, శుకశారి కాదులన్
బ్రతిమలఁ జక్కఁ దీర్చుచు గ శ వాక్ష సరస్సుల కప్పుడప్పు డా
యత వదనారవిందముల శ యందము గూర్చుచు నుండి రెంతయున్.

తే॥ ప్రితగోడలు పూతతో శ వరలునట్లు
మేలి వలివంపు జిగితోడ శ మేనులలర
వృద్ధదాసీచయం బను శ ద్విగ్నమగుచుఁ
గ న్నెవడుచుల కుపదేశ శ కలనఁ దనరె. 7

సీ॥ పుష్పకై తవమునఁ శ బొడవెల్లఁ గనులుగాఁ
దమితోడ వృక్షముల్ శ దారికాయ
రమణీయకెలకెలా శ రావంబు పేరున
గీతముల్ పక్షులు శ ప్రీతిఁబాడ
సరయువుకెరటంపు శ మురువుచేతుల తోడఁ
బద్ధంపు టారతుల్ శ పట్టియుండ
హర్ష్యంబు లిరుగడ శ హైమశృంగమ్ములఁ
బుష్పహారమ్ములఁ శ బూని నిల్వ

తే॥ రాజవీధుల నిరుచక్కి శ రాజభటులు
మక్షికమునేని రాసీని శ మాడ్కిమెలఁగఁ
బురము పురమెల్ల నుత్కంఠఁ శ బొంగియుండె
నాత్మచిరకాంక్షితఫలంబు శ నందుకొనఁగ 8

ప॥ అంత నృపకుమారాగమననూచకంబుగా శతస్థినినదంబులు
వివచ్యుటయు. 9

మంతులొస్త సామంత పారప్రముఖులతో నెదురువచ్చి

స్వాగత సన్మానము నడిపిరాకొమరుని రాజగృహంబున ప్రవేశపెట్టుట

చ॥ అదెయదె వచ్చెవచ్చె గను శ్రీ డంచు సదుత్తులు వీనులక బడక
మెదలక కూడియున్న ప్రజ శ్రీ మించిన యాత్రముతోడ ముందటక
బాదలు జనాభిమూపులను శ్రీ మోషికరంబుల నట్టుచూచుచుక
బదముల నెత్తి యొండొరుల శ్రీ పైఁబడి చూడఁ నొడంగి రాదెనక.

ఉ॥ కోసలభాగధేయమటు శ్రీ కొన్నెలకైవడి గోచరించినక
వేసము మీసముల్ తలలు శ్రీ వేగమ దిద్దుచు మంతులొప్పు లుక
భూసుగు లైదువల్ ఫలస శ్రీ ముజ్జ్వల చందన పుష్పవీటికో
ద్యాసిత భాజనాలిలత శ్రీ పాఁబులు రా నెదురేగి రయ్యెడక. 11

చ॥ జయజయనాదముల్ చెలఁగ శ్రీ స్వస్తివచః స్పృహణీయ వాద్యసం
చయ బహుళధ్వనుల్ మిగుల శ్రీ సందడినల్పఁగ, నప్పుడర్యమా
న్వయమణి తేరుడిగి నవ శ్రీ వర్తముతో సరయూసరిజ్జల
వ్రీయతతటస్థలి బాలుచు శ్రీ భర్మమయోజ్జ్వల మంటపమ్మునక.

తే॥ కలభసమరేఖః జనుడెంచి శ్రీ లలితపీఠి
రూపుఁగొన్నట్టి చెలువంబు శ్రీ కోపుమించ
నధివసించెను జనవరు శ్రీ నాత్మజుండు
బాలభావంబు నూనిన శ్రీ భానుఁ డనక. 13

ఉ॥ పుత్రడిపీటపై రతన శ్రీ ముక సమకూర్చిన చందమొప్ప న
త్యుత్తమ హేమవీరమున శ్రీ నొప్పుగ నుండినరాజసూనుచం
చత్తనుకాంత్యనుగ్రమయి శ్రీ చతుపులక బురికొల్పుచుండ నా
యత్త తలేని యట్లు వను శ్రీ ధామరముఖ్యులు డాసియంతటక. 14

వ॥ సముదాచారంబు నిర్వర్తించిరంత నాప్తమంత్రి ప్రకృతిమండలి.

స్వాగతవృత్తము॥ మాదుపుణ్యఫల శ్రీ మంజరియబ్బెక

మీదుచూచుచును శ్రీ మేల్గననుండక

మీదురాకయెల శ్రీ మిఁ సమకూర్చెక

శ్రీదమూర్తి మము శ్రీ జేకొనుమింకక.

తే॥ స్వాగతం బిట్లు మధుర వ ॥ చః ప్రశస్తిః
బలుక సామంతముఖ్యులు ॥ బలికిరోలిః
బుల్కులడరంగ మెచ్చుల ॥ భూపసుతుఁడు
నెల్లవారలఁ దనియించె ॥ హృద్యవిధుల. 17

మ॥ ఇట్లు స్వాగత సన్మానంబులు సలక్షణంబుగా నెరవేరినంత. 18

తరళ॥ వినఁ బురోహితుఁ డొయ్యఁ బల్కెను ॥ వేళయయ్యె నటంచుఁ జ
య్యన రథంబున నెక్కి రాట్సుతుఁ ॥ డండఱుగ లలి వెన్నరాఁ
జనుచుఁ బట్టణమందుఁ గన్నెలు ॥ చల్లు పూవులఁ దోగుచుగ
దనరు మోసలఁ దేరునిల్వ ము ॥ దంబునం దిగె ముద్దుగాఁ. 19

తే॥ వృద్ధదాసి యొకర్తుక ॥ దృష్టిదోష
మడఁగ గొమరున కెఱసిటు ॥ బడిసివైచి
యడుగుదోయిని శోధించి ॥ మడుగులొత్తె
గప్పరపుటార తెత్తిరి ॥ కన్నెలెమి. 20

ఉ॥ మంగళవాద్యనాదము స ॥ మన్విత భూసురమంత్రినాదముగ
సంగతమై చెలంగ వరు ॥ నగ సచివా ప్తమహేశ వాహినీ
శాంగన లేగుదేర నిజ ॥ హర్మ్యముఁ జొచ్చి నృపాత్మజుండు దా
నంగమనీయ వివరము ॥ నగ వసియించెను నిండె వేశ్యముగ. 21

తే॥ మోమునకు నిండు తిలకంబు ॥ ముగుడలకును
స్రాణనాథుండు గృ ॥ హమ్మునకును
నిండు గృహపతి పురికిని ॥ నిండు భూపు
డర్చనకు నిండు విగ్రహ ॥ మవనినాథ! 22

మ॥ ఇట్లక్కమారమణి గృహమ్మునకు నిండుగాఁ గూర్చున్నపిమ్మట
సుమంత్రుండు. 23

తే॥ ఇట్లు నిలుతేఁడు విద్యయు ॥ హృద్యగుణము
మధుర మధురమ్ములొట నా ॥ మధురిమకును
ముగ్ధులై యన్యమెఱుగసి ॥ పోల్కి మన్న
సముచితోక్తుల నెల్లర ॥ సరవింబుచ్చె. 24

ప॥ అట్లు పోవుచు నా ప్రసామంతరాజముఖ్యు లొండొరులు. 25

మ॥ కనియున్నారముగాదె యీకొమరు సా శ కాంక్ష, బ్రశాంతా

త్కండ

య్యును గన్నుల్ గనజాలకున్నయవి శ పేయోమూ ర్తియేనికమదిక
ఘనభీతిక బాడమించు నమృతుగు నా శ కైశోర మూ ర్తింగనక
దను వాదైవతమూ ర్తిపై మనము ల శ గ్నంబొంగదా! చిత్రమా.

క॥ వీతాదృశమహితుఁడు మన

జాతంబున నెందునేని శ జన్మింపడు ము

న్నాతత కీ ర్తి కకుత్స్థుఁడు

చేతోహరుఁ డుండె ననుచు శ జెప్పిరి వృద్ధుల్.

27

మ॥ కన నా భూవతి కీవయోధికకన శ త్కాయంబు విజ్ఞాన మీ

ఘనసత్వద్యుతు లున్నయట్లుగ మా శ కంజాక్షుఁ డీబాలకుక

మనుచుం గాక యటంచు పెక్కువగలక శ భాషించుచుక సాగి రా

త్మనటల్పీతిని వెల్లడించుచును నే శ తప్రోత తద్వత్సలై. 28

క॥ పౌరులు పరమా వ్రుం డన

వీరుం డని నైవ్యవతులు శ పేర్కొన చేశో

ధారకుఁ డని ప్రజలాడి రు

దారదయాలలితుఁ డనుచు శ నాడిరిభృత్యుల్.

29

తే॥ కులపురోహితుఁ డప్పడు శ కొమరునకును

మంగళస్నాన మాడింప శ మానినులకు

నాజ్ఞయిడి తాను గలుపు స్వ శ స్త్రయనవిధికి

నరిగె ననుమతిఁ గొని మంత్రీ శ యచట పడె.

30

ప॥ ఆతరుణంబున -

31

తే॥ వచ్చితే తండి! సుకుమార ! శ వగవుతీర

కన్నులుండియు గుడ్డినై శ కాననైతి

ననుచు యవనికమాటున శ నణిగియున్న

మేనయత్ సుపుష్టాంబ శ కానవచ్చి.

32

తే॥ చేటికానీతపీఠిపైఁ శ జేరి యప్పు
డాత్మ పదధూళిఁ గైకొను శ నల్లుఁ దీసి
పజ్జఁ గూర్చుండఁజేసి తాఁ శ బాణిపల్ల
వములఁ బుణుకుచు మేను బా శ మృముల ముంచె, 33

వ॥ మఱియు నాకన్నతల్లి మేనల్లునికరకమలంబులు కన్నుల
కద్దుకొనుచు నిట్టుల నలమఱించె 34

నీ॥ చిట్టితండ్రిని గాంచఁ శ జిత్త ముత్తలపడ
నిప్పటికొదవె నా శ యత్తపడఁగఁ
బచ్చనితోరణాల శ పసుపుగుమ్మంబులు
పుట్టినింటికిఁ జూచు శ పుణ్యమొదవె
సంతికై కడు శ నదమదంబయిరన్న
వదినెయు నడవుల శ వనటతొడ
ముద్దుపట్టికి నొక్క శ ముచ్చటనేనియు
చేతులార నొనర్చి శ చెలఁగరైరి 34

తే॥ అనుచు నశ్రులఁ గురిసెడి శ నల్లు శిరము
నంకమునఁ జేర్చి మృదుచేల శ నశ్రువారి
నొత్తుచుండంగఁ దత్పతి శ యోరనిల్చి
యెచ్చరికగొల్పు నల్లన శ నిట్టులనియె, 35

తే॥ బొర ! తీరికఁ గూర్చుండి శ యల్లురకును
గాసి కల్గింపనొనె వి శ కాసమడఁగ
గార్యమరయరు వెట్టులు శ కారె మీర
లనగ నశ్రులు తుడుచుచు శ నతివ లేచె, 36

వ॥ అయ్యెడ నాచిట్టియిలుతేడు... 37

తే॥ కొత్తమోములు చోటులుఁ శ గొత్తతలట
తావు తనదైన తానును శ తానయైనఁ
దెలిసినదియును తెలియని శ తెఱఁగుకాఁగ
నర్చకునిచేతి విగ్రహ శ మట్లు లొప్పె, 38

కం॥ మునిపుత్ర సహచరుం డ

మృనుజాధిపనందనుండు శ మధ్యాహ్నమునన్.

దనయునికీ గంటకించుచు

మనమున నీపగిది తలచె శ మలయుచు నొంటిన్.

39

చం॥ కన వినఁ బల్క నంగములు శ కల్గియు రిక్తుడనై చరింపఁగాఁ

బొనరె యధేష్టవృత్తి ముని శ పుత్తులుగైకొని రిత్తమానిసిన్.

బనిచి రయోధ్యకు న్నను వి శ భాసీలు నీగృహకందరమ్మునన్

జనువుగ సింగపుంగొదమ శ చాడున వర్తిలుచుంటి నిత్తటిన్.

40

వ॥ అట నయ్యాశ్రమంబున

41

మాంధాతృ పట్టాభిషేకమునకు భృగుమాని సురేంద్రునాహ్వనిండుట

చం॥ అల భృగుమాని నిర్జర గ శ కాధిపుఁ గానఁగ నేగె నమ్మునిన్

దలఁపు ఫలించినట్లు వ్రేమ శ దంబున వర్చయొనర్చి భక్తితో

బలరిపుఁ డిట్లుపల్కె ముని శ భాస్కర! పావనమయ్యె మద్భవం

బలరె మనంబు మిమ్ముఁగన శ నానతియిండు విశిష్టవృత్తమున్.

42

వ॥ నావుడు నాభృగుమాని యాతని కిట్లనియె సురేంద్రా!

43

మ॥ యువనాశ్వప్రియనందనుండు భవదీ శ యోదారహస్తాంగుళీ

ద్రవపీయూషరసప్రసాద కుమా శ రశేష్ఠుఁ డుద్యద్గుఃఘం

డవు మాంధాతృని సంయమిప్రతితి వ శ ట్టాలంకృతుం జేయ నె

ల్లి వరిష్ఠంబగువేళ నిర్ణయము స శ ల్పెన్ లోకసంతృప్తికై.

44

మ॥ అపు నారాజకుమారచంద్రమునిఁ గ శ న్నారం గనన్ గౌతుకం

బపు నా నిందుఁడు వెండి మానియనఁ ది శ య్యంబూరు

కేల్లోయితో

యువనాశ్వండు గతించినట్టి కొద లే శ కుండన్ గుమారాభిషే

కవిధిన్ బూర్ణము చేయుమియుభయలో శ కశ్రీయ మీడెరడిన్.

వ॥ అనుటయు నాత్రిలోకేశుండు -

46

తే॥ “లలితలక్ష్మణ పురుషల శ బాము నితని

గారవించిన లక్ష్మణా శ కలితమగుచు

వెలయు మాప్రాభవమ్మును శ్ర విడక వత్తు
నమ్ముహూర్తానఁ బ్రీతి మ శ్ర హర్షి వర్య !

47

తే॥ ఇంతదనుకను దయయుంచి శ్ర యీ యుదంత
మెఱుకపరుచుట ధన్యుఁ డ శ్ర నే॥ ననంగ
ముదముకల్గెను సురనాథ! శ్ర పోయివత్తు
ననుచు మునిలేచె నణకువ శ్ర ననిచె నతఁడు.

48

వ॥ ఇట భారతవర్షీ యనముచ్చితభాగ్యరాశిగా, రమణీయవై వా
హిక వేషపరిష్కృతయగు నవవధూమతల్లికి జతగా, ప్రత్యగ్గృ
పట్టాభిషేకాలంకారసుశోభితయై, సకలజనమనోహరనవనవ వినోద
శతనముస్థిలదానందనిధియై సాకేతపురలక్ష్మీవిరాజల్లు చుండె
నత్తఱి:-

49

తే॥ లలితశృంగార చతుర లీ శ్ర లాప్రముగ్ధ
నవవధూ బంధు పరిజన శ్ర నవ్యవేష
భాషణవినోదతుందిల శ్ర భావమధుర
పవనకిలికించితము రాణి శ్ర వాసమెల్ల.

50

తే॥ విరులపందిళ్ళ గమగమల్ శ్ర వీధులందుఁ
గలయఁ జల్లిన మలయజ శ్ర జలముతావి
కమ్మకన్తురి యగల ధూ శ్ర వమ్మువలపు
నభివనోల్లాస జనకమై శ్ర యలమె దెనల.

51

తే॥ చలువనల్లియ మేల్కట్ల శ్ర సరిగ మెఱుఁగు
లలర రతనాల జాలరు శ్ర ల్వలయనడుమ
వేళిలు ఫలపుష్ప మంజరుల్ శ్ర వేడ్కఁగొలుపు
పసిడికంచాల చవికెల శ్ర పసలెసంగె.

52

ఉ॥ చావడి చప్పరంబులను శ్ర సత్రము లందున మంటపమ్ములక
త్రావులుపోవులై యిసుక శ్ర పోసిన రానియట్లు నిండుగా
తావులనెల్లఁ గ్రమ్మె జన శ్ర తాఘనవాహిని తత్పురంబునక
ద్రోవల సందులందు దొడ శ్ర తొక్కెడి మిక్కుటమయ్యె నయ్యెడక

తే॥ వాసవుడు వచ్చుననియెడి శ్రీ వార్త యుర్వి
మెలుపువేగాన పొక్కంగ శ్రీ మేటిదారలు
వెల్లివిరిసిన చందాన శ్రీ విడిసిరోలిఁ
గోసలపురంబు వరగడఁ శ్రీ గొమరు మిగుల.

54

ప॥ అంత రాజకుమార పట్టాభిషేకమహోత్సవ సందర్భనన ముత్తుకమై
నకలజనంబు జగచ్చుత్తువున్నకై వేచియుండ నాలోకబాంధవుండును
నాత్రొమ్మునఁదోతెంచి యాజనసమాజమ్ముతోఁ దననిడుపాటి బం
గారుచేతులు కలిపి యమ్మహోత్సవంబునఁ బాల్గొనుచుండె నయ్యెడ-

డ॥ రాజకమెల్ల నర్కకర శ్రీ రంజిత పుష్కరథాధిరూఢమై
యోజితరాజమార్గ వివి శ్రీ ధోజ్వల తోరణవట్టికావళి
రాజదుదారవర్ణముల శ్రీ రక్తిఁ బఠించుచు నాననాత్మకాం
భోజమనోజ్ఞ హర్మ్యముల శ్రీ పూర్ణ తమెచ్చుచుసాగి ముందటఁ.

56

క॥ అదోకంబయి కుండనంపుజన్మిపై శ్రీ నాబద్ధ నానామణి
ప్రాదుర్భూతరుచిఁ మనోజ్ఞమయి సో శ్రీ వర్ణోజ్వలత్కుంభ సం
భేదంబై నవరత్నహారవలయో శ్రీ స్థిలస్మహాద్వారముఁ
నేదిష్టస్ఫటికస్థలికామెలయు దా శ్రీ నికజేరె సుత్కంఠతో.

57

ప॥ దానిచక్కందనంబునకుఁ దలలూపుచు నమ్మూర్థాభిషిక్తవిసరంబు
రథావతరణంబొనర్చి మొలకనవ్వుల నునువెల్లులు కెమ్మోవులఁ
దులకింప నొండొరులు సరసంబులాడినొనుచుఁ దత్ప్రధానద్వారం
బతికమించి.

తే॥ తతనువేర్దుల నవరత్న శ్రీ దామకౌఘ
లలితకాంచనతోరణ శ్రీ కలితమైన
చంద్రకాంతశిలాబద్ధ శ్రీ చారుసరణి
స్వాగతము పల్కు సచివుల శ్రీ సరసఁ జనుచు.

59

సీ॥ సుస్నిగ్ధవిద్రుమ శ్రీ సోపానపంక్తులు
పదముల పాలుల శ్రీ ప్రభలదిద్ద
మరకతమయకుట్టి శ్రీ మంబులు మేనుల
నభినవవర్ణంబు శ్రీ నావటింప

మగరాలకంబముల్ శ్రమంజులాస్యములఁ
బ్రిత్యగ్రసాత్విక శ్రవణలు నింప
కొమ్మించు వనమించు శ్రకొత్తసింగారముల్
మానసంబులకుఁ శ్రదన్మయతఁ గూర్చ

తే॥ నడరు నభిషేకభవనంబు శ్రనందుఁ జొచ్చి
యర్హతమ విష్ణురంబుల శ్రనధివసించె
వైద్యుతజ్యోతులెత్తిన శ్రవరుసమెఱసె
భవనమప్పుడు, వైకుంఠ శ్రభవనమట్లు.

60

చ॥ దివిభువి నేకధాటిగను శ్రతేజమువర్వగ సంచరించుచు
రవిగతి లోకబాంధవత శ్రరాగిలుచు గృహమేధివర్ణము
బ్రవిమలవృత్త భాగ్యముల శ్రభవ్యులఁ జేసెడి తావసాళి త
ద్భవనమునందు నగ్రభువి శ్రబావనవిష్ణురసాళి గూర్చొనె. 61

మ॥ పరసామంతులు పారముఖ్యులు జన శ్రవాతాధినేతల్ మనః
స్ఫురదామోదతరంగముల్ విరియ నా శ్రముక్తోజ్జ్వలప్రీతులై
గరువంబార వసించి రాభవనభా శ్రగం బందునఁ జేక్షణ
తురమైనట్టి జనాళి కిక్కిరిసె నం శ్రదుక గ్గింతలఁ బొంతలఁ.

వ॥ అంతః బట్టాభిషేక సుముహూర్తంబు సమాసన్నంబగుటయు పృథివీ
సురోత్తమ పాపత్యమాన మహామంత్ర నినదంబులు మంగళ
తూర్యరవంబులు జయజీవ శబ్దంబులును మిన్నముట్టుచుండ మహి
రకులమండనుండగు యువనాశ్వనందనుండు మహావైభవంబుతో
వట్టాభిషేకభవనంబు ప్రవేశించె నప్పుడు కులపురోహితుండు
తోలుత విఘ్ననిహంత యగు విష్వక్సేనుని బూజించి పుణ్యాహవా
చనోదక శాంత్యాది విధానంబులు యథాకృమంబుగ నిర్వర్తించె
నాతరుణంబున.

63

మ॥ నెలతొచొక్కపుఁ దిన్నెవై బసిడి వ శ్రన్నెల్లించు పీఠంబునఁ
దులకింపన్నలకొల్పి రాకొమరుఁ బా శ్రభోరాళి నీరంబులఁ
దలిరుల్ పూలు మహాషధుల్ గలయ నె శ్రత్రావుల్లుబాళించు శ్రీ
తలతోయంబుల నావగాజలములఁ శ్రధర్మప్రియుల్ తావనుల్.

చం॥ స్వరయతులేర్పడక శ్రవణ శ సంపుటికింపుగ నుల్ల ముఖ సుధా
కరభువనంబు చేర్చునుడి శ కారమునక దగ నేకకంఠతక
దొరకొని మంత్రసంతతిఁ జ శ తుత్సృతిసంగతితోఁ బరించుచుక
జరతర ధర్మగు ప్తి కభి శ ప్తి క్తుని జేసిరి నిర్మలాత్మునిక. 65
మహేంద్రుడు చనుదెంచి మాంధాక కిరమునఁ గిరిట మిడి యాదరించుట

మ॥ భృగునాచంయమి చూడ మింటి దెసకుక శ బృందారకస్వామియుక
మగరూపుంగయికొన్న రాచసినా శ మంజువృథక తద్భువిక
దిగి యెంతే గుతుకంబునక సమితి భ శ క్తిజూప, లేనవ్వచూ
పుగమిక సత్కృతిఁజేసి సభ్యులకు స శ మ్మోదంబు సంధించుచుక.

వ॥ భృగువసిస్థాది పూజ్యపాదులకుఁ గేల్మోడ్పుతో నానంద మొద
వించుచు దరియంజని. 67

నీ॥ పెదవులు మొదపినఁ శ బొదలు సురభి పయః
పరిపాకరమణీయ శ పరిమళములు
నాలుక కదలించి శ నలువున మాటాడ
లలితామృతాసార శ విలసనములు
కరములు కదలింపఁ గంకణసాసీయ
కల్పవృక్షలతాంతే శ గంధలహరి
తను వొకింత చలింపఁ శ దవనీయ రుచి మించు
తలపుమానికపు సాం శ దర్యవిప్రతి

తే॥ పరిధవిల్లంగ నాకసం శ పదల రుచులు
చూరగొన సభ్యులెల్లరు శ సాంపుమీరఁ
గేలుఁగవకట్టి నిలువంగ శ మే లటంచు
తనకు మ్రొక్కెడి యువనాశ్వ శ తనయు నె త్తి. 68

చం॥ కరదళదంబుజాతములఁ శ గై గొని కమ్మనియావి కృమ్మ సుం
దరమృదులోష్ఠ సంపుటిని శ నల్లున ముద్దిడి సింహాపీఠిపై
“స్థిరముగ నేలు”మంచును వ శ సింపఁగఁజేసి కనత్కిరీటముక
శిరమున నొపఁజుక్కనిడి శ చేతను ఖడ్గము వేల ముద్రికక. 69

చం॥ చెలువుగఁగూర్చి వత్స శ ఘనశేముషి మించగ ధర్మయుక్తి రం
జల ప్రజ శత్రుభంజనము శ చేసి జయింపుము భూమినంతట
నలినదళాయతాక్షు కరు శ బా బహుకాల మటంచు సర్మిలిక
గలకల లాడు తన్మృఖము శ గాంచె దదంసము తట్టుచుక లలిక 70

తే॥ లేనగవుతీయ మొప్పార శ లీల మునుల
సరవతుల వంకఁ దిలకించె శ సురవిభండు
పూలుకురి సెను దీవనల్ శ మున్నుగాఁగ
నిందుపై నవు నవ్యన శ రేందువైన. 71

తే॥ తండ్రికొమరుల చందానఁ శ దనరి రిరువు
రమ్మహూత్సవమును పూర్ణ శ మయ్యె నంత
మునుల యభినందనమ్ములు శ జనవరేణ్య
వందనమ్ములుఁ గొని చనె శ వాసవుండు. 72

చం॥ నవవిభుచెల్వ నెమ్మనము శ నక దరుకంబును పెంపు నింపఁగాఁ
గవ కలయంగ శన్యయయి శ కాంతునిగూడిన రాజ్యలక్ష్మి నా
నవవరిణీత బంధుమతి, శ నమ్రతఁ జెంత వసించె నంత నీ
కువలయకాంతుఁ డొప్పెనగఁ శ గోటిగుణంబుల రోహిణీకుండై. 73

మ॥ వరశేయూర కిరీట కుండలయుగ శ వ్రత్యగ్రముక్తావళి
తరళోద్యన్మణిహారరూపమున జెం శ తక నీధితుల్ చేరఁ జా
మరయుగ్ధాకృతిఁ దత్తుధాద్రవముఁ గృ శ మృంగా సితచ్ఛత్రమై
శిరముం జందిక, రాజు రాజయిప్రకా శ శించె సభాద్యుస్థలిక.

కం॥ ఆరాజ నుదయ రుచులకు
మారాకులు తొడిగఁ బ్రజల శ మానసవల్లర్
తోరపుటెలమి మాని చ
కోరమ్ములు చెలఁగఁ గుపతి శ కోకము లడలెక. 75

ప॥ అమ్మహక్షణంబున— 76

తే॥ సర్వతంత్ర స్వతంత్రులౌ శ జనవరేణ్య
లవుడు కొంగొత్త చిటికొస శ లాధిపతికి

లలిత రత్నాంబరాదుల శ నెలమిఁ జెట్టి
రుడుగరలు పెక్కుచందాల శ నొవ్వుకాఁగ.

77

తే॥ వెలయ సామంతు లాపులు శ వేడ్కతోడఁ
గరుల హడులను దాసులఁ శ గనకరాశి
బహువిధోపాయనంబులు శ ప్రభునకొసఁగి
రవుల నాగర జానప శ దాధ్యులెల్ల.

78

తే॥ వెనుక ముందులు చూడక శ విమలమతులు
విడిముడిసిగుర్చి రభిషేక శ వేళ్ళ మవుడు
నిఖిల భారతలక్ష్మికి శ నిలయమగుచు
గనఁగఁ గన్గవ చాలని శ కరణి మెఱసె.

79

మాంధాత్యవెడ మానివర మహారాజ మాంధాత్య పార జానపద

ప్రముఖు లాఁకిఁ స్నేహ భక్తి ప్రపత్తులు ప్రకటించుట.

ప॥ అంత వివిధమండలీగమాజ ప్రాతనిధు లాఁకిఁ ప్రకంసా విజ్ఞాపనమ్ము
లనేకమ్ము లయ్యభినవనరేందునకు నర్పించి రందు మహర్షమండలి
యిట్లాకాసించె. యువనాశ్వగర్భశుక్తి ముక్తాఫల!

80

ఉ॥ శ్రీకరధర్మసేతువులు శ శ్రీవరరూపులు రాజు లుర్విలో
నేకముఖమ్మునక జనుల శ నేలెడి ధర్మవ పార్థివోత్తమ
ప్రాకటబాహుయుగ్మ పరి శ పాలితమై నిరుపద్రవంబుగా
లోకులు ధర్మమూలమున శ లోలతమాని చరింతు రెల్లెడన్.

81

తే॥ నృపతు లా ధర్మనూత్రాల శ నిజకరాలఁ
బట్టి ప్రజలనుగాచుట శ పరమధర్మ
మాచరించుట యద్దాన శ నవనిధవుడు
తనువు ధన్యంబుగా రెంటఁ శ దనరుడీ ప్తి.

82

తే॥ తలఁపు తలఁపున ధర్మ ప్రా శ ధాన బోధ
పలుకు పలుకున ధర్మ ప్రా శ భావ లీల
చేతచేతను ధర్మ ప్రా శ సిద్ధి కలన
చెలఁగ వర్ధిల్లు ప్రజలతో శ సేతులుపొడల.

83

తే॥ దయయు సత్యంబు శౌచంబు శ్రమయు శమము
ధైర్యము తితిక్ష చాగము శ్రధర్మ మివ్వి
రత్నములు పది సాకేత శ్రరాజ! పుట్టి
నింటికిని నిండు మెలుగులు నేఁపుఁగూర్పు. 84

వ॥ స్వతంత్ర ధరణీపతు లిట్లు ప్రకంసించిరి. 85

ఉ॥ క్షత్రీకులావతంస! కడు శ్రంతసమయ్యెడి మాకుఁజూడ మీ
పాత్రిత కేలుమోడ్చునకుఁ శ్రబాత్రమయైనను పిన్నలౌట న
న్మిత్రతఁ గాఁగలించెదము శ్రమేదిని నీయజనాభవర చా
రిత్రీకు నూత్నసంపుట మ శ్రరిండమచేరెడి మీచరిత్రోత్తో. 86

ఉ॥ స్తన్యములేక యాఁకటను శ్రసంకటమొంద నుభారసుంబు సా
జన్యముతోఁ గరాంగులి నొ శ్రసంగె భవజ్జనవంపువేళ రా
జన్యకులంబు ధన్యముగఁ శ్రజానుగఁబెట్టి కిరీటమిప్పు డ
న్యోన్యతఁ జూపె నేమహితుఁ శ్రఙ్గోమెడినాతఁడు మిమ్ము
నిమ్ముగ్గా. 87

వ॥ మాండలికసమితి యిట్లు విన్నవించె. 88

చ॥ పరువము తప్పకుండ గుణ శ్రపాతమునేర్చి భవద్భుజద్వయా
గురుతరశక్తి ప్రాపున న శ్రకుంతల తేజము మించ, నిష్ఠతోఁ
గరములు కట్టి నిల్చెదము శ్రకార్యపదంబులు తెల్పఁగోరి; మీ
యరయిక మాకు వర్మమయి శ్రయన్వహ మోముతః గూర్చి
ధీరతః. 89

చ॥ మునివరు లంకపాలికల శ్రముద్దుల ముంచుచుఁ బెంచి పెద్దగా
మనిచి నను స్తవిద్యలు న శ్రమర్మముగా విలువిదై యస్త్రముల
చనువునఁదెల్ప నింతలుగ శ్రసాగిన మీ మహిమానుభావముల
తనువునుగాక యిమ్మహి ను శ్రదారత కల్పకమట్లు మేలిమి. 90

వ॥ పౌరవర్గంబు కౌతుకోదంచితంబై నిజభక్తి నిట్లు వెల్లడించె. 91

తే॥ మఱిగినారము యువరాజు శ్రకొఱకు నేము
దీర్ఘ కాలంబు, మాకుండు శ్రతీరె, చుధుర

- భవ దుదార చరిత్రంబు శ్రవణపుటము
చేరినప్పుడ మిమ్మును శ్రేణి మనసు
తే॥ పుడమి దుర్లభుడైనట్టి శయ్యెడయుఁ బడసి
గర్వమున నుబ్బుచుంటి మీ శ్రగర్వశాఖ
విశ్వమానవ హృదయాల శ్రవేణుఁడన్ని
మానుగట్టి మహోన్నతి శ్రమలయుఁగాక. 93
- వ॥ జానపద ప్రముఖులు తమ సంతసం బిట్లు వెలువరించిరి. 94
- సీ॥ అమృతంపు నెత్తాపు శ్రలక్షరు మీ గుణరుచి
కూడియాడిన మిత్ర శ్రోటి కెఱుక.
సకలార్థ సోచర శ్రవకట వైదుష్యంబు
మురిసెడు గురుసంఘ శ్రమునకు నెఱుక
అతివయోరూపమా శ్రవితత వికృమలీల
చవిగొన్న తస్కర శ్రసమితి కెఱుక
దెసలనేలఁగఁ జాలు శ్రదివ్యప్రభావంబు
తపము వెచ్చించిన శ్రతపసి కెఱుక
- తే॥ కూతుకొనఁగిన సకలార్థ శ్రోటి విభున
కెఱుక లిన్నియు శ్రశిబిందు శ్రవృవతిమణికి
నీ యెఱుకల్లె మాకంట శ్రనెనఁగు వంట
భవ్యకోసలభాసతీ శ్రభాగధేయ. 95
- ఉ॥ సాటికిలేని మీవలుకు శ్రసన్మృతిఁ దీర్చెడి వేదవాక్కు, మా
కోటికి మీదుచూపుసిరి శ్రకూటము నింపెడి మేలువంట, మా
సాటికి మీదుపెంపు గరు శ్రవంబును గూర్చెడి భాగ్యలక్ష్మి, మా
నాటికి మీనుమూర్తి మది శ్రసమిత్తన దైవము గెల్వడి ధర 96
- వ॥ అట్లవ్యాచకంబులు ముగియుటయు పురోహిత ప్రేరిత మహీసుర
ప్రకరంబు సుశ్రావ్యంబుగా మహాశీర్వచన సంవిధానంబు
నిర్వర్తించె. 97
- తే॥ సాధుజయజీవశబ్దము శ్రచదలుముట్ట
సంత మాంధాత పత్నితో శ్రనాత్మగురుల

మునివరుల పాదపద్మము శ్రీ ముట్టి సభకుఁ
బ్రాణతుల్యులనిచి వేదిపై శ్రీ భక్తినిలచి.

98

మాంధాత మునివర మహారాజ మాండలిక పౌర జానపద
ప్రముఖుల సముచితోత్తల సత్కరించుట.

వ! మహర్షి సభ నవలోకించి యిట్లువిన్నవించె.

99

ఉ! పాపనమూర్తులార! కను శ్రీ పాప జగంబిడి విశ్వమానవో
జీవనబద్ధిత్వ నిజ శ్రీ జీవ తపోవ్యయముం బొనర్చు మీ
తోవ భవత్సముక్త గుణ శ్రీ రూప మణిపౌర్ణలజ్జ జరింతు నా
జీవితమే ప్రమాణమయి శ్రీ చెల్ల నకై తవ ధర్మవృత్తికి.

100

వ! అంతః బ్రాహ్మసమితి సమీక్షించి యిట్లభినందించె.

101

చం! పులకితమయ్యెడిక దనువు శ్రీ పూజ్య మహాశయులార! మీమహో
త్తల భవదీయ జీవిత మ శ్రీ ధువ్రసవ స్తబకంబు చిమ్మున
వ్వలపుల కొంగలింపుల సు శ్రీ వాసితమైన మదీయవృత్తము
దలచెడ నవ్యసుస్థితిని శ్రీ దాకొనునంచు జగచ్చరిత్రాకు.

102

వ! పిమ్మట మాండలిక పౌరప్రముఖుల నిట్లని యాదరించె.

103

మ! మహానీయోర్జిత మూర్తులార! శిశువు శ్రీ మాన్యోరు పీతంబునక
రహిఁగూర్చుండఁగఁ జేసినా రిటుల మీ శ్రీ రత్న; వెద్దపోకల్లుగా
సుహితత్వంబున నియ్యకొంటి మఱి కై శ్రీ శోరంపుఁ జావల్యము
సహియింపక మిమువేడి సేవసలుపక శ్రీ సంసిద్ధతఁ నిల్పెడ

104

మ! సరళోదార చరిత్రులార! భవదు శ్రీ చ్ఛాయాభిమానంబు, నక
బురికొల్పక బడమానినిల్వ, బ్రీయతా శ్రీ పూర్ణాత్ములై నక,

మహా

త్తర వాగ్భాషల ముంచినారలు మహా శ్రీ త్వం బింతయేనున్నచో
సరయన్నా యెడఁ దన్మహత్తు భవదీ శ్రీ యార్థంబ నిక్కంబుగా

105

వ! పిడవ జానపద ప్రముఖుల నిట్లని సంతోషపరిచె.

106

చం! అనుపమ భక్తియుక్తివను శ్రీ నందతిక గడునెత్తుడప్పుగా
నునిచి గురుండు దైవమని శ్రీ యొద్దిక నర్చలునల్పుకన్న మీ

కనయము వెంట వర్తిలుచు నక్కట కందెడు తోడబుట్టుగాఁ
గొని పనిగొంట మేలనుచు నోరెడ నట్టిశుభావహస్థితః. 107

తే॥ పరమపావన మంగళ న ప్రదములైన
యే ప్రయోజనములుగోరి నయిందిశేసు
డాది దొరతన మవనిలోఁ నబాదుకొలిపె
నేడు నవియెల్లఁ బరివూర్తి నగడుఁగాక. 108

ఉ॥ మాటలునిల్చి మీసలుపు నమన్ననకేఁ గయిమోడ్చి యింక నా
చోటికిఁ జేరువాడఁ గృతః సాంపె మనంబులనించు నింటక
దేటపడంగఁ బల్కెడిని నధీ సచివాగ్రణి ధర్మయుక్తి నీ
నాటికి గుర్తుగాఁ బ్రజకు నవ్యప్రభుత్వ విధా ప్రచానముల్. 109

తే॥ వాగ్విదగ్రణి కోసల నవనుమతిశుఁ
డమ్మహాసభ హృదయ ప నడమ్మనంగ
వెలయు నున్నతవేడిపై నెలచి యిట్లు
వినిచి తనగద్దెపై నువ నవిష్టుడయ్యె. 110

ప॥ అంత నుమంత్రుండు చనుదెంచి తదవసరోచితప్రభుత్వోదార
వాగ్దానంబులు వినిపించి ప్రజాసముదయశివకరంబులగు సమితి సం
స్థలకు భూరిదానంబులు చదివించె. పిదప మహాసభార్చనంబు
యథావిధి ప్రవర్తిల్ల భూసురపవిత్ర స్వస్తివాచననిస్వనంబులు
జయజయశబ్దంబులు మంగళవాద్యఘోషంబులును మిన్నముట్ట
నమ్మహోత్సవంబు మహావైభవంబుతోఁ బరివూర్ణంబయ్యె ననిన
విని జనమేజయుండు ముసీందా! అమ్మహీచాలుని పరిచాలనం బే
పగిది వర్తిల్లె వినిపింపనే యనుటయు వైశంపాయనుండు వెండియు
నిట్లు వచింపఁదొడంగె. 111

మాంధాత రాజ్యాంగ రాజ్యపాలనప్రకారంబు లరయుట.

చం॥ అనుదిన మాధరావిభుఁ డ నహర్ముఖకృత్యము లాచరించి చ
క్కని దొరవేసమూని యుడి నకంబుగఁ గొల్పుఁ జెలంగజేసి యో
లిన నిజకృత్యముల నెఱపు నలేఖకవర్గముఁ గార్యజాతముగా
గనుచుఁ దడియవృత్తములు నకష్టసుఖంబులు నాలకించుచు. 112

తే॥ దొరతనంబున కవయవ శ సరణి బరంగు
వివిధకాఖల నిర్వర్త్య శ వృత్తమెల్ల
నాకళించెను సరహస్య శ మచిరమునన
యిచ్చపొదలిన గ్రహియించు శ తెంతకాటికి. 113

చం॥ ఘనుడు నుమంత్ర మంత్రముణి శ గారవమారగ నెంటనంటి యా
జననరనూతికిం బురము శ సైన్యము దుర్గము బొక్కనంబు పా
లనగతు లానుపాను సక శ లంబు వచింపంగ నాకళింతకుం
గొనియెఁ గుమారసింహుడును శ గొత్తలు నెమ్మది కింపుఁ
గొల్పఁగాఁ. 114

చం॥ అనుపమ శేముషీమహిమ శ నన్ని తెఱంగుల పాలనస్థితుల్
గనుగొని తత్ప్రవర్తక ని శ కాయపుఁజేతల గుట్టునుట్టులన్
వెనుకొని కార్యరంగముల శ వెనక్కితీరుల నొల నెట్టి నూ
తనవిధు లిమ్ముగానిలిపె శ ధర్మ వవిత్రసమాజసృష్టికై. 115

చం॥ చకచక నాత్మకృత్యములు శ చక్కగ వేళకుసల్పి చూపు నా
యకలుషధర్మమూర్తి గని శ యర్కహిమాంశ్వ నిలాగ్నివారిద
ప్రకరముల ట్లయోధ్య బరి శ పాటిగ కాలము తప్పకుండ నా
త్మకృతు లొనర్పసాగిరి స శ మస్త జనుల్ పినపెద్దలందఱున్. 116

ఉ॥ రాతుకొలంది గుఱ్ఱముగు శ రాజు తెఱంగునుగాంచి సేవకుల్
లాతిప్రజల్ మెలంగెదరు శ లక్షణయుక్తి బ్రభుత్వవర్గమున్
ధాతవిధాన రాజు సువి శ ధానత వర్తిలకున్న లోకముల్
నీతితోఁగి వర్తిలవె శ నెమ్మదికల్గునె సజ్జనాళికిన్. 117

కా॥ ఆ నిర్దిద్రచరితుఁ డెల్లకడ నా శ త్మాయత్త భూమండలిన్
గానంబోయి దురంత దుర్గతి నిదా శ ఘపౌత్రవాతూలముల్
నానాటన్ బ్రజనార్పించుండ నట చింత తఱజేసి కర్తవ్యమున్
జ్ఞానప్రాధనుమంత్రితో ననియె శ సాజంబైన ప్రేమసృతిన్. 118

ఉ॥ తాత ! దరిద్రదేవతకు శ దావలమై మనసీమ చేడ్పడన్
జేతము చేతమై నిలదు శ చెప్పెద నామతి దేశ్యులన్ పోదా

నేతల మేళవించి మన శ నేలకుఁ బట్టిన దుర్గతిక్షతిఁ
వై తొలగించు తోవ నిట శ పాకొన మేలగునంచుఁ దోచెడిఁ 119

చ॥ అనుడుఁ “గుమార ! కోసల న శ మాశ్రీతదుర్గతిఁ బాపు నీదు యో
జనకును స్వాగతంబిది ప్ర శ స్త సమాజవిభుత్వబీజమా
మనుజజగంపు తుకతకు శ మార్గము తెల్పెడు చూపువోలు దు
ర్ది నశశిరావసన్నజన శ వృక్షవనంతము నిశ్చయముగాఁ” 120

తే॥ అనుచు నమ్మొత్తి వచియింప శ నాత్మగతము
విజయశకునమ్ము తోచుట శ వేడ్కకడుర
నెనిమిదన నాటి కీ సభ శ తనరవలయు
ననియె జనపతి తలయాచి శ యరిగె మంత్రీ. 121

చ॥ తలఁచి విమర్శనల్పుటకు శ తానములేక ఫలావహంబులౌ
యల చిటితేనిశాసనము శ నొదలఁదాలించి మంత్రులెల్లరుఁ
మెలఁగుచు వేడ్కనుండి రటు శ మేకొని రాష్ట్రమహాచమూపతుఁ
బలియురు పౌరులుం బ్రజలు శ బాహులు కట్టి మెలంగి రర్చిలిఁ.

మాంధాత్మమహిపతి తొలిగ నిజరాష్ట్రీయప్రముఖమహాసభ జరిపి యందు

తాత్కాలికదేశపరిస్థితి వివేచనాపూర్వకంబుగా సమాజాభ్యుదయ
సాధకపథకంబులు పేర్కొనుట.

వ॥ అంత నిర్ణీతవాసరంబునకు నమ్మహాసభయు సర్వాంగసుందరంబై
వెలసె నందు. 123

సీ॥ నేల నేలలనుండి శ మూల మూలలనుండి
పిలుపులెంచక మంచి శ తలఁపులూర
ప్రముఖులు పండితుల్ శ ప్రతినిధి సామంత
పరిబృథ బృందమ్ము శ సరగవచ్చి
నియమితాసనములు శ నిండ నాసీనులై
రొడయు రాకకు వేడ్క శ లూటలూర
కాశిష్టభూషణ శ వేశలనేవధ్య
మాతృదేహద్యుతి శ నందగింప

తే॥ మధురగుణశాలి శోసల శ్రీ క్షౌర్యవిభుండు
సభ్యులెల్లరుఁ దమపాల శ్రీ జాతయావ
క్షైలము ప్రసన్నమైనట్లు శ్రీ సంతసింప
వచ్చి తత్పథ నిల్చితాఁ శ్రీ బలికెనిట్లు. 124

ఉ॥ కూరిమి నా సమున్నతిన శ్రీ కోరి చరించు నుదారులార! నా
నేరిమి యన్నిటం దమకు శ్రీ నమ్మనికల్గగఁ జేయఁజాలనే
మీ రలసాక్షులయ్యెదరు శ్రీ మృగ్యము లిప్పటికున్నతస్థితుల్
సారవిహీనమై జనత శ్రీచాలఁ జిశాకుగనన్న దెంతయున్. 125

ఉ॥ నేటిపరిస్థితుల్ గనిన శ్రీ నీతికసంబడ దెందునేని నా
రాటముకల్లు ముల్లమున శ్రీ రాజులు రాష్ట్రములోనివారలున్
మాటకు నెవ్వరెవ్వధి ప్ర శ్రీ మాణముతో నమవంగఁ బోలునో
తేటగ మమ్ము మిమ్ములను శ్రీ తీరిచిదిద్దెడునారు లేరుగా. 126

తే॥ స్వసుఖ నిరతి నిరంకుశుల్ శ్రీ క్షౌర్యపతులు
నేతలాత్మ ప్రయోజనా శ్రీ స్థితులు, కాన
రిర్దురు సమాజభద్రత శ్రీ నిచ్చనెట్టి
వీరినడుమ సమాజంబు శ్రీ మూరిఁబోయె. 127

చం॥ జనహృదయాంతరాళమున శ్రీ జాగరితంబగు స్వార్థనిష్ఠయున్,
జెనకి సమాజపుం బెనుపు శ్రీ శీర్షము చేయుచునుండె పాలకుం
డనయము స్వార్థనిష్ఠు లన శ్రీ మైనను గిట్టకయండి దాని తా
సనువునఁ దుంపగావలయు నయ్యది పోవునె యంత లింతలన్-128

తే॥ కై తవము తల్లి, యన్వతంపుఁ శ్రీ గారణమ్ము
విశ్రాంతి మన మన్యాయ శ్రీ వృత్తమునక,
లోలతకు సఖ, బంధువు శ్రీ లోభమునకు
స్వార్థనిష్ఠ యుదారున శ్రీ కడి విరోధి. 129

తే॥ రాజచంద్రిలు సాధాధి శ్రీ రాజపితృ
లగుట మోతుబరికొలంపు శ్రీ టగ్గి సెకలు
పైకొన సమాజవృక్షంబు శ్రీ పదనుజార
మొరటువారెను కాలిన శ్రీ మోక్షభంగి. 130

వ॥ మఱియు నీయజనాభవర్షంబున. 181

చ॥ అనవధిక స్వతంత్ర్యము శ్రీ ధాధిప పాలన మంగుళాంగుళ
మున్న కొక్కడై చలంగుటకు శ్రీ బ్రాద్ధన కొక్కడు వేల్పు, తండ్రికి
తనుజునకు విభిన్నమత శ్రీ దాస్యము బాసలు పెక్కులొటకు,
జనులకు నేకతామధుర శ్రీ చారుప్రవర్తన దూరమయ్యెడికి. 182

తే॥ ప్రభువు లాత్మాభిమాన సం శ్రీ వన్నులగుచు
నొండొరులమించి శాసనో శ్రీ చ్చుండులగుచు
వర్తిలుచురాగ, పక్షములే శ్రీ పట్టుదలలు
మేరమీరుట సంఘము శ్రీ మేలుతఱిగె. 183

తే॥ పొరుగునేల పదార్థాళి శ్రీ బారువుండేసి
యాత్మనీమ నిషేధింప శ్రీ నాత్మదేశ
ధాన్యజాలంబు సన్మయ శ్రీ దరిమివేయ
సన్నగిలెను వాణిజ్య శ్రీ సంస్థలవని. 184

క॥ వ్యవసాయ మ్మనదయ్యెను
భవి సాయమ్మరువుకాగ శ్రీ బోత్సాహములే
కవసాయమందె కళల
ధ్యవసాయములేక విద్య శ్రీ లాభ్యుల మిగిలెన్. 185

శా॥ పారిశ్రామికజీవనం బవని స్వ శ్రీ ప్నప్రాయమై పోయెనే
ముందుగాంచిన జేతనా రహితమై శ్రీ యొప్పేది గన్పట్టెడికి
నోరున్నాలుకలేని యావ్రజలు సం తోషిల్ల దారిద్ర్యపుం
బేకు మామగఁ జేయఁబూను పృథివీ శ్రీ భృన్మౌలి కన్పింపజే.

క॥ ఈ యొడుదుడుకుల లోపల
మాయట్టిరు ముందురాగ శ్రీ మనుకువతోడన్
సాయముదొరుకుట దుర్లభ
మాయతపడ నెవ్వడేని శ్రీ నమ్మయ యెదురా. 187

క॥ దై నందిన కృత్యంబుల
మానవ నాయకులు తృప్త శ్రీ మానసు లగుచున్

బూనరు జనతాక్షేపము

కానగ భువి నెద్దువుండు శ కాకి ముద్దే!

138

ఉ॥ రాజులు నిర్విచారణగ శ రాజ్యములేలఁ బ్రజాళియున్ మదిన్
యోజనలేక, గ్రుడ్డిఁ గొని శ యూతగ, వేరొకగుడ్డి పోవునా
యోజను పండినం దినుచు శ నోర్చిని పండకయున్న నెందుచున్
లేజముతూల వర్తిలేడిఁ శ దెన్ను లెఱుంగదు పెంపునొందగాన్.

ఉ॥ లోకులు మున్న జీవనపు శ లోపముతో దిగజారియుండఁ గా,
మూకలు మూకలై వెడలి శ ముక్కర తస్కరు లప్పు డప్పడున్
రోకు తలంగ కొల గొను శ రూఢియొకం డిది, గోరుచుట్టుపై
రోకటిపోటు లోకులకు శ రోతజనించు తలంప నీసితుల్. 140

చం॥ ఇది యడగింపఁ బూనుకొన శ నింతల నంతలఁ దీరఁజోదు పూఁ
బొడలనుదాగు నాగుగమి శ పోలిక ముచ్చలమూక యొక్కచో
నదనునఁ దోచి చెంతఁగల శ యన్యమహిమని రాజ్యసీమలో
నొదిగెడి వీండ్రకున్ నృప బ శ హుత్వము సాయముగాఁగఁ
జొప్పడెన్. 141

తే॥ లఖలసంపత్సమృద్ధి వ శ రాంతరముల
మించి పేరాంచె నీవర్ష శ మేదిసిత
లంబు నేకు దరిద్రతా శ లంబమగుచు
నెడ్డయెయుండఁ బెరవార శ లేవగింప.

142

చం॥ వినుఁడు వినుండటం చవుడు శ విజ్ఞులు సభ్యుల నెచ్చరింపఁగా
మనుజవిభండు వెండి యిటు శ మానుగఁ బల్కెఁ గుటుంబులార! ఈ
దినము గనన్ గనంబడెడి శ దృప్తజనాఘదురంతదుష్టులుల్
మనధరణీతలంబునను శ మస్తమునేలఁ జొరంగఁ జోయెడిన్. 143

ఉ॥ సూరివరేణ్యులున్ పబ్రల శ శూరులు దానదయైకవీరు లా
చారవరిష్టు లధ్వరవి శ చారగరిష్టులు ధర్మనిష్టులున్
సారతపోధనుల్ విమల శ సత్యసమున్నతు లాత్మవేత్తల
వ్యారిగ నాత్మకీర్తి రుచి శ భాసలఁజేసిరి తొల్లి యీభువిన్ 144

సీ॥ ఉత్తమ యుగములో శ్రీ నుత్తమభూమిలో
 నుత్తమ జాతిలో శ్రీ నుద్భవించి
 పైతృకంబగు మన శ్రీ భవ్యవిజ్ఞానంబు
 వహ్లాంతరములకు శ్రీ వలసపోవ
 రిక్కచిత్తత పగల్ శ్రీ రిక్కలరీతిగ
 దీప్తిమాయగఁ బేర్చి శ్రీ తీసిపోవ
 పెరవారు మనదెస శ్రీ ప్రేత్సాటిచూపగ
 స్వప్రయోజన నిష్ఠఁ శ్రీ జాటికొనుచు

తే॥ అన్యత మింద్రియలోలత శ్రీ యలసభావ
 మీర్వ్య కపటమ్ము మున్నగు శ్రీ హేయమైన
 గుణములకు మంచి నెలవుగాఁ శ్రీ గుదిరియుంటి
 మనద వెనుకకు తిలకింపు శ్రీ డౌనొకాదొ?

145

తే॥ కలియుగాచారవాసనల శ్రీ తొలగిపోక
 నేటికిని వెంబడించెడి శ్రీ నిలువనీక
 గత కృతయుగంపు ధర్మముల్ శ్రీ కనగ మేను
 జలదరించెడి నే డట్లు శ్రీ జరుగవలదె!! .

146

సీ॥ ఏనాటి కీ నేల శ్రీ యేకావలంబమై
 యొకపల్కు మీదన శ్రీ యొదిగియుండు
 నేనాటి కీప్రజ శ్రీ కెనఁగు నొక్క మతంబు
 వేలుపు నొక్కఁడై శ్రీ వేలుమదిని
 నేనాటి కీసంఘ శ్రీ మేకభాషారక్తి
 రసమయ జీవితో శ్రీ ల్ల సితమగును
 నేనాటి కీజాతి శ్రీ యీసడింపులుమాని
 నిజధర్మవర్తనో శ్రీ న్నిద్రమగును

తే॥ వలయు కొంగొత్త మేల్ సెరి శ్రీ వలపులకును
 నాణెమైన యుగాది యా శ్రీ నాడె మనకు
 ప్రమదమొదవించు మన శ్రీ నాటిపండు వదియ
 సకలమానవ మధుర వ శ్రీ సంతమదియ,

147

కం॥ మనగేహము మనగ్రామము

మనదేశము మనదినేల శ మనమేల్పడితో

మనవలె సఖిలవసుంధర

మనమందఱ మేలవలయు శ మనుకాలముతో.

148

తే॥ ఈదృశోహరబుద్ధియై శ యే యొకండు

స్వస్వనియతోరు ధర్మముల్ శ జారవిడక

మెలఁగవలయు సమాజంపు శ మేలుకొఱకు

నిదియనేర్వంగ దగువిద్య శ మొదట మనకు.

149

తే॥ బాలురాదిగ వృద్ధుల శ వఱకు మనకు

నేను, నాయది, యనియెడు శ సీచభావ

ముడుగ, మనము మనయది య శ నెడు మనమ్ము

పొదలుటయ దారిచూపెడు శ ముందువెలుగు.

150

తే॥ అభ్యుదయ భాను డప్పుడ శ యస్మదీయ

భూతలమ్మున నుదయించి శ పాలుపునింపు

నపుడదారిద్య తిమిరంబు శ నస్తమించు

నయ్యెడన మించు నస్మన్ను శ భాజ్జిశోభ.

151

కం॥ చల్లనిప్రాద్ధునఁ దోఁచెడి

చల్లనిభావములు, వెలయు శ జయశుభదములై

చల్లనిప్రాద్ధగు నియ్యది

చల్లఁగ మనవాంఛితమ్ము శ సాగుతమింక.

152

తే॥ ఇమ్మహావాంఛ నరవేర్ప శ నెత్తొనిన

వలువలంకుల సాయంబు శ కలుగవలయు

ప్రభువునకునైన; బంగరు శ పశ్యేమేని

గోడచేరుపు లేకున్నఁ శ గుదిరి నిలదు.

153

తే॥ వాయిలేనట్టి జీవాల శ వరుసమనము

తెలివిపోనాడి యిడుమలఁ శ దినుటమేరె?

జ్ఞానవంతుల విధమిదే శ సభ్యులార!

ప్రతితరుషార్థలాభంబు శ పడయవలదె?.

154

తే॥ గొత్తదాటువిధమ్మునఁ శ గూడి చనక
తగ్గియావంతులై జనుల్ శ ధర్మనిరతి
నొందురులు కూర్చుకొనుచుండ శ నొదవుమేలు
ప్రభువునకుఁగాక పరికింపఁ శ బ్రజకకాదె 155

తే॥ ఏన మున్నాడి యిత్తరి శ నెనఁగు విధులు
వెలువరించెదఁ గొన్నిటి శ వేడ్క వాని
నియ్యకొనిరే ననుష్ఠాన శ హృద్యములుగ
నిటఁ గృతార్థఁ గని యడు శ గిడుచుముందు, 156

ప॥ అనుటయు నాసమయంబున. 157

తే॥ ఇయ్యకొందుము తప్పక శ యినకులేక!
యిచ్చనొనరించు వారమ శ వెంతవేని
ననుచుఁ బల్కిరి సభ్యులు శ హర్ష మెనఁగ
మరలఁ బల్కెను మాంధాత శ మనసు తెలయ. 158

చం॥ ధనము ప్రధానమై, ధరణి శ ధార్మికవర్తన జారిపోవగాఁ
బొనరిచి బంధుభావమును శ పూజ్యత మైతిగ్ని గురుత్వ ముద్ధతిగ్
బనిచి యథోభవమ్మునకుఁ శ బర్పిడుచున్నది యెల్ల వారిపై
జనము విచారహీనమయి శ సాగుచునున్నది గొత్తదాటుగా. 159

మ॥ మన దేశంబున— పల్లెపాళెములు గాగ్గి శ మంబుల్ రుజావాసముల్
కనమెచ్చోటను పారిశుధ్యమును దా శ గ్గత్యమ్ము ప్రత్యక్షమా
కనరాదున్నది చొర్యజీవనులు పె శ క్కు డ్రియనర్థస్థితి
గొనముట్టించుట యగ్రధర్మమగు మా శ కు మికు శీఘ్రంబుగా 160

ఉ॥ ధర్మము లోకరక్షకము శ దైవము ధర్మపు నాశ్రయించెడి
ధర్మమ యెల్ల వారల క శ తంద్రిత సేవ్యము శీలరక్షకై
ధర్మముతోన భూతములు శ తప్పకనిల్చిన వెల్లభద్రముల్
ధర్మమొనంగు దానిని ప్ర శ ధానముగా నడిపింపగా వలె. 161

ఉ॥ ధర్మము మూరింజాయె సువి శ ధానత దానిసముద్ధరించిన
శర్మముకల్గు దేశమున శ సంస్థలు ధర్మము బోధచేయుగా

నిర్మితచేయ మేలగును శ నీమము తప్పక మీర తెల్లరుగ్గ
మర్మమువీడి సభ్యులయి శ మార్గవిదర్శకులై చరింపుడి. 162

తే॥ దేశమున నల్లలంకులఁ శ దెలివెలయఁ
బట్టణంబులఁ బల్లెలఁ శ గట్టుతోడ
నిలుపు నాధర్మసంసల శ పలుకుబడిని
వివిధ విద్యా పరిశ్రమల్ శ విస్తరిల్లు. 163

తే॥ లలితవృత్తు లవెన్ని యే శ నలవడంగ
శిక్షణాలయములు పెక్కు శ చెలఁగుచుండు
వానిఁ బూరించు బరువు మీ శ పై న నిలుచు
దేశదేశాల కాదర్శ శ దీప్తి నిలుఁడు. 164

తే॥ ఈదృశోదార ధర్మ ప్ర శ వృత్తికలన
నసతికాలాన మనసీమ శ నలముకొనిన
దుఃస్థితులు త్రుంచుటయెకాక శ తోరమైన
సిరినిగండుము పొందమ్మి శ విరి విధాన 165

తే॥ మణియు నభ్యుదయావహ శ మహితమతులు
తెల్పిరే నెవ్వరేనియుఁ శ దీక్షుటకును
సిద్ధ మీహ స్తమనిశము శ శ్రేయ మాత
మనుచు నాసీనుఁ డయ్యె నా శ మనుజవిభుడు. 166

తే॥ పారిజాతప్రసూనముల్ శ పై నఁ జల్లి
నట్లు లమృతంబు ప్రోక్షించి శ నట్లు ప్రేమ
రసము పై నిండ పూసిన శ రాణ సమితి
పరవశతఁ దాల్చె పుల్కుల శ ప్రాధి నిండ.

ఉ॥ అంత సభాంగణమ్మున మ శ హాశయుఁ డొక్కఁడు లేచి భూవరా!
సుంతయులేదు తెల్పుటకు శ సొంపుగ తామువచించినట్టి యీ
పుంత ప్రశస్తమైన య ద శ పూర్వము మీమహితోద్యమంబునం
దెంతయు ధర్మరూపుడగు శ శ్రీశుడు మీకు జయమొసంగెడిక.

తే॥ పిదప నాతఁడు కూర్చుండఁ శ బెద్దబాప
లంత నుత్థితులై “ తథా శ స్త ”నుచుఁ బలికి

మంతరపుఁ బ్రాలోకంగ నా శ్ర మనుజవిభుడు

వినతుఁడై గొని సమితికి శ్ర విదువుఁ దెలిపె.

169

చ॥ తదనంతరంబ.

170

కోసలాధిపతి నిజదేశంబున పృచారకులఁబంపి యూరూర

ధర్మసమితుల నెలకొల్పుట.

మ॥ జననాథాగ్రణిశాసనంబున మనీ శ్ర పాశాలు లూరూరికి

జని భావస్ఫురణంబుగా మధుర సౌ శ్ర జన్యంబు సువ్యక్తమై

తనరక్ష ధార్మిక సభ్యతానియమముల్ శ్ర తద్వర్ధమాన క్రియా

కనదాత్మీయసమాజభద్రగతు లు శ్ర త్కంతాదుచుల్ హెచ్చుగా

చ॥ వినిచిరి తజ్జనమ్ము గడు శ్ర వేడుక లూరగ తియ్యనీటికి

గనుకని నెక్కు మీనుగమి శ్ర కైవడి నల్పున మూకమూకలై

మునుకొని సభ్యులై వినిన శ్ర బోధల నాచరణానఁ బెట్టుచు

బెనిచిరి ధర్మసంస్థలను శ్ర పెక్కువిధంబుల నాడు నాటికి.

172

చ॥ తదీయ ధర్మసంస్థాప్రభావంబున నక్కోసలంబునం దెల్లడ.

173

మ॥ నవచైతన్యము పొంగినట్లు వెలుగుల్ శ్ర నానాముఖస్ఫూర్తిమై

నివతాళించి జగంబునిండిన క్రియ శ్ర హేమద్రవం బెల్లడ

బ్రవహింపఁ మావణించినట్లు జన ధ శ్ర ర్మవ్యాప్తుతోత్సాహ

చ్చపు లువ్వెత్తుగ రూపుఁదాల్చె నట ను శ్ర చాఛ్చియనీతి

సాంపుగా. 174

ఉత్తమ్యండును మునివరువలన మాంధాత ధర్మప్రభావము తెలియుట

చ॥ ఈరీతి ఫలితపారుషం డగు నాపుధివీపతి యొక్కనాడు బ్రహ్మవి

త్తముండైన యుత్తమ్యండును యోగిండు డరుగుదేర నెదురేగి

యథావిధిఁ దో డెచ్చి సముచితసవర్యల సంతృప్తుఁగావించి సుఖ

సనోపవిష్టుండైన యమ్మునివరు నవలోకించి మునీందా! ఎల్లవా

రలకు నందు ధరణీశ్వరులకు దోర్బలంబుకన్న ధర్మబలంబ తద్ద

యం బెద్దయని నాతలంపు భవదభిప్రాయంబెట్టిదో యెఱుంగ వేడెడ

ననుటయు నమ్మునీశ్వరుం డమ్మహేశున కిట్లనియె

తే॥ ధర్మమున లోకములు గెల్పున కదగ నరుండు
ధర్మమున మెచ్చు దైవంబు క ధర్మమునన
భువన వర్తన పోషణ క ములు పొసంగు
ధర్మనిష్ఠ భయాదులు క తలగిపోవు.

176

చం॥ మనుజుని పర్తనమ్ము ఋజు క మార్గమునక వెలయించు ధర్మవే
యనువున నాత్మనిష్ఠమగు క యట్టులొనర్చగఁగాదు రాజకా
ననమున ధర్మవేజగతి క సంసరవనీయగుణంబు చూడఁ జా
వనమగు పేమ— చాగమును క బంధురశీలము ధర్మవే నుమా.

కం॥ శ్రీధా, మైత్రీ, శాంతలు,
నిర్దడనూ, తుష్టి, పుష్టి, క మృష్టి క్రియలు
బుద్ధి తితితూ, మేధలు
శుద్ధ 'హి' మూర్తి ధర్మ క సుందరపత్నుల్.

178

వ॥ ఏత దేకాదశ కళత్ర సమన్వితంజై ధర్మంజైవ్యనికడ వలచినిలుచు
నాతండ నిక్కంపు బలిమికలండు ఆతనికి తిర్యగ్వర్గంబును సాయం
పడు ఆతనిక యీయిలాతలంబెల్ల నేకభోజ్యంబై వెలయు ననిన
నాన్యపవరుండు సముత్సుకుంజై మునందా! ధర్మంబు మఱియుఁ
దేటవడం దెల్పవే యనుటయు నాయనఘుండు మగుడ నిట్లనియె

చం॥ తరణికులేశ! విన్మృ తగ క ధర్మవు రక్షణసేయ నేర్పడక
ధరణిధవుం డభీష్టములక దత్పరతక భుజియింపఁగాదు నూ
నరవరుఁ డాత్మకృత్యము మ క నంబిడి తీర్చిన దేవభావముక
బొరయును కానిచో నరక క ముంగను నీచపుటంతువొక జమి.

తే॥ అఖిలభూతాళి ధర్మము క నందు నిల్చు
నదియు నిల్చును ధరణీశు క నందు దాని
నప్రమత్తతఁ జరియించి క యాచరింపఁ
జేయునాతండ నిక్కంపు క క్షితిధవుండు.

181

తే॥ స్వస్వధర్మపరుండగు క జనున కీప్తి
తార్థమెల్లను సిద్ధించు క నట్టులగుట

తాదృశ శుభాస్పదంబగు శ ధర్మ మఖిల
జనులకాశ్రయణీయ ము శ తాపహకలన.

182

తే॥ ధర్మముత్పన్నమగుట య శ ధర్మవృద్ధి
యగుట యేనాడు పొనరు న శ హర్షి శంబు
భయముకలుగును ప్రజలకు శ పాపహంస
మగు సధర్మము మించిన శ నదురుకాదె.

183

మ॥ నరలోకేశు డధర్మమున్నిలువకు శ న్న దక్కునే ధాత్రి న
త్పరుష శ్రేణికిఁ బ్రాణవేశ్మ పశుభూ శ ముల్ వత్సులున్

విత్తములో

జరుగ న్నేరవు దేవ పితృ తిథి పూ శ జ్యప్రాజ్య పూజావిధుల్
చరణీయవ్రతముల్ పవిత్రసవన శ స్వాధ్యాయముల్ మా నెహి. 184

తే॥ ఐహికాముష్మిక ఫలంబు శ లాత్మక గోరి
మున్ను నెలకొల్పి రేలిక శ బుణ్యమూర్తు
లగు మహర్షులు తదపేక్ష శ యావటిల్
ధర్మలోపంబు కాకుండ శ ధరణీనేలు.

185

ప॥ అనివెడియు నమ్మహత్ముం డిట్లనియె.

186

మ॥ వినుధర్మంబున కుద్భవస్థలము పృ శ భీష్మ దేవత ల్లాన త
క్షుణ్ణుల తృప్తుల మున్నచేయవలయున్ శ దర్శింపఁ గాదా విరో
చనపుత్తుండు పదచ్యుతుక్షితిసురా శ సంతృప్తిచే బొందె ధ
ర్మనకున్ శ్రీశివగల్గె దర్శమది యు శ న్మూలించు సర్వస్వమున్,

తే॥ మునలు వేల్పులు నెవ్వరే శ మనసునందు
చోటానంగిన నాశ్రయా శ శుండువోలె
నంటఁగాల్చును దర్పమా శ త్యాశ్రయమ్ము
దాని ధరణీశు డంతికిఁ శ దార్పరాదు.

188

నీ॥ దర్పితుఁ డైనట్టి శ ధరణీతలేందుండు
పరదారగమనాది శ పాపకృతులఁ
బొనరించు నద్దానఁ శ బొనఁగు ననావృష్టి
బంటవలంతి ని శ మ్మలతఁ జెందు

ప్రజలకు దైన్యంబు శ్రీ వాటిల్లు రోగము
 లలమును బల తేజః ములు తొలంగు
 సైన్యంబునకు ఘోర శ్రాతవపీడచే
 దైన్యంబు కలుగును శ్రీ ధరణిధవుడు

తే॥ దర్పమును లెస్స విడనాడి శ్రీ ధర్మయుక్తుఁ
 డైన సంతతి బాంధవు శ్రీ లలరవెలయుఁ
 బ్రజల యనురాగ మడచును శ్రీ పాడిపంట
 లతిశయించును సైన్యంబు శ్రీ నతిశయించు.

189

సీ॥ రజకుడు మలిప వ శ్రీ ద్రుంబుల శోధించి
 పరిశుద్ధములు చేయు శ్రీ భంగి ప్రభువు
 వర్ణచతుష్టయ శ్రీ ప్రజలను కృమముగ
 తమతమ నియత ప శ్రీ ద్ధతుల నడువ
 శోధించుచును పరి శ్రీ శుద్ధాత్ములను జేయ
 వలయును సువిధాన శ్రీ కలితుఁ డగుచు
 సకలధర్మములకు శ్రీ సంరక్షకుం డౌట
 యుగరూపుడయి నృపుం శ్రీ దొప్పించుడు

తే॥ నప్రమత్తుండవై నీవు శ్రీ నన్యదోష
 మాత్మదోషంబు నరయుచు శ్రీ నన్యల కది
 యెఱుకపడనీక ధర్మ మే శ్రీ మఱక జనుల
 జాగరూకుడవై యేలు శ్రీ జనవరేణ్య

190

తే॥ ఇటులవచ్చియించి యమ్మాని శ్రీ యేగె నృపతి
 తానొనర్చెడికార్యముల్ శ్రీ తనమనంబు
 యోగివాఙ్మీకషణమున శ్రీ నొరసిచూచి
 యుక్తమైయున్న సంతృప్తి శ్రీ నొండకుండె.

191

వ॥ ఆవల సమ్మహిశుండు

192

తే॥ ధర్మసమితులు కోసల శ్రీ ధరణిలోప
 మూలమూలలఁ బ్రతిపద శ్రీ ముఖరములుగ

నెలకొలిపి యందుఁ గూర్చుచు శ్రీ వలయువాని
నిరతిశయ సౌఖ్యసంపదలో శ్రీ నెఱవెఁ బ్రజకు.

193

తే॥ పొరుగు నేలల ప్రజలకు శ్రీ పొవరకుండ
తా మనుభవించు సౌఖ్యములో శ్రీ తలచి యతఁడు
తనమనంబును సంకుచి శ్రీ తంబ యనుచు
రోతపడి ముందుకర్జంబు శ్రీ రోయుచుండె.

194

ప॥ అనినవిని జనమేజయుండు సముత్సుకుండై మునీందా! మాంధాతృ
మహిపతి కేకరాత్రంబునన సరత్నాకరపత్తనమగు నీవసుధా
తలంబెల్ల వశమయ్యె నందు రద్వేలులానగూడె? తద్విషయంబు
విశయరహితంబుగా తెల్పవే యని కోరుటయు.

195

శా॥ శ్రీమన్మంజుల వక్ష! మన్నయన రోశ్ర చిః పూర్ణదివ్యాకృతీ!
భూమధ్యాన నివిష్టమద్భుతయ సం శ్రీ పూర్ణామ లానందకం
దా! మద్వాఙ్మయ పుష్కలామృత రస శ్రీ న్యాసా! మదుద్యత్కృతి
స్థేమస్రాణ! మదీయభవ్యనియతీ; శ్రీ కేషాద్రి పద్మావతీ!!

ప॥ అవధరింపుము. వెండియు వై శంసాయనుండు జనమేజయున కిటు
వచింపఁ దొడంగె.

197

తే॥ రసికజనమాళి మాంధాతృ శ్రీ రాజముఖ్యుఁ
డాది నక్కోసల మహీల శ్రీ తాంగి నట్లు
సింగరింపంగ దక్కిన శ్రీ క్షితిలతాంగి
మేలు పొద్దులకయి, లోన శ్రీ మిమకఁజొచ్చె.

198

ప్రక్కదేశముల ప్రజాప్రముఖులు కోసలజనపదంబుల భాగ్యోన్నతిని
తక్కువలయేనుని కూలంకష ధార్మికతా ప్రశస్తిని మెచ్చుచు
నాత్మియొన్నతికి హస్తావలంబనమొసంగ నాతేనికి విన్నవించుట

తే॥ పెరల వరగడలందునఁ శ్రీ బెద్దలెల్లఁ
గూడినపు డెల్ల కోసల శ్రీ కువలయేను
ధర్మచరితంబు తత్తీమ శ్రీ ధన్యగతులు
చెప్పిగొనియెడి పరిపాటి శ్రీ యొప్పె నిట్లు.

199

చం॥ వినుడు మహితలంబునకు శ వేల్పులనీమవిధాన కోసలం
బనువమభోగభాగ్య మహి శ మాస్పదమై తనరారు చున్న ద
య్యనిమిష లోకపాలక పు శ రాధిక సుందరమై యయోధ్యయ్య
దనరెడిఁ దత్పజల్ నిరతి శ దర్శన యోగ్యులు వేల్పు
లట్టులక. 200

ఉ॥ వేలుపులందు మేటియగు శ విష్ణువు కై వడి సత్వసంపదక
పాలనలోలతాలిత శ పావన ధర్మగుణ ప్రదీప్తితో
నేలికలందు సాటువకు శ నేర్పడె నా యువనాశ్వసూను డ
ప్పొలిక కాలకాలమునఁ శ బొల్పయియుండెడు దర్శణాకృతిక. 201

తే॥ ధర్మ మా పుణ్యశీలు ను శ దారజవము
ధర్మ మా భక్తియోగి ని శ ధ్యానమూర్తి
ధర్మ మా కర్మయర్పావ శ తారమూర్తి
ధర్మ మా సద్బ్రహ్మని శ ధనము బ్రదుకు. 202

ప॥ మఱియు నాకోసల దేశంబున. 203

శా॥ ఊరూరక వతనాలయమ్ములును శా శ స్తోద్భోధనా సంస్థలుక
పారిశ్రామిక సత్కళాసదనముల్ శ వ్యాపార సంకేత వి
ద్యారమ్యాలయముల్ సవీనగుణ స శ త్తాశోధనావాసముల్
దారిద్ర్యాజ్ఞతలక హరింప శుభసం శ ధానమ్ములై వర్ధిలక 204

తే॥ అటకుటుంబములోనుండు శ నన్నదమ్ము
లక్క నెల్లెందు శ నేవకు శ లాదిగాగ
నెల్ల వారలు చదువుల శ జల్లలరయ
నిపుణమతులును వినయంపు శ నెలవుతార! 205

ను॥ విషయోద్వృత్తియడంగి ధార్మికత వ్యా శ ప్తిం జెందుటక
లోనెలిక

తృప్తవర్ధిల్ల సమాజభద్రతకు, నా శ త్మీయత్వమేపాదుటక
ముషితంబయ్యె నిజార్థనిష్ఠ మది సం శ పూర్ణత్వ మింపొందుటక
సుషిరావాసము గాంచె భేదతమముల్ శ శోభిల్ల నైక్య
ప్రభవ. 206

తే॥ దన్యు నికరాల యాట వీ శ్రీ సలములెల్ల
బట్టబయలయి యూరులకై బరిధవిల్లె
దన్యునికరంబు పొరప శ్రీ దంబునొంది
నాగరకులైరి చదువుల శ్రీ నైపుణమున. 207

చం॥ విపులమహోచ్చ సేతుగతి శ్రీ విస్తృతగర్భ మహాతరంగిణీ
సువరిచితాంబుపూరములు, శ్రీ చూడ్కికి నెల్లలుకానరాని యా
విపులతటాకవాహినులు, శ్రీ వృత్తమనోజ్ఞ మహాంధువాపికా
క్షపితరుజోదవేణికలు, శ్రీ సత్పను సార్గముగాఁగ తద్భువిక. 208

తే॥ గృహగృహమ్ము పరిశ్రమా శ్రీ కీర్ణమగుచు
భోగ్యభోగోపకరణప్ర శ్రీ పూర్ణమగుటఁ
దాను తనపైని నిల్చి ని శ్రీ భానమట్లు
పెరలదోసిలి నింప నా శ్రీ వృద్ధి నిలచె. 209

తే॥ పౌరుషమ్మును దైవమ్ము శ్రీ గారణములు
పౌరుషముఁగూడి దైవమ్ము శ్రీ ఫలమొసంగు
వానకురిసిన మాత్రాన శ్రీ పండునొక్కొ!
దున్నకయ నేలకై జతనంబు శ్రీ తొలుతవలయు, 210

తే॥ పంటవలతిని వచ్చని శ్రీ పైడిపూలు
లలిని పూయించు పురుషుల శ్రీ లాము లిలను
నూరి, శూరుడు, సేవించు శ్రీ సాబగుకలఁడు
మూపురేనుండు వీరిచే శ్రీ బొదలు జగము. 211

ప॥ లిందు సీతోసల ధరాధ్యక్షుండు.-, 212

శా॥ నైదువ్యంబును శౌర్యసంపదయు సే శ్రీ వాకౌశలం బేర్పడక
స్వాదిష్ఠాచరణ ప్రచారవిదిత శ్రీ త్నాపాలనప్రక్రియా
హ్లాదస్ఫూరనమాజసేవలు సము శ్రీ ల్లాసస్థితి సల్పి యా
మోదంబెల్లడఁ జర్వఁగా ధరణిచే శ్రీ బూయించి పండించె మై
మాదర్శనవాళి, రత్నఫలముల శ్రీ హాయ్ హాయి నా
వేల్పులుక. 213

తే॥ ఆ నృపాలుడు ప్రభువుగా ॥ నలరునట్టి
తత్ప్రజల చాలధన్యు లీ ॥ ధరణిలోన
మనకు మన దేశమునకు త ॥ నృహితగతియు
నబ్బునే! తాదృశోన్నతి ॥ నందగలమె!

214

మ॥ పలుతోయంబుల నిట్లు కూటముల నం ॥ భాషించి తద్వైభవం
బులకాశించి నిజావసీతులు తము ॥ మూఢాత్ములై దేశము
వెలయక జేయకయుంట నూత్నగతులకా; ॥ వేసారి పెక్కిండ్లుగా
తలపుల తీరకయుండఁ దత్ప్రజలు మాం ॥ ధాతృ ప్రియప్రేమన్నులై

చం॥ “రవికుల వార్ధిచంద్ర! నుచి ॥ రంబుగ మోడ్పడియున్న మమ్ము
క్రొం

జెవురులు మోనులెత్త నవ ॥ జీవన తేజము లుల్లసిల్లఁగాఁ
జవి యొలికించి మా నెగులు ॥ శాంతముగా భవదీమసుప్రజా
ప్రవీణతతుల్యసస్థితికి ॥ బాల్పడఁ జేయవె ధార్మికాగ్రణి!” 216

న॥ అని యార్తితో పలువురుప్రముఖులు బహుసీమలనుండి పలు
సారులు విన్నవించుటయు— 217

మాంధాత భారతవర్షంబు నల్లడల ధర్మప్రచారకుల బంపి

ధర్మసమితులు నెలకొల్పుట

మ॥ తఱితో బీజము నావపించు కృషికో ॥ దారుండు మాంధాతయు
నెఱయంజిత్తము తత్ప్రజానికర ను ॥ స్నేహంబునం జయ్యనక
పఱగకబబ్బుర శేముషీఘనుల వా ॥ క్రొధక్రియా దక్షులక
నెఱిరావించి వచించె వారలకు హృ ॥ స్మిరేజముల్ విప్పుగాక.

చం॥ అరయగ నాదినుండి తగ ॥ నందఱు మీర లుదారులార! యే
యరసురలేక యేకముగ ॥ నాదుకొనక మనదేశమందునక
బరులకుఁ జేయిచావు పని ॥ పట్టక దేనికినే సుఖాన నె
ల్లరము చెలంగుచుంటిమి న ॥ లక్షణ మంతయు మోడమయ్యెడిక

ఉ॥ మోడమ కాని యియ్యది యు ॥ పూర్ణమ నేటికి నెన్నఁ దేకతా
పాదకసోదరత్వ ఘన ॥ శాంధవ మొప్పుగఁ బ్రకృవారికి

భేదము లూడ్చి తుల్యసుఖ శ్ర భేలనముక సమకూర్పనేర్తుమా
మోదము నాడు పూర్ణమగు శ్ర బుద్ధికిఁజూడ నిదెంతపాటియా. 220

తే॥ విశ్వమానవ సాభాగ్రతః శ్ర విధము తెలియ
నెల్లరకు నెల్లరా నట్లు శ్ర తెల్లవారి
దీర్చి మనచేత లెట్లు పశ్ర తీతము లగు
నపుడె ధన్యతఁ బరిపూర్ణ శ్ర మగు ముదంబు.

ఉ॥ మానవజన్మ ముత్తమము శ్ర మానుగ దాన వివేకశీలశా
లీనవపుర్యచోగుణ బ శ్ర లిప్తులమై నిజయోగరక్షణ
ధానమునంద మగ్నులయి శ్ర ధన్యులమం చెడఁ దృప్తి పొందుచుకా
గానని తోడిమానవుల శ్ర కష్టములం గనకుంట పాడియే. 222

చం॥ ప్రతిదిన మన్యజేశముల శ్ర బాంధవు లాత్మబృహద్దరిద్రతా
స్థితలను దెల్పుచుకా జనుట శ్ర తెల్లమ మీమను; మున్నయేము స
న్మతిని తదీయదైన్యదశ శ్ర మానగ మేలొనగూడ పూనికక
జతనము నల్పకుండుట వి శ్ర చారకరం బింక వేగిరంబునక. 223

తే॥ కార్యశేష మశేషమ్ము శ్ర గా నొనర్పఁ
బరికరమ్మును బంధి ప శ్ర వలయు మనము
నిందరము నింక నొకసారి శ్ర యెలమితోడ
ననుడు నట్టుల యగుగాక శ్ర యనిరి వారు. 224

ప॥ అనిన వెండియు నవ్వరుషోత్తము డిట్లనియె. 225

తే॥ పెద్దలై నట్టి వసుమతీ శ్ర ప్రియుల నిపుడు
దిద్దఁబోవుట మిక్కిలి శ్ర తెలివితేమి
గ్రుడ్డుచనుదెంచి పిల్లను శ్ర కొడిగమ్ము
లాడినట్లగు నెడ కది శ్ర యగ్నిపెట్టు. 226

తే॥ బలము ముందొడ్డి నడచిన శ్ర బాట నెల్ల
ముండయెదురగు వాని ను శ్ర స్మృలపఱుప
వాయిలేనట్టి ప్రజలన శ్ర బలికొనంగ
వలసినచ్చును నిషమంపు శ్ర ఫలముకాదె. 227

చం. జయము లభించినన్ మనకు శ శ స్తముకాదు దురమ్మునన్ బ్రజా
క్షయమగు దేశమున్ జెడును శ సంవదలెల్ల ను జారిపోయెడిన్
నయముతోలంగు శ్రేయము నొ శ వర్పగఁ గోరెడిమాకుఁ దత్ప్రజా
చయపు వినాశకత్వమగు శ సంకటమూ నదనహ్యమారయన్. 228

చం! మొదల బహుప్రకారముల శ మూఢత జాగరితంబు దత్ప్రజా
హృదయములందు దాని సమ శ యింపఁగఁజాలు మహోపదేశముల్
పొదలకయుంట నంగవరి శ పూర్ణత కల్గియు నంగహీను ల
ట్లాదిగి మెలంగుచుండిరి ని శ జోన్నతిఁ గానక వారు దుర్దశన్. 229

తే! ప్రజల యజ్ఞాన తిమిరంబు శ వాయ మనము
సుప్రజాధంబు నల్పుట శ చొక్కమైన
కర్ణ మిప్పుడు నడుములు శ కట్టి మీరు
ధర్మకేతనములు పూని శ తరలవలయు. 230

తే! ఆది మన మూనినట్టి యు శ దార ధర్మ
పద్ధతులతోడ సమితులఁ శ బరగనిల్చి
వల్లెవల్లెను వెలయంగఁ శ బాటుపడుదు
మీకు మాయాపు తోడయి శ మెలంగుచుండు. 231

తే. ధర్మరతులకు భీతియు శ దరికిరాదు
జయము చేతులనుండు శ నిస్సంశయంబు
కనుఁ డటంచన వార లే శ కముగ ననిరి
దేవ! సంసిద్ధులము మీ ని శ దేశమునకు. 232

తే! అనుడు నవ్వారి యుబలాట శ మునకు మెచ్చి
సముచితాదర సత్కార శ సమయములను
సలిపి నృపతియు సభకు శ విశ్రాంతి తెలిపె
భాగ్యశాలి తలంపులే శ భాగ్యవిధులు. 233

తే! సమితి వాకొన్న మాంధాతృ శ జనవరేష్య
సమల వాఙ్మయమయ్యె న శ హర్ముఖంబు
ప్రజకు; నిజతంత్రవసుమతీ శ పాలకులకు
నయ్యెను నిశాముఖ మ్మది శ యాత్మలడఁగ, 234

మ॥ అటు మాంధాత్మమహీధరవస్థత ధ ర య్మంచత్పయోవాహినీ
చటులోత్పూరము, పాయపాయలుగ ప్ర ర స్థానించి సర్వంకమా
ర్భటి నానావిషయంబులం దవిలి న ర వ్యమ్నార్ధి సంధించె నం
తటు నానాజన సస్యసంతతికి పం ర ట్ గ నూటికి గోటిగా. 235

క॥ తాదృశ ధర్మక్షీరము
మోదంబునఁ ద్రావి వ్రజలు ర పుష్కలతన్మలై
భేదము వాదములెల్లను
భేదంబులతోడఁ జనగఁ ర గృతమతు లగుచు. 236

ఉ॥ దారులు వేరువేరయియు ర ధర్మవధంబున నైక్యమొదగా
వేరిమి నెట్టి దూరముగ ర వేయివిధాల సమాజభద్రత
గూరుప నొండొరుల్ పెరిమఁ ర గూడఁగఁ జొచ్చిరి కట్టుబాటుమై
దూరులుపెట్ట కెల్లరును ర దుగ్ధజలంబులభంగి పన్నిట. 237

కా॥ చాతుర్వర్ణపు మూలతత్వములు సం ర స్థాపించి గర్తమునన్
జాతిజేదన నిల్చి ధర్మము నను ర మ్మానమ్మునన్ బాయగా
నీతుల్ గుప్పు సమాజముల్ నవగుణో ర న్నేమంబునన్ మార్పడన్
కాతంత్రీములు మూఢపద్ధతు లనా ర కారంబులై పోవఁగా.

ఉ॥ తల్లికి నొక్కదైవతము తండ్రికి ర వేటొక్కదైవతోత్తముం
డిల్లున కొక్కవేల్పు తని ర యింపఁగఁ బుత్తున కొక్కవేల్పుగాఁ
జెల్లడి ప్రాంతచట్టములు ర శీర్షములై చనె సర్వజాతులం
దెల్లర కొక్కడే శుభము ర లిచ్చడివేల్పు మతమ్మునొక్కడే

ఉ॥ వేదములప్పజెప్ప నర ర విందభవుం డొకఁ డెల్లశాస్త్రముల్
వాదముచేసి గెల్వగల ర వాఁడొకఁ డన్నిపురాణ సంహితల్
మోదముతో వచింపఁగల ర పూర్ణం డొకం డొక సర్వవైద్య సం
పాదిత కీర్తియొక్కఁ డిలు ర పట్టి కనుంగొన నంద అందఱే. 240

కా॥ గ్రామగ్రామమునం గుటుంబములు సం ర భ్యావన్మహా సంధలై
గీముల్ మంజులశిల్పసంస్కృతికళా ర కేంద్రీ కృతార్థములై

భూముల్ తోటల దొడ్ల సస్యములసం శ భూతి స్ఫురన్నూర్తులై
సీమల్ యంత్ర పరిశ్రమాలయములై శ చెన్నొండె జిత్రమ్ము
గాఁ. 241

ప॥ ఇప్పగిది భారతంబున బ్రజలు నవనవాభ్యుదయపరంపరాపరితుష్ట
మానసులై ధర్మవతాకచ్ఛాయ విశ్రాంతిచందుచుండ తృప్తుండు
గాక విశ్వమానవాభ్యుదయ సంపాదనాసమున్మిషితచిత్తుం డగు
యువనాశ్వపుత్తుండు మఱియు. 242

భారతేతర వర్షంబులందు యువనాశ్వనందసుండు
ధర్మసమితులు నిలుపుట

తే॥ భారతేతర వర్షాల శ ప్రజలలోనఁ
బంక్షిభేదంబు లేకుండ శ భావగతుల
నమలధర్మంబు సాభ్యాత్రి శ మడరఁజేయ
ధర్మసమితుల నెల్లెడఁ దనరనిల్పె. 243

అ॥ వె॥ పుడమిదొరలతోడఁ బోరులుకాకుండ
మంచితనముతోడ శ మంతనములు
సలిపి సకలజనులు శ సమ్మతిసలువంగ
ధర్మబోధఁ జేసె శ తరణికులుండు. 244

తే॥ పిన్నలకుఁ దెల్పె సముదాయ శ విధి నతండు
పెద్దలకుఁ దెల్పె ప్రత్యేక శ విధిని ధర్మ
విధుల ఫలసిద్ధియగుదాక శ విడకదీక్ష
యత్న శాలి కసాధ్యమై శ యడర దెదియు. 245

చ॥ అటుల ఫలానుభూతియగు శ నంతకు లేతము వీడకుండఁ దాఁ
బటువిధి సర్వవస్తువులు శ బంగరుగా పచరించె నవ్య సం
ఘటనలు సల్పి మానవను శ ఖంఘనకేర్పడ శిల్పమూర్తియై
భటపరివారమై కళలు శ పాణిమెలంగఁగఁ బౌరుషంబునఁ. 246

మ॥ తనసాంక్షిత్వము మించ మర్జితతి కే శ దారాళి విజ్ఞాన స
ద్ధ నబీజంబులు చల్లి కొల్లులుగ బం శ గారంపు ధాన్యోత్కరం

బును పండించి దరిద్రోదేవతకుఁ దత్త వృక్ష బెట్టి దూరంబుగా
జన శాసించి రమాసతీమణికి వేత్త క్కంబై ధరాచక్రము
దనరంజేసెను మేటిపంటదొర మాంత్త ధాతృండు సామాన్యుడే.

మ॥ తమ కీయున్నతిఁ గూర్చు నానృపవరోత్తమం బ్రశంసించుచు
నమితిప్రకృమమందు సభ్యులు “మహాత్త సంస్కర్త” “సద్దేశికుం”
“డమలాచార్యవరుండు” “దేవసముడు” తద్వన్నూర్తిఁ గైకొన్నధ
ర్మమటంచు గృహగోష్ఠి బేర్కొనెడి వాత్త రత్త గ్రామ
సీమావర్తి. 248

తే॥ మతియుఁ దత్ప్రజ వేడ్క నాత్త మాన్యచరితు
పుణ్యనామాక్షరంబులు త ముద్దుగాఁగ
గేహ తోరణ పట్టికాత్త కేతనముల
మణిసువర్ణమయంబుగా త మలచువారు. 249

తే॥ జనపదములందు పురముల త సంస్థలందు
నెల్లకడ నెందుకేనియు త నెన్నఁడని
తన్నప్రపాలకు నాదర్శ త ధర్మకలన
బేర్కొననియట్టి మనుజుని త పేరునినము. 250

మ॥ ఆతరుణంబున. 251

తే॥ తమదురాప్తిమ్ము లీరీతి త ధర్మరతిని
శ్రమము లేకుండఁ దమకుఁ బ్రత శాంతగతిని
నడచుచుండఁగఁ గొందఱు త పుడమితేండు
కూర్కుచెందుచు గడ్డెల త గూరుచుండి. 252

మ॥ మఱయుఁ గొన్ని యెడలఁ గొందఱు. 253

మ॥ దివటీముందర దీపముల్పగిది ని త స్తేజస్కులై భూపతుల్
ధృవమూర్త్యుంచిత ధార్మికత్వఘనని త ద్యుద్ధిష్టి దీపించు న
య్యవనాశ్వాత్మజమోల రిక్తులయి న త వ్యోతాహసత్వక్రియా
జవముల్లేక యొదింగియుండి రెడ నీ త ర్హానహ్ని చే మ్రగుచుగా.

మ॥ అట్టియెడ— 255

మాంధాత నిజకటకంబున వృద్ధమ విశ్వధార్మిక మహాజనసభ జరుపుట

సీ॥ విశ్వధారుణిలోని శ వివిధజాతిజనాళి

కలియుచుండుట మేలు శ కలుగునొకట

నన్యోన్యవర్తన శ లాచారతంత్రముల్

వేషభాషలు విద్య శ వృత్తికళలు

కృషియు బేహారంపు శ విషయముల్ మున్నుగా

సకలవృత్తంబులు శ ప్రకటముగను

తెలియంగ ననువగు శ పాలియును భేదముతో

స్నేహంబు వర్ధిల్లు శ జీవితమ్ము

తే॥ నవ్యవృత్తంబులం బొల్పు శ నలువుమిగులు

ననుచుఁ జింతించి యువనాశ్వ శ తనయుఁ డెలమి

నాత్మకటకాన తొలుత తా శ నఖిలదేశ

ధర్మసభ్యమహాసభ శ తనరఁగూర్చె.

256

తే॥ భువనమంగళ కృత్తవః శ పూజ్యమూర్తి

యైన భృగుమాని యధ్యక్షు శ డయ్యె నందు

తన్మహాసభ లలి సువి శ ధానమునను

జరిగెమాంధాత్మ పర్యవే శ క్షణమువెలయ.

257

తే॥ తన్మహాసభ రెండవ శ తడవ కాన్య

కుబ్జపురమునఁ గూడెను శ కుతుకమడర

నలప్రతిష్ఠాన పురవరా శ ధ్యక్షుఁడైన

యమ్మహాభాము డధ్యక్షుఁ శ డయ్యె నపుడు.

258

చం॥ దినదినవర్ధమానశుభ శ తేజమునక విలసిల్లు నమ్మహా

జనసభ యావనాశ్వనృప శ సత్తమ సంకలితాధిపత్యమం

దున జరిగెక సముజ్జ్వల మ శ నోహర దృశ్య భీర చర్య లిం

పానరఁ గుళసలీపురిని శ ముద్దుగ మూడవసారి పేర్చితో.

259

వ॥ అంత నాలవసారి.

260

తే॥ వివిధజాతీయ మానవ శ విశ్వభాగ

భేయదీవ్యన్మహాసభ శ తీర్థచరిత

మహితకళిబిందువల్లభ్యః విహితగతిని
జరిగె మాహిష్మతీపురి శ సురలు పొగడ.

261

నాల్గవమహాపథ సకల మానవశాకమునకు

నేకైకపాలకుని వరింప నిర్ణయించుట.

సీ విశ్వమానవకోటి శ వినుతైకమత్వంబు
రూపుఁ గైకొన్నట్టి శ రూపుకాఁగ
భాసిల్లు నానభఁ శ బల్వురు సాంఘిక
వ్యవహార ధర్మముల్ శ వదునఁ దెలిపి
ధరణి నల్లడలంఘుఁ శ బరగు పాలన ధర్మ
గతు లానుపానులుఁ శ గలయవలుక
సంయమిండు శ జొకండు శ సంతసమ్మున లేచి
సువిచారముగ నంత శ సారిదిఁ బల్కె

తే హ స్తిపాదంపుఁ బరిమితి శ నఖిలజంతు
పాదపరిమితు లొదిగెడు శ భంగి సర్వ
ధర్మము లొదుంగు ఊత్రియ శ ధర్మమునను
ఊత్రియుఁడు పూన్కి ధర్మము శ జారకుండ.

262

తే ధరణి శాసింపవలె ధర్మ శ నిరతి ధరకు
శాసకులు పెక్కురై న వి శ కాగు ముదుగు
నెలత వదుగురు పుత్రుల శ నెగడు గాని
నెగడ నేరదు భర్త ల శ నేకులెన.

263

కం బహునాయకతోపప్లవ
మహారహ మగ్గలముకాఁగ శ నవనీసతికి
బహిరంత ర్వృత్తములు
వహిచెడ దార్శత్యహతులు శ వావిరిఁ దాకి.

264

ఉ దీపముక్తింద సాంద్రముగ శ తేరిన చీకటి తెట్టెవోలె నా
టోపముతో నధర్మము ప శ టుత్వము మించగ నేడునున్నదీ
దీపిత పుణ్యభూమి నవ శ ధీరణసల్పుచు రాజవర్గపుం
బ్రావున నేకతాస్థితికి శ భద్రితకుఁ బగయై ప్రశాంతికి

265

- తే॥ అ య్యధర్మతమంబు ని శ రాశ్రయముగ
జాటుమాటులు తొలగించి శ సత్యధర్మ
భానుకిరణాలి నెల్లడఁ శ బర్వజేయు
మహితచరిత్రకపాలన శ మనకు వలయు. 266
- ప॥ మఱియును. 267
- మ॥ సమయోదాత్త సమాజవిశ్వము ప్రజా శ సంఘము మా భృద్భూ
త్వమునక శీర్ణముకాక సుస్థిరత ని శ ల్పన సుసిరాధ్యక్ష స
త్తముఁ డాత్మసితినండ మేలు కనుడిం శ తక సభ్య లేకాత్ములై
తమవిజ్ఞానము మానవాలయపు సం శ దా దీపమై శోభిల్. 268
- తే॥ అట్టి యేకైకపాలన శ మగ్ర్య లక్ష్య
మదియు సిద్ధింప శాంతియు శ హాయి కలుగు
సర్వమానవతతి నిర్వి శ చారముగను
నిశ్చలానందపూర్ణమై శ నగడు నవుడె. 269
- ప॥ కావున. 270
- మ॥ కలవైవిధ్యములెల్ల రూపతిన సం శ స్కారంబు తెల్లంబుగా
వలపుంగొల్పెడునైకమత్య మది రూ శ పవ్యవృత్తిం బొంది న
ట్టులున్నీసంసదశేష మొక్కనుడి నై శ ఘర్వంబు లెక్కింప కీ
పలుకుం జేకొనుగాక యియ్యదన వి శ శ్వశ్రేయపుం గొర్కిమై. 271
- తే॥ అనుచు వాక్రుచ్చి కూర్చుండ శ నమ్మహర్షి
వరుడు వరుసగ ప్రతినిధుల్ శ ప్రభువు లెలమిఁ
బలువు రామాటనే యొత్తి శ వల్కి రంత
నమ్మహాసభ యద్దాని శ నాదరించె. 272
- క॥ మునివరుఁ డె త్తిన నిర్ణయ
మనుమోదితమాట దాని శ నగ్నిమ సభలో
ననువుగ నాచరణకుఁ డే
ననుమతమును వెలువరించె శ నాసదము రహిత. 273
- తే॥ వెండియును నమ్మహాసభ శ విశ్వమాన్య
మగు ప్రతిష్ఠానపురి యువ శ నాశ్వతరయు

నాధిపత్యానగూడ సి ర్ధాంత మయ్యె
సభయు వికాంతిఁ గొనె ర్ జయస్వనము లడర. 274

వ! పిమ్మట నమ్మరుసటిరోజు మొదలుగా సర్వసర్వంసహాచక్రింబు
నలుకెలంకుల. 275

తే! వలయు నేకాధిపత్య మీ ర్ యిలకు నెల్ల
వలదు బహునాయకత్వమ్ము ర్ వల దటంచు
ముక్తకంతాన తత్సభో ర్ స్మృక్తమైన
భూచిహ్నోమంబు లూరూర ర్ భోరుకొల్పె. 276

వ! మఱియు నద్దాని కనువల్లవిగా 277

తే! మాన్యచరితుండు మాంధాత్య మహివరుండు
మూఁడులోకాల నక్కటి ర్ మోయఁజాలు
ఘనభుజుడు సర్వవిజ్ఞాని ర్ కార్యవేది
రాజులకు వన్నె నెట్లు మా ర్ త్తాండు డిలను. 278

చం! అమృతమయాత్మక డల్ల యువ ర్ నాశ్వతనూజుడు యావుఁ గొన్న శీ
లము జనతాసురంజనక ర్ లాచతురుం డిఁక పేరుఁగన్న వి
క్రమమున లోకరక్షణభ ర్ రమ్మన వంకజలోచనుండు ని
క్కమ కడుధన్య మయ్యెడిని ర్ కాశ్యపియెల్లఁ దదేకపాలనఁ. 279

వ! అనుచు గ్రామనగరంబుల ధర్మసమితు లక్కినలకాంతుని కీర్తిం
వఁజొచ్చె మఱియు తాదృశయుదాత్త మధురగుణకీర్తనం బయ్యెడ. 280

తే! ప్రజకు దుగ్ధముత్రావిన ర్ వటిమఁ గూర్చె
భూవిభుల కావత్రావిన ర్ యావిఁగొలిపె
క్షుధితులకు పాలుకలిగించు ర్ సువ్ధపుష్టి
జ్వరితునకు పాలు నలుపును ర్ సంకటమ్ము 281

తే! ధర్మసంస్థాపనానుమ ర్ ధర్మ ముఖాన
గొండ్లిసల్పఁగ చిత్తసం ర్ క్షోభ మడర
ధర్మరతులైన ప్రజలపై ర్ దాడివెడలి
యవనిపతులవ్వు పల్వుర ర్ హంకరించి 282

తే॥ సమితులకు శాంతిచెప్పించి శ సభ్యనికర
మాతృసీమల దాటించి శ యాస్తిపాస్తు
లాత్మవశములు గావించి శ రౌడుకరిచి
ప్రజలుఁ బురిఁగొన్న రోసానఁ శ బ్రభులు తలఁక 283

ఉ॥ వెండియు సభ్యతాపటిమ శ వేయిమడుంగులు చూపి ధర్మపుం
దండును బెంచి శాంతిమయ శ తంత్రమునక నిజపారతంత్ర్యముక
జెండి ప్రభుత్వము న్నయము శ చేతల లోఁగొని ధర్మదేవతా
మండనముం బొనర్చి నున శ మాహితులై రట సీమసీమలక. 284

తే॥ కంటె జనమేజయస్థపాల శ కాలమహిమ!
కలదె మున్నెన్నఁడేని యీ శ కాంతిజగతి?
వారె ప్రజలును ప్రభువులు శ వారె సీమ
లవియె యీదృశ పరిణతి శ యబ్బె నెట్లు? 285

తే॥ తండ తండమ్ములై ప్రజల్ శ తమకుఁ దామె
ధర్మవన్నంబు లొక్కట శ దారియొకటఁ
గాక యెల్లెడ నేకతా శ శ్రాంతికలుగ
మొనసి వర్తింప కల్గునే శ పాపెమెందు? 286

తే॥ రోగియును పాలుకోరెను శ రోగమడగ
వెజ్జోరెను పాలను శ సజ్జఁ గొలువ
మేలుపాలను వాంఛించి శ మిణుకు ప్రజకు
పాలవైద్యుడు మాంధాత శ పరఁగఁ దక్కు. 287

వ॥ ఇట్లు సకలధరావలయుంబు నేకాధిపత్యమ్మునకు సుముఖంబుగాఁ
జేయు తచ్చుభనమయంబున నీయజనాభవర్షంబున ప్రిచ్ఛభూమిని
గయుండును అంగరాజును, దక్షిణమ్మున నాంధ్రాధిపతి యసితం
డును, పశ్చిమంబున సింధుమహీపతి బృహద్రథుండును, మధ్యోత్త
రంబున మరుత్తమహీపతియు, పశ్చిమోత్తరంబున గాంధార
ప్రభువగు నంగారుండు నీయూర్వరు మాతృమ్ము ప్రజలకు గొఱక
రాని గుగ్గిళ్ళయి మాంధాత్మమహీకు పేరె త్తిన నెగిరి కత్తిదూయుచు

కయ్యంబునకుఁ గాలదువ్వుచుండిరి. తక్కుంగల వర్షభూభాగంబుల
ప్రజారాజచక్రంబులెల్ల మిగుల నుత్సాహభరితంబులై మరల మహా
సభ ప్రవర్తిల్లు శుభసమయంబునకు నెదురుచూచుచు నుత్కంఠతో
మెలంగుచుండె. 288

విదన విశ్వధార్మిక మహాసభావర్ణనము

తే॥ తిరిగి చూచెడునంతలోఁ శ్రీ దిరిగె నబ్బ
మెదురుచూచు మహాసభ శ్రీ పొడలెనంత
గాంగ యామున సంయుక్త శ్రీ ఘట్టమందు
నాప్రతిష్ఠానపురిచెంత శ్రీ వార్ష మెసఁగ. 289

తే॥ వర్ష వర్షాంతరమ్ముల శ్రీ వార లోలి
ప్రజలు ప్రతినిధుల్ ప్రముఖులు శ్రీ ప్రభువు లవుడు
దూరభారమ్ము లెంచక శ్రీ కోరివచ్చి
రార! సిరి మాది చుక్క మీ శ్రీ దనెడు పది. 290

కం॥ పలుభాసలు పలువన్నెలు
పలువేసమ్ములును వింత శ్రీ పల్వగరూపుల్
గలిగిన జనచయ మయ్యెడ
మెలగఁ జేచేయివట్టి శ్రీ మించిన వేడ్క. 291

కం॥ యోజనదూరము బండ్లకు
భాజనమై వెలసె రాచ శ్రీ బలగంబునకుఁ
మోజుగ పాకలు పందిరు
లాజమునకు వేల్పుపేటి శ్రీ కంతరభూమి. 292

చం॥ మన మెలయించుచుఁ గనులు శ్రీ మల్వగసీని రథాలమాదిరుల్
కనదధిరామ వేషములఁ శ్రీ గ్రాయుచు దిక్కుల దివ్యరత్న కాం
చేనరుచిజాలముఁ, ప్రౌఢిత శ్రీ చారుశకుంతలవృక్షమూర్తులఁ
కనుగొన లెక్క కొండొకటిఁ శ్రీ గైకొనసీనివిధాననొప్పెడి. 293

చం॥ పలుగొమ్ములమెకముల మఱి
పలుగొమ్ములమెకముల నతి శ్రీ నివ్వర సింహ

మృల కీడగు తగరుల తె

క్కలమాపులఁ దదృథాలు శ కమనీయంబుర్.

294

చం॥ కనదమరావగారుచిర శ ఘట్టములఁ రవినందినీ విశా
లనవమనోజ్ఞతీర్థముల శ లబ్ధపదంబగు నొచయంబు వి
న్ననువు చెలంగ మీనతిమి శ నక్రముఖాంబుజ జంతుయావమై
కనులకువిందుగా రకర శ కంబులవన్నెల నిండె నంతటఁ. 295

చం॥ విజినన తెల్లతామరల శ విన్ననువొప్పగ పట్టువల్వలఁ
నెఱయగ నిర్మితమ్ములయి శ నెమ్మది కిమ్ముగ నెల్ల యిమ్ములం
బఱవగు చప్పరమ్ములకు శ మధ్య రమాసతి కాటవట్టుగా
వఱలె సహస్రవత్రీనవ శ వారిజమట్లు సభాగృహ మ్ముటఁ. 296

తే॥ నేల నాలుగుచెఱుగుల శ నేలి దివము
నోలిఁ బాలించి పరఁగిన శ యుర్వివతుల
వ్రతిమ లందందు రమణీయ శ వర్ణితములు
పొందువరిచిరి తత్సథఁ శ బూజ్యమతిని 297

ఉ॥ వచ్చనితోరణావళుల శ బంగరువన్నియ వండగుత్తులఁ
మొచ్చగు మేలికట్టులను శ మేదురరోచిరుదారరత్నరూ
పోచ్చయదీవగోళముల శ నొప్పగునద్దములఁ సదమ్ము రా
లచ్చికి పెండ్లికూట మన శ లక్ష్మితమయ్యెను చిత్రచిత్రమై. 298

చం॥ కరకరపొద్దుపుట్టుడును శ కస్తురిగండపు ధూపవాసనర్
పరువముకాగ నెమ్మదికి శ ప్రబ్బగ స్వాగత పృచ్ఛనేయ నా
గరకపువేషభావలను శ గైకొని సంస్తవనీయమార్పులై
సరగునవచ్చి నింపి రల శ సంసదగారము సభ్యులెల్లరుఁ 299

మ॥ తరుణోదారకుమారు లాయెడ సభా శ స్తాప్రియంభావుకుల్
చరులై తాముగ నామహాసమితి వే శ శ్రమ్మందు శాభాకృతిఁ
గరకల్పంబుగ సందు సందు నియతా శ కారంబు లొప్పార నె
చ్చరికఁ వర్తిలుచుండి కృత్యముల శి శ డాకాశలం జేర్పడఁ.

వ॥ అయ్యవసరంబున—

301

సీ॥ జగతికి సద్యుత్తి శ సాధించు సదర్శు
 తేజంబు ముఖమునఁ శ దేజరిల్ల
 చూపర భయభక్తి శ శోభితులనుజేయు
 విద్యుతి నేత్రాల శ విస్తరిల్ల
 విశ్వకార్యంబులు శ వెన్నీకసాధించు
 దక్షత యురమునఁ శ దాండవింప
 నవరతంబుగ నేల శ సంతయు భరియించు
 బలిమి భుజాకోటి శ నలమిఁ గులుక

తే॥ సమర మానవ రక్షణో శ దారమహిమ,
 యుజ్వలంబైన తన్మూర్తి శ యొడ్డుపొడువుఁ
 గలయ విలసిల్ల భూప్రజఁ శ గాచుకొఱకు
 పరగ విశ్వంభరుఁడు వచ్చు శ భంగి తోఁవ

302

సీ॥ ఇరువాగు లమరిన శ గిరజాల నునుడాలు
 మాళికి హరిసీల శ మయతఁ దార్ప
 దివ్యతేజఃస్ఫూర్తి శ దీపించు ముఖమున
 కస్తూరితిలకసా శ గంధ్య మడర
 సమవృత్తకంధరా శ రమణీయ మణిహార
 పదకంబు లందందు శ ప్రభలఁ జేలఁగ
 నపరంజయంచుల శ హరితవర్ణదుకూల
 మాగుల్ఫమై కటి శ నమరియుండ

తే॥ రెండుసందిశ్యనడుమను శ నిండి మెఱయు
 పైఁడియంచుల లేఁగెంపు శ పట్టువల్లె
 భుజయుగముమీద కేయూర శ భూషణముగ
 వెనుక దెస మించు చెంగులై శ వేల్చుచుండ.

303

తే॥ ప్రబలరాజాధిరాజులు శ బలసిరాఁగ
 మధురమధుమూర్తి మాంధాత్య శ మచుజవిభుడు
 పరగఁ జనుడెఁవెఁ దత్సభా శ భవనమునకు
 కాతుకోదంధితాక్షులై శ కాంచ జనులు.

304

తే॥ “జయ” “చిరంజీవ” యను సము శ్చ త్సహరవము
మహినురోదితమాంగళ్య శ్చ మంత్రోరవము
వరుసమంగళవాద్య ని శ్చ స్వనముఁగూడి
భోరుకొల్పంగ తగవరుల్ శ్చ దారిసూప.

305

మ॥ కరతాళంబులు మోయఁగా గుడికి శృం శ్చ గంబెత్తి నట్లాప్తుఁ డ
న్నరనాథుం డఖిల ప్రజాభ్యుదయసం శ్చ ధానక్రియాసానమై
పరిషన్నందిర మృత్పదంబు నయి స శ్చ భ్యవ్రాత దృక్పక్షంద్రమై
పరమంబైన మహాసనంబుగొనె స శ్చ భ్యస్వాంతముల్ రంజిల్గ.

వ॥ అంతనిర్దిష్ట ప్రకారమున—

307

సీ॥ మధుర సారభర్షురీ శ్చ మంజులాచ్ఛలతాంత
గుచ్ఛచక్రిచ్ఛటా శ్చ గుంఫితంబు
సావర్ణగుణజాల శ్చ సంభూషితం బంత
రాంతరవ్రత్యువ శ్చ హరిత నీల
శోణమణిప్రభా శ్చ నుండరవృత్తంబు
పర్వాయిత మృదువీ శ్చ వాళ రమ్య
మాజానువిరచన శ్చ భ్రాజత్ప్రదామకం
బలుతఁ గీలితమయ్యె శ్చ నధిపునకును

తే॥ మంజుల సుమృష్ట నాళ స శ్చ మన్నితంబు
లలిత శోణసరోజంబు శ్చ లక్షణముగఁ
జగురుపొట్టముచెల్లియైన శ్చ చేతనమరె
దనరెఁ గమలేశు డన నంత శ్చ ధరణి కతఁడు.

308

వ॥ అంత సభాకార్యక్రమంబున కుపక్రమంబుగా—

309

తే॥ దైవము నుతింప ననుమతి శ్చ తానొసంగి
ధర్మసంరక్షకాచ్యుతో శ్చ దారమూర్తి
నంతరంగంబున న్నిల్చి శ్చ హస్తయుగళి
మోడ్చి యరమోడ్చు గన్నుల శ్చ ముందు నిలచె.

310

చం॥ శ్రుతిరమణీయనూక్తముల శ్చ సుస్వరయుక్తిఁ బ్రేవుల మూర్తులై
మతియొనరింపసాగిరి వి శ్చ నూత్నతనెక్కొన నూక్తి నూక్తికి

యతివరు లోలి నిల్చి విన శ యంబదిచేతులమోడ్చురూపుగా
మతియెటువోయెనో యనఁగ శ మ్రాన్వడినిల్చిరి సభ్యులెల్లరుఁ.

ప॥ పిమ్మట నెల్లరు నాసీను లగుటయు నెల్లడఁ బ్రళాంతత సాదుకొననంత.

స్వాగతసంఘాధ్యక్షు శుపన్యాసము

ఉ॥ స్వాగతసంఘనాథుఁ డను శ సమ్మతిగా మహనీయులార! సు
స్వాగతమెల్లవారికి స శ భాతలనేతకు ధర్మనేతకుఁ
త్యాగమమాత్మ్యులై మహిత శ ధర్మసమాహితదృష్టిచిత్తులై
సేగుల లక్ష్యపెట్ట కిట శ జేరుట కెంతయు మోద మయ్యెడిక. 313

ఉ॥ కంటను వత్తివై చికిరిసి శ కాయుచునుండిన నాత్మభూపతుఁ
వంటవిసంబునెట్టికొని శ బాముల ముందిన నిల్వరించినఁ
కంటకముల్ సుదూరముగఁ శ గాలనుదన్నుచు లక్ష్యసిద్ధికై
బంటుతనంబు తెల్లముగ శ వచ్చినవారికి మా పురస్కృతుల్ 314

తే॥ రాజులేగాక రాజాధిశ రాజులిందు
ధర్మసభ్యత్వ వత్రిం బు శ దారమతిని
విలిచి మాతోడ నిలిచిరి శ వీడినుఖము
వారియెడ మాకృతజ్ఞత శ వఱుఁగాక. 315

తే॥ ప్రజకు వెన్నెము పరికింపఁ శ బ్రభులె గాన
తాదృశోదార ప్రభువులు శ నాదుకొనుచుఁ
జేతకినిచేయి మాటకుఁ శ జేర్చి మాట
మెలఁగుచుండుట మనకెంతో శ మేలు! నేడు. 316

తే॥ మనసమావేశ మిది నేడు శ మనకకాక
యఖిలధరణికి మహిత శు శ భావహమ్ము
సమయ మిదియెన్న బంగరు శ సమము దాన
రత్నసమవాసరము లివ్వి శ రావు మరల. 317

తే॥ విశ్వమానవచరితలో శ వేడ్కఁ గొల్పు
రసచయ్యాధ్యాయమిదివైడి శ వ్రాసినొప్పు
సకలమానవకల్యాణ శ సాధనమున
మేళనందిది ధన్యమై శ మించుఁగాక. 318

తే॥ రంగులేకాక కులముల క రంగులెన్న
జాగృతములైన మనలోన క సరళమైన
దృక్పథ మదేకమై గెల్పు క తెచ్చ మనకు
వాక్పథము నేడు జయమున క వఱలుగాక. 319

ఉ॥ స్వాగతసంఘనాథుడు వి క చారపరిపుతభాషణమ్ముల
స్వాగతము వచింప నిటు క సంగ్రహాయుక్తిగ సర్వవర్ణభా
భాగము లందు ధార్మికస క భాచరితంబులు నాయము వ్యయ
మొగును బాగు సర్వవిష క యోద్యమముల్ వివరించు
పాత్రముల్ 320

తే॥ సభ్యులకు నెల్ల నందించి క సభకు జయము
కోరుచును రానిఖండాల క భారుణీశు
లచటితీర్పుల నొప్పుచు క నంపినట్టి
కమ్మలఁ బఠించె నంతఁ ద క త్కార్యదర్శి. 321

వ॥ తదనంతరంబు — 322

అధ్యక్షోపన్యాసము

చం॥ తొలుతవచించె నాగమితి క ధూర్జహు డిట్లు గభీరవాణితో
నలువకు దీటువచ్చు ముని క నాయకులార! యుగప్రవర్తనా
స్థలితపరాక్రమోద్ధర వి క శాంపతులార! సమాజభద్రగం
కలన సుతప్తకాంచన వి క కన్వరజీవితలార! మేలుగాక. 323

తే॥ దేవ మానవ భువనముల్ క తేజ మడర
నేలి సద్ధర్మవిద్యుతి క యెసకమెసగ
మానుషాకృతి దేవతా క మాన్యులై న
యల కకుత్స్థుని నహుషుని క దలఁతు మొదల. 324

తే॥ వృథుమహీశు పురంజయ క భూమిపతిని
దుందుమారు యయాతని క దోసిలోగ్గి
వినుతిచేసెద గురువుల క విధముకాగ
సత్సవర్తన నాదర్శ క సద్గుణులగుట. 325

శా॥ అదర్శంబుల సత్యసారముల నె నై నై నా వచింపంగనో
గాదీచేతులఁ జేయ రెండిటికి నా న కం బంతదూరంబ యీ
భేదంబితయులేనిచందమున ని న ద్విఘ్నంబుగా సంయమో
ద్భేదంబొప్పుగఁ బల్కుఁ జేతలకు సా న దృశ్యంబు దీపింపఁగాఁ.

శా॥ ఉత్పాతముగా ప్రజల ప్రభువు ల నోన్యన్యమరక్తాత్ములై
చేతల్ పల్కులు నంతరంగమును భా న సిల్లంగ నేకాకృతి
జాతిందీర్చి సమాజమూర్తిని బా న శస్త్రంబుగా వృత్తవి
ఖ్యాతిం జూపిన మీదు ధర్మగతి య న గ్రాహ్యమై మందేనియు.

తే॥ విపుల భవదీయ విజ్ఞాన న విత్తలక్ష్మి
భువనమోహన సంతాన న భూరిలహరిఁ
గర్కశ జగమ్ము నాగర న కమ్మొనరై
జతనమొనరింప నేది య న సాధ్యమిలను ? 328

తే॥ యుష్మ దుద్యమములయెడ న నొప్పు గనియు
నినదృశ్యంబుగ మామీది న వేరమునను
నల మరుత్త మహిశాదు న లాత్మప్రజల
సిలుగులను ముంచుదుండుటఁ న జడకు మనను. 329

ఉ॥ మాపయి గ త్తినై త్తిన స న మన్వితమయ్యెడుఁ గొంతయేని సు
తాపమగుఁ స్వయమ్ముగను న ధర్మసమాచరణానుపాలనా
వ్యాప్తులయ్యుఁ దాము జన న తాభ్యుదయావహధర్మసంస్థల
దూషితులై విరోధమునఁ న దోయుటఁ గాంచిన, మాజెతప్పగు.

తే॥ దొనగు తెవియైన మాయెడఁ న దోచెనేని
తెలుప నేము కృతజ్ఞత న తెలిపి వాని
తీర్చికొందుమె! తమవీపు న తెలియఁ దమకు
నలవియగునొక్క యెవ్వరి న కై నఁగాని! 330

తే॥ ద్వేషమూలంబులగు మాదు న దోషములను
వారలే యేల! యిందు నె న వ్వారలైన
వెలువరించిన నవ్వాని న వేగతీర్తు
మనుచితము దానుడగుట య న ధర్మమునకు. 331

ప॥ అనుటయు నాసమయంబున.

333

తే॥ సాహృద సుదూరతన్న ప్రపాత సభ్యకర్మ
ములకు నెల్ల ననూయయే శ కొలికిపూస
లగ్నికిని మైలయున్న మీ శ కగును దోస
మనుచు సభనుండి వినరాగ శ ననియె వెండి.

334

ఉ॥ జ్ఞానవయస్తపోవిధిల శ సద్గుణ సంచయవృద్ధభూపులక
గాని తెఱింగునం బలుక శ గా దిట్ట వారికి—మాకు—మీద సం
ధానముచేయుఁ గాలగతి శ తప్పలు కన్దొన నాత్మకోధనా
ధానము ముఖ్య మెల్లడల శ ధర్మగతుల బహుసూక్ష్మముల గదా.

ఉ॥ భేదములం దభిన్నగతి శ పెద్దటికంబును చిన్నరూపునక
వాదములందు సత్యగతి, శ వైరమునందున మైత్రికంటయుక
క్షోదలవంబు మేరువుగఁ శ జూచుట, యిమ్ముగ లోకమందునక
మాదిరిగా మెలంగుటయు శ మంచితనంబున కగ్ని లక్ష్యముల.

తే॥ మందునకుఁగాని మూలంబు, శ మంత్రమునకుఁ
గాని వర్ణంబు, యోగ్యుండు శ కాని నరుఁడు
నుండఁ డైనను గూర్చంగ శ నుచితరీతిఁ
జరుగు డొక్కండు పలయును శ జగతిలోన.

337

ఉ॥ ఎక్కువతక్కువల పొసఁగు శ నెచ్చట నేని గునైకమూలముల
నొక్కొనియున్న యెక్కువల శ నిల్పి మనంబున మేటులన్యులక
దక్కువలోన నిల్చక ను శ ధారణఁ దుల్యులఁ జేయ ధర్మమూఁ
జక్కెరమాడ్కి నుప్పును ను శ సంస్కృతి భోజ్యముగా నొనర్పరే.

ఉ॥ వస్తువు సంస్కృతంబయిన శ వర్ణవిశిష్టత యెట్టులుండినక
నిస్తుల సత్ప్రవర్తనయ శ నేటుకు తెచ్చెడి నెల్ల వారలక
కస్తురి కవ్వరంపు టాడి శ కంబగు వర్ణవిభూతి లేకయుక
శ స్తకరవప్రవర్తనఁ బ్ర శ స్తికివచ్చుట తెల్లమేకదా?

339

ఉ॥ రంగు లవెన్నియైన మది శ రం గొకడైనను రాజకీయ స
ద్రంగములందు విశ్వజన శ రాజకీ ఖాళ్యతకాంతి భద్రతా

భంగురసాధము న్నిలువ శ్రవచ్చెడిధర్మమహాపలాళితో
సంగతసాదరత్వరస శ్రసామ్యవిధానుధః గూర్చి యొప్పుగా. 340

తే॥ తాదృశోదేశసిద్ధికై శ్రతప్పకుండ
కలియుచుండంగ మన కింత శ్రగలిసె మనసు
పెఱకుఁ గలియును నెల్లియే శ్రవేరమేల!
భూరుహములెల్ల నొక్కటఁ శ్రబూయునొక్కొ!! 341

తే॥ వివిధదేశసమాగత శ్రవిపులమతులు
తమదు సువిచారములు తెల్పు శ్రసుముఖు లింక
వాని నమృతపదంబుల శ్రవరలువాని
వినఁగఁ గోరెద నని యుపవిష్టుండయ్యె. 342

వ॥ అంత నప్పలుకు నూతఁగాగొని 343

మ॥ పరిపాటిం బరమర్షి పార్థివవరుల్ శ్రవారావిదుల్ పాజ్ఞాల్కు
వరసామ్యప్రతిపత్తి శ్రేష్ఠతమ నిశ్శ్రమ్మిం బ్రపంచైకమా
ర్గరతిం గూర్చి యుపన్యసింపిరి మహా శ్రగంభీర వాగ్గుంభన
మొరసెదందుభి యంత మింట రవి స శ్రభ్యుల్ పోల్పుఁగాఁ
బైవయ్య 344

తే॥ నిలచి యయ్యెడఁ దత్పథా శ్రనేత లేచి
యితర సమితులు మధ్యాహ్నా శ్రహృద్యవేశ
జరిగెడిని సార్వభౌమ సం శ్రవరణమెల్లి
నడచు నభకును వీడ్కొల్పు శ్రనడచు నిపుడు. 345

తే॥ వెండి వచియింతు నొక్కటి శ్రవినుడు నిరతి
దేవమానవపూజ్యుడై శ్రతేజరిల్లు
భృగుమునీశ్వరుఁ డధ్యక్ష శ్రపీఠి గొనెడి
ననుమతింపుడు తేవటి శ్రకనియె నంత. 346

తే॥ మగుడ మరునాడు తత్పథా శ్రమందిరమ్ము
సరిగ వేశకు నిరవకా శ్రశమ్మునరెచ్చె
సభ్యగణమెల్ల, సంయమి శ్రచక్రవర్తి
పుండరీకాసన్నుడై శ్రపొనరెఁ బతిగ. 347

కం॥ అనుగతిఁ గార్యములన్నియు

జనుటయు సమాట్టు నెన్ను శ సమయం బగుటక

మునివరుఁ డొకడు మరుత్తా

వనినాథుం డివ్వఁ డనుచు శ వాకుచ్చె నెనక.

348

మహాసభ మాంధాత్యమహిపాలుని విశ్వమానవ సమాజశేతగా నెన్నుట

తే॥ ప్రధిత మాహిష్మతీశుఁడు శ ప్రాధిఁ బల్కె

మాకు నిష్ఠులు మాంధాత్య శ మనుజనాథు

లనుడు తద్రాజకము సర్వ శ మట్ల యనియె

మునిగణంబును ప్రతినీధుఁ శ మోడ మనిరి.

349

తే॥ విధివిరామమ్ము లేనట్లు శ వింతకాఁగ

కొలుపుకొలువెల్ల సాకేత శ కువలయేశుఁ

బేర్కొ నెఁ దదీయ వర్చస్సు శ వృక్షపంక్తి

నబ్జఘృణి సుధ కై వప్తి శ నలమె నంటు.

350

వ॥ పిదపఁ గొంతవడికి ప్రశాంతత పాదుకొన నపుడు భృగుమాని యుత్థి

తుండై యెల్లరువిన నిట్లు వినిపించె.

351

మహాసభలో భృగుమాని మాంధాత్య

మహి కాంతుని సార్వభౌమపదంబున నభిషేకించుట.

మ॥ చిరకాలార్జితశాంతిసంచితజగత్ శ క్షేమంకరోద్వృత్తపః

పరిపూర్ణాత్మకులార! ధర్మమహిమా శ భ్రాజత్ప్రజాపాలనా

చరితార్థాత్మకులార! మానవసమా శ జక్షేను కృజ్జీవితా

దరులారా! తగ నిమ్మహాసమితి మాం శ ధాతృక్షమాజాని వ

ర్సరితుం డీయఖ ప్రజాభువన స శ మ్యాఃస్కార్తిగా నిత్యతే॥ 352

శా॥ ఆ వాచంయమినేత వెండియనియె శ హర్షప్రభుల్లాస్యఁడై

దైవం బీమహితోద్వమంబునకు జై శ్రంభై న ప్రోత్సహము

గావింపక గెలుపొందినారము చిరా శ కాంతౌరమాడేరె నీ

యావద్భూతల మీసుయోగమున శ నవ్యస్ఫూర్తి శోభిల్లడిక.

తే॥ ఈనమస్వయ శల్యమై శ యేచుచుండ

బహుసమంబులుగా బహు శ ప్రముఖవితతి

నేటి కది వీడ వైకుంఠ శ్రీ ననరు కల్పి
మానవజగంబు సౌఖ్యసం శ్రీ పదలఁ బొదలు.

354

తే॥ విశ్వమంగళకరమైన శ్రీ వేడ్కదీని
మనకు వెలయించినట్టి యీ శ్రీ మాధవునకు
ప్రథమ మర్పింపుదము న శ్రీ మోనాకమాలను
ధర్మ సేతువులార! యీ శ్రీ దారులార.

355

మ॥ మును విశ్వంభరుఁడొప్పు నల్ప భవన శ్రీ ముర్ఖ భోగ

భూమిపతి

దనతేజంబున; విశ్వమాతని విరా శ్రీ ట్టత్వంబు తన్మూర్తు లౌ
మనమీభూపతి సార్వభౌమపదవి శ్రీ మాన్యస్థితి నిల్పుట
మనతేజంబులు రూపుఁగొన్నవిటు లా శ్రీ త్సఖ్యాతియై యీతడు.

తే॥ వెలసె సముదాయతేజః ప్ర శ్రీ వృత్తికలన
మతియు నాతని తనువుగా శ్రీ మానితులము
తనువు నాత్మవిధేయమై తనరు టచిత
మగుట మనవల్కు కృతిమూర్తి శ్రీ నడరుఁగాక.

357

మ॥ ఇట్లని యమ్మహాసభాధ్యక్షుండు మాంధాతృ మహీబూజిడగు కవ
లోకించి.

358

తే॥ తృణమునం దగ్ని రవులుచు శ్రీ తీవ్రముగను
మండు గవ్వన ధప్పని శ్రీ మండిపోవు
వెంటవెంటన గాదంబు శ్రీ వేయుచున్న
నగ్ని యారక దానిపై శ్రీ నమలుచూపు.

359

తే॥ ఉముకప్రోవున నొకవరి శ్రీ యూదినిల్వఁ
గవ్వతోవరి, రాజుచు శ్రీ గాలుచుండు
పొగలుచిమ్ముచు మథియింపఁ శ్రీ బొసగ జమ్మి
వెలువరించును దనలోని శ్రీ మొలక వెలుగు.

360

తే॥ సెగలు పొగగొమ్మ నెట్టుచి శ్రీ చెరుటకాకఁ
గాంచి మాలిన్యమెడల సా శ్రీ గంగఁగొట్టి

రాచి రంపానఁబెట్టుచు శ నాచి తోమ
మెఱసెడిని నుక్కు మిలమిల శ మిసిమితోడ.

361

తే॥ నటికి ముక్కులుచేసిన శ మెఱుంగు కనము
తాలఁ గొన్నిటఁ బటికపు శ తాలఁగొంత
దీ ప్తివిలసిల్లుఁ; బరకీయ శ దీ ప్తియలమఁ
దళుకుబెఱుకులఁ గాంతముల్ శ దనరుచుండు.

362

తే॥ సహజ తేజస్సురన్నఱి శ సానఁ దీరి
యాశలనునిపు స్వపర ప్ర శ కాశమగుచు
మంజులమరీచిమాలికా శ రంజనమున
శిక్షితంబైన విజ్ఞాన శ శిఖవిధమున.

363

తే॥ ఇట్టితత్వాలుగల ఘను శ లెంద తేని
కానవత్తురు సంఘంబు శ కలయఁజూడ
నీ విభేదంబు లెఱిగియొ శ యెఱుంగకొ నిను
నెన్నుకొనె వత్స! విభునిగ శ ఈ జగమ్ము.

364

మ॥ అరుదార శ స్వపరప్రకాశకత య శ న్యాకర్షకత్వమ్ము నీ
పరమై చొప్పుడ భూతలంబు భవద శ వ్యాకేధ ధర్మప్రభా
కర సద్వాస్తవీని రమ్యదృశ్యమయి యె శ క్కాలంబు జాగ్రద్భి
బరగుంగాక శరత్ప్రభాత విలస శ త్పద్మాకరస్ఫూర్తితోఁ. 365

వ॥ అని సింహాసనము నిర్దేశించుచు 366

ఉ॥ మానవలోక మేకతమ శమార్గచరమ్ముగ నానవెట్టుచు
మానిత సత్యధర్మరుచి శ మాంసల సుస్థిరశాంతిసౌఖ్యవి
జ్ఞానమహిమ రూపముల శ సంఘముదీర్చుచు నుర్వి నందనో
ద్యానముగా సృజించు మహి శ రాసన మిద్దిరహిఁ గ్రహింపుమీ

చ॥ అనుటయు నవ్వరాసను డ శ హాపతికైవడి పొడ్చుగుబ్బలిం
దనరు తదుజ్జ్వలాసనము శ ధన్యముచేసెను పాణిసంపుట
స్వనము సభాంగణమ్మునఁ బ్ర శ శాంతముగా మునిచంద్రు డాభిషే
చనికవిధి ప్రవృత్తకల శ శస్థిత పుణ్యధునీ జలంబులఁ. 368

తా॥ ఉర్వీనూతన జీవనోపధిశీత యూషంపు నివ్యందమున్
బర్హంజేయువిధానం జల్లెఁ గిసల త వ్రాతంబునన్ శక్తిదోః
పర్వశ్రేష్ఠకీటమంజులశిరః త వ్రాతమ్మునన్ జత్రక
మ్ముర్వామోదలతాంతదామకము నా త భోద్యోత రమ్యా
ర్మికన్.

తే॥ నిరతి సన్మానసంఘాధి త నేత యోలిఁ
దనర నిడ విశ్వమానవ త దైవమునకు
తక్కులాంఛనసంతతి త మక్కువమెయి
సంశ్రయింపంగ నమ్మహీ త శక్తి డంత.

370

తే॥ మోము జాబిల్లి కొండఘట్ట త ముద్దుఁగుటియ
నిలచి సన్మాన సంఘాధ్యు తలలితగతిని
కరముఁ గరమునఁ గీలించి త గారవించి
సంయమిగణమ్ము ప్రిణతిచే త సత్కరించి.

371

తే॥ కోకనదకాంతి నటియింప త గురువరేణ్యు
వసిండియడుగుల రేణువు త పాణియుగళిఁ
జేకొనియె భృగుమునియు నా త జీవమణిని
పొదివి బంగారుగద్దెచై త బొందుపరిచె.

372

కం॥ విధివిహితాశీర్వాద స
మధి కారవ మడర మంగ త శాశ్వతలఁ దపో
నిధు లా గుణనిధి తల నవి
తథగతులన్ జల్లి రపుడు త దైవాశ్చతులన్.

373

తే॥ ఘమఘమార్భటి నచ్చరత్ త గురిసి రంత
గాన సుధ వేల్పుఁగన్నెలు త కల్పకుసుమ
ములను జల్లిరి జగతి నా త మోద మడర
మొరసె మరదుందుభులు తూర్య త ములు రహించె,

374

తే॥ పొద్దుపొద్దున వేవెల్లు త ముద్దువేళ్ళు
పుణుకఁ గెరలెడి పొందమ్మి త మురువుసిరులఁ

- గులుకు రాయంచతురుముల కలకలమున
రమణ విలసిల్లు కమలాక క రమ్ముకరణి 375
- తే॥ వేళకలయంగ విశ్వము క వేడ్కనూప
మురియుచుండెడి మొనగాండ్ర క మోముసిరులఁ
జేజయలుపెట్టు సభ్యుల క మోజు రొదలఁ
బరిధవిల్లెను తత్సభా క భవనతలము.
- నీ॥ అఖిల లోకావళి క కమృతంపు చవిఁ జూపు
మవలయాధీశ్వరు క ధవళరుచుల
విశ్వమ్మునకు శుభ క విభవంబు లొనగూర్చు
మునిమండలము మహా క పూరమునను
జీవుల మేల్గీళ్ళ క చైపులు నూచించు
బుధ గురు కవుల ప్ర క భూతగతులఁ
బుణ్యాత్ములకుఁ బ్రతి క మూర్తులై విలసిల్లు
నక్షత్రమూర్తుల క నవ్వు తెఱల
- తే॥ కలకలనెసంగు తన్నభాం క గణము కరణి
నధిక మహిమాస్పదము తత్స క భాంగణమ్ము
దేవసభావోలె ధర్మ ప్ర క తీత మరయ
నందన వనమ్ముకరణి నా క నందకరము. 377
- కం॥ శీతల సురభిళ మారుత
పోతమ్ములు పొల యనగల క పొలవము లలమక
జేతము రంజిలఁ జేసెడి
సేతతీక్షణమందు శాంత క మెల్లడ వెలయక. 378
- న॥ ఆదేశించి యావరిష దధ్యక్షుండగు భృగుమునీంద్రుండు నిజాననం
బున నువవిష్టుండయ్యె నంత. 379
- మధ్యమహాకపాలకుండగు మాంధాత్యనకు విశ్వధాతల మహి
పకు లుడుగరలుపెట్టి విధేయులగుట.
- తే॥ విశ్వసమాగ్రి బృహాకల్ప క వృక్షకమ్ము
ధర్మపీతాలవాలాన క తనరనిల్చి

యుడుగరలపేరి సత్తువ శ నోలిఁ గూర్చి
ప్రీతియాపామృతమ్ము పూ శ రించునట్లు.

380

తే॥ దొడ్డగద్దియ నొప్పారు శ దొరలదొరను
కాసుకల కొంగిలింపుల శ గారవించి
రల మహాభాము డాకుత శ స్థలివిభుండు
మాతుల శ్వశురులగుటఁ శ బ్రీతిఁ దొలుత.

381

తే॥ వర్షవర్షాంతరాగత శ వసుమతీశు
లాత్మవిభవంబునకు వన్నె శ నావటించు
ద్రవ్యములఁ గాన్కవెట్టి యా శ దైవమూర్తి
సన్నిధిని సాగిమొక్కిరి శ సంతసమున

382

చం॥ సకల ధరాతలస్థిత ర శ సావతు లెల్ల తెఱంగువార లిః
ట్లాకఁడాకఁడే స్వకీయ విభ శ వోన్నతి కర్తృవిధి తదర్హణ
బ్రకటముగానొనర్చి వశ శ వర్తితఁ జూపిరి సార్వభౌమతా
సుకృతపదమ్ము పూర్ణమయి శ శోభిత నవ్నడు విశ్వభద్రమ్మై. 383

చం॥ నిరుపహతిఁ సముద్రతటి శ నీతతకానన్ శైలతుండిల
మ్మురుమణి విస్తృతాకరమ శ హోజ్జ్వలలోహఖనీచిండిల
మ్ము, రుచిర చిత్రధాతునిధి శ పుష్కల మూర్జిత సస్యగంధి ల
మ్ము, రుచి ధరాతలమ్ముఖల శ ముగ నగరీవరపట్టణాళితో. 384

తే॥ ఇటుల వశమయ్యె మాంధాత శ కేకరాత్ర
మంద జనమేజయుడు మున్ను శ మహితలమ్ము
వడసె నహములమూట నీ శ వసుధయెల్ల
నేడురాత్రుల నాభాగ శ నృపతిఁ జేరె.

385

తే॥ భూతదయపైకి, పెన్గత్తి శ కోత లోన
నెఱుగనట్టి సుశీలు రా శ నృపతివరులు
తద్గుణప్రీతయైచేరె శ ధరణి తాన
యమ్మహాత్ముల జనమేజ శ యక్షిలీంద్ర).

386

చ॥ తదనంతరమున—

మాంధాత కృతజ్ఞతను చెల్పుమఁ దుదిపల్కులతో
మహాసభకు వీడ్కోలు తెల్పుట

ఉ॥ శీలవదగ్రగణ్యుఁడు వి శ శిష్టచరిత్రుడు యావనాశ్వఁడా
యోలగమెల్ల శాంతిమెయి శ నొప్పుగనుండగ భూమిభారమున్
దాలిచియుంటనోయన ని శ దానముగా నటలేచి యిట్లనున్
మాల్మిఁ జేసి మావయిన శ మావెలిజీవములార! యిత్రతీర్ణ. 388

ఉ॥ జ్ఞానవయస్త్వప్రోధిక ర శ సావతులుండగ మాన్య లుచ్చయ
స్థానమొసంగి మాకిటులు శ సత్కృతియెల్లగ సల్పినారు నె
మ్మేనునఁ బుట్కలూరెడిని శ మీ నెఱచాగవుఁ బండువెన్నెలన్;
మానితమైన యీదినము ఁ మాకుఁ జిరస్మరణీయ మెంతయున్.

ఉ॥ పూనెద మీవితీర్ణిమయ శ భూమిభరంబు భవన్నియుక్తిగా
నూనిన యీమహాపదము శ నొప్పుగనిల్పెడి భూరిక క్తి సం
దానితమయ్యెడి భవదు శ దారనయ ప్రగుణ ప్రవృత్తిచే
మానుగ మాయెడన్ గనుడు శ మంగళ మీయనుజన్మసేవలన్.

మ॥ వివిధాచార మత ప్రభుత్వగతు లా శ వేష్టించి మమ్మెల్లరన్
దవులంజేసె ప్రభిన్న తాస్థితల శ నిస్తారంబు లేనట్లుగా
నవి యెల్లం గడు దూరమై చనియె నే శ కాధ్వన్యలై యుండుటన్
దవులన్ ధార్మిక సూత్రజాలములు నే శ స్తం బిట్లు వర్ధిలుతన్.

ఉ॥ మానవ విశ్వమెల్ల నొక శ మాటకు లోబడి ధర్మ దేవతా
ధేనువు గేహగేహమునఁ శ దియ్యగ గోర్కులు తీర్చుచుండగా
మానవుఁ డెవ్వఁ డేని నొరు శ మన్ననతోఁ జెయిచాచు గోజుకుం
బోని తెఱంగు కల్గె నిక శ ప్రొద్దులు మేలురకానఁ జెల్లుతన్. 393

తే॥ ఈదృశోదార కల్యాణ శ మెనయఁ జేసి
నట్టి కల్యాణమూర్తి కా శ హరికి వినతి
శతము లర్పించి యిమ్మహా శ సమితి మగుడ
కలియఁ గోరెడఁ గోసల శ కటకమందు.

392

తే॥ ఇటుల వచియించి కూర్చుండె శ నెలమి మ్రొక్కి
సమితి కప్పుడు మాంధాత శ చక్రవర్తి

భృగుమునీందుగ్గుడు సమితికి శ్రీ విడుపుఁ దెలుప

కార్యదర్శియు నలరించెఁ శ్రీ గడపలుకుల.

394

ప॥ తదవసరమ్మున

395

వృద్ధీవృత్తము॥ మునీశ్వర వరస్ఫుటస్వరమశోభ్య శ్రీ ములే మంత్రములే

కనత్స్వన కుశీలవప్రథిత గీతి శ్రీ కామంజరులే

మనోజ్ఞ హరిచందన ప్రసవగంధ శ్రీ మాధుర్యములే

తనూదుహము లుల్లసిల్లఁ గురిసెకా న శ్రీ దశ్యాళికిఁ.

396

తె॥ కనకరత్న విభూషణ శ్రీ కలితమైన

భద్రగజమెక్కి యా చక్ర శ్రీ వర్తియంత

ప్రథిత రాజాధిరాజులు శ్రీ బలసిరాగ

దిక్పతి విశిష్ట దేవేంద్ర శ్రీ తేజ మడర.

397

తే॥ వెడలి ప్రజలెల్ల మెఱయుంప శ్రీ వేడ్కతోడ.

విడిదలకుఁజేరి యెల్ల ర శ్రీ వీడుకొలిపె

సముచితమ్ముగ సత్కృతి శ్రీ సల్పి వార

లాత్మ సదనంబులకు నేగి శ్రీ రతిముదమున.

398

ప॥ ప్రతిష్ఠానపురాధీశుండు మహాభాముం డమ్మరునా డమ్మధ్యమలోక

పాలునకు గౌరవంబుగా నిఖిలవర్ష దీప్త భూపాలవరేణ్యులతోడ

మహావైభవోపేతంబుగా విందొనర్చి యర్పించి యనిపె నన విని జన

మేజయుండు మునీంద్రా! మాంధాత్మమహీశున కయ్యెడ విముఖం

బైన రాజనృపవక్త్రుంబెల్లు వశంవదమయ్యె? దరువాత నతని పాలనం

బెట్టించుదంబునంబరఁగె? తేటపడందెల్పవే యని వైశంపాయనువేడ.

ఉ॥ శ్రీమధురస్మితప్రథిత! శ్రీ శేషగిరీంద్ర భుజాంతరాళ ది

వ్యామల శక్రనీల పద శ్రీ కాయితమూర్తి! మదీయలోచన

స్థేమ రమానుఖేలన సు శ్రీ లికిశోర! మదీయసాహితీ

కోమల కోకిలేష్ట కిస శ్రీ గుంఫిత చైత్రీరసాల పేశలా.

400

క॥ నా ముంగొంగు పసిండి! నాతలఁపు టా శ్రీ నందమ్మ! నాలోన ను

ద్దామంబైన నెలుంగ! నానుడుల ని శ్రీ త్యంబైన జీవమ్మ! నా

హైమవృక్షంబుల రత్నవర్షము! మదీ యాధ్వప్రదీపమ్ము! నా
స్వామీ! వేంకటకైలశేఖరమణి! నా భాగ్య వింతామణి 401

మాలినీవృత్తము॥ నిజపదకమల శ్రీ యన్నిగ్ధ శేషాద్రీకూటా
త్రిజగ దవనదీతా య దీప్తదివ్యప్రభానా
లజ రజతగిరీశేం య ద్దార్పితాంఘ్ర్యజ్జయుగ్మా
విజిత విబుధ విద్వి య ద్భృంద చక్రప్రకాశా. 402

వ॥ ఇది శ్రీశ్రీనివాస కృపాసమాసాదిత కవితా విభూషితండును, కృష్ణా
మండలస్థ కృష్ణానదీవవిత్రప్రాక్షీరవర్తి “శ్రీరంగపురాగ్రహార”
వాస్తవ్యండును, బళ్ళారిమండలస్థ “హాసపేట”పురీ పురపాలనో
న్నత పాతశాలాప్రధానాంధోపాధ్యాయ పదవీవిలసితుండును,
శ్రీమత్పదసంస్తుత “ఆనూరి” సముపజ్ఞక “తిరుమల” పదాంచిత
“కొండూరు” సముపాధ్యాయ “పంచాంగ”స్వర్థ నామధేయ
“హారీత” గోత్రపవిత్ర కృష్ణమాచార్య తనూభవుండును, ఆంధ్ర
విశ్వవిద్యాలయాధికత “ఉభయభాషాప్రవీణ” పట్టప్రకాశితుం
డును నగు వెంకటాచార్యునిచే రచింపఁబడిన కృతులలోఁ దృతీయం
బగు “ఆదర్శప్రభుత్వా”పరనామక “ సమాజసామ్రాజ్యం ”బున
ద్వితీయఖండము. 403

స మా జ సా మ్రా జ్య ము

లే క

ఆ ద ర్శ ప్ర భు త్వ ము

తృ తీ య ఖం డ ము

శ్రీ రమణీయ వేష! శృతి క విహిత నిశ్చయ సతాత్మభాష! ని
ష్కారణ సత్కృపా మధుర! క సర్వజగత్పరిక్షణాధురా!
కారణ కారణ! దుహిత క కారణ! లోక మలఘ్న నిమ్నగా
కారణ పాదపద్మ! భుజ క గవ్యభువర్వత సద్మ! మాధవా! 1

వ. దేవా! శ్రీవేంకటాచలపతీ! అవధరింపుము. వైశంపాయనుండు
జనమేజయునకు వెండియు నిట్లు వచింపఁ దొడంగె. అట్లమ్మానవ
పాలుండు ప్రతిష్ఠానపురంబు వెడలి.

ఉ. పెద్దలుచేరి నావయిని క పెట్టిరి యీజగతీధరంబు నా
పెద్దలపూనికి తీర్పుటయ క పెద్దరికంబు మదీయ జీవితం
బొద్దిక నాదు విజ్ఞతయు క నుక్కును నేరిమి సర్వసంపదల
ముద్దుగ లోక పాలనకు క పుట్టువునొడ్డెద ధన్య మయ్యెడిక. 3

వ. అని తలంచుచు నిజకటకంబునకుం జరుడెంచి నవీనవిశ్వవసుం
ధరా సమష్టిప్రభుశ్శువు టాదర్శంబులు ప్రకటింపఁ దెలియవచ్చిన
వత్రికా విరేఖరుల ప్రశ్నలకు ప్రత్యుత్తరంబుగా నిట్లు వచించె 4

మాంధాత లోకనిరూఢి కై పత్తి కావిలేఖరులముందు పొంపు
కాదర్పణులు వచించుట.

చం॥ అనలపరీక్షకుఁ నిలుచు శ సచ్చపువ ర్తన మచ్చుముక్కగా
మనియెడువానిజీవితము శ మాకుఁ బ్రసన్నత నావటించెడు
మనకును నెల్ల వారలకు శ మానస లక్ష్మ్యమొకండె సంఘము
మనుచు టయెల్లభంగుల స శ మంచిత సోదరతానుపాలనక. 5

సీ॥ నెమ్మిమై నారాధ శ నీయమెయ్యది యన్న
నది లోకమేయని శ యందుమేము
నిరతిమై నాచర శ నీయమెయ్యది యన్న
నది ధర్మవే యంచు శ నందుమేము
నియతిమై సభ్యస శ నీయమెయ్యది యన్న
నది యోరిమి యటంచు శ నందుమేము
నీతిమై సఖిలవ శ నీయమెయ్యది యన్న
నది పరశ్రేయమం శ చందుమేము

తే॥ మనుజు డార్జింపఁ దగునెద్ది శ యనినఁ బరకృ
తజ్ఞతయ యని యందు ము శ దారమతిని
ప్రకటనీయ మదేదినాఁ శ బరులనుగుణ
లవ మటంచు వచించెద శ మవని నేము. 6

తే॥ వితర జౌదార్యములు రెండు శ విబుధగుణము
లాగుణముల మావపు శ డమరదీప్తి
మానితుండగు తాదృక్ప శ మాజములన
యమరజగతికి నుద్దియై శ యవనిపొల్చు. 7

తే॥ తాదృశమహిమ గుణరత్న శ ధానియైన
విశ్వమర్త్యసమాజంపు శ వెలుగుఁ గాంచి
చెలిమిఁ గోరి యమత్స్యలుఁ శ కేరవత్తు
రాసమున్నతి పరమ ల శ క్ష్మంబు మాకు. 8

సీ॥ బుద్ధినాత్మకుటుంబ శ్ర మున బంధుపరివార
మున నిజజాతిపై శ్ర నునుచు నట్టి
ప్రత్యేకతకుఁ జక్ర శ్ర బంధమ్ము తగఁజాటి
యన్యజాతులపైన శ్ర నమలునలుపు
హేయభావమునకు శ్ర నింగల మ్మొనగొల్పి
తనక విశ్వముకాక శ్ర తానె విశ్వ
మున కని స్వప్రయో శ్ర జనరతి దివికంపి
సర్వసమత్వ ను శ్ర జ్ఞానవిమల

తే॥ మతినిగాంచుచు ధర్మ్య స శ్ర మాజమూర్తి
ముకురమున నాత్మబింబము శ్ర పోల్కి నెపుడు
గేవలాత్మ సమర్పణ శ్ర కృతివిశుద్ధి
వర్తిలుచునుట పరమ త శ్ర వంబు కనుడు

9

తే॥ తత్పవిత్ర తపోధనో శ్ర ద్దామసత్వ
యోగమహిమానుభావ స శ్ర ముచ్చయమున
మానవ నిరూఢలోపాలు శ్ర మాటుమణిగ
త్రిదిన పృథివీవిభేదముల్ శ్ర ప్రిదిలిపోవు.

10

ప॥ ఇట్లు సంగ్రహంబుగా వచియించి వారల సాదరంబుగ వీడ్కో
లిపె. తదనంతర మొక్కనాడు నళినభవసమధాములగు మునిసార్వ
భౌములను, వితతసామ్రాజ్యఘటనాధురంధర ధరణీవరోత్తము
లను మహాధర్మసంస్థాప్రధానపూరుషులను పలునేలలనుండి రా
వించి యా యుగభూషణుండు తన్మహాపరిషదంతరముననిల్చి యిట్లు
వచించె

11

మాంధాత విశ్వమానవ సమాజసామ్రాజ్య సమగ్రాభ్యుదయవహ
నూతన సంస్కార లక్ష్యములు విశదీకరించుట.

ఉ॥ అంచిత సత్యధర్మ మహి శ్ర తాంతర బాహ్యసువర్తనా సుధా
సింఛిత దర్పణాయిత సు శ్ర జీవితలార! కనంగ నేకతా
సంచిత శాంతి సౌఖ్యమయ శ్ర సాధ శుభస్థితి కాది వైరులై
కించ ఘటించుచున్నయవి శ్ర గేవలమై మత జాతి భిన్నతల్.

12

తే॥ సమసినవి కాని పలుచోట్ల సాగి తోగి
క్రొత్త క్రొత్త సమస్యలఁ గూర్చి పేర్చు
చున్నయవి కొన్నితావుల సూటితప్పి
వానిఁ బోకార్పవలయు న స వంచనముగ. 13

కం॥ తూరుపుఁ బడమర నెఱుంగని
వారలపై నల్పబుద్ధి సర్వ తమూర్తి
బేరెమువారెడి మతములు
పూరించిన తమము ముందు స పోకార్పవలెన్. 14

కా॥ సారాసారవివేకమున్, విపుల విశ్వావంబు వేమోములన్
చేరన్ జాత్తుగఁ జాలియున్నయవి యు సజ్జీవింపఁగాఁ బోలడే!
భూరిజ్ఞాన తపోధనుల్ గురులు స సమ్యావంబువాపంగ ను
న్నారల్ వీరలు సర్వలేకమత వి స్యస్తాత్ములాటాప్పడే! 15

చం॥ మతము సుసేవ్యమొక్కడె స సమాజ హితంబది ధర్మమూర్తిదై
వతము తమోపహం బఖిల స వాంఛితదాయక మైక్యసాధకం
బతికయితాత్మకోధన త స దర్శన దాన నరుండు సాకళో
ధిత కనకంబు పోల్కి గురు స తేజమునన్ విలసిల్లు నెవ్వడున్. 16

మ॥ పలుకోణంబుల యద్దమందు వ్రతిబిం స బం బట్టు లజ్ఞానపుం
దలల్ వేరగుమూర్తులన్ వెలయు నా స దైవంబు నొక్కండ కా!
వెలల్ జేసిన నజ్ఞతాతమము సం స విత్త్వంబు వెల్లొందుటన్
దలఁగున్ భేదముల్లె నేకతయు సు స స్థంబౌ సమాజంబునన్. 17

కా॥ అన్నారాయణుఁ డాది వర్ణియయి యా స ఖ్యానించె ధర్మములన్
సన్యాసంబున నెల్లధర్మములు వి స శ్రాంతింగనం గాన త
త్సన్యాసంబున మించు నా వడుగు నా స త్కౌశ్యేతిఁ గొల్పం దగున్
దన్నామాకృత లొప్పు గేస్తులకు నె స స్మ జప్యమై పూజ్యమై. 18

తే॥ ధర్మపూరుష దివ్య చి స త్రింబు సకల
ముద్రికలమీద నాణక స మూర్తులందు
కేతనములందు సంస్థా ని స కేతనముల
నెలకొనునుగాక యెల్లరు స నిరతిమొక్క.

- ఉ॥ జ్ఞానగుణములక జగతి శ్రీ సర్వము సుస్థితినాగు శౌరవ
సానముల విధియే యగుట జ్ఞానగుణోజ్జ్వల మానవాళిసం
దానిత జాతియొక్కఁడె ను శ్రీ ధాన్యపూణీయము దాని నెల్లడ
మానుగ నెల వారలు స శ్రీ మన్విత దీక్షను పెంపఁగావలెక. 20
- ఉ॥ జ్ఞానపవిత్ర వృత్త పురు శ్రీ మన్వితరుండె సమాజసభ్యతా
స్థానముగాంచు వర్గ కుల శ్రీ సంజ్ఞల సందులనుండి నక్కుచుక
గానఁగఁ గాదు పూరుషుఁ బ్ర శ్రీ కాశిత వృత్తనికేతనంబునక
గానఁగనొప్పు నత్తటివి శ్రీ గన్నడు కాంచనమూర్తి మెచ్చుగా. 21
- తే॥ ఈదృశవిశోధనమున శ్రీ నెంచ నెంచ
పాకశోధితభర్తంబు శ్రీ పగిదిమొఱయు
పురుషులసమాజ సుశ్రేణి శ్రీ భూతలమ్ము
పుణ్యలోకమ్ము పోలిక శ్రీ బొల్పుఁగాక. 22
- ఉ॥ మానవవిశ్వసంస్కృతి స శ్రీ మానగతిక విహరింప సర్వవి
జ్ఞాన నిధానమై సురవ శ్రీ శంకరమై లలితోక్తి వర్ణ సం
స్థాన సువేళలంబయిన శ్రీ సంస్కృతభారతి విశ్వభారతీ
స్థానముచేకొనుక బ్రకట శ్రీ సంస్థల నెల్లడ రాచపల్కుగాక. 23
- తే॥ లఖిలమానవ భువన క శ్రీ ల్యాణమునకుఁ
గంకణముకట్టి నిలిచిన శ్రీ కర్మకులము
మహితసంస్కృతి మహిమకు, శ్రీ మర్త్యమాతృ
డమర తేజస్వి యగుటయు శ్రీ నఖిలదిశల. 24
- తే॥ మొఱప నేలయు సస్యసం శ్రీ పూర్ణమగుట
పూరిపుడుక మహాపథీ శ్రీ పూర్తిఁ గనుట
నిత్యలక్ష్మ్యము లిమ్మాటి శ్రీ నియతసిద్ధి
పడసితిమయేని సర్వుల శ్రీ భాగ్య మదియ. 25
- తే॥ ధర్మసామ్రాజ్యలక్ష్మీ ని శ్రీ తాంతమహిమఁ
గాటకము, భూతవిప్లవ శ్రీ గ్లాని హాని
వెనుకముందుల నరయని శ్రీ వింతమృతులు
ధరణి నెడబాసి యెటకేని శ్రీ దరలుఁగాక. 26

తే॥ మఱపు, సోమరితనమును శ మాంద్య మవృత
చౌర్యవై రములును హింస శ ఛద్యవృత్తి
రోగములు చీకు లంగ శ నై రూప్యములును
మర్త్యలోక సుదూరమై శ మసలుఁగాక. 27

తే॥ లక్ష్మణగుణాధ్యలార! యీ శ లక్ష్మ్యములను
మీదు విజ్ఞాన చాలని శ మెదిపి మెఱుగు
లెత్తుఁ డన నిందు నొక్కండు శ నెడమునేయ
నొల్ల మన్నిటఁ బేరాన శ యొదనె మాకు. 28

ప॥ అనుచు నానభ్యు లామోదించుటయు వెండి నయ్యవనీపాలుండు. 29

ఉ॥ నూతనవిశ్వసృష్టికి మ శ నొగర దుగ్ధతలెల్ల నూడ్చి చే
యూతగ నొండొరుల్ నిలచి శ యుల్లము నుక్తులుఁ జేత లొండుగా
నేతరిఁ బూనినారమొ య శ దెల్లయుఁ బూర్ణతఁగాంచుదాక మా
చేతము చేతులుక విరతి శ చెందపు విశ్వము వేగ మేల్కొనుక.

ప॥ అని పలికి యా సమితికి సముచితవిధానంబున విడువఁ దెలిపి
యెల్లవారల సగౌరవంబుగా వీడ్కొల్పె వంత. 31

భారతీయాదర్య సంస్కృతి ప్రతిభతో మానవజగం
బభినవాకారంబున మెఱయుట.

ఉ॥ నూటికి నూఱుగా నలమి శ నూతన సంస్కృతి కౌముదీగతిక
మాటలు సేతలుక గుణ స శ మాజము నొక్కట తీపు రూపులొ
పాలున సర్వమానవులు శ వర్తిల విజ్ఞత రాజకీయపుం
గోటుల సాంఘికస్థితులఁ శ గుమ్మరె నంత భిదా తమోఘ్నమై. 32

తే॥ అఖిలమానవ భవనమ్ము శ నమరవాణి
భారతాదర్య సంస్కృతి శ బంధ లలిత
గేయములఁ బాడఁ జొచ్చె నా శ ప్రియనముగ
కాలవాహిని నడ్డంగఁ శ గలఁ డెవండు.

తే॥ రంగవల్లుల భవనమ్ము శ లంగణములుఁ
శత్రోకమ్ములనాస్య శ శేషయమ్ము

లాభరణరాజి శ్రీ పురు శ హంగకములు
మెరియఁజొచ్చెను సాగసుల శ మేరి లగుచు.

34

తే॥ దై వవిగ్రహ చిత్రాభి శ ధానములకు
నోచికొననట్టి యిండ్లెల్ల శ నూతనముగ
ధర్మనామక వైకుంఠ శ ధవలమూర్తి
చిత్రసంజ్ఞల నొప్పె దై శ శిష్యమథర.

35

చం॥ కరములున్నాళ్లు శుభ్రధనున శ కాయముఁ గెంజెడ లచ్చవల్కలాం
బరము మృగాజనంబు చెలు శ వంబగు జన్నిద మక్షమాలయూ
వరజలకుండి దండమును శ భాసల నింపగు వర్ణిమూర్తికి
బరమునకుగ నునిశ్చల త శ వశ్రరణాత్మకపూజ నల్పుచుగ.

36

తే॥ దయిత! వై కుంఠ! యోగీశ! శ ధర్మపురుష!
అమల! అవ్యక్త! పరమాత్మ! శ “హంస” నామ!
ఈశ్వర! సువర్ణ! యనుషేఠ! శ నెంచి విశ్వ
మానవ జగమ్ము తలకొక శ మతము మాని.

37

మ॥ సమదర్శిత్యవుఁ బైడి వశ్యైరముగ్ శ సాభాత్ర సంతోషపుతం
బమలౌదార్య సమాఖ్య వర్తించి స శ మృద్ధానముగ దీవముగ
సమకంగూర్చి నివాళి యెత్తెడిని హ శ ర్షన్నూర్తిమై ధర్మ త
త్వములం బాడుచు నేకకంఠముగ ను శ త్సాహవృథల నిండిగా

తే॥ ప్రకృతిజననీ సుమృష్టాంక శ పాలియందు
జనులు హాయిగ ధర్మ శ సుస్తస్యములను
గోలుచు వసింప నిట్టులు శ కొన్నియెడలఁ
ప్రజలు కుములుచునుండిరి శ ప్రభులసెకల.

39

మ॥ తమపక్షంబులు పైకిరాగఁ దమ బాం శ ధవ్యమ్ము సంపన్నమై
తమసేవ్యత్వము దీర్ఘమైపరగ శ్రీ శ ధ్ధా యుక్తి శాసించుచు
దమపాపంబు లడంపఁ బుణ్యములు చెం శ దగ స్వార్థస్వర్గ బ్రహ్మ
సముదాయంబును నీల్చి పిండుచు నన్య శ ధ్ధాలంబు నిసీములై.

40

తే॥ లభినవోజ్జ్వల సంస్కృతు శ్ర లందనీక
బానిసలమాడ్కి స్వప్రజా శ్ర ప్రతీతిఁ గనుచు
తలలు మెడలింప మొట్టుచు శ్ర దయ తొటంగి
కాలవాహిని కెదురీత శ్ర గా శరించి.

41

కా॥ అంగారాది సృపాలు రాద్ధ్యురు మహా శ్ర యత్నంబుతో యావనా
శ్వుం గామాద్యరిపటక్ర మాత్మకబలె నాశపుణ్యాత్ము స్వాయత్తుఁడే
యం గత్తుల నడి దూయసాగిరి తదీ శ్ర యాఖ్యో విన్దా మెచ్చనే
యంగారమ్మును గ్రహుకాంతము తమో శ్ర హారి ప్రపుణ్యప్రభా
చం. అవని జనానుపాలన సు శ్ర హానివిలోచను డర్శవంశ సుం
భవుడు పవిత్రీమూర్తి తమ శ్ర పాణుల కిచ్చిన స్వప్రవర్తనా
నవనవకావ్య సంపుటి జ శ్ర నంబు దిన్మును సర్వవత్సముల
కవలెడలించి చూచియును శ్ర గానరు కామముఖారివర్గము. 43

తే॥ భారతేతరవర్ష భూ శ్ర భాగములను
నిరుపురమ్ముల రాష్ట్రాన శ్ర నరులులేని
యతడు వజ్రన నరులుంట శ్ర కాత్మదోస
మనుచు మరుగున నిజవృత్త శ్ర మరసి యరసి.

44

కా॥ వేడను రాజ్యవైభవము శ్ర వేడను సౌఖ్యము నాకభోగముల
వేడను దుఃఖతప్త జన శ్ర వేడల మాన్ని సుఖంపఁ జూడఁగా
వేడెద నన్నదమ్ములుగఁ శ్ర బ్రేముడివర్తిలుచుండ నెల్ల; రా
వేడుకకన్న వేరొకడు శ్ర వేడుక డెందము కోర దెన్న డే. 45

వ॥ ఇట్లు తలపోయుచు మఱియు మూలమూలల గిరిగహన భూభాగం
బుల సుంచరించి యందందుఁగల జనవిసరంబులకు వృత్తి వర్తనమ్ములు
పరిశీలించి నవ్యజీవన సంస్కృతులు చొప్పడ నమ్మహాశయుండు.

కా॥ విద్యాకామగవీపయశస్వతి మా శ్ర ధీకమ్ము ధర్మాఖ్యము
సద్యోగంబుగఁ సూర్చి త్రావనొసగె శ్ర సాధాత్రపుం జక్కెర
విద్యుద్వాన్యప్తిగ నూత్నసత్వరుచు లా శ్ర వేకింపఁ శ్రాంగ్రాత్రుల
హృద్యుండయ్యె మనుష్యమాత్మక డపుడెం శ్ర తే గానల

గట్టుల. 47

తే॥ పంచభూతము లటు లాత్మ శ పద్ధతులను
తప్పకుండఁగ జగమా త్రి శ భామ ధాము
సన్నలఁ జరించుచుండె నీ శ శత్రుచయము
“క త్తి ముట్టంగ నేరని శ త్తి త్తికాదు”.

48

తే॥ అనుచుఁ దన్నీసడించుచు శ ననుకలమ్ముఁ
గయ్యమున కుక్కుచున్నను శ ముయ్యతీర్ప
మనసు వెట్టడు జననాశ శ మునకు వెజచి
యంతకంతకుఁ దత్ప్రిజ శ కడలు మించె.

49

వ॥ అయ్యోడఁ దనహృదయముకురంబున జాలిగొల్పుచూపులతో
గోచరించు తత్ప్రిజాసీకదీనవదనంబులమీదఁ జదివికొనినయత్తు
రంబులు తెప్పించిన యావేదనతో నాక ర్తవ్యభుకలుండు

ఉ॥ సంకుచితాత్ములై నిజవ శ శమ్మగు తెల్వీయుఁ బొల్లుగాఁగ నే
జంకునులేక స్వప్రజకు శ సంకటముల్ ఘటియించి స్వార్థతా
కింకరులైన యీ నృపుల శ గేరడముల్ విడిపించి యిత్రటిక
గింకరులక బానర్తు హరి శ కిక్ శుభవర్తికి ధర్మమూర్తికి. 51

వ॥ అని తలపోసి కాలగతికి మారొడ్డి నలిచి ప్రకృతి పరిణామంబు పరి
కింపక తాతలనాటి చక్కట్ల తిరుగుశ్శృంగో మాసిపోయిప్రాతఁగిలిన
తదీయ హృదయపుటరంబులపై మగీయ సాక్షాత్కారంబున నుభి
కెడు నుడుకు నెత్తుటం గొత్తరంగువట్టించి ప్రజాభ్యుదయ దోహదం
బులగు నవ్య శిల్ప కళారహస్యంబుల న్రామునాడనని నిశ్చయించి
కొని యొకశుభవాసరంబున ప్రాసభేరి మోయించి. 52

మాంధాత్య మహీసాలుండు జైత్రయాత్రకు వెడలుట

చ॥ మిత్రబలయుక్తఁడై నెడలి శ మేలనవిశ్వము కాశికాపురీ
పతిరచితాతిధేయరుచి శ ప్రప్రీథమంపు శుభాభిశంసియై
కుతుకము పెంప నౌలఁ జని శ కూరిమి జానపదాళి త్రోవలో
నితత ధుకూలముల్పురిచి శ వెల్లిగ తావులఁ జమ్ముకొవివ్విరుల. 53

చం॥ ఘనముగఁ జల్లి యాఘసుని శ కంఠము హారపరిష్కృతంబుగా
నొనరిచి రత్నరాశి కన శ కోత్కర మిచ్చుచు నుక్తిమాధురిక
నినిచిరి యావతంబు కల శ నిస్వనమంజుల గీతమంజరుల్
గొనబుగపాడి రింపుగను శ గూడి సుమాళి నివాళులెత్తుచుక. 54

మ॥ తను నిష్పాటను హజ్జహజ్జకు ప్రజల్ శ తార్పణమహా భూమిక
మనుజాధీశుడు ప్రీడితాత్ముడయి న శ మృత్యుంబు శోభిల్ల నా
జనులక శీల పవిత్రులార! మము ను శ చృష్టానమానంబులక
గనుచున్నట్లుల నొంజూరుల్ తమరు సా శ కాంక్ష గ్రహువంతులై

మ॥ మెలగక మీయెడ నుచ్చతంగనుచు నా శ తీర్థయాచ్య ధర్మక్రియల్
చెలగలోక నిదర్శనంబులయి భా శ సిల్లక సిరుల్ శ్రీయముల్
లలివరిలుచునుండఁ గాంచుటయ యు శ ల్లాసంబు మాకున్నతుల్
బలముక దేజము మేలు గౌరవము సం శ పన్నప్రభుత్వమునా.

మ॥ కృతకాకారసమాజవర్మితధరి శ తీర్థనాథదుర్నివృప్త
క్షతు లుల్లంబును వేచుచుండ నిపుడీ శ సన్మానముల్ నచ్చునే
క్షతిపైఁ జందనతైల మాత్మకు సుఖ శ స్వాస్థ్యములక గూర్చునే
కృతసన్మానము లివ్వి మీహితవుని శ జ్ఞేపంబులై వర్ధిలుక. 57

తే॥ అనుచు తద్గత విత్తైఘ శ మచటధర్మ
సంసల వరంబు గావించి శ చనవుగమర
వీడుకొల్పుంగ నాజనుల్ శ వెడలజాల
మరులకూరాసులకు మిము శ సప్పగించి. 58

తే॥ అనుగమింతుము మాసేవ శ లందికొనుచు
నాత్మరూప! యమితుల శ నణచి గెలుము
నాఁగ లేసవ్యతేట లా శ ననము ముంప
తీవుటుబ్బున నృపతియుఁ శ దెలిపె నిట్లు. 59

తే॥ కన్నతండ్రిలు! మీవల్కు శ గౌరవమున
పులకితంబయ్యె నెమ్మేను శ వలదు భీతి
యొర్పు మెక్కటి పగతుర శ నుక్కుమెఱసి
ధర్మవోక్కండ సర్వస శ ద్రిక్షకంబు. 60

తే॥ ప్రజల రక్షింపఁ బుట్టిన న బాహుబలము
దాచి యహ్వరలను ప్రవి న దారణమున
బలియొసంగఁగఁజాల నో న ప్రయతులార !
ధర్మమునునమ్మి యిండ్లకుఁ న దరలుఁడెలమి.

61

వ॥ అనివల్కి తత్ప్రజాబృందమ్ము వీడ్కొల్పి పరిమితపరివారంబుతో
గిరిసరిద్వీపినంబుల నుత్తరించుచు పూర్వదిశాభిముఖుడై చనుచుఁ
గ్రమింబున ఫల్గునీనదీతీరంబున సమరావతింబురుడించు గయా
నగరంబుచేరువకుఁ జనుటయు నాప్రోలి యేలిక “గయుం”డను నర
పాలుం డాసార్వభౌముని సరకుసేయక కయ్యంబునకుఁ గాల
దువ్వుచు నిట్లు సంజేశమంపె.

62

మాంధాతతో గయుండు కయ్యంబునకుఁ గడంగుట.

ఉ॥ కోసలభూప నీ వినయ న గుంఫిత జంబుక ధర్మనూక్తముల్
కానునక్తేనఁ డెల్ల విటఁ న గా లిటుపెట్టక దూర ముంచుమీ
వాసియు వన్నెయున్నిలుచు న వచ్చిన రాజ్యము వీరభోజ్యమౌ
రోసము కల్గెనేని తగ న రోపము చావమునూని నిల్పుమి.

63

ఉ॥ ఆ నుకు లాలకించి యువ న నాశ్వతనూజుఁడు తూరమానికి
మానిత ధర్మబోధనలు న మార్దవమున్ ఘటియింపఁజాల వా
హ్వనిత మచ్చరమ్ములు శ న రాసనమున్ ఘటియించు నప్పని
మానుగ నంచునెంచి గరి న మన్ బ్రతివాచకమంపె నిట్టులన్.

64

వ॥ గయేళ!

65

చ॥ రవికిరణంబులున్ జొరంగ న రాని పదంబులు కల్గు భూమిలో
దవులని చోటులుండవు ను న ధానిత కామధుగాత్మధర్మన
చ్చవులకు; జంబుకాత్ములకు న జంబుక ధర్మమొలుంగ వచ్చెడిన్
భవ దభియుక్త ధర్మమిట న వర్తిలుపాటు గ్రహింతు మెట్టిదో.

66

చ॥ అనుఁ! జనాత్యయంబు మన న యాలమునన్ జరుగంగనోర్వఁ జ
క్కననిలుఁడెక్కటిం దొడరఁ న గల్గిన; “రాజ్యమువీరభోజ్యమౌ”

యను నుడు లాలకించి గయుఁ శ డౌర మదోద్ధతి! విట్టకొంచెమై
నను ఘనమయ్యెఁ గూత కడ శ నంబునఁ జాయ్వుఁ బొంగు

నార్పెడఁ. 67

చం॥ సమయమువచ్చె నేటి కరి శ సంధిల నయ్యెనటంచు నుత్సృక
త్వము మెఱయంగ సంతఁ బ్రతి శ నార్త కు నుత్తరమంపె “నట్ల క
య్యము సలువంగలా”రమని శ యావులు మంత్రులు నాలు నాత్మ

జల్

“తమకము వల్లు తన్నుపుని శ దాకఁగ” నంచనఁ ద్రోసి యుద్ధతిఁ

చం॥ కరకర పొద్దు పుట్టుడును శ కయ్యముసల్పఁగఁ గాచియుండె నా
ధరణిపుతోడ నెక్కటి ర శ ధస్థితుడై విలు నమ్ము లూని తాఁ
బరిమళవారిసేక గత శ పాంసు విచిత్ర పతాక తోరణ
వరణ వరిష్ఠ విష్ఠర వి శ భానుర సంగరరంగమందునఁ. 69

ఉ॥ రాజులు రాజబాంధవులు శ రాణువపెద్దలు పెగ్గడల్ పురిఁ
రాజులు ముఖ్యుల సమర శ రంగమునందున ప్రేక్షకత్వ వి
భ్రాజితులై నిజానన విభా శ గము లుల్లసిలంగఁజేసి ర
య్యాజగవాఖ్య చాపము స శ హాయముగా యువనాశ్వనూనుడుఁ

తే॥ ధర్మసత్యాలు తనుశిర శ స్త్రాణపటిమ
నాత్మవెలయుంప బవరంపు శ టవనిఁజేర
ధర్మదైవత మూర్తి చి శ త్రవోదీప్త
కేతన స్వందనస్థుడై శ చేతమలర.

71

ప॥ అంత నయ్యెడ.

72

తే॥ ధారుణి! నేగుడెంచిన శ ధామనిధియొ!
భువిని దిరుగంగవచ్చిన శ దివిజపతియొ!
ధర్మము కనంగవచ్చిన శ ధరణిధరుడొ!
యనుచు ననిరీక్షితస్థితి శ నచటిజనులు.

73

తే॥ రాజమార్తాండుఁ బొడగాంచి శ రభసమునను
చాపకట్టుగఁ బడి రా ర శ సావ్యభండు

గయుఁ డొకించుక చకితుఁడై శ్ర కామృకమ్ము
నంట భావంబు తెలియని శ్ర యట్లు కాంగ.

74

తే॥ అప్రతిభుఁడౌచు నంతలో శ్ర నాత్మవరణ
మాచరించిన యరిఁ జూచి శ్ర యావనాశ్వుఁ
డనియె నరపాల! యార్జవ శ్ర మార్యగుణము
భీతి కెడమీదు దానికై శ్ర వేడు జగము.

75

ఉ॥ ఉల్లము తమ్మిరేక మిహి శ్ర కోదలవంబునఁ బోలెఁ దద్వహో
భల్లమునం బ్రవిధముగఁ శ్ర బల్కె గయుండును కోసలేశ! నీ
యుల్లపు టాలవాలమున శ్ర నూరెడు నార్జవ మెంతపాటిదో
తెల్లముగా నెఱింగెడిని శ్ర తీక్ష మదీయశరాళి యిప్పుడే.

76

వ॥ అనవుడు నాసౌజన్యనిధియు

77

తే॥ ఇటుల మీయట్టివారు వ శ్ర రీక్షకులుగ
నిలిచినప్పుడ లక్ష్యంబు శ్ర నిల్చు మాకు
నిదె యొసంగితి ముల్లము శ్ర మొడలుముట్ట
కనుగొనుం డిదె మా నమ శ్ర స్కారశరము.

78

వ॥ అప్పు డాదురభిమాన విరసుండగు గయుండు.

79

తే॥ ధూర్తులనమును జూపుచే శ్ర దుష్టశీల!
కాచికొమ్మని కసితీరఁ శ్ర గాడనేసె
దారుణశిలీముఖాళి మాం శ్ర ధాత వాని
నపుడ ఖండించి యరిముంచె శ్ర నంపవాన.

80

వ॥ అంత నాగయుండు నగ్గలంబైన రోసంబునఁ బగతు నరదంబు శిథిల
పరుపను, రథ్యంబులఁ గూల్చును, సారథిని సమయింపను, కామృ
కంబు ఖండింపను, శరలాఘవంబు చూపందొడంగె. సమరకళా
నిఘ్నంబుండగు నీ సాకేతవిభుండు శత్రుశరంబుల కవకాశంబు కలుగ
నీక వాని నంతరంబునన తుత్తునియలుచేయుచు నెదిరి సారథిని
సమయించి రథ్యంబులఁగూల్చి రథంబు చూర్ణంబుచేసె. అంత
గయుండు వెండి వేరొండురథంబు నధిరోహించి విరోధిపై నంప

జల్లు కురియించె. కోసలేశుండును పృత్యుత్తర మొసంగుచు నెఱకలనొంచి వైరిని సమరవిముఖుని జేయనొంచి శూరవిలాసంబు చూపఁదొడంగుటయు నయ్యెడ నా గయావిధుండు తన జతనంబు లెల్ల విఫలంబులగుచుండుటకు నెరిరి కంచినజాడ కన్పింపమి! నచ్చెరువందుచుఁ జాలసేపు పోరాడి గురితప్పని వైరిశిఖంబులు శరీరంబు జల్లెడచేయ నంగసంఘటనుండి యుద్రంబు లురులఁ గ్రమంబున సత్వహీనుండై స్మృతి తప్పి న్యండనమ్ముపై వ్రాలె నతనినూతుండరదంబు సమరరంగంబు తొలంగఁ దోలికొనిపోయె నత్తటి నారాజ మంతులు రయంబునఁ జనుదెంచి వలయు శైత్యోపచారంబులు సల్పియు తడవునకుఁ గృతార్థులు కాఁజాలక నృపుని సగరునకుఁ గొనిపోవుటయు, మాంధాతృమహీశుండును క్షత్రియకర్మం బతిక్రూరంబని నొచ్చికొనుచుఁ దన పటకుటీరంబునకుం జనియె నంత నాలవనాడు.

81

ఉ॥ కయ్యపుఁ బాచితంబున నశ్రమంబు లహమ్మతితో గఠించుటకదయ్యపు మేలిచూపు ఫలితంబుగ బన్నముఁజూసి తద్దయుండయ్యుననాశ్రయనందను పశచానతుఁడౌచును “సార్వభౌమ” మితియ్యనిచూపు మాపయినఁ శ్రద్ధిప్పి మముం గరుణింపుడంచుఁ

చా. 82

ఉ॥ కానుకవెట్టె కాంచన నిశ్శయము రత్నచయమ్ముతోడ నమ్మానవనాథమాళియును శ్రమస్కువతో గయు లేవనెత్తుచుకదానును లేచి చెంత నుచి శ్రతంబగు వీతిఁ వసింపఁజేసి యిట్లా నరనాథుఁ బల్కు శయి శ్రతాంతర తేజ మదెచ్చరిల్లఁగా.

సాకేతవిభుండు శరణాగతుండైన గయుని గారవించి

హితోపదేశ మొనర్చుట.

చం॥ అనలుని మెప్పుఁగొన్న మిము శ్రనంటిన మేను పవిత్రమయ్యెడికజనవర! మీదుపల్కులు శ్రవచారవిధికైలువొందు ధర్మవేసనరునఁజూచి ప్రోచెడి నశ్రనిందిత రీతిఁ దనుకభరించు వానిని మఱి ధర్మవర్తికిని శ్రనమ్మినిఁ దోడ్పడు నెల్లప్రాణులుక. 84

చం॥ జనవర మీసమక్షమున శ్రీ జన్మము నెత్తిన మేము తెల్పుగా
ఘనవిషయము లెవ్వి? శుభ శ్రీ కాంక్ష జనాని కొకింతమాత్రమీ
మనమున నుంతుమేము మును మానవనాయకు లాత్మలాభసా
ధనన కృతార్థులౌచును వి శ్ర ధాయకకృత్య విచారశూన్యులై. 85

కం॥ మనుగడ చెల్లించిరి య

మృనుగడ యర్వాజ్ఞుపాల శ్ర మండలి చదివె

కనఁ దొక సృపతియుఁ బ్రజలకు

ననువగు నభ్యుదయ మంగ శ్ర శాయతనమ్ముల్.

86

చం॥ పరమపవిత్ర దేవమయ శ్ర భావము చేతుల నెట్టివైచి భూ

వరుడు సమస్త ధర్మముల శ్ర పై విహరించెడు రాజధర్మము

ధరణిని గూల్చి తత్ప్రజల శ్ర దృవ్యముమాత్రము గొంచు నున్నచో

వెరవరి బండికాడు ప్రజ శ్ర వెట్టికై బెంచెడు దీనుడొగదా! 87

మ॥ ప్రజ లాచార్యకమూన భూపులకు దే శ్ర వత్సంబు పోవంగ శి

ష్య జనత్వంబు వహించినక గడకు మ శ్ర ర్యత్వంబునే నిల్పెడిక

నిజధర్మచ్యుతి కాఁగ దర్పితమము శ్ర నిద్రస్థితి గూలము

ద్రుజమై హృత్కుహరంబు నిండఁ బ్రజలక శ్ర దూటాడు

వారెట్టిరో, 88

కా॥ నానావర్ణ మరీచి జాలమున నా శ్ర నాశీకమిత్రుండునోల్

నానావర్ణ మనుష్యజాలమున భూ శ్ర నాఘండు పూర్ణాత్మకుం

డైనక దేశము శ్రోధతో నెలయు న శ్ర య్యాకాశమట్లంటి య

న్యూనత్వంబుగ నెల్లవారి వెలి లో శ్ర నూనక బ్రజల్మెచ్చరే. 89

అ॥ వె॥ ప్రజల మెచ్చికోలు శ్ర ప్రభువుల జీవంబు

ప్రజల ప్రబ్బికోలు శ్ర ప్రభుల కీడు

ప్రజల జీవమాన శ్ర భద్రతోన్నతులకు

భూవ ధర్మనిరతి శ్ర పూటకాఁపు.

90

కం॥ పరమార్థచేతఁ బ్రకృతియుఁ

బురుషుండు నలెఁ బ్రజయు తేఁడు శ్ర పాదువంబడి యెం

జోరులు తగఁ గూర్చుకొందురు
ధరణీవరముఖ్య! పరమ శ్రీ ధర్మముచేతఁ.

91

తే॥ ధరణిపతులకు దై వ ప్ర శ దత్త మైన
కల్పకము రాజ్య మఖిల సు శ్రీ ఖిములొసఁగెను
నదియు ముదితప్రజానుర శ్రీ క్త్యమృతసేక
వర్ధితంబయి ధర్మాల శ్రీ వాలమందు.

92

తే॥ నిర్మలంబు నభేద్యమా శ్రీ వర్మమరయ
ధర్మమయ్యది యేవేళ శ్రీ ధరణిపతికి
వర్మమది మిమ్మువిడువక శ్రీ వరలుగాక
తనరు మేల్బొందియై మీదు శ్రీ ధర్మనిష్ఠ.

93

చం॥ అని విరమించె నావలుకు శ్రీ లాత్మగర్తి వెలయింప నాగయుం
డనువను ధర్మ తేజము హృ శ్రీ దుతరసీమను నిండి పొంగెనా
ననితరలభ్యకాంతి ముఖ శ్రీ మందున చెల్వమునింప నిట్లును
“జనవరనాయకాగ్రీణి! వి శ్రీ చారమకోజ్ఞ భవవ్యవస్సుధా.

94

చం॥ కనుగవ గొత్తైదాటునడఁ శ్రీ గప్పిన దువ్వయడంగె నింక నె
మ్మనము కలుకదేరె నవ శ్రీ మూర్తము గోచరమయ్యె చూడ్కిఁ
తనిపెద మిమ్ము లోకము య శ్రీ భావిధి వర్తన నింతనుండి నా
ననిపెను గారవించి గయు శ్రీ నంతటఁ గోసలనాథుఁ డిమ్ముగాక.

కోసలనాయకుండు గయుని కై వసమొనర్చి కొని యంగరాజధానియగు

చంపానగరంబున కేగి యాతేనితోఁ జూరుట

ప॥ తదుపరి మాంధాతృ మహీపాలుండు తద్విషయంబున నెల్లెడ ధా
ర్మిక సమాజముల నెలకొల్పి గయాధిపతిని వానికెల్ల మహాధ్యక్షు
డుగా నియమించి యందందు సమకూడినవిత్తంబు నచటి వివిధసం
స్థలకు నొసంగి సవరివారుండై యాపురంబు వీడి పూర్వదిశాభిము
ఖుండై చనిచని గంగానది ముత్తరించి చంపానగరంబు పరగడలఁ
జేరఁ తదధీశుం డంగరాజు కయ్యంబునకుఁ గాలుదువ్వుచు సైన్య
సమేతుండై మోహరించినిలచిన నవ్వాహినింగాంచి తనమనంబున
నిటు తలపోసె

96

తే॥ ఈసునకు దాసుడైన యీ శ్రీ యిసునికొఱకు
నిండఱును సంగరాన్నికే శ్రీ నిధ్యములుగ
సిద్ధమై రిట్లు తార! నే శ్రీ జేకులార
నిరవరాధుల నెట్లు మృగిం దొితు వీరి.

97

తే॥ ఈర్ష్య మానవ మానస శ్రీ హీనవృత్తి
బహ్వనర్థములకు మూల శ్రీ భౌండ మరయ
దాని మొదలంటఁ గోసిన శ్రీ గాని నరుడు
వృద్ధికిని రాదు రానీడు శ్రీ పెరలగూడ.

98

ప॥ అనుచుఁ గొండొక చింతించి శత్రుచమూపతుల రావించి సదుప
దేశంబుల సంస్కృతచిత్తులఁ గావించి ప్రజాభ్యుదయంబు గోరి
బవరంబు మాన మీప్రభువును ప్రజాభింపుండని యొడంబరచి
వారి ననిచె వారు నారేయి తమతేనితో మంతనంబు సలిపి తుదకు
తమ వైముఖ్యంబు వెలువరించియు విధలమనోరథులై యారని
మూర్ఖతకు వగచుచు నిజనివాసంబుల కరిగిరి, మరునా డనయమున
సంగమహీశుండు సైన్యముతో సమరసన్నద్ధుడై నిలుచుటయు
మానవజగత్కల్యాణ బద్ధదీక్షుండగు నా సర్వమహీమండలా
ధ్యక్షుండు తీవ్రగతి రణరంగమున కరుగుదెంచి యెదుర నిలిచి
యున్న వివక్ష సైనికశ్రేణిపై సూపిరి తిప్పికొనక యొక్కుమ్మడి
నిశిత శరాసారంబు గురియించె, అంతఁ దమకట్టెకుట సాక్షాత్క
రించిన దైవంబుపగిది జ్యోతిర్మయుండైన యమ్మానవలోకేంద్రుని
గన్నులు నోరు విప్పగా విలోకిండు నాసైనికులు కొండజుంటిగ
లట్లు గుక్కెత్తిప్పికొనసేనిచందమునఁ దమపై ముసురు సంపజడి
పెట్టునకు నిలువఁజాలక చెల్లాచెదరై పిక్కబలంబు చూపిరి, అత్రతీ
నా యంగమహీశునకు సాయంబు చేయఁ జనుదెంచిన జననాథ
బృంద మొక్కుక్కుమ్మడి మీదికురుక నీ శౌర్యసాయండు చక్కనిలిచి
చతురోక్తుల శాతశ్రీముఖంబుల వైరుల వికలమానసుల వికలాత్ము
లఁజేయ నారును వెనుజూపి వై తొలంగిరి, అయ్యెడ రోషకసాయి
తాక్షుండై చంపాధిపతి శత్రువును శరవర్షంబున ముంచె నమ్మా

నవనాయకుండు వాని నెల్ల ఖండించి యా దండివగతు కోదండంబు
తునుమాడి యతండు వేరొందు విల్లుగొన దానిని తునియనేసి
యతని యరదంబు తుత్తునియలుగాఁ గొట్టె. మఱియు మారుతుం
డినుమడించిన రోసంబుతో గదాదండంబు గైకొని కవియఁ దానును
గదాహస్తుండై నిలిచి నిలువరించి తదీయ గదాదండంబు చూర్ణంబు
చేయ నయ్యంగుండు గుండై మల్లయుద్ధంబునకుఁ దిరిగి భుజాస్ఫల
సం బొనర్చె. మాంధాతృమహీకాంతుండును నడ్డిబిగించి మార్హొ
నియె నప్పడయ్యిరువురుఁ దాకుచు విడివడుచు ముడివడుచుఁ
జరుచుకొనుచుఁ బెద్దయుంబొద్దు పెనఁగు నెడ నటంగూడిన
ప్రేక్షకలోకంబు

99

తే॥ కరియు కలభంబు పోరాడు శ కరణి నున్న
దార! నుకుమారుఁ డీ యయో శ ధ్యాధిపతియు
విధివిలాసం బదెట్టిదై శ విదితమగునా!
యదె భువింబడఁ జూడుఁడీ శ యనమరణము.

100

తే॥ అనుచు నుండఁగ నయ్యయో శ యాధ్యాధిపతియు
వగతు నత్తున తఱిగిన శ పాటు తోవఁ
గలనికి తొలంగి మారుతు శ కాలుఁ గేలు
కుదియ నిరికించి రేకెత్తు శ కోవమునను

101

తే॥ మనుజ విషకీట మిది దీని శ మసల కిపుడ
మృందఁజేయుదు మానవ శ రక్షణార్థ
మనుచు గుమ్మడిచందాన శ నవనినెత్తి
వేయ నుంకింప సంత ను శ ద్విగ్నులగుచు.

102

తే॥ అంగరాజకళత్రంబు శ నాత్మజాలును
కడురయమ్మున మాంధాతృ శ నడుగుదోయి
వారిలి “రక్షింపుఁ”డని వేడ శ “బ్రదుకుఁగాక
బుద్ధిమై” నంచును విడిచి శ పుచ్చె నతని.

103

తే॥ గండశిల ఘట్టితంబైన శ కరణి గమరె
నురము వీవును భుజయుగ శ మూరుయుగళి

తనువు తనువెల్ల నాయంగ శ ధరణిపతి!

నలిపివై చిన జంబీర శ ఫలమునోత.

104

తే॥ మనసులో వేడి యది మటు శ మాయమయ్యె

జేతనామాతృసారమై శ చిదిసిసట్టి

మేనమాత్రము వేడిమి శ మిగిలెనపుడు

బలము మిగిలెను వేడితో శ ల్పాటియగుచు,

105

కం॥ అంగుని పిడికిటిపోటుల

సంగంబులు మర్దితంబు శ లయ్యున్ యువనా

శ్వాంగజు దేహము కాంచన

రంగద్వ్యతినొప్పె తొంటి శ రసలేపమునన్.

106

తే॥ మిగుమిగు నెరంగు మాంధాతృ శ మేనుగాంచి

నివ్వెఱుగు తోవ నచ్చట శ నిల్చినట్టి

వార లీతఁడు ధరణిని శ గారణాంత

రమున నుదయించిన యమర్త్య శ రమణుడగును.

107

తే॥ కాక యీతేజ మీశక్తి శ కలుగు నెటుల!

మర్త్యమూర్తికై గల్గడ శ మర్త్యమహిమ

యనుచుఁ బల్కెడి జనతతి శ నినదమణచి

యంగభూపతి యల్లన శ ననియెఁ బతికి.

108

అంగమహిపతి యానవాశ్వని యజ్ఞానువర్తియగుట

మ॥ జనతాకల్పక! సార్వభౌమ! గనసా శ జన్యంబు దర్పచ్యుతిగ్

బానరుం గొండటికల్ల నాకు మది ను శ మౌహంబుతో దర్పముగ్

జనియెగ్ ధర్మపు గోచరించెడిని ను శ జ్ఞాన ప్రభల్ పర్వడిగ్

జనెఁ జంపావతి యీతఁ డన్యుడు భవ శ త్సంజ్ఞాప్రవర్త్యుం డిలగ్

తే॥ అనుచు విశ్రాంతిఁడైన యా శ యంగవిభుడు

పుడమి సాగిలి యల్లన శ మ్రొక్కుచుండఁ

జెమరుఁ గన్గవఁ గనుచు శ నాక్షితివమూలి

పులకితకరాల నెత్తి త శ ద్భూమివలెని.

110

చం॥ కరయుగశంబునక మిగులఁ గాటియుఁ బ్రేరినవై రమాట ను
 స్థిరముగ మారుపుట్టువుగ కీ తీర్చి మిముక మముఁ బ్రోచినట్టి యా
 హరికిఁ గృతజ్ఞతా వినతు శ్రీ లర్పణచేసెద నేటి కిమ్ముగా
 పురి కరుగుండు వెండియుఁ బ్ర శ్ర మోడముగాఁ గలియంగ
 నయ్యెడిక. 111

తే॥ అని సమాదర వాక్కుధఁ క దనిసి పురికి
 ననిచె తానును జన నౌల శ్ర నాధరిత్రి
 ధర్మసమితుల నవ్వవి శ్ర ఛా పౌశ స్తి
 నిలిసి యెల్లడఁ దత్సమ శ్ర నృపతి విడిచె. 112

చ॥ అంత నమ్మానవలోకేందుగ్రిండు తూర్పుదెన మొగ్గంబై చనుచుఁ
 గ్రమింబున దుర్గమశైల కాంతారంబులు గడచి బ్రహ్మజేశంబున
 కరిగి యచటి మహిషతుల యాహ్వానంబులు సఫలంబులు గావించి
 తత్ప్రజాసముదయంబునకు నూతనోత్సాహంబు రేకెత్తించి యచట
 విడి దక్షిణపూర్వంబున ద్వీపంబుల జనులకు చతురుత్సవం బొన
 రించి యటనుండి తిరిగి పశ్చిమాభిముఖుండై వెడలి దక్షిణభారతం
 బున సంధ్యవిషయంబు జొచ్చుటయు నా నేలతోడ దసితుండనువాడు
 దొంగమఱుగున దారికాచి యెదుర నరుడెంచు నరలోకనాథు
 నవలోకించి యార్భటిండుచు నిలువరించి 113

యావనాశ్వుం డాంధ్రాధిపతి సరిగావుఁగాఁ జేసికొనుట.

తే॥ ఖొత్తరాహిక వేసాల శ్ర యాగడముల
 కాశ్రయంబీయ దీ యస్క శ్ర దాంధ్రభూమి
 వై తొలగు మిచ్చలేకున్న శ్ర వై తొలంగ
 యావనాశ్వుండ! యెక్కటి శ్ర ననికి నిలుము. 114

తే॥ అనుచు నవ్విశ్వ నేతపై శ్ర సంపవాన
 బిట్టుగురియించి యెడమీక శ్ర వెల్లువగను
 పఱిపి కొవ్వొడిముల్కులఁ శ్ర బడను చెడగ
 రథ్య రథ కేతనముల సా శ్ర రథిని నొంచె. 115

తే॥ మారువల్కున కెడమిని శ మార్పు చెయ్యి
నుబుకు నెత్తుటఁ గెంపారు శ నొడలు వణకఁ
గనులు నిప్పులుకురియ వి శ కృమము రూపుఁ
దాల్చినవిధాన నడరి యా శ ధరణిధవుఁడు.

116

మ॥ ధనువుందుచ్చి కిరీటమూడిచి తను శ తాగ్రంబు చెండాడి కే
తనముంగూల్చి రథంబు తున్న మఱి ర శ ధ్యశీణిఁ దూలించి పె
ల్చిన తాతాసిఁ గరానఁబూని భువికి శ లంఘించి విద్యేషిపైఁ
జని పై కెత్తిన ఖడ్గముం దునిమి. వి శ సృస్తాత్ముడై పై పయిం.

మ॥ బడు నవ్వెరిశిరోధి పట్టి వెన దొర బృథ వెన్న తాళాకృతిఁ
బడి మూర్ఛిల్లె నతండు దాయ యిలు లావన్నుండుగాఁ గిన్నయ్యు
విడిపో నయ్యెడ మావరించె మఱియు శ వీడాభరంబంతఁ గుం
గడు నుల్లంబున వానిఁజేరి కనలెం శ తే గీడు దాహోత్పడి. 118

మ॥ అనుచు భావతి వైరిఫాలమునఁ జే శలాగ్రంబున వీచుచు
దను నీక్షించి తటాలునం జకితుడై శ తద్వైరి మూయ గనుత
చని యాత్మీయరథస్థుఁ డయ్యెను మహా శ జాడ్యంబు జారంగ నాం
ధ్రన రేందుండుననిష్ఠదర్శనమ యా శ నాఁ బక్ష్యరంధ్రముల
గనుచు భీతితోలంగఁడేరి తలచె శ గర్తవ్య మిట్లాత్మలో.

తే॥ అతుల కరుణాన్వితుఁడుగాక శ యన్యుడైన
దేర్చునే తలఁ గ్రూరాసిఁ శ ద్రెంచుగాని
ప్రాణములు తీయవచ్చిన శ పగతుఁ గాచు
హృద్యశీలని ముందు నే శ నెంతవాడి?

120

తే॥ ఇనుము హేమంబుగా మార్పు శ నెనసినట్లు
పరుసవేదిని తన్నహా శ భాగు పుణ్య
పాణిసంస్పర్శ సాత్విక శ ప్రయతరూప
మడరె నాలోన నమ్మేటి శ నాశ్రయింతు.

121

తే॥ మేల్పొనర్చెడి సజ్జనో శ నిష్ఠమద మర్ష
దుఃఖకరణవితులకు ప్ర శ దోష మడఁచి

శక్తవైద్యప్రియుక్త విశ్రమంబు నొష
ధస్థిని రుగ్ధ జీవప్రశంబుగాఁజె!!

122

తే॥ ఇటులఁ దలపోసి యనితుఁడు శ్రమిటకఁచు
నాత్మ పరివారమును బురిశ్రవణిచి యెంటి
వెడలి యమ్మానవేంద్రుని శ్రయడుగుదోయి
వ్రాలె నయ్యెడ నాసార్వ శభాముఁడతని

123

చం॥ నెనరున నాదరించి ధర శ్రవణ! ధర్మ పవిత్రము ర్తియై
యనుకలముఁ జ్రీభుత్వము నిశ్రయంత్రితమైనఁ బ్రజా

సమాజముఁ

మనియెడి సత్యధర్మ రుచి శ్రమాంసలమై యనిశమ్ము ముందు మీ
మనుగడ సత్యధర్మగతి శ్రమానితమై వెలయింప నొప్పగుఁ. 124

తే॥ ప్రజల కాదర్శరూపుడు శ్రపార్థివుండు
తాన ధర్మంబు తప్పినఁ శ్రదప్నఁ బ్రజయుఁ
ప్రజలు పాడితోఁజంగినఁ శ్రబలు సిరియు
వ్యాధి దుర్భిక్షపీడలుఁ శ్రబట్టుఁ బ్రజల

125

తే॥ అనుచు బోధించి ధర్మకేతన మొసంగి
యానృపాలుని ప్రార్థన శ్రనాదరించి
యరిగె శ్రీకాకుళమునకు శ్రనతని పురికిఁ
దత్త్రాజులికి బోధింప శ్రధర్మగతులు.

126

యానవాక్యుడు అంధాప్రసవి విడిచి కృమంబున సింధుదేశమున కేగి

యా భూజానిని జయించి మరుత్తనగరమున కేగుట.

చ॥ అనంతర మాప్రభుశిరోమణి యాంధ్రాప్రసవి విడిచి పశ్చిమ సారావార
తీరస్థ పురవరంబులఁ దిలకించుచు నటనుండి యుత్తరాభిముఖుండై
పయనించుచుఁ గ్రమంబునఁ గుశస్థలీపురంబునకుఁ జని శ్వశురునకు
సంతసమ్ముగా దివసత్రయంబు నివసించి పిమ్మట సింధుదేశంబున
కరిగె. అట తద్భూమిశుండు బృహద్రథుండు సమరసన్నధుండై
నిల్చె. శూరశిరోమణియగు నాసార్వభౌముండు శరాసారంబున

శత్రుపైనిక నికరంబు దైన్యంబునొందించి యంత రోషభీషణుండై
మీదికివచ్చిన యెదిరిని వ్రాలినవ్రాలుచు, తొలగినఁ దొలం
గుచు నిలిచిన నిలుచుచు గుక్కతిరగనీకుండ వీరవిహారంబు
చేయుచు తనయురవడికి నిలువనేరక పలాయననూక్తంబు పఠించు
వానిఁ బట్టి వశంబునంబెట్టుకొని యటనుండి యుత్తరాభిముఖుండై
చని మరున్నగరంబు కురంగటకుఁ జేరంజనుడు తత్పరివృథుండు
మరుత్తమహీజాని 127

సీ॥ “యువనాశ్వపుత్ర! కై శ కవమాది సంతోష
కరమైన భవదీయ శ చరిత మిపుడు
వృద్ధులమా మాడు శ విషయమ్మునంగూడ
నిశ్చంకతఁ జరించు శ నీడు దుడుగు
తనమున నూమ్మచే శ దర్పణమ్మట్టులు
మలినమై గరువంపు శ నెలవుఁ బాసె
సాగినయెడలందు శ సార్వభౌమపదంబు

చెల్లించికొనుట ను శ శ్రేయ మరయ

తే॥ వ్యగ్రగతి మాని యోజించి శ యడుగు ముందు
పెట్టుటయు లగ్న బంచు చె శ ప్పించె నంత
దాని నాలించి మాంధాత శ తఱచి యిట్టు
లమ్మరు త్త మహీజాని శ కంపె కలురు 128

ఉ॥ సంశసమయ్యె మీ ప్రహిత శ సంహిత విన్నను విశ్వమానవా
భ్యంతర బాహ్యవర్తన ల శ వన్ని ముఖముఖతెల్పఁగా గృహ
భ్యంతరవాసనస్తుత వ శ యజువరిచాటిఁ జెలంగునట్టి మీ
యంతికి వచ్చినాడను య శ ధార్థము తెల్పితి ధర్మరక్షై. 129

తే॥ పెద్ద చిన్న యటలచును శ పద్దులెంచి
ధర్మమును తీర్చుకాలంబు శ దాటిపోయె
కుదురు నెఱి లేనియట్టి క శ క్కురితి సరుకు
శోరకుఁ డ దింక దొరకడే శ కుతలమందు. 130

తే॥ సన్నిహిత వస్తువులు గూడ న సత్కమునకు
భిన్నముగఁ దోచు వృద్ధుల నే పేదచూడ్కి
దుకుతున మానా కాదా నా నే నడత యిద్ది
తెలుపు లోకమ యయ్యాజ్ఞ నే మెలఁచినాడ. 131

తే॥ సార్వభౌమత్వ మది మహా న సంపదయని
క్షత్రియుని స్వప్రయోజన న సాధకునిగ
ధాత సృజయించె ననియు మీ నే తలఁపులేని
తోడరు మీయిచ్చ ధాతకే న దుకుతునము. 132

తే॥ విపుల సంపత్సమృద్ధులై న విశ్వవృత్త
మరయకయ మూకప్రజలపై నే దొరతనమ్ము
నెఱపు నెఱజాణ దొరలను నే నినిచినట్టి
సృష్టికర్త చరిత్ర చ నే ర్చింపఁదగును. 133

మ॥ కన నస్మత్కులవృద్ధులు భవి నలం న కర్మణతా శ్రేష్ఠులు
మునివర్గస్పృహణీయ సంచిత తపః న పూతాత్ముల తత్త్రిలో
చనదత్తాక్షయకాంచనాధ్యులు నమ నే స్కారాస్తు లే మాకు శా
సనములే లెక్కకు తే రజేమొ ప్రిజలుల నే సామంతులు
మీధువి. 134

తే॥ ఒక్కవేలును ముందటి నే కోలింజూప
మూడువేళ్ళవి తనయెడ నే మొనసెచూపు
నుభయపక్షంబులకు నే జెల్లు నుపమ యిదియు
ప్రభులవర్తన బింబించు నే బ్రజలగతుల. 135

మ॥ భవదీయ భుజానియంత్రిత భూతలంబున. 136

ఉ॥ ధేనువపుస్సుధామధుర నే దివ్యపరీయశతౌన్యగోష్ఠములే
పూని పఠించు బాలకుల నే మోములఁ గానని పశ్చిమాటములే
జానుగ నల్కుముగ్ధుల ప్రి నే చారము తప్పిన కేహవిధులు
మానుగఁ బైరువచ్చలకు నే మానిన మధ్య పొలంబులుం గనక.

చ॥ విరహితచేతనంబులయి నే వేసకువేలుగ శాసవచ్చెడి
దొరతనముబ్బ మీవిషయ నే దోషము లాఱగ ధర్మభూనుధా

వనిచితిఁ జేతనంగొలిపి శ భావము లిర్గడ నేకరూపమై
యిరవుకొనంగ సాయపడి శ యిమ్ముగ శాసనభంగమోర్చెదఁ.

ఉ॥ శాసనభంగమోర్చుటకు శ సాధ్యముకానిది రాచవానికిఁ
మీసలుపట్టి కోల్పులుల శ మీసరమానివి ధర్మదేవతో
పాసన లెల్లడ న్నిలువు శ వాడను సాయపునూర్వ్యుఁ డగ్నికిఁ
భాసిల తేజమిచ్చుకీ)య శ భవ్యభవద్వృత్తి మోకొనంగుడి. 139

తే॥ సాత్విక త్యాగ విద్యుతి శ కాంతిఁ గొలువ
నస్మదీయ విధేయత శ హాయినియ
ప్రజలు ధర్మానురక్తులై శ రక్తిజూప
ధర్మరక్షణ వెలయుఁ డా దర్శకలన. 140

ప॥ అని వ్రతినందేశ మంపుటయు విని యమ్మరుత్తమహీశుండు. 141

ఉ॥ దాసరి శంఖమూదిన వి శ ధంబునకుఁ బధిరుం డపార్థముఁ
జేసెనుభంగి మాసలుపు శ శిష్టపరిష్కృత వర్తనఁ బరీ
హాసముచేసె బాలుఁ డమ శ రాధిపు గెల్చిన మమ్ము లెక్కకుం
గానునకుఁ గొనండు తమ శ కంబు నడంచెద శూరమానికిఁ. 142

ప॥ అని తలపోసి పదంపడి. 143

ఉ॥ “బాలక! మేముచూడవలెఁ శ బాటవమెట్టిదో నేడు శాసనో
చ్చాలనమందు నీకిచట శ సంగరమందున నాయితండవై
కాలు కదల్చకుండ నిలు శ గట్టిగ” నంచని వార్తనంపె నా
శీలవిభూషణుండు విని శ చెప్పెఁ దదుక్తుల కిల్లు వెండియుఁ 144

తే॥ “మేదిసీశ! భవచ్చిత్త శ మూది నిల్లు
నేఁ బరీక్ష్యుండ మీరు ప శ రీక్షకులరు
కాన మన మిర్వరమ కేలుఁ శ గలుపవలయు
పరుల కిందుఁ బ్రవేశంబు శ వలను పడదు. 145

మరుత్తమహీశాని మాంధాత్యనకు వశంపడుఁడగుట.

ప॥ జనమేజయా! విను మామరు త్తమహీపతి మాంధాత్యని వ్రత్యుత్తర
మ్మాలికించి యందున కియ్యకొని యామరునా డుదయంబున

నరికేసరింగదిసి కదనం బొనర్చంగడంగె నట్లా శూరశిరోమణు
లిరువుకు నన్యోన్య విజగీషామనీషం గాలుకదవని కఠోరదీక్షతో
నొండొరుపై శరపరంపర బజపుచుఁ దీప్తిముగ దురమునర్ప
సాగుటయు నొండొరుఁ గడవరాని యవ్వీరవరుల సమరంబు భీష్మ
వరశురాముల రణంబున కెనయై యొప్పె నాసంగ్రామంబున నిరు
చక్కియలఁ జూపఱ కచ్చెఱువుగ నడుగుమోప నవకాశములేనియ
ట్లంపతునుక లతి సాంద్రముగ నవనిపైఁ బఱచినట్లు పడియుండఁ
గాని యమ్మేటిజోదుల మేనులందు వ్రేల్చెట్టి చూపుటకే నొక్క
గాయంబును పుడమిపై నొక్క నెత్తురుబొట్టును గన్పింపదయ్యె
నట్లయ్యోధాగ్రణు లంతరంగమ్మున నొండొరు నొంచి నేలఁ
గూల్చు కూగ్రభావంబువీడి కేవల బలాబలప్రదర్శనంబునకుబలె
నొక విశిష్టక్రమంబునఁ గదనంబొనర్చుచుండ నవ్వీరవరుల రణకాశ
లంబు కాంచనో యన ఖరకడుం డాకాశమధ్యగతుండయ్యె నంత
మరు త్రమహీపతి మందవేగుండై యంతకంత కగ్గలంబైన యాగ్ర
హతిరేకంబున విలువంచుచుండ గొనయంబు తెగుటయు నత్రతీ
గనయంబు బెడిసి పెడతలకు బిట్టుతాకె, తత్కూరాఘాతంబునం దల
తిరుగ నాన్మపాలుండు త్రెల్చి మూర్ఛిల్లె. మాంధాత్రమహీజానియు
శరచాపంబు లట్ల విడిచి యొక్కయూపున నెదిరిచెంగట వ్రాలి
తచ్చిరంబు నిజోరుతలంబున నునిచి శిశిరోపచారంబులు చేయించు
చుండునంతలో నాపుడమితేడు కన్గవలెఱచి కకుత్స్థకులభూషణు
గాంచి యాతని వీఁపునైఁ జెయివైచి నిమురుచుఁ గుమారా!
వర్జిల్లు మనుచు వెండియుఁ గనులుమూసె నవ్వడా వృషాలు నుత
సచివులు మాంధాత్ర ననుమతంబున నాతని రాజ ప్రాసాదంబు
నకుం గొనిపోయిరి. పిమ్మట మూడవనాడు

146

సీ ఆరాజకులవృద్ధుఁ శ డాయహవనాశ్వుని

నచి నావ్తసామంత శ సహితుండగుచు

నమృత ఫేననిభంబు శ లై న తల్పంబులఁ

బ్రతిపడంబును నేలఁ శ బఱచిపఱచి

పువ్వులలోఁ జెట్టి క పొవరఁ దెచ్చు విధాన
 భయభక్తి వినయ సం క భ్రమము లొప్ప
 తొర్రతిక్రికంబులు క ధరణీసురస్వస్తి
 వాచనంబుల విరా క మంబు లెసగ

తే॥ శైలకాంతారసీమ న క జ్ఞాతవాస
 మాచరించు ప్రజాళి య క హర్షితంబు
 కఠినశిక్షలఁ జేటలందుఁ క గ్రాగు చివుడు
 విడుమరను గన్న యావ్రజా క వితతి యెల్ల.

147

తే॥ ముఖ విన్మత్యజ్ఞయశ్రీకి క బువ్వముగను
 గెలుము గెల్పుము గెల్పుమీ క కీర్తిరమ్య
 సద్గుణోద్దామ మాంధాత్మ క సార్వభౌమ
 యనుచు నెలుగెత్తిపాడు చా క హ్లాదముగను.

148

తే॥ ధర్మమునకు జయమ్ము మాం క ధాత్మ చక్ర
 వర్తికి జయమ్మటంచు సం క బరము మించ
 నినుకచల్లిన రాలని క సాచ్చుతోడ
 వెంటరాఁ దోడుకొనివచ్చె క విశ్వమలర.

149

వ॥ అట్లు తోడై చుచ్చనడ మానవభాగ్య విధాతయగు నమ్మాంధాతం
 గని మరుత్తనగర నారీముఁబ లిట్లు భాషింప దొరకొనిరి.

150

సీ॥ యువనాశ్వగర్భ వ క యోరాశిసంభూత
 శీతాంశుఁ డితఁడతే క చలువమిన్న!

స్తవ్యంబులేక ను క ధావ్రవర్ధితుఁడైన
 తేజస్వి యితఁడతే క రాజవదన!

బాల్యంబునన దస్య క వారంబుత్రోలిన
 బల్లిదు డితఁడతే క వద్మగంధి!

అభిషేక వేళామ క రాధిపాశోపిత

మాలి యీతఁడతే క మధురవాణి!

తే॥ మానుషాకృతిఁ గొన్న ధ క ర్మంబనంగ
 ధర్మము చరించుచును సదా క ధర్మనిష్ఠఁ

బ్రజలు వర్తింప సిరులను శ బరగఁ గూర్చు
మధురగుణశాలి యితఁ డటే శ మంగళాంగి. 151

వ॥ మఱియుఁ బారు లిట్లు భాషించిరి, 152

తే॥ వివిధ జాతీయ మానవ శ వితతిఁ గెరలు
కులమతాచార నిద్యేష శ ములను గూర్చి
సమతఁ ద్రావించె నొక జలా శ శయము జలము
నవని వెలయింపఁ బుట్టిన శ హరి యితఁడు. 153

తే॥ ధరణి నెల్లడఁ గల దొర శ తనములందు
భిన్నవై ఖరులను మాన్పి శ వెలయ నిల్పి
విమల ధర్మైక సూత్రతా శ విహితరీతి
దొరల తమ మాడిచిన జగ శ దురు డితఁడు. 154

తే॥ బహుళ విజ్ఞాన వాహినుల్ శ పాఞఁజేసి
భూరి ధనధాన్యవస్తువి శ భూతి నితఁడు
హృద్యభోగంబులను గూర్చి శ నెల్లప్రజకు
వసుమతీదేవి నోముల శ వైఁడి పంట. 155

వ॥ ఇట్లా ప్రజాసముదయంబు తమహృదయంబులోని పవిత్రభావములు
వెలువరించుచుండ నఖిల ప్రజానిచయజీవి తేకుం డగు నమ్మహా
మహీశుం దోడ్కొనివచ్చి మరుత్తమహీజాని, పేరోలగంబున
మహార్వాసనశుబున నునిచి మణికనకాభిషేకంబుగావించి యనరాం
బరాభరణంబు లర్పించి కనక కలధౌత మణిమయనిధులు కాన్కలు
వెట్టి సార్వభౌమపదసంఘటిత సువర్ణ పుష్ప రమణీయ మణిహారంబు
కరయుగంబునం గొని మోలనిలిచి. 156

ఉ॥ రాజులై కభూషణ! వి శ రాజ దక్షై తవ ధర్మపర్తవో
త్రేజిత మర్జ్యలోక! భవ శ దీయ సమర్థత నెంచఁబూను ట
ర్కజము నెంచఁ బూనినటు శ లయ్యె భవస్మహితోత్త
మాశ్రయో
ద్భాజితమై ప్రభుత్వ మది శ భాసిలుఁగాక సుదర్పణస్థితః, 157

తే॥ అనుచుఁ గై సేసి తన్నాంసం లాంస యుగళిఁ
గేలు తెమలించి కొమరుని శ కెలన నిలిచి
సార్వభౌముని మోలను శ సాగి మొక్కఁ
బనిచె నతఁ డట్లుగావించె శ మనసు వెట్టి.

158

తే॥ తండ్రి కొమరుల మాంధాతృ శ ధరణీపతియు
నమృతమొల్కెడు చూపుల శ నాదరించి
తానుగా వారిఁ బీతాలఁ శ దవరనునిచి
యర్థవాక్కుల నిలిచి తా శ ననియె నిట్లు.

159

మాంధాత మగు త్రమహీపతిని సమచితోక్తుల నాదరించుట.

సీ॥ ధరణిలో దై వత శ త్వమ్ము సృష్టించెడి
మనుజునిలోన ధ శ ర్థబు కనుఁడు
విషమయజ్ఞులల శ వెలువరించు హృదగ్ని
కుండాన నమృతంబు శ నిండఁగూర్చు
ఘోరపాతక తమః శ కుహరజీవితమును
జ్యోతిర్మయంబుగా శ నూటిఁదీర్చు
జీవాలఁ బలిగొన్న శ చెనటి చేతుల నెల్ల
సిద్ధహస్తములుగాఁ శ జెలఁగఁ జేయు

తే॥ నఖిలమానవసౌభౌత్ర శ మన్వయించి
వృజలకెల్లెడ సర్వతో శ భద్రమైన
యున్న తాదర్శరతిఁ గొల్పి శ యోముజగతి
తన్మహాధర్మదైవ స శ త్కారమిదియు.

160

తే॥ ధర్మవొక్కండ జనులకు శ తారకంబు
శ్రీయములఁ గూర్చు సేమంబు శ సిరులఁ గూర్చు
దానికిఁ గొరంతవాటిల్ల శ ధరణియెల్ల
లోపముల కాకరంబగు శ లోనలోన.

161

తే॥ అనుకలమ్మును ధర్మ మా శ యనిలమట్లు
నిరతిని జరించుచుండిన శ నిలుచుబలము

చిత్తమున శాంతిదాంతియుఁ శ చలఁగుదాన
శాంతిదాంతల వరలుఁ బ్రీత శస్తవృత్తి.

162

తే॥ తల్లిదండ్రులు హితుఁడును శ స్వర్ణసత్య
ములును కులమును జనులకుఁ శ బుడమితేడ
పాడితప్పక ప్రజల కా శ పాడుటాండె
యమలజీవన సర్వస్వ శ మవనిపతికి.

163

చం॥ తనువున కక్షి కైవడిని శ తప్పులు నొప్పులుఁ దెల్పు రాష్ట్రపుం
దనువున నుస్థిరుండు వసు శ భావతి; స్వర్ణముతప్రవర్తనా
ఘనుడు నృపుండు మించునధి శ కారచతుష్టయ యుక్తుఁడౌట నా
యనిమిషనాథు, దండధరు, శ నవృత్తి, విత్తపతి, జగముఖ.

తే॥ లట్టి రాజన్యఁ గనుబొమ్మ శ నట్టిప్రజల
నమ్మిన ప్రజాళి మొఱిగెడి శ నరపతులను
నిరుతేఱంగులవారి భ శ రిఁవననుచు
వసుమతీదేవి చౌడరి శ వట్టిపోవు.

165

వ॥ ఇంక నీరాష్ట్రంబున.

166

చం॥ కలకలలాడుఁగాక ధర శ కమ్మనితావుల పైరువచ్చులక
పిలపిలలాడుఁగాక పుట శ భేదనముల్ మఱి పల్లెపాలెముల్
కలుములమించు సుప్రజలఁ శ గామధుగావణ హర్ష్యవంతులక
మిలమిలమించు గోగణ స శ మిథ తురంగమ వాహనంబులక.

167

చం॥ అని సరపాలకప్రజల శ కాత్మకు రావనియించి యంత త
ద్వనవసురాజి ముఖ్యమగు శ ధార్మిక సంస్థ కొనంగి యాసభక
బనిచీయు విశ్వమింపఁ గుల శ వంశ్య మరుత్తుని పాదపాంసువుక
గనులకు నద్ది తాఁ గదలెఁ శ గమ్మని వీక్షాంబువుల్ చెలంగఁగక.

తే॥ కదలి కాశ్మీరముం జని శ కనుల కింపుఁ
గొలుపు నెలవుల దర్శించి శ యెలమితోడ
నమ్మహీశుఁ డొనంగెడు శ నర్చ లంది
కెరలు నంగారు కొవ్వార్చు శ దరలె నృపతి.

169

మాంధాత గాంధారమునకేగి యంగారుతోఁ బోయట.

ఉ॥ భారత పశ్చిమోత్తరపు శ భాగము పర్యవరూపితంబు త
ద్ధారుణిఁబొల్పు నాటవిక శ ధామము నాగలిచూడనట్టి గాం
ధార సమాఖ్యమా జన శ పదంబు యయాతనుతుండు ద్రుహ్యుడ౯
భూరమణుండు తండ్రి మది శ పొందమి నీ భువిఁజేరి నేర్పుమై. 170

తే॥ ఏలసాగెను తత్ప్రజ శ గాలగతిని
విస్తృతంబయ్యె శ దదపత్య విషినమచట
దరతరాలుగ నాక్షేత్ర శ ధర్మమునను
తజ్జనమ్మును దుష్టపు శ త్రమునఁ బరఁగె 171

ప॥ ఆదుర్భావంశజం డగు నంగారుండు గాంధారమును పాలించు
చుండె నయ్యవసరంబున 172

మ॥ నరనాథాగ్రణి యేగ నయ్యెడకు గాం శ ధారేశ్వరుం డుగ్గుండై
పురికొల్పె నవచేతనం గొలిపి యా శ భూపాలుచే మున్ను ని
ష్ఠుర బాణాహతి మన్ను మెక్కిన ఖల శ స్త్రోమంబు నమ్మాకయుక
గరువంబారగ మీసలక మెలపుచు శ గాఱుల్ కడుం బ్రేలుచుక

మ॥ చిరకాలోర్జిత రోష మూపగను న శ ర్చిష్కంతునిం గీటకో
త్కర మట్లుధతి ముట్టె నా మనుజ లో శ కస్వామి నొక్కుమ్మడిక
బరివిధాంగులు కాఁగ వాడిములుకుల్ శ వర్షించి పైపై వెనక
విరియించక బరిపంథియోధవిత్తిక శ నిశ్వంభరాజానియుక. 174

సీ॥ అవివేక మూర్ఖమ్యు శ డై న యంగారుండు
వెండి మూకలఁ గూర్చి శ వేగఁ బంపె
గండుచీమల పిండు శ కై వడి నామూక
లార్భటించుచు వచ్చి శ యమ్మహాత్ము
యావనాశ్వుని ముట్టె శ నాకస్మికసిరి
సంతడత్రై నికు శ లాగ్రహమునఁ
బరగుభారద్వాజ శ పక్షులకై వడి
—నంపముక్కులమేని శ యస్ర మురలఁ

తే॥ జేండ నిల జాల కాదందు శ చెట్టు కొకడు
గుట్ట కొకడుగ వెనఁ బాటె శ గట్టువీడి
యిట్లు లాదందు వలుసార్లు శ పట్టువిడక
భంగమొందియుఁ బై పయి శ బడుచువచ్చె. 175

ప॥ ఇటు లప్పలుగాఁగి మూకలు శలభంబుల చందమ్మున సమయుటకు
సైవఁజాలక యవ్వాని సాధువృత్తికిఁ దే సమకట్టి తత్రత్యజన
నిచయ మౌదయంబుల వడువున పరుషమ్ము నతివిషమమ్మునగు
నా గాంధార భూభాగంబున. 176

ఉ॥ గుట్టలమధ్యవాసమున శ కుఁ మదివెట్టి మహిమ హేందుడు
నిట్టలమైనయొర్నినిడి శ నెమ్మిని తజ్జడజాతిఁ బట్టగాఁ
గట్టడిచేసె బంటులకు శ కష్టములెన్నక వార లయ్యెడక
గట్టులమధ్య లోయలను శ కందరసీమలనుండు మూకలక. 177

తే॥ వెడకి గాలించి పట్టి యు శ ర్వీధవునకు
నప్పగించిరి వారల శ నభయమిచ్చి
వలయు పరవతిఁ బరికర శ ములనుగూర్చి
కావులుగఁజేసె నావ్రజా శ కల్పశాఖ. 178

తే॥ ఒక్కటాకటిగ నిట్టులు శ దక్కకుండ
తనదుమూకలు చేపిడి శ చనఁగ వైరి
యెల్ల నెలవుల నిండఁగ శ నిల్లు బయలు
కాఁగ నంగారుఁ డల్కతోఁ శ గదలె ననికె. 179

మ॥ అరి నుగ్రాకృతి వానియుద్ధతిని క శ న్నారక విశోకించి యా
ధరణీజాని యొహోయితండో! విషస శ త్వశ్రేణిగా నీపృజక
విరచించె వివశిల్పి వీనిని సుధా శ స్ఫిలోర్వికిం ద్రోసింక
బరగుడజ్జడజీవితం బమృత రూ శ వంబై సుచైతన్యమై. 180

ప॥ అని తలపోసి యగ్గలమగు నాగ్రహంబున నాఖలగామిణిపై. 181

తే॥ కార్ముకము చుట్టుకైదువు శ కరణి పంచి
నిశితశరముల గుప్పె న శ స్నీచుమేను

కరణి జల్లెడయ్యెను శ ధరయు నచట
శేషుడు జలించు శిరములఁ శ జిక్కబట్టె.

182

తే॥ వాని దేహంబు సామాణ శ వర్జితంబా
స్వయము సామాణమో! యయో శ మయమో! కాక
తచ్చరాహతి కన్యంబు శ తాళునొక్క!
యనుచు వెఱగొందె జూచిన శ మనుజువితతి.

183

చ॥ పిడుగులువోని యంప తెఱ శ పీచమడంపఁగఁ దాళలేక తా
నడుగులు తొట్టిలక బుడమి శ వస్త్రములం బడవైచి వాడు న
య్యెడయునిమోల సాగివడి శ యుండెను మాటలుమాని
జేడునీ
పుడమిని వీడి వేగ మరు శ భూమికిఁ బొమ్మనివంచె నాఖిలుక. 184

మాంధాత పనుపున సంగారు డుత్తరమరుభూమి కేగుట.

తే॥ తుచ్చ జీవంబు లాసించి శ తుట్టతుదకు
బంధువులతోడ జీవుడా! శ బ్రదుకుమనుచు
నుత్తరావని మరుభూమి శ నుండఁ జనియె
నంత సంగారుఁ డాతేని శ యాజ్ఞమోచి.

185

మ॥ త్తుమి మూర్ధన్యఁడు కోసలేశుఁ డిటు లా శ గాంధార మీరేడు మా
నములం గైవసముంబొనర్చికొని సా శ శ్చాత్యక్షమానీమలక
గమనార్హంబుగ నెంచి తాఁ దరలి వీ శ కక బాళశీకావనిక
గ్రీమియించె దగఁ దద్ధరావతుల కాన్కల గొంచు మున్నుం
దటక. 186

మ॥ స్థిమితాత్ముండయి రాజ సంస్థలు ప్రీతి శ చీన ప్రజాసంస్థలుక
శమముం గూర్చగ కేతుమాల ఘన వ శ ర్షక్షోణి నవ్యోన్నతిక
రమణీయంబగు రోమకాఖ్యపురిఁ ద శ ద్రాక్షేందుఁ డాతిధ్యముక
సమయోత్కర్ష నొసంగఁ గైకొని యుదీ శ చ్యక్షోణికి బోవుచో.

మ॥ మార్గమధ్యంబున జగత్కంటకుం డైన దశకంఠుండు పర్వతునివలన
మాంధాత్యమహిపాలు స్వరూప శౌర్యంబులు నాతని యుద్ధగోళ

విజయయాత్రను విని యామేటిబల్లిదునితో బవరంబు నల్పు
భావంబున బాట కాచి తన్ను డాసిన యా ధరణీపాలు గుర్తించి
యిట్లనియె 188

మార్గమధ్యమున రావణుడు మాంధాతతో బోరుట.

ఉ॥ శ్రుతియపుత్ర! భూతల మ క శౌర్యముగా గనుగొంటి నేడు నీ
మిత్రము భూతలమ్ము కడు క మెచ్చెడి నీ గురువిక్రమమ్ము మా
శోత్రయుగమ్ము తూట్లువడ క చూడెడి నీభుజవిక్రమమ్ము నీ
క్షేత్రమునందు రావణుడ క చివ్వకు నిల్వము శక్తియుండినన్. 189

వ॥ అనిన విని యా శూరవరేణ్యుండు 190

చ॥ తెలివెడి నీదు రావణ మప్ర క తీత భవన్మధురాఖ్య వింటి నీ
మలినచరిత్ర నీకిపుడ క మాన్వెద సంగరకాంక్ష ధీరతన్
నిలువుము మానవప్రతతి క సచముగాఁగను నీదుశౌర్యమున్
మలిపెద నంచు నవ్విభుడు క మార్గణజాలము గుప్పె వానిపై. 191

క॥ కని యా యుటుములకా యీ
చినుకులుమఱి యంచు నవ్వి క సెలవులు విరియన్
గొనయముమోయించుచు నా
దనుజుండును గుప్పె శర వి క తానము నరిపై 192

మ॥ తనపై వ్రాలెడి పంక్తికంఠ శరసం క తానమ్ము మున్నుండ య
మృదుజేశాగ్రణి మెచ్చు టంపవడి స క న్నానించి జోకొట్టి త
ద్దనుజాధీశు నురమ్ము ముద్గరమునన్ క తాడించుడున్ మూర్ఛవొం
ది నికాటాగ్రణిలేచి చేఁగొనె గడన్ క దృప్తారిపై నేయఁగాన్. 193

చ॥ పిడుగులువోని యంపవడి క ప్రీత్యెగడన్ నృపవర్యుఁ డిట్టులన్
బొడ వడగంగఁ బై పయినిర ముల్కుజడిం గురియించు చొండోరుల్
తడబడకుండ నిర్వరును క తద్దయుఁ బోరిరి తచ్చరాహతిన్
బుడమివడంకెఁ దూటువడెఁ క బొక్కిలికానువు గుడ్డుచిప్పయున్.

వ॥ ఇ ట్లాశూరయుగశంబు సింహయుగశంబుచెలుపున శూరవిలాసంబు
చూపుచుఁ గొంతవడి దివ్యాస్త్రప్రయోగ కాశలంబు ప్రదర్శిం

చుచు బవరంబునలెప్ప. తద్వివ్యాప్తప్రయోగంబు తుదముట్టింపఁ
దలంచి యప్పారీవ శిరోమణి బ్రహ్మాస్త్రంబుప్రయోగింపఁ బంక్తి
కంఠండు పాశుపతాస్త్రంబుప్రయోగించె నంత నాయస్త్రద్వితయం
బనలకీలాకలాకలావమ్ము జమ్ముచు నభంబునఁ బోరాడుచుండె
నక్కతమ్మున లోకమ్ము లాకులంబులయ్యె నప్పుడు పులస్త్యబ్రహ్మ
యరుడెంచి యాయరుపుర నడుమ నిలచి యిట్లనియె. 195

పులస్త్యుడు రావణమాంధాత్మలకు సంధిచేయుట

ఉ॥ ఓయికుమారులార! యిటు శ లూరకపోరుట మాను డింక న
న్యాయముగా జగంబులు వి శ నాశమునొందెడి వేగ నస్త్రముల్
తీయుడు వెన్నెక్కు సములు శ దీర్ఘవరాక్రము లిర్వురుర్వి డీ
ర్ఘాయువులై చరింతు రన శ నట్టులొనర్చిరి వారునిచ్చమై. 196

వ॥ పిమ్మటఁ బులస్త్యుండును వారల దీవించి నిశేచ్ఛంజనియె దళగ్రీ
వుండు తనయిచ్చననుసరించె. పిదప నమ్మహీకాంతండు 197

చ॥ ఎలది నుదీచ్యభూములకు శ నేగఁ దదుజ్వలవర్షసీమలఁ
లలితగుణవృభావృతక శ లామయజీవన నిత్యవైభవా
స్థలితజనుల్ నృపాలకులు శ సన్నిధిచేసిన ధర్మమూర్తికిఁ
బులకీతమూర్తులై మధుర శ పూజలుసల్పిరి సత్యకీర్తికి. 198

తే॥ అందు కురువర్ష చిత్రక శ మైన సిద్ధ
పురినిజేరి తదుర్వీశు శ పూజలంది
సంతసముఁ గూర్చు మహిత వి శ జ్ఞానగతులఁ
దనరు పాగ్భూమి కరిగె మాం శ భాత యచట. 199

మ॥ అవసీపాలుర ధన్యులఁ జలుపు భ శ ద్వాత్వాఖ్య వర్షస్థ సం
స్తవనీయ వ్రజవర్తనల్ మదికి వి శ శాంతిఁ ఘటించంగ నా
యవకోటిపురిఁ జేరె తత్కటక భూ శ పాధ్యుండు వ్రత్యగ్రి తా
ధువరేఖండగు నర్చు దద్వసుమతీం శ ద్రుక్ దస్ప నబ్రమ్ముగా

వ॥ అట్లప్పురుపోతముండు పుడమిసల్లడలఁ గ్రుమ్మరి మరియొ
గడలి నందండు బెడఁగగు పెనుదీవులఁ బునీతములు చేయుచుం జని

యచటి పెద్దదొరలు తత్ప్రజానీకధర్మపథానువర్తనకుఁ బ్రథమా
చార్యులై ధర్మదైవతోపాసకులై తనకెవగా ప్రవర్తించుచుండఁ
గని సంతృప్తాంతరంగుండై ప్రజల ప్రజాపాలకుల పూజలు గైకొని
కృష్ణులు నజనాభంబునకుఁ జనుదెంచి కోసలేందిరకు సర్వేంద్రియా
ప్రాయనంబుగాఁ దర్పరిసరంబుల నడుగువెట్టు నవసరంబున త్రిది
వంబునుండి దివిజన త్తమునిసారథి మాతలి మహితపుష్పకం
బుతోఁ జనుదెంచి యమ్మావవేందుతో మహేంద్రువచనంబులుగా
నిట్లు వచించె.

201

ఉ॥ మా కరతర్జుని దొరగు శ్రీ మాధురిఁ గోలుచు ప్రేమసారము
జేకొనినట్లు తోచెడిని శ్రీ జీరడి సుస్థిత నేత్రరోచుల
బ్రౌణఁగోరి మా హృదయ శ్రవల్లరి పావనధర్మయుక్తి భూ
లోకము నేకపాలనకు శ్రీ లోచన సితనుయస్థి నిమ్మగార్.

202

ఉ॥ మాదు మనోరథాప్తి సుర శ్రీ మండలికిఁ ప్రథమేందుదర్శనా
పాదిత లోచనోత్సవము శ్రీ పాటునుగూర్చుచుండు బల్కుగాఁ
గాదన కంత సైనిక నిశ్రీ కాయము నయ్యెడ నుండఁ బంచి యా
మోదముగా మహేంద్రునికు శ్రీ భూపతి మాతలితో జన రహి.

మహేంద్రుడు మాంధాతను జేవసభలో సన్మానించుట.

ఉ॥ అంత మరున్నియంత సక శ్రీ లాంబకముల్ పనిసేయ దిక్పతుల్
చెంతను జేరి రా నెదురు శ్రీ శీఘ్రముగాఁ జనుదెంచి భూసతీ
కాంతుని మొక్కువాని బిగి శ్రీ కాంగిట గుచ్చి కరమ్ము వట్టి శ్రీ
కాంతుని గాంచినట్లు మదిఁ శ్రీ గాంచుచు హర్షము రాజహాళికి.

ఉ॥ సూరెలనున్న దిక్పతులఁ శ్రీ జూపుచు నోలినపేర్లు తెల్పు న
వ్వారికి నా నృపాలమణి శ్రీ వందనముల్ పచరించె నప్పు డ
వ్వారును నవ్రహ్మముసిరి శ్రీ వర్వగఁ గే దైమలించి రోలి బృం
దారకు లాత్మతుల్య విశ శ్రీ ద ప్రసవమ్ములఁ జల్లుచుండఁగా.

205

తే॥ మూడులోకాల మేల్గిళ్ళ శ్రీ ముచ్చటించు
వేల్పుటోలగమునకు నా శ్రీ నిశ్చయనుజ

భాగ్య సంధాత మాంధాతఁ శ బాణివట్టి
తిభువనేశుండు గొంపోయి శ తియ్యమెనఁగ.

206

తే॥ ఆత్మసింహాసనమ్మున శ నమర నునిచి
తనరు హరిచందనలతాంత శ దామకంబు
శరములం బూని సభ్యులఁ శ గలయఁ జూచి
వలికె నిట్టులు సందర్శ శ లలితవృత్తి.

207

చం॥ సరసిజనాభు సంశమున శ జన్మము నెత్తి మహీతలంబు ని
ర్జరవరులార! ఈ నృప ప శ సంతోడు సుందరనందనమ్ముగాఁ
బరగ నొనర్చె దా విటుగఁ శ బండెడుఁ బైరులు పచ్చతోటలు
విరతియలేక యెల్లెడల శ వేడ్క జనించెడు నందు గ్రుమ్మరగ.

మ॥ మన కీమధ్యమ లోకపాలవిధి సం శ భావ్యుండు విశ్వంభరా
జనతాపాలవిస్తృష్ట బ్రహ్మలిపి ను శ త్సారించి దేవాంశతో
మనఁగా నవ్యసువర్ణవర్ణతతి శుం శ భద్రాపమ్మ నేటుగాఁ
గనిపింపఁ లిఖించె భూతలము నా శ కంబయ్యె రమ్యాన్నతి

ఉ॥ ఈనవశిల్పిశేఖర మ శ హిష్ట సముజ్వలసత్త్వసంస్కృతిగ
మావవలోక మేకత స శ మాజ సముచ్చస్ససితాధికార సం
దానిత సత్త్వవృత్త మహి శ తద్యుతిః బొల్పెడి నిత్య తృప్తి నై
మానికలోకమట్టు లిల శ మాయగ రోగభయావమృత్యుపుల్.

ఉ॥ మానుష జీవితం బది స శ మాజహితాకృతి నవ్యవల్లవా
హ్లానసుగంధపుష్ప ఫల శ మంజులమై మనివేడ్కనింపు సం
తానముమాడ్కి బొల్పెడి ను శ ధా మధుర వ్రసవార్థ పూర్ణ వి
జ్ఞానగరిష్ఠ వృత్తమయి శ సర్వకలా ప్రతిభా మనోజ్ఞమై.

211

ఉ॥ లండలు విపులే ధరణి శ నందలు రాజులె యందఱుర్యులే
యందలు శూద్రు లాత్మ విష శ యంబున నందలు సంయమిం
దులే

పొందుగ గేస్తు లందఱును శ బుద్ధులు నేర్చెడి బ్రహ్మచారు లిం
పొందగ నెల్లవారు సమ శ యోచితు లీవృపు కొత్త తీర్పునగ

- తే॥ తాగ్రము ఘటించి దస్యుల శ్ర తంపి యార్చి
జగతి నిష్కంటకమ్ముగా శ్ర నగు లడంగ
శాంతిసుధఁ జల్లినట్టి యీ శ్ర స్వాదుమతికి
నాఖ్య చెల్లెడి “త్రైసదస్యః” శ్ర డనఁగ మఱియు. 213
- తే॥ జగములకు నెల్ల శత్రువై శ్ర దిగులుకొల్పి
యెదురు లేమని మనమున శ్ర నదురులేక
తిరుగు దశకంతు గర్వంపు శ్ర తీట యుడిపి
మనకు ముదమును గూర్చిన శ్ర మల్లుండితఁడు. 214
- తే॥ జగములకు నెల్ల సంతోష శ్ర సమయ మిద్ది
ధరణి యివ్వీరు బాహు పం శ్ర జరముఁ జేరి
సుఖతయై కమ్మయూర్పుల శ్ర చొక్కటముగ
విడుచుచున్నది నే డాట శ్ర విడుపు మాకు. 215
- తే॥ సమృద్ధముగూర్చు నీసుఖ శ్ర సమయ మందు
మధురగుణమణి నీసుహృ శ్ర స్మణిని నిరతి
సత్కరించుట యిమ్మగు శ్ర త్సభకు నర్హ
మమరమానవలోక భ శ్ర ద్రాభికాంక్ష. 216
- తే॥ అనుచు నాయతఘనవృత్త శ్ర మైనపారి
జాతసుమహారమును మహీ శ్ర జానికంత
నీమనర్పించి చెలువుగఁ శ్ర జేతికపుడు
చారువారిచందనలతాంత శ్ర చక్ర మొసఁగి. 217
- తే॥ చప్పటులమోత పెల్లున శ్ర సభచెలంగ
నర్థసింహాసనమ్ము తా శ్ర నాకొమించె
తనరె మాంధాత యా పురం శ్ర దరునిచెంత
గెలుపుసిరిరంజలు నువేండు శ్ర పాలుపు తెలియ. 218
- తే॥ దామ మర్పింప నపుడు మాం శ్ర ధాతలేచి
చిగురుపొట్టము లట్టుల శ్ర చెలువుమీరు

కరతలమ్ముల శకుని శ చరణయుగళి

నంటి ప్రణమిల్లి సభ్యుల శ కనియెనిట్లు.

219

మ॥ అమరస్వచ్ఛయశస్కులార! కన మీ శ యాదార్యమాశ్చర్యమా
తమయాదార్యము మార్గదర్శకముగాఁ శ దైవోక్త్యనాథుండు మా
కమితంబైన మహాత్మ్యమున్నిలిపెడ శ ద్వాహారముల్ చూడ వే
దములంజొప్పడు నర్థవాదముల చం శ దానక బ్రశంసార్హముల్.

మ॥ జనితోమానవులందు కొందఱకు సం శ జాతంబగు దేవతా
ఘనశీలం బది వాంఛనీయము ప్రజా శ కల్యాణ సంపాదనం
బనిశంబుక ధరణీశుఁ డా యమరశీ శలా విష్ణుడై యొప్పుచుక
మనుజులేనికి దైవశీల మొదవం శ జాలించినక బూర్ణుడౌ. 221

తే॥ తన కనూచానధర్మ వి శ భానమందుఁ
బూర్ణుఁ డగుతేడు దేవత్వ శ పూర్ణుఁ డగును
పూజ్యుఁ డాతఁడ దేవతా శ పుణ్యవం కి
మాదృశా పూర్ణులకు పూజ శ కీర్త్యశంబు.

222

తే॥ మీ యుదారత మీతాల్కి శ మీదుకాంతి
మీపటుత్వము వితరణ శ మీదుభాగ్య
మలవరచుడాక ప్రజలకు శ నఖిలదిశల
శకునివాక్యంబు లుపదేశ శ సరణిఁ గొనెడ.

223

మ॥ మనసీయం బగు యుష్మదీయ ఘన స శ స్థానంపు చిహ్నంబుగాఁ
జను నీదామకమందు వన్నెలమిరుల్ శ చాటించు నొక్కొక్కడే
గొనబొ మీ గుణ మొక్కటొక్కటిగ మా శ కుక తాల్తు మీ
దండ కా

సన మట్లక్కున దివ్య వాసనల సం శ స్థానంబు రూపింపఁగాక. 224

తే॥ నేటి దివ్యానుభవ సుధా శ నిత్యలహరి
మాదుశీలంపు వల్లరి శ జోది సలిపి
కమ్మవిరులను పూయించు శ గాక యెప్పుడు
మీప్రసన్నత మా యెడ శ మెఱయుఁగాక.

225

- తే॥ అనుచుఁ వ్రోణమిల్లి యువవిష్టు శ్ర డయ్యె నృపతి
“మేలుమేలు సెబాస”ని శ్ర మెచ్చు లొలయ
కరతలమ్ములు దుందుభు శ్ర ల్కరణిమెరసె
నంత నమరేశు డిట్టుల శ్ర ననియె లేచి. 226
- తే॥ ఎవ్వని చరిత్ర మాలింప శ్ర హృదయముబ్బు
నెవని యాదర్శములు విన్న శ్ర హెచ్చు వేడ్క
యెవని నిష్ఠకుఁ బ్రణమిల్ల శ్ర నిచ్చువొడము
నతని బూజించి గర్వంబు శ్ర నందుచుంటి. 227
- తే॥ పూజచేయు డెరింగి న శ్ర పోడ పెరలఁ
బూజ నల్పుచుఁ బెరలచే శ్ర బూజఁగాంచు
తన యుదారత మనదెసఁ శ్ర దాచిపెట్టి
మన యుదారత నెంచి తా శ్ర మహితుఁడయ్యె. 228
- ప॥ అను నెడ నయ్యువనాశ్వనందనుండు డిద్దితుండై యిట్లు వచించె. 229
- చం॥ “అమృత పరీమళాక్ష వద శ్ర నాంబుజ నిర్గతభావణంబు లా
విమల సుధారసంబు రుచి శ్ర వెల్వకుఁ గాకయు నుల్లమందు నె
య్యము కనసియ దవ్వలి య శ్ర ధార్థము నెయ్యడఁ బ్రాణదాతకు
మమతయడంగునొక్కొ చను శ్ర మానమ హెచ్చునుగాక యేరికేక
- ప॥ అని యువవిష్టుండు గుటయు నావంక తిరిగి 231
- చం॥ అనుగతి మొల్క నవ్వు సిరి శ్ర యాడఁగ వాతెర వజ్ర యిట్లనుక
మనుజ జగచ్చుభంకర! ప్ర శ్ర మాణ పదంబది నీదువాణి కా
దన ముదమయ్యె నింక విలు శ్ర ధావళి నగ్నిముఖాన నిష్ఠమై
తనుపుము దేవమానవుల శ్ర ధర్మపథం బిటు సాగమేలగుక. 232
- తే॥ ఇష్టి ముఖమున మమ్ము ధ శ్ర రించుకతన
నెలమి “మాంధాత” యంచు మే శ్ర మిడిన పేరు
సార్థకంబుగ నితవరి శ్ర యాట మాకు
దర్పమొదనెడి నీ యరిం శ్ర దమునివలన. 233
- తే॥ అనుచు మాంధాత కేల్వట్టి శ్ర యాదరమున
లలితగతి నెల్లప్రజలు రం శ్ర జలగఁ గెలుము

మైమరుపుఁ గొల్పునట్టి నికఁ శ మరలఁ జూడఁ
గోరి వీడ్కోలు తెల్పడఁ శ గువలయేక.

234

వ॥ అని వీడ్కోలు తెలుపుటయు నంత

235

తే॥ నవ్వుసిరి యెల్ల వారి యా శ ననములందు
తాండవింపఁగ మాంధాత శ తరలఁ బుష్ప
కమునఁ గూర్చుండి దేవలో శ కమున వెలయు
వింతలనుగాంచుచును లోన శ వేడ్కలూర.

236

మాంధాత మరుల్లోకమునుండి తనకిదిరంబునకు చనుదెంచి

స్వపురంబున కరుగుట.

వ॥ అ ట్లమ్మానవేందు శ డమర్త్యభువనంబువీడి తనదళంబువిడిదల దిగి
పుష్పకము ననిచి సపరివారుండై సాకేతపురంబుచేరంజనుడెంచు
టయు నవ్వుడు.

237

మ॥ లలితాత్మమృతి జంతుసంతతికి ను శ ల్లాసంబుగా వద్దిసీ
వలమానేక్షణ నిత్యజీవముని పూ శ ర్వక్షోణి భృద్ధర్గమ
స్థులలదోచుచునుండఁ దా నిజకుల శ స్వామిగనంగాఁ గుతూ
హలియై పర్విడనోపుఁ గానియెడ నా శ స్యంబేల కెంపారెడు. 238

ఉ॥ కమ్మని తమ్మిపూవలపు శ గాడుపుపూవలు తీవెక న్నెలుక
గమ్మగఁ గూడియాడఁ దమ శ కంబున నభ్రము భూతధాత్రీయుక
గిమ్మనకుండ నర్చకుల శ క్రిడలుచూచుచునుండ నారి వి
య్యమ్ముగ కొంగులన్నుడిచి శ హాస్యముచేసెడి నవ్వుచుక దిశల్.

మత్త కోకిల॥ దోరపండిన జామకాయలఁ శ దోబులక బొడిసేయుచుక
గీరనారము లారగించెనుఁ శ గేకరింతలు వెట్టుచుక
బారణం బొనరించెడికగల శ మంపువెన్నుల ముక్కులక
జూరగొట్టుచుఁ జిట్టిపుల్లులు శ సోచుగంబుగ మళ్ళలోక. 240

తే॥ పౌఢనక్షత్రపక్తి నం శ బరముభంగి
పుల కైరవ కమలాళిఁ శ బొలుపు మీరి

సరసకాసారములు వేడ్క శ సలుపుచుండె

జకవాకమరాళ సంశ సారరుచుల.

241

ఉ॥ ముట్టినఁ బాలుగారు నును శ బుగ్గల కెంజిగిజల్లుటండతోఁ
గట్టఁగమైతి); తియ్యమొలు శ క్క నురుగారనిపాలు గోలి చేఁ
బట్టిన చిన్నికోలఁ జెలు శ వార నదల్చుచు వెన్క నర్భకుల్
ముట్టఁగఁ బర్వతెత్తుచును శ ముద్దుగ లేగలు క్రేళ్ళుదాటెడి 242

చ॥ పురగృహలక్ష్మి లిద్వరు విశ భూషిత తోరణశేఖరాధ్యతై
వరలు వితానపుం జలుగు శ వల్లియ మేలిముసుంగుఁ దాల్చి భి
త్తి రచితవర్ణలేవన విశ ధి ప్రధితామల నవ్యచేలముఁ
బారి ధరియించి వాకిఘల శ పొంతలఁ గాచిరి కాంతురాకకై. 243

ఉ॥ పౌరజనుల్ గృహంగణము శ పాలును చిందిన సేకరించు న
తీరునఁ దీర్చి యయ్యెడను శ తీర్చిన పువ్వుల మంటపమునక
జేరి కుటుంబయుక్తులయి శ చేతుల వాకి కలశీ ప్రసూన క
ర్పూర సుగంధ పాత్రములఁ శ బూనిరి భూపతి రాక వేచుచు.

తే॥ పరిజనశ్రేణి యరిమురిఁ శ దిరుగుచుండె
నగళులందున హాస్య వి శ న్యాసమడర
నమల వేషంపు వన్నెలు శ నాస్యరుచులు
ధవళకుడ్డ ప్రదీప్తితోఁ శ గవలు గట్ట.

245

ఉ॥ తా నయి దేవతావిభుఁ డు శ దార సుధర్మ నొనర్చినట్టి న
న్మానపు చిహ్నమైన నుమ శ మాలిక సారథవాహినుల్ సమా
హ్వనము తెల్పినట్లు వసు శ ధాధిపముఖ్యులు వ్రాలి రా యయో
ధ్యానగరంబుపొంత విభు ధర్మ జయోత్సవ భాగ్య లిప్పుతై. 246

తే॥ ఘుమఘుమార్భటిఁ దావులు శ గువ్వనట్టి
పుల్ల మల్లీసుమంబుల శ పోల్కి మధుర
భావ సంపుల్ల హృదయముల్ శ పర్వత త్తఁ
బ్రజలు దొరఁ గాన నిల్చిరి శ బంతిరీర్చి.

247

మాంధాత నిజకటకంబునఁ జొచ్చి విజయోత్సవమునకు చనువెంచిన రాజన్య

ప్రజానివహంబు సస్మానించి వీడ్కోల్పుట.

ప॥ అయ్యెడ ననిమేష వృత్తి నవలోకించు నఖిలలోక విలోకనంబులకు నమృతవర్తిగా, ననుమతీదేవి జీవంబును, భారతేందీరా భాగధేయంబును, కోసల ప్రజాతపఃఫలంబును, సాకేతనగర శృంగారంబును, బంధుమతీదేవి మంగళనూత్రీయును, విశ్వమానవ సమాజసామ్రాజ్య మహాప్రసాదంబునకు మూలస్తంభంబునైన మాంధాతృమహాసార్వభౌముం డయ్యెడ సాక్షాత్కరించె నంత జయజయధ్వానంబులు స్వస్తివాచన నినదంబులు మంగళతూర్య నాదంబులు మిన్నుముట్టె, నమ్మహారాజ వరమేశ్వరుండు మహారాజచక్రంబు బలసిరా మహేంద్రీవైభవంబున నందనవనమ్ము కరణి నానందకందంబగు నయోధ్యాపురంబునఁ బ్రవేశించి పుష్పహారంబుల మునుంగుచుఁ బూలవానం దోగుచుఁ గపురంపు టారతులఁ గ్రాగుచు నరిగి పసిడిమొగసాల నరదం బవతరించి మహాసభాభవంబు చొచ్చి భద్రాసనాసీనుండై, ఫలమంత్రాక్షత లొసంగి మంగళాశీర్వాచనంబులు వచించువారలను పుష్పహారంబులు మెడవైచి నముచితగత్కారంబులు నలుపువారలను కానుకలు వెట్టి సాష్టాంగమెఱిగి కైగవ గట్టి నిలిచి కొతుకంబున నిక్షింపువారలను భక్తి ప్రసత్తుల వెలయుదువారలను గ్రమంబున నమస్కారంబుల నుపస్కారవచనంబుల కుళలసంప్రశ్నంబుల సాదరవీక్షణంబులను సత్కరించి, యెల్లరు నిజానంబుల నుప విష్ణులైయుండ నుత్థితుండై యవశిష్ట కర్తవ్యోపదేశంబుగా “సంయుక్తచిత్తులారా! ఆచరణ ప్రచార. పరిపూర్ణ పవిత్ర ధర్మము నెన్నితోయముల నెంతెంత వినినను మోచ్చు కా నేరదు. ధర్మంబ యెల్లరకు బలంబు తేజంబు నొదవించు. ధర్మబలంబునన వంచభూతములు దివాకర నిళాకరులును చరితార్థతాగమంచిత తేజంబున వెలుంగుచున్నవారు మృత్యువును ధార్మికుని చెప్పచేతల మెలంగెడిని. మనుజులోకంబ నియతస్థితి మిత్తికెఱుగుట ధార్మికత్వా

సమర్థతకుఁ దార్కాణము. మానవునకు నాయువ్యంబు వేలకొలం
దిగా మృత్యు వాతని పలుకుబడిని మెలంగవలయు. తత్తాదృశ ధర్మ
బలంబున లోకం బాధి వ్యాధి గర్భ వైధవ్య విధురతా శ్లోకవిరహి
తంబై నెగడు. ఏతాదృశసమున్నతి సర్వత్ర విశ్వమానవసమా
జంబునకు హస్తప్రాప్తమై యుండవలయు ననిన విశ్వైకతా
సాభాప్రతింబులకు హాసంబు లేకుండి వ్యక్తులు సమాజంబునకు
గూర్చుచుండ, సమాజంబు దేశంబునకుఁ గూర్చుచు సామ్రా
జ్యంబు పాలింపవలయు. అస్మదీయైతదాదర్శకృతకృత్యతా
విధంబున నిఖిల మానవజగంబు సుచిరంబు మంగళాలయంబై
మొలయుఁగాక. అని వచించుచు సాధువాదంబులు కరతాళ
ధ్వనులును మిన్నముట్టె. పిమ్మట నమ్మహాశయుండు సాదరంబుగ
సమితికి వీడ్కోలుఁ దెలిపె నంత ధర్మపూరుషస్తావకగీతంబులు
ప్రవర్తిల్లుటయు నెల్లరుఁ దమతమ నివాసంబుల కరిగిరి. పదంపడి
యామేటిగృహస్థు నభ్యంతరమందిరమ్మున కరుగువాడై యటనుండి
నెడలి—

248

మాంధాత మాతంగ తురంగ పశుపత్యైదులఁ బరామర్శించి
యంతిపురమ్మున కేగుట.

|| గజశాలఁ దిలకింప నేగె నట నా క గళేఁగి వీక్షించుచుఁ
నిజతుండా మృదువల్లికల్పయికి నెంత తే ముద్దుగా నెత్తి య
క్కజమా దర్శనభాగ్య మిచ్చిన మహీ క కాంతుఁ సమీపంబుగా
విజయం చేయుఁ డటంచుఁ బిల్చుకొని నూ కపి గుంభముల్
వంతగా. 249

|| కని రాజేంద్రుండు వాని వాంఛ కొనసా క గళ జేరి తన్నూర్తులం
దన పాణిఁ స్పృశియించి తుండముల మో క దంబారగాఁ దువ్వినఁ
మన ముప్పొంగగ బృంహితమ్ము నలిపె క మాతంగముల్
పట్టుపు
ఘనమాతంగము చెంతఁ జేరిన నృలో క స్యామి తుండాలతఁ

తే॥ మూపునందెక్కు మనురీతి శ్ర మోకరించి
మృదుగర్తి జేరువకు లాగి శ్ర కదలకున్న
నిగితజ్జుడు నృపతి త శ్ర దీయకాంక్ష
తీర్చి దిగి మేను నిమిరె చి శ్ర గిర్చెగరియు 251

తే॥ తనయు మస్తంబు మూర్ఖుని శ్ర తండినగిది
లేచి కరమున మూర్ఖునె శ్ర లీలవిభుని
శిరము నక్కరి యద్దాని శ్ర చెయిదములకు
నశ్చివులు నిండె గన్నుల శ్ర నవనిపతికి 252

చం॥ ముసిముసినవృన్ద వెలయ శ్ర మోము మహీశుండు నంతః జక్కన
మిగుమిస లాడు సాహిజపు శ్ర మేదిని బొల్పెడి వారువమ్ముల
వెను జని శాంచె మోముల న శ్ర వీన వికాసము మించ వాజులు
గొనరెడి కూర్మిమారలను శ్ర గోమలభంగిమః జాచి హేషల 253

చం॥ నలుపుచు ముందుకాళ్ళ నొగి శ్ర జక్కన నెత్తి నమస్కరించు న
చెల్లువము చూపె నా మృదుల శ్ర శీలుండు తద్రమణీయ చేతనా
కలన నెఱింగి యన్నిటిని శ్ర గమ్మని చేతులఁ దట్టి మేనుల
బొలుపుగ దువ్వె విస్ఫురిత శ్ర మూర్తుల బొల్పెను సైంధవాళియు

తే॥ మధుర పీయూష సౌరభ శ్ర మహిమః దనరు
గోష్ఠమునకేగ గృహమేధి శ్ర గోవు లపుడు
చెవులు రిక్కించి చూడుకల శ్ర చెలువమొప్ప
సామిఁ గనుగొని మూజూచి శ్ర చనువుఁ దెలిపె, 255

ప॥ అంత నా రసికావతంసుండు

కా॥ పూదోట గవనేగ నందు సరసీ శ్ర పుష్పాంగి పూర్ణాత్మయై
స్వాదిష్టాంబుతరంగ హస్తముల న శ్ర జమ్ముల్ నివాళించుచు
మోదంబార మరందగంధిల మరు శ్ర తోతమ్ముల ముట్టి త
తేడమ్ముల తొలగించి స్వాగతము శ్ర వల్కె తేటి గీతమ్ముల.

కా॥ ఆరామక్షితికాంత నాథువకు దూ శ్ర ర్వాంకుర రోమాంచ మే
పారం గోమలవల్లికామృదుల లా శ్ర న్యంబుల్ ప్రదర్శించుచు

స్ఫూర్తేతరుచిప్రపుల్లకుసుమ శ వ్యాకీర్ణ నేత్రప్రభా
పూరానఁ జెనవైచి పూర్ణ ఫలముల్ శ పొందించె సంతృప్తిగాఁ.

ఉ॥ చైత్రోరథమ్ము చందమునఁ శ జతురుదంచన దృశ్యసంపుటిఁ
మైత్రిఘటించి చూపరుల శ మానసముల్ హరియించునట్టి యా
చిత్ర వనమ్మువీడి యను శ జీవి హితంకరు డిందుకాంత వై
చిత్ర నెగుగు నేలవయి శ జెల్వగ శోణ సరోజ చిత్రముల్. 259

చ॥ వెలయఁగఁ బాదచారమున శ వెంబడివచ్చెడి సేవకాళిచేఁ
గులమున నెల్లవారి కను శ కూలవిధమ్ములు భాగ్యభోగముల్
తెలియుచు వచ్చుచుండఁ గని శ తియ్యములొల్కెడు కూజ
తమ్ములఁ
జెలువమునింపు రూపులు ప శ సిండిగరుల్ గలయంచ లిమ్ముగాఁ.

తే॥ శోణసారసకోరక శ సుందరముల
మృదులచంచుదళమ్ముల శ మేదిసీను
నరుణానీలయ మృదుల ప శ దాగ్రములను
ముద్దుపెట్టెను హృదయ స శ మోహనముగ. 261

వ॥ అంత నాలలితహృదయుండు సవిలాసమ్ముగ నవ్వాని నొక్కొక్కం
డుగ ప్రవాళమృదుల పాశపుటంబుల సితకతవత్సంబుచెలుపుననెత్తి
శిరంబుమూర్కొని గరులునిమిరి విడుచుటయు నవియు తృప్తిఁజెంది
యభేచ్ఛంజనియె వెండి యాగృహపతివ్రథమగృహప్రాంగణమ్ము
దాటి 262

చ॥ అరుగుచునుండ లోనికిఁ ద శ దంతరమందున జోతపెట్టుచుఁ
పరిజన మంతలంతలన శ పజ్జకొదుంగగ వారి నెల్ల నా
దరమున గాంచుచుఁ జనఁగ శ దగ్గరికేకలాప మా దొరక
సరగునగాంచి ముందెటనో శ జారివస్తువు చిక్కినట్లుగాఁ. 263

చ॥ గనిపటికంపుఁగుట్టిమము శ గారుడరత్నరుచిప్రదీప్తమై
తనర గలాపముల్ విరియ శ దాల్చి ప్రదక్షిణ రూపమొప్ప వి

న్ననువుగ పాదముల్ విడక శ నాట్యమునల్పదోడుగె నంత రం
బున విభనాన్యముం గనుచు శ ముద్దుగ కేకలఁ బల్కరించుచున్.

ప॥ అంత నక్కుశలుండు.

265

తే॥ కదలనీని తెఱంగునఁ శ బొదలునట్టి

వాని నొకడొక్కడుగఁ జక్కఁ శ బట్టి పాణి
మృదులగతి దువ్వివిడిచెను శ మించుగరులు
సౌరుఁ గురియంగఁ గేకిసు శ చయము వెడలె.

266

ప॥ తడనంతరమృత్యుశ్రితవత్సలుండు సంభ్రమత్పరిచారకమ్మగు శు
ద్ధాంతమ్ముజొచ్చి, యందు మణిఖచిత్రహైమవంజరస్థమ్ములు వివిధ
వర్ణ రమణీయమ్ములు నగు శుకశారికాప్రముఖ గృహ్యశకుంత
మ్ములాప్రభువతంసము నవలోకించి యునుదయమైన తెఱంగున
తెక్కలువిదిర్చుచు నిసర్గమధురవాసితమ్ముల నమ్మదిరమ్ము బూర
టిల్లంజేయుచు వెలి కురుకుతమకంబునఁ బంజరశలాకల గరచుచు
మిగులనార్భటించుటయు వాని నెల్ల మొలకనవ్వుల నును పల్కుల
నాదరించి బహిఃప్రాణంబగు బంధుమతీదేవి నలరింప తన్ని కేతనంబు
దెస మొగంబై వెడలి తన్నుంగాంచి తత్తరించు తత్సఖిజనంబు నవ
వారించుచు నొయ్యన నేగుచుండె. అంత నెదుర మణిమయవంజ
రమ్మున భాసిల్లు బంధుమతీదేవి ప్రాణసఖయగు పంచవర్ణ రాజకీరం
బీ మారాజంగాంచి యాత్రంబున నలుగెత్తి.

267

తే॥ “అక్కయాక్కయ్య బావగా శ రరుగుదెంచి

ర”నుచు నుండఁగ ముక్కున శ నంగుళి నిడి
సరగజేగొని చనియె నా శ చతురన్తపతి
యదియు నంగుళి కరచుచు శ నట్లయిండె.

268

ప॥ అట బంధుమతీదేవియు.

269

చం॥ తెలతెలవారు నప్పటికిఁ శ దీపితలంపులు సందడింపఁగా

లలి జలక మొనరప్పి పడ శ లంబికచాళిఘటించి వేల్పుడిగ

జేలువుగ చంపకవ్రసవ శ శేఖరమూని పసిండిపట్టుదు
వ్వలువ ధరించి ఫాలమునఁ శ బ్రన్ననిబొట్టునుతీర్చి కస్తురిక. 270

ఉ॥ ఆననబంధధీరత'ను శ సాననసల్ప నిజావలగ్నపుం
గాసెగ, పైఁటచెంగును ను శ ఖస్థితఁ దిగిప్పి బిగించి, యూర్పులక
వీసముఁ బోవనీక నతి శ విగ్రహమాలిఁ బవిత్రచిత్త సిం
హాననమందు నిల్చి యట శ నచ్యుతరూపము లోముఖమ్మునక.

మ॥ గనుచులోవెలి సర్వముగ గ్రీమత శ్రీ శ కాంతస్వరూపమ్మ కాఁ
గని యాత్మీయవిభిన్నతా కలిత సం శ స్కారమ్ము సాంతంబుగాఁ
జన, నొండేది యెఱుంగకుండి యటు ని శ స్థాయుక్తి పూర్ణంబుగాఁ
తనవంకక విభుఁడేగుడెంచునటుగాఁ శ దస్వంగియాక స్వస్థయై. 272

తే॥ తనదుసాభాగ్యదైవమ్ము శ దారసిల్లి
స్వాగతింపంగ లేచి యా శ సరసిజాక్షి
నవ్యవేషంబు నవరించి శ నలుపుతోడ
నిలుపుటద్దముముందఱ శ నిలుచునంత. 273

తే॥ పారిజాతంపుఁ బొలవంబు శ బంధురముగ
వీచుటయుఁ జిల్కపల్కులు శ వినగరాఁగ
లలితగతి నేగె నెదురుగా శ లలనవేడ్క
నంతఁ బ్రత్యక్షమయ్యె న శ య్యతివవేల్పు. 274

తే॥ చక్షు రిండివరమ్ము లా శ చలువతేసి
యమలపాదాగ్రములకు ని శ జాత్మలొసంగ
మోకరించెను పతిముందు శ ముద్దుగుమ్మ
కేలనెత్తుచు సతిఁబల్కె శ లీల నిభుఁడు. 275

తే॥ “నుదతి! నెఱజాణవైతి వీ శ శుకము కతన”
“పరిమళోదార భవదీయ శ పారిజాత
చారుహారమ్మ మున్న నక శ జాణఁజేసె”
“నలపుఁ జలికెడి నిది నిన్ను శ వలచి తరుణి” 276

తే॥ అనుచుఁ జేదోయి నా రసి క కాగ్నిగణ్యు
డమర సుమహార మింతి భు క్త జాంతరమున
నునిచె నత్తటిఁ గీరమ్ము క్త నంచితముగ
“ మేలు మేలంచు దనచోటి క్త నేలఁ జనియె ”

277

తే॥ చెమరుఁ గన్నుల వెలయ ను క్త స్మిత మరీచు
లొంకొరులఁ జూచికొని రంత క్త నువిదఁగేలు
వట్టినిపోయె లోని కా క్త ప్రణయమూర్తి
శారీకాకీరములు వల్లె క్త జయ మటంచు.

278

న॥ అంతఁ గాలక్రిమంబున నమ్మానవలోకపాలుండు విశ్వమానవ
సమాజ శాంతి భద్రతాభ్యుదయ నిర్వహణ సంరక్షణ సహస్రా
త్తుండై ప్రవర్తిల్లుచు భూలోకంబు విబుధలోకంబుగా నొనర్చి
గంగాతరంగిణీప్రముఖ పుణ్యనదీతీరంబుల బృందారక నికరంబునకు
సంతృప్తికరంబుగా ననేకాధ్వరంబు లాచరించి యందు విలాసంబుగా
విపులకు సువర్ణమయ మీన మకర తిసింగిలాది జలజంతువులు
దక్షిణలుగా నొసంగె. మఱియు నాపుణ్యశ్లోకుండు బంధుమతీదేవి
వలన ముచికుం దాంబరీష పురుకుత్సులను మువ్వర గుమారుల
నేబుడగి కూతుండగిను గాంచి కృతయుగాలంకారుండై తేజరిల్లె
నని మంగళంబు వినిపించి వైశంపాయనుండు ప్రణమిల్లు జనమేజయ
జనపాలు నాశీర్వదించి యథేచ్ఛం జనియె.

279

మంగళమహాకీర్తి వృత్తము

శ్రీ లలిత శేషగిరి క్త శృంగధృతమత్కనక క్త సేవధి! మదీయ

దురితౌఘా

ధీల వనశీలి! పరి క్త వీత జనపాలన ను క్త వేష! వరధర్మపరిపోషా!
శీలమత శిష్టజన క్త సిద్ధనిజతేజ! ఖల క్త శిక్షణ నిశిత భునచక్రా!
కాలముల చిత్ప్రకృతి క్త కల్పిత జగన్నిచయ క్త కారణ! సుమంగళ
మహాశీర్షి. 280

మ॥ పరమాచార్య! భవత్కృపామహిమ ని క్షాంతం బ్రకాశించు నీ
వరకావ్యము భవత్పదాశ్రియ మహా క్షాంతిని నిత్యాదృతి
బరగుంగాక చిరంబునై జగుణరూప వస్థేమరమ్యాన్నతి
పరదా! వేంకటేశై రమ్యవలయ క్షాంతిచన్ద్రా! మన్మథే. 281

తే॥ అస్మదభిమతదాత్రి! యో క్షాంతి! పద్మ!

శ్రీనివాసకృపామూర్తి క్షాంతి నిచ్చ
విశ్వరూపక భవదీయ క్షాంతినికొల్పు
సలుపు నిక్కావ్యకోమలి క్షాంతిమెలమి.

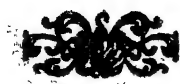
282

గద్యము॥ శ్రీ శ్రీనివాసకృపాసమాసాదిత కవితావిభూషితండును, కృష్ణా
మండలస్థ కృష్ణాప్రతస్థిసీతలప్రాక్షీరవర్తి “శ్రీరంగపురాగ్రహార
వాస్తవ్యుండును, బళ్ళారిమండలస్థ “హాసపేట” పురపాలకో
న్నత పాఠశాలాప్రధానాంధోపధ్యాయపదవీ విలసితుండును,
శ్రీమత్పదసంస్తుత “ఆనూరి” సముపజ్ఞక ‘తిరుమల’పదోపబృంహిత
‘కొండూరు’ గామనామ ప్రతీత ‘పంచాంగా’ స్వర్ణ నామధేయ
‘హరిత’ గోత్ర పవిత్ర కృష్ణమాచార్య తనూభవుండును, ఆంధ్ర
విశ్వవిద్యాలయాధికత “ఉభయభాషాప్రవీణ” బిరుదాంకితుండు
నగు “వేంకటాచార్యునిచే రచింపబడిన కృతులం దృతీయంబగు
ఆదర్శ ప్రభుత్వాపరనామక “సమాజసామ్రాజ్య” మహాప్ర
బంధం బీత్వతీయఖండంబుతో సంపూర్ణము.

శ్రీ శ్రీ ని వా సా ర్ప ణ మ స్తు

శంకరం మహాశ్రీ

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ సాధన ప్రింటింగ్ లిమిటెడ్,
అనంతపురం.

శుద్ధపత్రము

పుట.	పద్య సంఖ్య.	తప్పు.	ఒప్పు.
21	128	సద్యస్సక్త	సద్యస్సీక్త
22	133	చవిఁగన	చవిఁగన్న
25	156	చవన	చ్యవన
26	162	గళిష్ఠ	గళిష్ఠ
29	178	మెలపన	మెలపున
30	184	యామవతీదే	యామవతీదేవి
„	„	ర్పంగ	తీర్పంగ
31	189	మృదును	మృందును
32	197	పూదడ	పూదండ
„	198	కిషుల	కిష్యుల
35	218	తాతని	తాతని
41	256	మచ	మఱి
„	258	ధన్యులరైతిరి	ధన్యులరైతిరి
45	280	మహిత	మహిత
50	313	ఁదెమ్మరి	ఁదెమ్మర
„	314	దిక్కుభాంగికి	దిక్కుభాంగికి
52	326	పంక్తికి	పంక్తికి
53	335	దేవత	దేవత
59	375	కుప్ప	కుప్ప
60	377	బటుగతి	బటుగతి
62	395	యలన	యలన
66	426	జాపియున్నుక్కలై	జాపియున్నుక్కలై
„	„	„	నన్నుక్కలై
68	432	కట్టిడి	కట్టిడి

పుట.	పద్య సంఖ్య.	తప్పు.	ఒప్పు.
69	440	మెరసె	మెరిసె
72	457	లుచ్చుకత	లుచ్చుకత
76	482	గదేసు	గదేసుకీ
80	508	ప్రజాతతి నేలగ	ప్రజావితతి నేలగ
		భద్రతకాంతి	భద్రతకాంతి
		నెక్కొనక	నెక్కొనక
81	509	బ్రజనేంగ	బ్రజలనేంగ
82	518	తప్పలూలికి	తప్పలూలికి
85	538	సంధాని	సంధాని
93	54	భృగుచూని	భృగుచూని
95	53	సంతతికై	సంతతికై
96	57	తొక్కిడి	తొక్కిడి
98	69	జనిపై	జనిపై
110	144	నొప్ప	నొప్ప
112	156	ననుష్టాన	ననుష్టాన
116	160	పల్లెపాళములు	పల్లెపాళములు
141	187	పదచ్యుతు	పదచ్యుతి
148	352	డీయఖ	డీయఖ
158	396	దశ్యాశికి	దశ్యాశికి
184	52	కళారహస్యంబుల	కళారహస్యంబుల
189	195	కీలాకలాకలాపమ్ము	కీలాకలాపమ్ము
227	226	మెరసె	మెరసె
227	227	నిష్టకు	నిష్టకు

